Sincronicitate este termenul introdus de C.G. Jung pentru a desemna acele coincidențe stranii pe care toți le trăim uneori, acele serii de evenimente neobișnuite ce ne transformă în personajele unei povești misterioase și pline de sens – povestea vieții noastre.

Pornind de la evenimente reale, psihoterapeutul Robert H. Hopcke explorează în această carte – devenită bestseller național în SUA, aflată la a doua ediție românească după ce a avut mai multe tiraje succesive – rolul sincronicității în toate domeniile și momentele-cheie ale unei existențe: în iubirile pe care le trăim și în viața noastră profesională, în vise și în viața spirituală, în boală și în preajma morții.

Alte apariții

Herb Cohen
Arta de a negocia

Bruno Massa
Cum scăpăm de celulită

Patricia Hedges
Personalitate și temperament

ISBN (10) 973-50-1295-2
ISBN (13) 978-973-50-1295-3

5 948353 009996

practic

ROBERT H. HOPCKE

Nimic nu e întâmplător

Coincidențe și destin

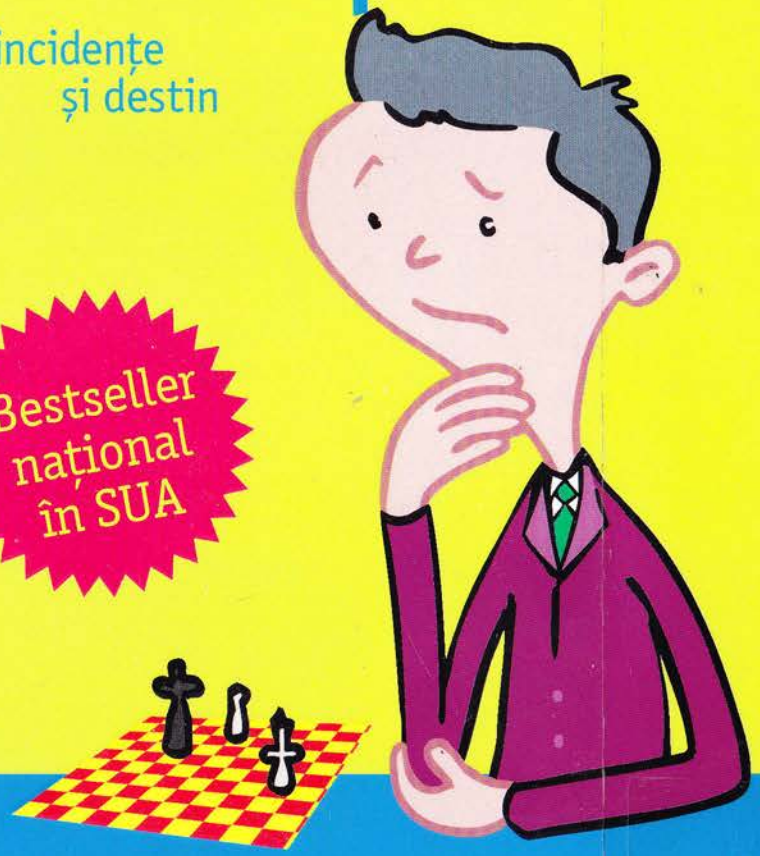

Bestseller național în SUA

HUMANITAS

Cuprins

Mulțumiri 5

Introducere 7
Poveștile pe care le trăim, legăturile pe care le facem

Capitolul 1 20
Când nu sunt coincidențele simple coincidențe?
Definirea sincronicității

Capitolul 2 50
Asemenea unui fulger.
Sincronicitatea și poveștile noastre de dragoste

Capitolul 3 88
A lua și a da. Sincronicitatea și munca

Capitolul 4 121
Un basm lăuntric.
Sincronicitatea și visele noastre

Capitolul 5 152
În căutarea autorului.
Sincronicitatea și viața noastră spirituală

Capitolul 6 191
Fiecare poveste are un început și un sfârșit.
Sincronicitatea și problemele de viață și de moarte

Concluzie 225

Bibliografie 227

Robert H. Hopcke este psihoterapeut al căsătoriei şi familiei. Deține un Master of Arts (MA) în teologie de la Pacific Lutheran Seminary şi un MA în consiliere clinică de la California State University, Hayward. Locuieşte şi lucrează în Berkeley, California.

Pe lângă *Nimic nu e întâmplător*, a publicat două lucrări de referință despre psihologia analitică jungiană: *A Guided Tour of the Collected Works of C.G. Jung* şi *Jung, Jungians and Homosexuality.*

ROBERT H. HOPCKE

Nimic nu e întâmplător

Coincidențe și destin

Traducere din engleză de
Alexandru David

Robert H. Hopcke
There Are No Accidents: Synchronicity and the Stories of Our Lives
Copyright © 1997 by Robert H. Hopcke
First published by Riverhead Books, New York.

© HUMANITAS, 2018 (ediția digitală)

ISBN: 978-973-50-5999-6 (epub)

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021.311.23.30

Cuprins

NIMIC NU E ÎNTÂMPLĂTOR

Mulțumiri

Introducere. Poveștile pe care le trăim, legăturile pe care le facem

1. Când nu sunt coincidențele simple coincidențe? Definirea sincronicității

Dacă nu eu am provocat întâmplarea, atunci cum s-a petrecut? Acauzalitatea și eul nostru

Gândește, nu te lăsa pradă sentimentelor: sincronicitatea și neîncrederea noastră în realitatea afectivă

Sincronicitatea și simbolurile arhetipale ale inconștientului colectiv

Quo vadis: sincronicitatea și momentele de răscruce din viață

De ce acum? O explicație a interesului pentru sincronicitate

2. Asemenea unui fulger. Sincronicitatea și poveștile noastre de dragoste

Ghinionul în dragoste: o lecție sincronistică

Sincronicitatea și iubirea interzisă: când intră în scenă destinul

O poveste veche: coincidența confirmărilor

De ce, cu cine și când ne întâlnim: reflecții asupra sincronicității în dragoste

Un scenariu bun, prieteni buni și multe speranțe: coincidența încărcată de semnificație a prieteniilor

3. A lua și a da. Sincronicitatea și munca

Noi ne găsim munca sau munca ne găsește pe noi?

Noi ne alegem slujba sau slujba ne alege pe noi?

Un ajutor picat din cer: sincronicitatea și slujbele noastre

Sincronicitatea și despărțirea de slujbă
Mitul succesului și al eșecului: când o ușă se închide, o fereastră se deschide
De ce muncim? Coincidența semnificativă și pâinea de zi cu zi
4. Un basm lăuntric. Sincronicitatea și visele noastre
Visele profetice sunt sincronistice? Visele sincronistice sunt premonitorii? Visele mediumnice și extrasenzoriale sunt profetice?
Visele «premonitorii»
Simbolurile onirice și evenimentele sincronistice
Visele «extrasenzoriale»
Analiza viselor
5. În căutarea autorului. Sincronicitatea și viața noastră spirituală
Cum l-am întâlnit pe îndrumătorul meu spiritual
Este oare totul sincronicitate? Cum privim semnificația evenimentelor
Experiențele mistice privite ca evenimente sincronistice
Sunt miracolele sincronistice?
Ghicirea norocului
Sincronicitatea și psihologia poveștilor noastre sacre
6. Fiecare poveste are un început și un sfârșit. Sincronicitatea și problemele de viață și de moarte
Maternitate, naștere și sincronicitate
De ce avem copiii pe care îi avem: lecții sincronistice
Sincronicitatea și tranziția finală
Sincronicitatea continuității: când sfârșitul nu e definitiv
Reflecții asupra tragediei: a da un înțeles suferinței
Renașterea și ciclul vieții
Concluzie
Bibliografie

Mulțumiri

Fiecare carte îşi are propria cale de împlinire, uneori anevoioasă, alteori uşoară, dar toate cer efortul multor oameni pe lângă cel al cărui nume apare pe copertă ca autor. Lor vreau să mă adresez acum!

M-am gândit de multă vreme să scriu această carte şi îi sunt îndatorat agentului meu, Candice Fuhrman, care, în chip sincronistic şi intenționat, m-a ajutat să văd limpede ce voiam să fac şi care era calea de urmat. Îi mulțumesc de asemenea asistentului ei, Haden Blackwell, pentru atenția cu care a urmărit toate detaliile practice ale publicării cărții, detalii pe care puțini le cunosc, dar care sunt de o importanță vitală pentru autori.

Aceeaşi gratitudine o datorez echipei redacționale a Editurii Riverhead, în special lui Susan Petersen, Dolores McMullan şi Tim Meyer, ale căror comentarii pătrunzătoare şi redactare a manuscrisului m-au ajutat să dau forma finală acestei cărți. Port o recunoştință aparte editorului meu, Cindy Spiegel, ale cărei încurajări, inteligență şi pasiune pentru perfecțiune au fost exact ce aveam nevoie pentru a revedea şi corecta această carte. Mă consider extrem de norocos că am lucrat cu editori excelenți, capabili să fie, în cele mai bune condiții, psihoterapeuți, profesori care te învață să scrii o carte, parteneri de discuții şi prieteni, toate în acelaşi timp. Cindy aparține acestei categorii şi voi păstra multă vreme în amintire numeroasele după-amiezi când am discutat cu ea față în față sau răspunzând notelor sale de pe marginea manuscrisului; propria mea perspectivă asupra sincronicității s-a limpezit şi s-a îmbunătățit datorită ei.

Adresez cele mai călduroase mulțumiri celor, nu puțini la număr, care şi-au sacrificat timpul pentru a-mi relata întâmplările din viața lor, precum şi pacienților mei care au acceptat ca discuțiile noastre să fie de ajutor şi altor oameni. Mă simt privilegiat de încrederea

acordată prin dezvăluirea unor episoade atât de intime şi deseori uimitoare din viețile voastre şi sper să simțiți că relatarea mea dă importanța cuvenită lucrurilor pe care le-ați împărtăşit cu mine.

Ca de obicei, *baci ed abbracci* celor cu care îmi împart viața de zi cu zi, care m-au ajutat să-mi păstrez echilibrul, concentrarea şi sănătatea şi m-au încurajat: părinții şi sora mea, Carolann; Tanya, Jurgen, Padma, Freya şi Nimbus; familiile Ritrosani, Campton, Castillo şi Schwartz; Phil La Tona, cel care mi-a devenit ca un frate mai mare; precum şi, bineînțeles, propria mea familie care înaintează în vârstă cu eleganță, Paul Schwartz, Bianca Neve şi Minou.

Introducere
Poveştile pe care le trăim, legăturile pe care le facem

E o greşeală să mustrăm romanul că se lasă fascinat de coincidențele misterioase… dar suntem îndreptățiți să-l mustrăm pe om că rămâne orb la asemenea coincidențe în viața sa de zi cu zi. Căci astfel viața lui pierde o dimensiune a frumuseții.

Milan Kundera,
Insuportabila uşurătate a ființei

Originea acestei cărți se află într-o întrebare simplă pe care mi-am pus-o urmărind acel tip aparte de vise ce se tot repetă. În vis eram prins în capcana unei poveşti scrise de mine însumi, incapabil să-mi conving personajele că eu eram autorul lor şi că nu făceam parte din scenariu. Mă trezeam frustrat de incapacitatea de a ieşi din propria mea poveste şi totodată amuzat de încurcătura în care mă găseam. Ca scriitor, cititor şi psihoterapeut, viața mea e plină de poveşti. Spun poveşti. Citesc poveşti. Oamenii îmi povestesc întâmplările lor. Aşa se face că, într-o zi când acest vis pregnant mă obseda, m-am gândit la poveşti şi la rolul pe care-l joacă în viețile noastre.

Viața fiecăruia dintre noi se întemeiază pe darul de a spune poveşti. Te întorci acasă de la serviciu şi prima întrebare ce ți se pune este: «Ce-ai făcut azi?» Cu alte cuvinte: «Spune-mi, te rog, povestea zilei tale.» Sau te întâlneşti cu o prietenă la restaurant şi, înainte de a apuca să te aşezi la masă, te întreabă: «Ce mai e nou?» Cu alte

cuvinte: «Spune-mi o poveste.» Dacă ai copii, nici nu e nevoie să-i pui să-ți povestească. Copiii trăiesc în ţara poveştilor şi, fie că-ți place sau nu, îți vor spune întruna poveşti, deseori cu o sumedenie de amănunte.

Odată stabilit acest adevăr elementar, mi-am pus întrebarea: «Şi dacă visul e adevărat? Nu cumva sunt de fapt un personaj dintr-o poveste?» Într-un fel, ştiu deja că sunt. Dacă i-ai întreba pe părinții mei despre mine, ai avea confirmarea limpede că sunt personajul mai multor poveşti – numai că aceste poveşti se întâmplă să fie ale lor. La fel se petrec lucrurile dacă-i întrebi pe prietenii, pacienții sau colegii mei – cu toții vor spune poveşti despre mine.

Dar nu acesta era sensul întrebării pe care mi-am pus-o. Nu *suntem* oare eu sau tu personaje ale unei poveşti? Nu cumva experiența pe care o trăim ca pe propria noastră viață e în realitate o operă de ficțiune? Iar dacă aşa stau lucrurile, atunci cum am putea-o afla? Presupunând că povestea e coerentă, iar personajele şi viețile lor capătă un sens, cum ar putea descoperi un personaj dintr-o poveste că aparține poveştii? E limpede că doar ceva aflat în afara poveştii, ceva venit de dincolo, ar putea atrage atenția personajului asupra faptului că ceea ce trăieşte are alcătuirea unei poveşti. Şi totuşi, oricare ar fi această întâmplare extraordinară, ea însăşi ar trebui să facă parte din poveste: ar trebui să aibă sens sau un înțeles, în conformitate cu personajele, intriga, începutul, desfăşurarea şi deznodământul poveştii.

Aproape în fiecare zi se petrece în viața noastră un anume tip de evenimente pe care le numim coincidențe. Se întâmplă două lucruri, iar felul în care sunt legate ne atrage dintr-un motiv sau altul atenția. Unele dintre coincidențe nu par să ne afecteze prea mult în plan afectiv sau intelectual – ceea ce înseamnă că nu par să aibă o semnificație deosebită pentru viețile noastre. Ele sunt, cum le numim de obicei, «simple coincidențe».

Dacă acordăm însă puțină atenție efectelor pe care evenimentele le au asupra noastră, cu toții constatăm că am avut de-a face cu un tip diferit de coincidențe, o confluență de evenimente ce ne marchează. În momentul în care se petrece o asemenea coincidență, ştim că se întâmplă cu noi ceva important, încărcat de sens. Putem vedea şi simți o semnificație în haosul întâmplărilor. În vreme ce alții nu văd aici

decât ceva pur accidental sau o «simplă coincidenţă», propria noastră experienţă ne spune că ceea ce se petrece e categoric diferit. Acest al doilea tip de coincidenţe, purtând cu sine o semnificaţie, a fost numit de psihologul elveţian C. G. Jung «sincronicitate».

Convingerea mea, pe care se întemeiază şi cartea de faţă, este că viaţa noastră e într-adevăr o poveste, iar evenimentele sincronistice ne fac să devenim conştienţi de acest fapt. Vă voi spune o poveste care să lămurească punctul meu de vedere.

Într-un moment al vieţii sale, prietena mea Ann a avut o înclinaţie către legături cu bărbaţi căsătoriţi. Divorţată şi nevrând să se implice prea mult, a avut un număr de relaţii relativ îndelungate cu bărbaţi înstrăinaţi afectiv de soţiile lor. La acea vreme, situaţia de «altă femeie» i se potrivea. Una dintre aceste relaţii a început cu o vacanţă în Mexic alături de un bărbat pe nume Dan, care tocmai se despărţise de soţie şi a plecat cu iahtul spre sud. (Am aflat toate aceste detalii în calitate de confident al Annei.) Povestea de dragoste a fost intensă, cum sunt poveştile de dragoste din timpul vacanţelor, şi, cu toate că locuiau la distanţă de nouăzeci de mile unul de altul, legătura a continuat chiar şi după sfârşitul vacanţei. El era frumos şi bogat. Viaţa lor sexuală era minunată. Ann s-a îndrăgostit. Şi a durat cam un an, el venind mereu cu maşina s-o viziteze şi să petreacă nopţile împreună. Apoi, încet-încet, sentimentele lui au început să se schimbe. Despărţirea apăsa tot mai greu asupra lui şi a înţeles că, oricât de mult ar fi ţinut la Ann, de mulţi ani îi aparţinea soţiei sale. Astfel, legătura lor intensă a ajuns încet şi dureros la capăt.

A trecut un an, iar Ann, care avea o atitudine matură în privinţa vieţii sentimentale, şi-a vindecat rănile şi şi-a dus mai departe viaţa. Din când în când se întreba ce face Dan, dar şi-a dat seama că dacă l-ar suna n-ar face decât să complice inutil lucrurile. Apoi o prietenă i-a sugerat să meargă într-o excursie de o zi în oraşul de pe coastă unde locuia Dan. Ann a ezitat, întrebându-se ce ar simţi dacă s-ar plimba prin oraşul unde el trăia împreună cu soţia lui, unde îşi avea iahtul şi îşi conducea afacerile. Totuşi a plecat.

Era o zi frumoasă de primăvară, una din acele zile când te simţi îndrăgostit chiar dacă nu eşti. Şi, după cum era de aşteptat, Ann simţea pretutindeni prezenţa fostului ei iubit, deşi a rezistat la fiecare

pas ispitei puternice de a-l suna, de a se îndrepta spre casa lui sau de a se duce în port, unde era acostat iahtul său. Oricum, nu mai fusese niciodată în acel oraş, iar a-l găsi pe el sau iahtul lui presupunea o muncă de detectiv. Aşa încât ea şi prietena ei au vizitat oraşul, au făcut cumpărături, au mâncat la un restaurant cu vedere spre golf şi au privit de pe plajă un frumos apus de soare înainte de a se întoarce acasă. Încărcată de amintirile acelei zile, intrând în casă a auzit telefonul sunând. Spre stupefacţia ei, când a ridicat receptorul a auzit o voce binecunoscută. «Dan la telefon. Nu ştiu de ce m-am gândit toată ziua la tine şi mi-am zis să te sun să văd ce mai faci.»

Povestea pare cusută cu aţă albă, acel gen de lucruri care se întâmplă numai în filme. Înainte de toate, sincronizarea e prea bună: să te caute la telefon fostul iubit exact în clipa când intri în casă întorcându-te dintr-o excursie de o zi în oraşul lui! Acel tip aparte de coincidenţe care fac obiectul cărţii de faţă, coincidenţele semnificative pe care le vom numi sincronistice, au întotdeauna, după cum am putut constata, un caracter distinct dramatic sau romanesc datorită felului în care o stare lăuntrică afectivă – sentimentele Annei faţă de Dan – sunt reflectate în evenimentele accidentale din lumea exterioară – telefonul lui Dan. Aş îndrăzni să spun că cei mai mulţi dintre noi nu cred de regulă că viaţa e astfel întocmită, cu evenimente exterioare atât de bine potrivite pentru a oglindi, confirma sau preschimba vieţile noastre lăuntrice, şi totuşi asemenea lucruri se întâmplă. Realitatea poate fi la fel de stranie ca ficţiunea.

În al doilea rând, datorită impactului afectiv al telefonului lui Dan, este greu de crezut că el a sunat doar din întâmplare. Dacă aparţii majorităţii oamenilor, te vei gândi probabil la diferite explicaţii raţionale – Dan a zărit-o pe Ann în oraş în acea zi, dar a uitat, sau a înregistrat întâlnirea doar la nivel subliminal. Ori a aflat cumva pe cale mistică de prezenţa ei. Sau Ann i-a trimis «vibraţii» care l-au «făcut» pe el s-o sune. Oricum ar sta lucrurile, fapt este că telefonul lui Dan din acea zi, exact în acel moment, a fost un eveniment accidental, dar un eveniment accidental deosebindu-se de altele printr-o trăsătură crucială: a fost încărcat de semnificaţii pentru Ann – căci petrecându-şi ziua cufundată în amintiri, legătura cu Dan a fost restabilită, dar nu pe calea vreunei acţiuni săvârşite de ea.

Semnificaţia unor asemenea evenimente întâmplătoare deosebeşte

coincidențele sincronistice de celelalte tipuri de coincidențe. Desigur, dacă atunci când Ann a ajuns acasă ar fi sunat-o mama ei, tot despre o coincidență ar fi fost vorba. «Bună, mama, e ciudat că ai sunat acum. Tocmai am intrat pe uşă.» Dar ceea ce dă coincidenței petrecute nota distinctivă este povestea care se află în spatele telefonului lui Dan, istoria relației lor, întreaga desfăşurare a acelei zile din viața lui Ann.

Nu sunt oare toate acestea elemente ce stau la baza unui bun scenariu? Ne aşteptăm la o intrigă interesantă şi elaborată, în care evenimentele se petrec după un plan, plan pe care poate că nu suntem în stare să-l înțelegem în întregime de la început, dar care, pe măsură ce povestea înaintează, devine din ce în ce mai limpede pentru noi, astfel încât ceea ce părea întâmplător şi fără sens se dovedeşte a fi foarte important. Iar importanța intrigii se leagă mai ales de impactul afectiv pe care asemenea evenimente îl au asupra vieților personajelor, felul în care aceste evenimente le schimbă şi le transformă, uneori în bine, alteori în rău, de fiecare dată însă în chip semnificativ.

Evenimentele sincronistice, precum telefonul lui Dan, ne atrag atenția asupra felului în care viețile noastre *sunt* poveşti şi au o structură: un scenariu pe care poate că nu-l înțelegem întotdeauna în clipa desfăşurării lui, dar care în momente-cheie din viața noastră ni se dezvăluie prin acea confluență a evenimentelor exterioare şi a stărilor lăuntrice despre care noi ne închipuim – greşit, după părerea mea – că se întâlneşte doar în literatură. Şi, la fel ca în literatură, evenimentele sincronistice au un impact semnificativ. Ele aduc cu sine un alt fel de a ne privi pe noi înşine, o perspectivă mai largă asupra vieților noastre sau o înțelegere mai adâncă a celorlalți şi a lumii.

Vă voi spune o altă poveste care arată ce anume face ca o coincidență să fie sincronistică şi de ce. La rândul ei, povestea pare un basm de O. Henry, dar, ca şi celelalte din această carte, e adevărată.

În contrast izbitor cu educația ei creştină riguroasă, una dintre pacientele mele, pe care o voi numi Bobbie, a început să aibă o serie de vise conținând imagini pe care le-am recunoscut ca provenind din cărțile de tarot. Deşi n-avea nici un fel de cunoştințe despre tarot şi respingea hotărât ceea ce biserica ar fi numit ocultism, imaginile care

îi apăreau în vis erau grăitoare: Împărăteasa pe tronul ei, Împăratul ținând sceptrul în mână, Nebunul plimbându-se printre stânci. Şi, aşa cum se întâmplă mereu când ignori mesajele lor, visele au devenit din ce în ce mai explicite, până când, chiar în ajunul zilei sale de naştere, Bobbie a visat un aranjament al cărților de tarot: treisprezece cărți aşezate în romb. În ciuda neîncrederii ei față de tarot, acest vis a urmărit-o. Totuşi, ideea de a intra într-un magazin cu articole New Age, a căuta un pachet de cărți de tarot şi a-l cumpăra i se părea din cale-afară de ciudată. N-ar fi putut ajunge atât de departe. Cum în cariera mea de psihoterapeut am avut de-a face cu mulți pacienți care încercau să respingă ceea ce am putea numi elementele poveştii lor – elemente cărora, pentru moment, nu voiau să le recunoască importanța în scenariu –, am preferat s-o las în pace.

Apoi, la şedința de terapie care a urmat aniversării ei, Bobbie a adus, spre surpriza mea, un pachet de cărți de tarot.

«Nu l-am cumpărat eu», mi-a zis ca şi cum mi-ar fi răspuns la o întrebare pe care nu i-o pusesem.

«Atunci…?»

Zâmbea gândindu-se, cred, atât la ea, cât şi la situația în care se afla. «Soțul meu mi l-a făcut cadou de ziua mea. Şi nu i-am pomenit nimic despre vise! Îmi vine greu să vorbesc despre asemenea lucruri, mai ales cu el.» Ca şi Bobbie, soțul ei era mai curând un tip conservator, iar faptul că ea urma şedințe de psihoterapie i se părea uşor deplasat. «M-am gândit că poate mi-a citit jurnalul sau a ascultat şedințele noastre. Dar nu. Mi-a povestit, pe un ton care nu i se potriveşte deloc, că a văzut într-o librărie pachetul de cărți şi ceva i-a spus că trebuie să-l cumpere pentru mine, că asta mă poate ajuta.»

La fel ca povestea Annei, povestea lui Bobbie şi a pachetului ei de cărți de tarot prezintă o coincidență neaşteptată între o situație lăuntrică şi un eveniment exterior, coincidență ce pare, asemenea tuturor evenimentelor sincronistice, perfectă atât în privința coordonării în timp, cât şi în privința semnificației. În cazul lui Bobbie, situația lăuntrică o constituiau imaginile de tarot, imagini pe care, din tot felul de motive, ea refuza cu înverşunare să le recunoască. Evenimentul exterior a reprezentat, desigur, surprinzătorul dar primit de la soțul ei, iar elementul sincronistic al acestei coincidențe a fost efectul darului ideal asupra rezistenței lui

Bobbie. A început să se ocupe de tarot după ce pachetul de cărți i-a fost efectiv pus în mână, iar prin imagistica tarotului a început o perioadă îndelungată de dezvoltare spirituală şi psihologică, astfel încât a devenit un om mult mai creator şi mai tolerant decât fusese înainte.

Deşi visele lui Bobbie arătau limpede încotro se îndrepta scenariul poveştii ei – despărțind-o de educația rigidă din copilărie, pentru a da un sens vieții sale prin deschiderea către înțelepciunea altor forme de spiritualitate –, abia cadoul întâmplător al soțului ei, dăruindu-i ceva ce nu ceruse, ceva ce nu şi-ar fi imaginat că ar fi putut primi de la el, i-a anihilat rezistența. La fel ca în cazul telefonului lui Dan, ceea ce i s-a întâmplat lui Bobbie nu putea fi provocat de ea; a fost un eveniment petrecut din pură şansă, dar care a avut un impact semnificativ, schimbându-i cursul vieții. Semnificația darului – spre deosebire de oricare altul, de un inel cu diamant sau de un volum de poezii, de exemplu – este cea care îi dă un caracter sincronistic. Ne aşteptăm ca asemenea coincidențe să se întâmple personajelor din romane, pentru că ştim că în romane desfăşurarea în timp, intriga şi evenimentele conduc la evoluția protagoniştilor. Părerea mea, o repet, este că viețile noastre au o structură narativă, la fel ca romanele, iar în momentele pe care le numim sincronistice această structură ne este adusă la cunoştință într-un mod ce are un impact semnificativ asupra vieții noastre.

Este de observat în acest exemplu că, atunci când a fost pusă față în față cu întâlnirea sincronistică între lumea lăuntrică şi cea exterioară, Bobbie însăşi a început să caute explicații pentru miracolul acestui eveniment întâmplător. Dacă soțul ei i-ar fi citit jurnalul sau ar fi intrat în intimitatea şedințelor noastre de terapie, darul său ar fi «avut sens» în maniera în care cei mai mulți dintre noi gândim de regulă despre viețile noastre. În această privință, cred că Bobbie este o persoană tipică, iar nevoia ei de a simți că deține controlul asupra propriei vieți, ceea ce ea ar numi «atitudine tranşantă» în fața vieții, este, după cum am putut să-mi dau seama, un dat comun celor mai mulți dintre noi.

Darul de la soțul ei a fost o provocare pentru Bobbie; înainte de a-l primi, ea credea că ştie care este scenariul poveştii sale. De fapt, cultura noastră ne îndeamnă să credem că noi suntem – sau ar trebui

să fim – autorii poveştilor noastre. Dar atunci când evenimente exterioare oglindesc atât de fidel stările noastre lăuntrice încât nu putem ignora impactul coincidenței şi nici nu putem nega semnificația ei, iar neputința noastră de a controla evenimentele este incontestabilă, suntem confruntați cu întrebarea cu care Bobbie a trebuit să se lupte: dacă nu eu sunt autorul poveştii mele, atunci cine este?

În capitolele ce urmează vom căuta împreună răspunsul la această întrebare, dar e momentul acum să lămuresc de ce evenimentele sincronistice se lovesc aproape întotdeauna de tendința de a fi negate, respinse sau ignorate de către cititori, ba chiar şi de către cei ce au participat la ele. Evenimentele sincronistice ne pun în fața următorului fapt: uneori poveştile pe care ni le făurim despre noi înşine, poveştile pe care am vrea să le trăim, nu sunt neapărat poveştile trăite de noi în realitate sau, pentru a face un pas mai departe, poveştile menite nouă. Conştiința de sine, eul nostru, are chiar tendința de a simți ca pe o insultă iraționalitatea şi aleatorul evenimentelor sincronistice. Dar, pe măsură ce veți citi numeroasele relatări despre sincronicitate care urmează, vă invit să analizați propriul vostru refuz de a crede că asemenea evenimente se pot petrece.

Fără îndoială că, fiind eu însumi scriitor, aş putea fi tentat mai mult decât oricine să cred că sunt autorul propriei mele poveşti. Pentru a arăta cât de multe sunt răsucirile şi întorsăturile scenariului de care ai nevoie spre a învinge iluzia că tu eşti autorul, am să vă povestesc cum l-am cunoscut pe unul dintre cei mai buni prieteni ai mei, Phil. Ca vechi membru YMCA[1], am tot văzut cadre ale asociației mele locale venind şi plecând. Într-o zi, acum vreo cinci ani, am observat o figură nouă, un tip pe care te aştepți să-l întâlneşti la un club de fitness: de aproape patruzeci de ani, cu înfățişare de italian, rezervat, musculos. Hotărât lucru, YMCA *nu* este locul unde se fac exerciții fizice cu haltere grele. Cei ce vin aici fac gimnastică aerobică şi pleacă acasă, aşa încât personalul care se ocupă de fitness n-are mare lucru de făcut. Cei prietenoşi intră în vorbă cu membrii asociației ca să treacă timpul, cei mai puțin prietenoşi stau la birou şi nu vorbesc cu nimeni. Acest nou-venit stătea cea mai mare parte a timpului la birou şi privea plictisit, iar vreme de luni de zile treceam prin dreptul lui, îmi făceam

exercițiile şi plecam, spunându-mi că e unul dintre numeroşii masculi fără creier pe care îi văzusem pe-aici.

Apoi a murit un prieten apropiat şi, deşi moartea lui nu era neaşteptată, a fost o lovitură pentru mine, căci accidentele şi bolile îmi răpiseră deja mulți prieteni. Mă simțeam tot mai singur, cercul de cunoştințe în care mă mişcam devenise tot mai îngust şi nu reuşeam să leg prietenii de durată. Mergeam singur la gimnastică, la operă şi mă plimbam singur cu bicicleta. Când mi-a murit prietenul, mă obişnuisem deja cu această situație şi, de bine, de rău, învățasem să mă descurc de unul singur. În dimineața zilei când urma să aibă loc slujba de înmormântare, la care acceptasem să cânt în cor, m-am hotărât să mă duc la maseurul de la YMCA la care mai fusesem de câteva ori.

Aşteptam cu înfrigurare slujba, având emoții pentru că urma să cânt, şi îmi simțeam trupul încordat. După cum probabil vă aşteptați, versiunea poveştii pe care credeam că o trăiesc în acea dimineață suna astfel: în curând voi sta întins pe masa de masaj, complet relaxat şi destins. Dar, aşa cum s-a dovedit mai târziu, mi se pregătea un alt scenariu. Mă programasem la masaj pentru ora 9. Stăteam în hol şi aşteptam. Ora 9 a trecut – nici un maseur. S-a făcut 9 şi un sfert – nici un maseur. 9 şi jumătate – nici un maseur. Simțeam un amestec de furie, frustrare, dezamăgire, iar încordarea mea fizică sporise, fapt observat şi de funcționarul YMCA de serviciu. Cerându-şi scuze de nenumărate ori, m-a programat pentru a doua zi la alt maseur. Eram totuşi negru de supărare – nu aşa ar fi trebuit să se petreacă lucrurile!

Slujba de înmormântare a fost apăsătoare, iar incidentul din acea dimineață m-a indispus; în spatele mâniei, sentimentul de singurătate şi părăsire era treaz. A doua zi m-am dus iar la YMCA doar ca să repet experiența din ziua precedentă. De data asta era vorba de alt maseur, dar, după o jumătate de oră de aşteptare, am aflat că i se stricase maşina şi nu putea veni. *Hotărât lucru*, asta nu făcea parte din povestea mea, iar scenariul pe care mi-l făurisem n-avea nici o legătură cu ce se întâmpla. Eram furios. M-am programat a treia oară pentru seara zilei următoare la singurul maseur disponibil, care, spre surprinderea mea, s-a dovedit a fi acel tip cu înfățişare de italian, despre care aş fi crezut orice, doar că e maseur nu. Cu toate ezitările mele, m-am programat pentru a treia oară.

Ca într-un basm în care e mereu nevoie de trei încercări spre a izbuti, în seara zilei următoare Phil mi-a făcut masaj şi am cunoscut nu un mascul fără creier, aşa cum îl crezusem, ci un om extrem de inteligent, cultivat şi cu care aveam multe în comun. El fusese cel care, în săptămâna precedentă, publicase în buletinul YMCA o listă a evenimentelor găzduite de centrul nostru, incluzând o conferinţă a mea. Pe măsură ce discutam, am descoperit că voia să devină psihoterapeut şi că era pasionat de ciclism. În lunile ce au urmat a devenit tovarăşul meu de plimbări cu bicicleta, apoi partenerul meu de antrenament, iar acum, cu trecerea anilor, cel mai bun prieten.

Seria de evenimente întâmplătoare care ne-au apropiat – anulările repetate ale programărilor la maseuri de regulă conştiincioşi – este evenimentul exterior în această întâmplare sincronistică; dar acest eveniment exterior a dat naştere unei relaţii de prietenie într-un moment din viaţa mea când aveam mare nevoie să depăşesc singurătatea, mâhnirea şi furia. După cum vom vedea în multe din povestirile care urmează, unele dintre cele mai remarcabile evenimente sincronistice din viețile oamenilor se leagă de întâlnirea absolut întâmplătoare a persoanei potrivite exact la momentul potrivit, un moment de mare dificultate sau unul de neobişnuită deschidere.

În această poveste există însă şi un element sincronistic suplimentar care se referă la raportul dintre povestea pe care credeam că o trăiesc şi cea pe care o trăiam în realitate. Fără seria de anulări ale programărilor la masaj, probabil că nu aş fi ajuns să-l cunosc vreodată pe Phil, căci bazându-mă doar pe aparenţe scrisesem deja povestea lui şi a mea: era un mascul fără creier cu care eu nu aveam nimic în comun. Impactul prieteniei noastre, începută abia după luni de zile de când treceam unul pe lângă altul în sala de gimnastică, şi atunci doar «accidental», s-a legat atât de ceea ce aveam noi în comun, cât şi de lecţia pe care am primit-o în privinţa iluziilor de autor al propriei mele poveşti – nu ştiu atât de multe pe cât îmi închipui despre ceilalţi şi despre ce ar fi mai bine pentru mine însumi. A fost o lecţie pe care se pare că mulţi dintre noi n-o pot învăţa decât printr-o şansă încărcată de semnificaţii.

Această carte ar putea fi numită, dacă îmi permiteţi jocul de cuvinte, «o abordare romanescă a sincronicităţii»[2], bazată pe ideea că

viața fiecăruia dintre noi este o poveste şi că evenimentele sincronistice ne atrag atenția asupra structurii poveştii, asupra «romanului» pe care-l trăim. Mai mult, a examina sincronicitatea din aceast unghi este şi în alt sens o abordare nouă, din moment ce majoritatea cărților scrise până acum în acest domeniu ajung la noțiunea de sincronicitate pornind fie de la o perspectivă pur psihologică, fie de la una ştiințifică. Punctul de vedere psihologic, ilustrat de continuatorii lui Jung, găseşte în acest fenomen un argument pentru primatul subiectivității, iar cel ştiințific caută indicii pentru necesitatea unor noi teorii în fizică.

Nu voi intra aici în jocul dezbaterilor, ci, după o scurtă introducere privind unele aspecte ale sincronicității, voi spune pur şi simplu poveşti şi voi examina semnificația lor. Unele vor fi poveşti de dragoste – legături uimitoare între oameni, iubiri pierdute şi regăsite, începutul unor prietenii frumoase. Altele vor fi poveşti despre profesiunile şi vocațiile noastre – ocazii ratate, iar apoi fructificate prin întâlniri întâmplătoare pe care nimeni nu le-ar fi putut provoca sau prevedea. Vor fi poveşti despre transformarea şi dezvoltarea lăuntrică, visele fiind deseori, cum am mai spus-o, evenimente sincronistice, la fel ca formele de divinație bazate pe întâmplare, precum tarotul sau *Yi Jing*[3], ce ne ajută să vedem mai limpede, făcând apel la sincronicitate, poveştile pe care le trăim sau ar trebui, poate, să le trăim. Apoi, pentru că fiecare poveste are un început şi un sfârşit, vor fi poveşti cu sincronicități legate de cele două momente cu care toți ne confruntăm, naşterea şi moartea. Voi prezenta poveşti pe care, în iluzia că noi suntem autorii, le numim «accidente», evenimente nefericite pe care ne-am străduit din răsputeri să le evităm, dar care uneori, în chip sincronistic, s-au dovedit a nu fi nici nefericite, nici neînsemnate pentru poveştile vieților noastre.

În fiecare dintre aceste poveşti – experiențe personale, relatări ale celor implicați sau exemple extrase din lucrările apărute despre sincronicitate – granița între ceea ce pare ficțiune şi evenimentele vieții reale e estompată. Cititorul s-ar putea îndoi de veridicitatea unora dintre ele sau ar putea să nu evalueze corect semnificația acestor evenimente pentru cei implicați. Aşa cum am spus deja, nimic nu e mai uşor decât să ignori experiența sincronistică a altcuiva. Dar, de-a lungul acestei cărți, vă invit să vă examinați cât mai des propria

voastră experienţă, mai ales atunci când vă surprindeţi exclamând «Imposibil, e cusut cu aţă albă!» sau «Şi ce-i cu asta?!». Amintiţi-vă de împrejurările în care adevărul propriei voastre vieţi, întâmplările semnificative, dar pur accidentale, care v-au marcat povestea păreau într-adevăr mai stranii decât ficţiunea. Cum spune Milan Kundera, autorul romanului *Insuportabila uşurătate a fiinţei*, suntem îndreptăţiţi să-i mustrăm pe cei orbi la coincidenţele vieţii, căci, aşa cum voi arăta în paginile ce urmează, acele coincidenţe unice pe care le numim sincronistice ne dezvăluie de fiecare dată frumuseţea, ordinea şi coerenţa poveştilor pe care le trăim.

Note

1. Young Men's Christian Association (Asociaţia Tinerilor Creştini) – mişcare creştină înfiinţată în secolul XIX în Anglia, având ca scop educaţia morală şi cetăţenească prin activităţi de grup. Programele YMCA includ şi activităţi sportive. (*N.t.*)

2. *Novel* înseamnă în engleză deopotrivă *nou* şi *roman*, deci prezumtivul titlu s-ar putea traduce şi ca «o abordare nouă a sincronicităţii». (*N.t.*)

3. *Yi Jing (Cartea Schimbărilor)* – text clasic chinezesc, datând, în cea mai mare parte, din secolul XII î.Cr. şi folosit drept carte de divinaţie. (N.t.)

Capitolul 1
Când nu sunt coincidențele simple coincidențe? Definirea sincronicității

C. G. Jung, a cărui lucrare *Sincronicitatea: un principiu de conexiune acauzal* a apărut în 1952, a inventat termenul de «sincronicitate» şi l-a introdus în limbajul psihologiei, după care noțiunea s-a răspândit rapid în vocabularul curent. Aşa cum se întâmplă cu multe idei ce aprind imaginația publicului, conceptul lui Jung legat de coincidențele semnificative n-a fost nici nou, nici singular, dar, grație autorității lui Jung, ne-a oferit o perspectivă clară şi utilă asupra acestor evenimente.

Fiu al unui pastor evanghelic şi al unei femei cu pronunțate însuşiri de medium, dacă nu chiar psihotice, Jung era profund religios, dar a respins în mod repetat şi explicit formele organizate ale religiei, cu teologia lor dogmatică şi spiritualitatea lor instituționalizată. Aşa cum relatează în autobiografia sa *Amintiri, vise, reflecții*[4], alegerea carierei de psihanalist a fost legată de criza religioasă prin care a trecut tatăl său. Educația primită l-a făcut pe Jung să se dedice de-a lungul întregii cariere înțelegerii a ceea ce Heraclit numea «hotarele sufletului»[5], folosind instrumentele psihologiei moderne. A aplicat cu consecvență metode ştiințifice pentru a cerceta aşa-numitele fenomene «irației onale» şi a lămuri înțelesul psihologic şi rolul unor asemenea experiențe în viața omului – fenomene paranormale, percepție extrasenzorială, OZN, psihokinezie etc. De exemplu, teza lui de doctorat intitulată «Asupra psihologiei aşa-numitelor fenomene oculte» îşi propune să dea o explicație rațională, psihologică însuşirilor de medium ale unei femei care prezenta remarcabile stări

de transă, comportament automat şi capacităţi psihokinetice.

Folosirea de către Jung a metodelor ştiinţifice pentru a elucida întâmplări catalogate drept fantastice, fără sens sau, mai rău, stând sub semnul tulburărilor psihice a fost considerată de autorităţile în psihologie ale vremii drept nechibzuită şi excentrică, deoarece cercetarea în domeniul psihologiei academice era (şi este încă) organizată după direcţii comportamentale şi cognitive stricte. Când teoriile psihanalitice ale lui Freud au început să pună sub semnul întrebării abordările mecaniciste din psihologie, considerând asemenea fenomene ca rezultate ale proceselor şi conflictelor inconştiente, Jung a fost atras de această nouă perspectivă. Apoi, în urma dezacordului între el şi Freud, dezacord legat de rolul sexualităţii şi natura inconştientului, Jung s-a văzut din nou exclus şi izolat, în timp ce psihanaliza freudiană câştiga teren în Europa şi Statele Unite.

Chiar şi în zilele noastre, neînţelegerile privind preocupările lui Jung legate de fenomene cum ar fi sincronicitatea îi fac pe mulţi să-i desconsidere opera şi s-o privească mai curând ca pe o formă de misticism purtând veşminte psihologice sau ca pe rezultatul propriului său subiectivism excesiv preocupat de sine. Ceea ce deseori nu se înţelege este că Jung a abordat fenomene precum apariţiile de spirite, astrologia şi sincronicitatea nu pe o cale simplistă şi naivă, ci dintr-o perspectivă cât se poate de obiectivă şi raţională. În cercetările sale asupra acestor fenomene şi-a pus mereu întrebarea: «Care sunt condiţiile psihologice lăuntrice, deopotrivă conştiente şi inconştiente, ce fac ca experienţa noastră exterioară să fie înrâurită într-un mod atât de durabil şi de marcant?» Spre deosebire de mulţi alţii, Jung a încercat o abordare a acestor fenomene care nici nu le desconsideră a priori, nici nu ia interpretarea lor *ad litteram* drept adevărul întreg.

În cursul cercetărilor pe care le-am întreprins pentru a scrie această carte, am descoperit că puţini ştiu exact ce este şi ce nu este sincronicitatea. Se cuvine deci să începem cu cea mai simplă definiţie a conceptului, dată de Jung: o «coincidenţă semnificativă». Când cauţi în dicţionare definiţia cuvântului «coincidenţă», găseşti ceva în genul: «înşiruire întâmplătoare de evenimente ce se petrec simultan sau în acelaşi interval de timp». Din păcate însă, această definiţie seacă nu surprinde sensul în care folosim de regulă cuvântul.

Dacă în vreme ce scriu această propoziție o pasăre îmi intră pe fereastră, conform dicționarului am de-a face cu o coincidență – o înșiruire întâmplătoare de evenimente care se petrec într-un interval de timp foarte scurt. Totuși, puțini sunt cei ce ar numi așa ceva o «coincidență». Pe de altă parte, dacă în timp ce scriu această propoziție mă sună o prietenă care îmi spune că, la rândul ei, încearcă în momentul de față să dea o definiție a sincronicității pentru un articol pe care vrea să-l publice, cei mai mulți ar numi asta o coincidență foarte interesantă. Dacă ați ști însă că prietena mea și cu mine am hotărât ieri seară ca în după-amiaza zilei de azi să dedicăm o oră încercării de a da o definiție sincronicității, faptul că facem același lucru în același timp ar înceta brusc să vi se mai pară o coincidență. Cu alte cuvinte, simplul fapt că două sau mai multe evenimente se petrec simultan nu ne face să numim asta o «coincidență», chiar dacă așa scrie în dicționar. În accepția generală a termenului, o coincidență este un șir de evenimente ce se petrec într-un interval foarte scurt de timp și care, *din întâmplare*, *sunt legate unele de altele* printr-un tip remarcabil de similaritate.

Totuși, nici această definiție nu e mulțumitoare, căci, dacă la ora șase mă sună o prietenă și-mi spune că pregătește cina în timp ce eu fac exact același lucru, aceasta nu ni s-ar părea o coincidență, din moment ce majoritatea oamenilor pregătesc la ora șase cina. Cu alte cuvinte, definiția din dicționar nu surprinde nici faptul că o coincidență e un șir *neobișnuit* de evenimente simultane legate între ele printr-un anume tip de relație. Coincidențele sunt, în sensul în care folosim de regulă cuvântul, întâmplări extraordinare.

În definirea sincronicității, Jung mai face un pas. Coincidențele – înșiruiri de evenimente neobișnuite întâmplătoare, dar legate între ele – se petrec din când în când oricui, însă asemenea coincidențe nu sunt în mod necesar semnificative. Dacă prietena mea care scrie un articol despre sincronicitate este o persoană cu aceleași preocupări ca și mine legate de subiect, iar acesta e unul dintre motivele prieteniei noastre, ar putea fi o coincidență interesantă faptul că ea scrie concomitent cu mine despre același subiect, dar coincidența n-ar avea nici o semnificație dincolo de simplul fapt că s-a petrecut. Dar dacă în timp ce scriu mă simt foarte singur, gândindu-mă că nimeni nu știe ce e sincronicitatea și nimănui nu-i pasă de asta, și primesc un telefon de la

o prietenă care îmi spune că şi ea scrie despre sincronicitate în această după-amiază, ei bine, atunci coincidenţa are o semnificaţie mult mai importantă pentru mine şi ar putea avea un efect semnificativ asupra felului în care mă văd pe mine însumi şi privesc paginile pe care le scriu. Aceasta ar fi ceea ce Jung numeşte «sincronicitate» sau, simplu spus, o coincidenţă semnificativă.

Exemplele date în introducere sunt bune ilustrări ale evenimentelor sincronistice – şiruri *semnificative* de evenimente neobişnuite, întâmplătoare. În timpul îndelungatei sale relaţii cu Dan, Ann n-a vizitat niciodată oraşul lui. Excursia de o zi împreună cu prietena ei a fost deci un eveniment neobişnuit. De când se încheiase relaţia cu Dan, n-a mai ştiut nimic despre el. Astfel, telefonul lui în chiar momentul când ea se întorcea acasă din excursie n-a reprezentat doar o coincidenţă, ci şi un fapt încărcat de semnificaţii pentru ea, căci îşi petrecuse întreaga zi luptând pe tăcute cu sentimentele care o legau de el şi de relaţia lor. Dacă, aşa cum am spus deja, mama ei ar fi sunat în momentul când ea se întorcea acasă, chiar dacă Ann n-o mai auzise de multă vreme, evenimentul ar fi rămas o simplă coincidenţă – «Bună, mama, e ciudat că ai sunat acum, tocmai am intrat pe uşă» –, dar n-ar fi avut semnificaţia afectivă a telefonului lui Dan.

La fel şi în cazul lui Bobbie. Dacă s-ar fi întâmplat ca soţul ei să-i dăruiască inelul cu diamant văzut de ea cu o zi în urmă în vitrina magazinului de bijuterii, am fi avut cu siguranţă de-a face cu o coincidenţă, dar fără aceeaşi semnificaţie pentru Bobbie ca dăruirea cărţilor de tarot, de vreme ce luni de zile ea a visat imagini de tarot şi s-a împotrivit să urmeze această cale. În mod similar, prietenia mea cu Phil, începută din pură întâmplare după o serie de anulări neobişnuite şi accidentale ale programărilor mele la masaj, n-ar fi fost sincronistică dacă n-aş fi trecut atunci printr-un moment de suferinţă şi singurătate – însă, lucrurile petrecându-se astfel, coincidenţa întâlnirii noastre a avut, şi are încă, o semnificaţie importantă pentru mine.

De fapt, ce înseamnă «semnificativ»? E important să ne punem acum această întrebare nu doar pentru că este crucială în înţelegerea definiţiei date de Jung sincronicităţii, dar şi pentru că, fără a înţelege că sincronicitatea se referă la semnificaţia subiectivă a evenimentelor pentru persoanele implicate, mulţi cititori ar găsi că poveştile ce

urmează n-au o semnificație reală. Relatând mai multor oameni poveştile din această carte, unii s-au arătat emoționați, interesați şi uimiți, iar alții mi-au răspuns plictisiți: «Mare lucru! Şi ce-i cu asta?!» De unde provine diferența în reacții? De ce, de exemplu, atunci când merg la film cu o prietenă, ea iese mişcată până la lacrimi, în timp ce eu găsesc filmul ridicol şi sentimental? Ce face ca un lucru să fie încărcat de semnificații pentru un om şi lipsit de semnificații pentru altul?

În general, când spunem că ceva este semnificativ pentru noi, o facem fie datorită faptului că se leagă de anumite valori la care ținem (altfel spus, înseamnă ceva fiindcă ne pare nouă prețios), fie pentru că acel lucru a avut un impact asupra noastră (înseamnă ceva fiindcă ne-a marcat puternic viața). Desigur, un anume lucru poate fi semnificativ în ambele sensuri. Telefonul lui Dan a fost important pentru Ann fiindcă ea prețuia relația lor, iar faptul că el mai ținea încă la ea şi a sunat-o a marcat-o afectiv. În cazul lui Bobbie, darul (cărțile de tarot) a fost semnificativ mai ales din cauza impactului pe care l-a avut asupra ei, dar şi datorită faptului că i-a fost oferit exact atunci când ceea ce prețuia ea, viața spirituală, se afla într-un proces de transformare. Pentru mine, prieteniile sunt relații care m-au influențat întotdeauna mult şi contează enorm.

Astfel, un eveniment sincronistic este o coincidență având o semnificație subiectivă pentru persoana implicată; dar, ca tot ce ține de latura subiectivă, ceea ce pentru un om este plin de însemnătate – prețios şi/sau semnificativ prin efectul său – pentru altul poate fi lipsit de importanță. Un exemplu privind acest aspect al sincronicității este o întâmplare petrecută prietenei mele Jill. Ea a intrat într-un restaurant aglomerat şi s-a aşezat la o masă unde stăteau doi bărbați. Unul dintre ei povestea, plin de însuflețire, tribulațiile a doi prieteni ai săi ce aveau legături extraconjugale, fiecare cu o rudă a celuilalt. Desigur, povestitorul n-avea de unde să ştie că persoana străină aflată la aceeaşi masă, Jill, îi cunoştea pe cei despre care vorbea. În punctul culminant al poveştii, mulțumit de sine peste măsură şi pregătindu-se să dea lovitura de teatru, îi spuse interlocutorului: «N-ai să ghiceşti cu cine se întâlneşte el acum!» La care Jill nu s-a putut abține să nu încheie ea povestea: «Cu verişoara lui Mimi!»

Omul a rămas cu gura căscată. Ce experiență trebuie să fi trăit! O

persoană străină, apărută de nicăieri într-un restaurant, a încheiat povestea lui intimă! Pentru Jill însă, care nu era implicată sentimental în acea poveste suculentă despre căsnicie şi trădare, era o simplă coincidență hilară. În planul strict al faptelor, ambii au trăit acelaşi eveniment, dar ceea ce pentru Jill a fost o banală anecdotă amuzantă, pentru celălalt ar fi putut constitui un eveniment sincronistic incredibil, încărcat cu semnificația lecției primite de cel ce bârfeşte în gura mare în locuri publice. Poveştile prezentate aici, şi multe altele pe care le-am auzit, mi-au dovedit deseori că aceeaşi întâmplare, implicând două persoane, poate genera două experiențe complet diferite, una sincronistică şi semnificativă, iar cealaltă lipsită de orice semnificație.

Subiectivismul ne face uneori să ridiculizăm ori să respingem întâmplările sincronistice petrecute altora. Presupun că oricine citeşte această carte va descoperi că unele poveşti îl ating, în timp ce altele îl lasă rece. Unele poveşti vă vor aminti de o întâmplare foarte asemănătoare prin care ați trecut cândva, iar altele vi se vor părea banale, neinteresante sau forțate.

Mai mult, vom vedea că denumirea de «sincronistic» acoperă un spectru larg de coincidențe semnificative. În unele coincidențe, ca în exemplele pe care le-am dat deja, probabilitatea extrem de scăzută ca evenimentul să se producă sau stranietatea paralelei între starea lăuntrică şi întâmplarea exterioară constituie trăsătura caracteristică. Acest tip de evenimente sincronistice te fac să exclami imediat «Aha!». În cazul altor coincidențe semnificative, sensul întâmplării devine limpede abia mult mai târziu sau descoperi că semnificația unui eveniment se dezvoltă treptat. Acest gen de sincronicități te fac să spui «Abia *acum* înțeleg…». În unele cazuri întâi se petrec evenimentele exterioare, iar semnificația lăuntrică, subiectivă apare mai târziu. În altele, coincidența semnificativă leagă o imagine lăuntrică, precum un vis, de un eveniment extern ulterior. În toate aceste tipuri diferite de evenimente sincronistice însă, semnificația evenimentului pentru cei implicați este cea care face legătura între lăuntric şi exterior.

Unii oameni, de regulă cei cu o judecată analitică, pot tăia firul în patru încercând să hotărască dacă un eveniment este sau nu sincronistic: se potriveşte definiției? îndeplineşte oare toate criteriile?

Conceptul de sincronicitate, trebuie spus din capul locului, este mai curând o unealtă decât un scop în sine. La fel ca atunci când ne întrebăm ce ține de artă şi ce nu, ne putem întreba la nesfârşit dacă o întâmplare e *într-adevăr* sincronistică, mai ales că în toate evenimentele sincronistice, ca şi în artă, subiectivitatea joacă un rol esenţial.

Mult mai nimerit e să folosim conceptul pentru a explora şi a explica. Dacă ideea că un eveniment *ar putea* fi sincronistic îți oferă o perspectivă diferită asupra lui, aprofundând înțelegerea ta, sau dacă te intrigă într-atât încât să continui să te gândeşti la ce s-a întâmplat, atunci noțiunea introdusă de Jung şi-a atins scopul cel mai înalt, care este şi scopul acestei cărți: să-i ajute pe oameni să înțeleagă semnificația poveştilor trăite de ei zi de zi.

Ideea de sincronicitate a apărut odată cu zorile culturii umane, dar Jung este cel ce a observat că această confluență specială de evenimente numită «sincronicitate» are aproape întotdeauna trei caracteristici distincte, cărora experiența şi cercetările mele m-au făcut să le mai adaug una. Aşadar, evenimentele numite sincronistice au în general patru trăsături.

În primul rând, legăturile între evenimente sunt *acauzale*; evenimentele nu sunt legate printr-un lanț de cauze şi efecte în care cel implicat să recunoască vreo acțiune intenționată sau deliberată din partea sa. În al doilea rând, asemenea evenimente implică o *trăire afectivă profundă*, de cele mai multe ori chiar în timp ce se petrece evenimentul, dar nu întotdeauna. În al treilea rând, conținutul experienței sincronistice, deci evenimentul însuşi, are întotdeauna o natură *simbolică* ce se leagă aproape de fiecare dată, cum am descoperit eu însumi, de a patra caracteristică: asemenea coincidențe se petrec în momentele *schimbărilor importante* din viața noastră. Deseori un eveniment sincronistic devine punct de cotitură în poveştile vieților noastre.

Dacă nu eu am provocat întâmplarea, atunci cum s-a petrecut?
Acauzalitatea şi eul nostru

Întreaga noastră cultură ne face să gândim în termeni de cauză şi efect. Însăşi concepţia noastră despre lume, cel puţin a celor ce moştenim tradiţia intelectuală europeană şi americană, e întemeiată pe ideea că fiecare acţiune provoacă o reacţie, fiecare stimul provoacă un răspuns. Mare parte din gândirea ştiinţifică, începând cu epoca Luminilor şi continuând cu perioada de uimitoare productivitate a revoluţiei industriale, se întemeiază direct pe această idee. Acţionăm – şi drept consecinţă spunem că am provocat efectele produse de acţiune. Introducem o substanţă chimică într-o soluţie, ea reacţionează, iar noi am provocat reacţia. Apăsăm pe tastatura unui calculator pentru a scrie un cuvânt, dăm comanda de imprimare şi imediat apare o frază pe o bucată de hârtie. Am produs textul de pe pagină. Sau, poate, nu acţionăm: de exemplu, uităm să mâncăm şi ne apucă ameţeala. Ne-am provocat ameţeala sărind peste prânz. Acest fel de a gândi în termeni de cauză şi efect este atât de înrădăcinat în structura mentală occidentală, încât cu greu devenim conştienţi de el. Până când ne confruntăm cu un şir de evenimente care, prin însăşi natura lor, ilustrează posibilitatea unui tip diferit de legături între evenimente.

Dacă vrei să amorsezi conversaţia la o petrecere, o cale sigură e să-i întrebi pe cei prezenţi dacă au trăit vreodată un eveniment sincronistic. Aproape oricine are un exemplu favorit, iar prietena mea Cathy nu face excepţie. Povestea ei e o bună ilustrare a felului în care obişnuinţa noastră de a gândi cauzal e sfidată de sincronicitate.

Într-o anume perioadă din viaţa ei, Cathy s-a aflat într-o situaţie ambiguă. Terminase liceul şi nu ştia ce să facă în continuare. A avut o relaţie cu un tânăr de aceeaşi vârstă, dar după un an s-au despărţit. A plecat în California, s-a căsătorit, a născut două fete, apoi a divorţat, s-a recăsătorit. Cu trecerea anilor, se mai gândea doar din când în când la Richard, primul ei prieten adevărat, dar, după trei decenii, totul părea precum povestea unui film văzut de mult. Ştia doar că el se afla undeva departe, iar ea era mulţumită de viaţa ei, aşa încât rareori se mai întreba ce-o fi făcând Richard. La cincizeci de ani, povestea vieţii ei părea destul de bine scrisă, iar întâmplările din trecut i se păreau neînsemnate.

Ce a făcut-o oare ca la un moment dat să înceapă să se gândească

din ce în ce mai mult la Richard? L-a visat fără să-şi aducă aminte? S-a întâlnit cu oameni care-i aminteau de el? Viaţa sau căsătoria ei erau nefericite? Când am întrebat-o n-a putut să-mi răspundă, mi-a spus doar că brusc a simţit un imbold să afle ce s-a întâmplat cu el. Plictiseală? Legătură telepatică? Hazard? Cine ştie? Cert este că a început să-l caute, dând telefoane în stânga şi-n dreapta. A aflat doar că lucrase la o companie de asigurări pe Coasta de Est, dar compania era uriaşă, iar numele lui unul foarte comun: Richard Johnson. Timp de un an a încercat să dea de urma lui, dar, cum căutarea se dovedea prea dificilă, în cele din urmă a renunţat.

Într-o bună zi, la o petrecere, Cathy s-a aflat în faţa unei femei despre care se spunea că are înzestrări de medium şi s-a gândit că ar putea verifica presupusul ei talent rugând-o să-l găsească pe Richard. Femeia i-a cerut să scrie numele lui pe o foaie de hârtie, să deseneze o cutie neagră în jurul numelui şi să privească hârtia în fiecare zi. Sceptică, dar amuzată de procedeu, Cathy s-a supus din curiozitate.

Am început deja să ne obişnuim cu aceste poveşti, aşa că ne închipuim finalul. După o săptămână, Cathy a primit o scrisoare de la Richard Johnson, care nu ştia nimic despre îndelungatele ei căutări, dar se hotărâse să ia legătura cu cineva care-i amintea de anii tinereţii. A sunat-o pe sora lui Cathy, a aflat imediat adresa ei şi i-a scris.

Aşa cum demonstrează experienţa trăită de Cathy, întâmplările sincronistice implică o legătură *acauzală* între evenimentele fizice – între acţiunile lui Cathy şi scrisoarea lui Richard –, evenimente între care nu se poate stabili un raport cauzal, conform cu înţelegerea noastră, dar care sunt legate prin sensul lor subiectiv. Semnificaţia relaţiei dintre Cathy şi Richard e limpede ilustrată de acţiunile ei – căutările, urmarea sfatului dat de medium –, dar e la fel de limpede că nici una dintre acţiunile ei n-a *provocat* scrisoarea lui Richard. Am putea bănui că în această întâmplare au intrat în joc factori non-fizici, că între cei doi s-a stabilit o anume formă de comunicare secretă, tăcută sau magică, astfel încât să *provoace* scrisoarea lui Richard, dar cauzele non-fizice, care nu pot fi nici confirmate, nici infirmate, ţin mai curând de credinţa fiecăruia decât de ceea ce se înţelege de regulă prin «cauzalitate». În termeni «cauzali», re-stabilirea legăturii a fost o pură coincidenţă, un eveniment neobişnuit, petrecut din pură

întâmplare, dar încărcat de semnificație.

Cred că motivul pentru care sincronicitatea, «desfăşurarea simultană a două evenimente legate prin semnificație, dar nelegate cauzal»[6], a rămas un concept controversat şi greu de acceptat de când a fost introdus de Jung ține de faptul că el zguduie din temelii tirania inconştientă exercitată de felul nostru de a gândi în termeni de cauză şi efect. Ne putem întreba de ce ne agățăm cu atâta încăpățânare de această perspectivă în care viața apare ca un lanț de cauze şi efecte. Ce câştig ne aduce credința că toate legăturile sunt şi trebuie să fie de tip cauzal?

Părerea mea este că gândirea cauzală ne dă iluzia puterii depline asupra întregii lumi înconjurătoare şi ne întăreşte sentimentul că ne controlăm destinul – o viziune flatantă pentru eul propriu. A gândi în termenii de cauză şi efect ne ajută să ne simțim în siguranță, să ne desprindem de lumea «exterioară» şi să acționăm asupra ei. În această perspectivă cauzală asupra lumii suntem limitați doar de consecințele acțiunilor noastre, dar, odată ce le acceptăm, putem acționa liber.

A gândi altfel, mai cu seamă aşa cum ne invită s-o facem sincronicitatea, înseamnă a ne confrunta cu ideea că evenimentele întâmplătoare ar putea fi încărcate de semnificație, şi nu lipsite de sens. În general, această idee poate reprezenta o lovitură pentru eul nostru, sfidând viziunea pe care ne-am făurit-o, viziune a puterii şi controlului depline. Ideea că se pot petrece *cu noi* evenimente aleatoare, evenimente pe care n-avem cum să le controlăm, dar ne pot afecta profund, este o idee care, îndrăznesc să spun, provoacă anxietate celor mai mulți dintre noi. Cum spunea o colaboratoare a lui Jung, Marie-Louise von Franz, într-una dintre conferințele ei despre sincronicitate, «hazardul e inamicul, hazardul e cel ce trebuie eliminat»[7] – o descriere sintetică a atitudinii majorității oamenilor în fața rolului jucat de întâmplările aleatoare în viața lor.

Totuşi, contactul cu persoane aparținând culturilor din afara Europei ne dezvăluie că pot exista şi alte căi de a gândi şi trăi. Privindu-se pe ei înşişi ca pe simple părți ale unui întreg mai mare în care tot ce e viu se află în legătură, amerindienii sau cei aparținând culturilor asiatice tradiționale, precum China ori Tibetul, percep propriile lor acțiuni într-un mod foarte diferit: nu ca pe nişte cauze ce produc efecte, nu ca pe nişte acțiuni individuale asupra lumii, care e

separată de noi şi obiectivă, ci ca pe o parte a unei rețele de interconexiuni subiective.

De aceea, în cadrul acestor culturi, a acționa eficient presupune alegerea momentului potrivit, cercetarea atentă a propriei atitudini, solicitarea şi folosirea sprijinului comunității mai largi căreia îi aparții şi încercarea de a cunoaşte voința divină. În asemenea culturi se obişnuieşte încă să observi stelele ori s-o consulți pe femeia bătrână şi înțeleaptă din sat înainte de a lua o hotărâre importantă. Din această perspectivă asupra lumii, a acționa este un proces săvârşit cu toată smerenia şi atenția. Un asemenea fel de a gândi, în care experiența subiectivă a legăturilor cu lumea e mai importantă decât dominarea individuală a mediului prin mecanismul cauzei şi efectului, reprezintă un mod de viață în care accepți lesne realitatea hazardului încărcat de semnificație. Şi nici măcar nu e nevoie să părăsim propriile noastre rădăcini istorice din lumea occidentală pentru a descoperi precedente ale ideii de sincronicitate. După cum vom arăta în capitolul 5, astrologia, tarotul şi alte metode de divinație se întemeiază pe sincronicitate.

Pe lângă sfidarea sentimentului nostru că deținem controlul, sentiment pe care ni-l dă gândirea în termeni de cauză şi efect, a accepta că există legături acauzale între evenimente presupune şi recunoaşterea faptului că lumea fizică nu e separată de evenimentele psihice lăuntrice. Împărțirea lumii în «lăuntrică» şi «exterioară» este însă adânc întipărită în gândirea noastră, atât de adânc încât majoritatea oamenilor nici nu sunt conştienți de asta. Sentimentele lui Cathy pentru Richard sunt «lăuntrice», scrisoarea lui Richard este un eveniment «exterior». Acțiunile ei pentru a-l găsi sunt comportamente «exterioare». Impulsul lui de a o căuta e un fenomen «lăuntric». A folosi pentru regăsirea lor coincidentă, reciprocă, termenul «sincronistic» nu e decât un alt fel de a spune că, în acel moment, între «lăuntric» şi «exterior» a existat o legătură.

Într-adevăr, în aceeaşi lucrare citată mai sus, Jung defineşte sincronicitatea ca fiind «desfăşurarea, simultan cu o anume stare psihică, a unuia sau mai multor evenimente exterioare ce apar ca paralele semnificative ale stării subiective din acel moment»[8]. Astfel, prin definiție, sincronicitatea sugerează că împărțirea netă pe care o facem între «lăuntric» şi «exterior» este în realitate falsă. Fenomene

«lăuntrice» precum sentimentele, valorile, gândurile, visele, intuițiile, dorințele etc. pot fi, şi uneori chiar sunt în mod decisiv, strâns legate de evenimente «exterioare», de pildă apelurile telefonice, darurile, viața socială sau relațiile afective. Evenimentele sincronistice ne îndeamnă să privim lumea ca pe o entitate unitară în care trăirile şi acțiunile fiecăruia sunt în chip fundamental legate de trăirile şi acțiunile celorlalți.

Pe lângă sfidarea iluziilor noastre că deținem controlul şi că există o separare netă între realitatea subiectivă şi cea obiectivă, sincronicitatea ca principiu de conexiune acauzal sfidează de asemenea sensul dat de noi noțiunii de timp, mai exact felul în care ne bazăm pe ideea că timpul e liniar pentru a ne structura perspectiva asupra lumii. Gândind în termeni de cauză şi efect, avem nevoie de conceptele de «înainte» şi «după»: cauzele trebuie să preceadă efectele. Dar acceptarea faptului că există o legătură acauzală între evenimente face să devină mai important *ce* se întâmplă şi ce *semnificație* are întâmplarea decât *când* se petrece ea. Asta nu înseamnă că situarea în timp a unui eveniment nu are nici o importanță, dar, pentru a folosi exemplul lui Cathy şi Richard, situarea în timp a sosirii scrisorii lui nu face decât ca evenimentul să fie o coincidență. Ceea ce dă evenimentului caracter sincronistic pentru Cathy este *semnificația* scrisorii, după atâta energie cheltuită ca să ia legătura cu Richard. Acțiunile ei şi scrisoarea lui s-au legat prin semnificația coincidenței, nu prin simpla lor proximitate temporală.

Sincronicitatea ne invită să ne privim viețile dintr-o altă perspectivă, în care trăirile noastre subiective ne stabilesc locul într-un univers al evenimentelor aleatoare ce se petrec în jurul nostru şi cu noi şi de care suntem legați prin ceea ce înseamnă ele pentru noi. În viețile noastre, aceste legături între noi înşine şi lume sunt cele ce generează poveştile pe care le trăim.

Asta aduce în prim-plan a doua trăsătură a sincronicității: emoția.

Gândeşte, nu te lăsa pradă sentimentelor: sincronicitatea şi neîncrederea noastră în realitatea afectivă

Continuându-şi analiza asupra sincronicității, Jung observă că evenimentele sincronistice au un evident ton emoțional pe care l-a numit «numinos», împrumutând termenul de la teologul Rudolf Otto. Numinosul ține de experiența prin care trecem când simțim în chip limpede prezența irezistibilă şi de neuitat a divinului; ține de trăirea a ceva ce transcende mărginirea noastră omenească. Simțirea intensă ce însoțeşte evenimentele sincronistice este poate particularitatea lor cea mai frapantă. Dacă sincronicitatea e mai presus de toate un principiu de conexiune, atunci calitatea simțirii provocate de un eveniment sincronistic, numinosul şi energia psihică pe care le trezeşte în noi, reprezintă mediul prin care se face legătura. Simplu spus, evenimentele sincronistice poartă întotdeauna o amprentă profund emoțională.

Când am început să-l studiez pe Jung la facultate, m-am simțit singur şi izolat. Desigur, studenții sunt înclinați spre asemenea sentimente, iar unii sunt chiar mândri să pozeze în intelectuali neînțeleşi. Nu era cazul meu. Absolvisem un seminar teologic luteran unde nu se studia prea multă psihologie, şi cu atât mai puțin opera lui Jung, un evanghelic renegat cu înclinații mistice, iar mulți dintre colegii mei mă credeau cam țicnit pentru că-l prețuiam atât. Ca să-mi domin visele şi trăirile ce mă bântuiau de când mă familiarizasem cu lucrările lui Jung, m-am hotărât să fac şedințe de terapie cu un analist jungian, zicându-mi că aceasta m-ar ajuta să depăşesc starea de izolare. Am consultat pur şi simplu lista psihanaliştilor şi l-am sunat pe primul despre care scria că e jungian. M-am programat pentru sâmbătă după-amiază la ora trei şi astfel am început terapia.

Între timp, în echipa de psihanalişti freudieni ce ofereau terapie pe termen lung studenților de la Universitatea din California, a apărut un nou terapeut. Aveam multe preocupări comune, mai ales de ordin artistic. Eu eram scriitor, ea spunea poveşti. Mă ocupasem cu teatrul, la fel şi ea. Ea era din New York, eu din New Jersey. Dar au trebuit să treacă mai multe luni ca să descopăr că împărtăşea acelaşi interes pentru Jung şi că mergea la acelaşi analist. Mai mult, am descoperit că, exact cu o săptămână înainte să-mi încep terapia, ea îşi schimbase programarea obişnuită de la ora trei. Cu alte cuvinte, întâlnisem în mod sincronistic persoana a cărei oră în programul analistului o luasem eu.

Ceea ce a făcut ca această coincidență să fie semnificativă pentru mine, evenimentul devenind astfel sincronistic, ține mai ales de sentimentul meu că împărtășesc ceva cu noua mea prietenă, încă înainte de-a ne fi cunoscut. Povestea pe care credeam că o trăiesc – bietul student singuratic obsedat de o năzbâtie de care nimeni n-avea habar – nu era, după cum mi-am dat seama mai târziu, povestea adevărată. Povestea adevărată era că o femeie cu care aveam multe în comun îmi făcuse loc în cabinetul analistului – iar efectul emoțional a fost uriaș. Nu m-am mai simțit izolat și nebun. Am simțit în jurul meu prezența unei comunități de oameni care gândesc aidoma mie, și astfel m-am simțit sprijinit și încrezător în mine însumi. Am simțit că fusese confirmată importanța studiilor mele asupra lui Jung.

Din păcate, cultura noastră are tot atâtea dificultăți în a accepta sentimentele ca și în a depăși gândirea în termeni de cauză și efect. Cum spuneam mai sus, suntem obișnuiți să împărțim lumea în «lăuntrică» și «exterioară», în «subiectivă» și «obiectivă», iar acestă împărțire nu ne tulbură de vreme ce, occidentali fiind, aparținem unei tradiții ce prețuiește și exaltă «exteriorul» și «obiectivul», disprețuind «lăuntricul» și «subiectivul». Și nimic nu e mai «lăuntric», mai individual și mai subiectiv decât sentimentele.

Marele ideal al lumii occidentale este să ajungă la obiectivitate. În știință, asta înseamnă să elimini tendințele subiective ale experimentatorului și să faci să dispară, prin reproducere și analiză statistică, efectele hazardului asupra unui proces. În gândire, avem neapărată nevoie de dovezi, fapte și demonstrații pentru orice concluzie. În industrie, prețuim productivitatea și profitul, ambele putând fi măsurate și urmărite, în detrimentul altor preocupări, cum ar fi bunăstarea muncitorilor sau calitatea produsului. În tradiția noastră, sentimentele sunt un obstacol, o contaminare, o posibilă sursă de deviere, falsificare și eroare.

Natura esențialmente subiectivă, emoțională, a evenimentului sincronistic, efectul profund pe care acest tip de coincidență îl are asupra sentimentelor noastre ne provoacă și ne fac să punem sub semnul întrebării idealul occidental al obiectivității: ce-ar fi dacă am prețui sentimentele la fel de mult ca gândirea, așa cum ne invită să facem evenimentele sincronistice? În toate sincronicitățile, inclusiv în exemplele prezentate până acum, importante nu sunt «faptele

obiective» ale coincidențelor, ci impactul emoțional pe care-l au asupra celor implicați, un impact afectiv atât de puternic încât, după ani de zile, persoane ca Ann sau Cathy au fost în stare să-mi povestească în cele mai mici detalii întâmplările prin care au trecut. Evenimentele sincronistice nasc în noi capacitatea de a simți profund şi de a fi conştienți de sentimentele noastre, din moment ce calitatea şi intensitatea sentimentelor sunt cele ce fac ca asemenea coincidențe să fie încărcate de semnificație.

În cultura noastră ne temem însă de sentimentele puternice pentru acelaşi motiv, cred, pentru care acauzalitatea ne pune în încurcătură pe cei mai mulți dintre noi. A-ți îngădui să simți înseamnă să pierzi ceva din controlul riguros asupra ta şi să te deschizi către ceea ce trăieşti. Trebuie să accepți să fii cine eşti şi ce eşti tu, nu cine crezi că eşti sau cine ți-au spus alții că ar trebui să fii. A simți te face vulnerabil, iar vulnerabilitatea este o experiență umilitoare.

Dar teama de a pierde controlul nu e singurul motiv pentru care minţile noastre raționale se simt amenințate de viața afectivă. Aidoma acauzalității, sentimentele pun sub semnul întrebării presupunerea că suntem separați unii de alții, că există o împărțire strictă între exterior/obiectiv şi lăuntric/subiectiv. Dacă ne deschidem către sentimente, putem fi atinşi nu doar de propriile noastre sentimente, ci şi de sentimentele *celorlalți*. Natura sentimentului şi puterea empatiei demonstrează că suntem cu toții legați, sau am putea fi, prin trăirea durerii, bucuriei, suferinței, satisfacției, mândriei sau ruşinii celorlalți. Dacă împărtăşirea sentimentelor este pentru mulți dintre noi o experiență ce ne poate îmbogăți şi vindeca, nu e mai puțin adevărat că ea transgresează unele valori culturale importante, precum autonomia, individualitatea şi independența, astfel încât rareori e acceptată manifestarea deschisă a sentimentelor în public.

Pentru că sentimentele sunt spontane, naturale şi libere – ca un curent de apă în care ne cufundăm şi pe care-l simțim în jurul nostru, dar nu-i putem schimba cursul şi nu-l putem controla –, celor aparținând culturii noastre le trebuie un enorm curaj pentru a se hotărî să intre în asemenea ape curgătoare, mai ales atunci când sentimentele sunt profunde şi puternice, iar apele curg cu repeziciune în jurul nostru. Evenimentele sincronistice ne aşază chiar în mijlocul acestui curent. Nu e deci de mirare că mulți dintre noi se eschivează în fața

evenimentelor sincronistice, le consideră ridicole – după cum consideră ridicole şi sentimentele legate de asemenea fenomene – şi le pun pe seama fanteziei: «E doar imaginația mea.» Sincronicitatea presupune să-ți afirmi sentimentele ca pe un mod esențial de a-ți trăi viața şi să le dai aceeaşi importanță ca şi gândurilor, ba chiar o importanță mai mare în unele împrejurări. Sentimentele sunt sursa principală a poveştilor noastre, iar scenariul este condus de ele.

Ajungem astfel la a treia caracteristică a sincronicității: natura ei simbolică.

Sincronicitatea şi simbolurile arhetipale ale inconştientului colectiv

A treia caracteristică a evenimentelor sincronistice poate fi găsită în chiar conținutul evenimentului, care, aşa cum am menționat, e întotdeauna simbolic. Din păcate, trecem deseori cu vederea acest fapt, copleşiți fiind de sentimentul numinos pe care evenimentul îl trezeşte în noi sau de uimirea că s-a petrecut un lucru atât de neobişnuit. Şi totuşi, atunci când avem de-a face cu o coincidență semnificativă, evenimentele însele au de fiecare dată un puternic caracter simbolic.

Un exemplu grăitor privind simbolismul evenimentelor sincronistice este ceea ce mi s-a întâmplat pe când eram medic intern şi mă aflam într-un impas cu unul dintre pacienții mei. Fiind dominat de mama sa de-a lungul celei mai mari perioade din viață, chiar şi la maturitate, lui Frank îi venea greu să creadă că alții l-ar putea trata în mod diferit. Acesta era motivul pentru care a început terapia, iar sentimentul că ceilalți vor să-l controleze şi să-l domine l-a avut şi față de mine.

Şedințele de terapie deveniseră de la o vreme tot mai dificile, când, într-o sâmbătă dimineață, am ajuns la clinică pentru întâlnirea cu Frank chiar în toiul unei furtuni teribile. Nu mi-am pus problema că el nu va veni, din moment ce locuia în apropiere. Eram în cabinet şi-mi revedeam notele, pregătindu-mă pentru şedință, când s-a stins lumina. Deşi lumina zilei pătrundea cu greu în încăpere printr-o fereastră mică, era suficientă pentru a vedea, aşa încât de îndată ce Frank a sosit am început şedința. Conversația din acea zi semăna mult cu

discuțiile noastre anterioare. Frank era convins că devenisem psihoterapeut pentru a-mi exercita controlul asupra celorlalți oameni, că mă simțeam bine să-i știu dependenți de mine, că-mi plăcea să-i pun să plătească pentru slăbiciunile lor etc. Ca de obicei, răspunsurile mele, prin care încercam să-l conving să facă legătura între aceste gânduri şi relația dintre el şi mama lui, nu duceau nicăieri.

Văzând că nu înaintăm, m-am hotărât să urmez altă cale şi să-l provoc deschis. M-am întrebat cu voce tare cum îşi explică faptul că venisem la cabinet în toiul unei furtuni ce întrerupsese curentul electric doar ca el să-mi repete cât mă disprețuieşte. Nu era aceasta dovada că îmi păsa de el? De ce am ales să fac ceva atât de incomod, de neplăcut, dacă nu eram preocupat de starea în care se afla? Frank a tăcut. Am simțit că se petrece o transformare afectivă. A stat câteva momente pe gânduri, apoi mi-a spus: «Înțeleg. Poate că îți pasă, poate că nu e vorba numai de putere.» În acea clipă curentul electric[9] a revenit, iar cabinetul s-a luminat brusc, în chip sincronistic.

Simbolismul poveştii cu «pana de curent» e limpede şi e important pentru a înțelege ce s-a întâmplat în relația mea cu Frank. Ne-am început şedința de terapie în întuneric, la propriu, din cauza întreruperii curentului, ceea ce reflecta starea afectivă a relației noastre în care nici unul nu vedea calea de a răzbi către lumina conştiinței. Nu mă putea privi, metaforic vorbind, ca pe un om căruia îi păsa de el, iar întreruperea curentului a făcut ca această incapacitate de a vedea să fie reală la propriu. La rândul meu, nu vedeam că trebuia să devin o persoană reală alături de el, să-i spun că îmi pasă de el şi să i-o demonstrez, nu să tot interpretez raportul în care se găsea cu mama lui. El se afla într-o «pană de curent» (o «lipsă de putere») deopotrivă lăuntrică şi exterioară, până când am reuşit să ajung la el pe plan afectiv. Atunci lumina s-a aprins – în sens literal, dar şi simbolic –, cabinetul a fost inundat de electricitate la propriu şi la figurat. Între noi s-a restabilit o legătură, iar el s-a simțit din nou puternic.

Această poveste este o bună ilustrare a faptului, deja menționat, că o coincidență poate fi semnificativă pentru o persoană, în timp ce alteia nu-i spune nimic: prins în capcana sentimentului că e dominat, Frank nici măcar nu observase, după cum mi-am dat seama, dacă lumina era aprinsă sau stinsă. Eu am fost acela care şi-a dat seama cât

de fidel oglindea evenimentul exterior stările noastre lăuntrice, cât de puternic era simbolismul acelei coincidenţe. Într-adevăr, locul acestui eveniment în povestea vieţii mele de psihoterapeut e legat de simbolul implicat – puterea. Eram un intern lipsit de experienţă şi mă luptam să găsesc cea mai bună cale de a-i demonstra lui Frank că nu sunt la fel ca mama lui, iar reuşita încercării, după cum simbolizează evenimentul însuşi, mi-a dat puteri. Pentru Frank însă nu era decât una dintre numeroasele experienţe de comunicare directă de care avea nevoie pentru a începe să creadă că nu toată lumea urmăreşte să-l domine şi să-l controleze.

Analistul contemporan jungian Jean Shinoda Bolen, într-o scurtă şi superbă carte despre sincronicitate, descrie natura simbolică a evenimentelor sincronistice spunând că asemenea coincidenţe semnificative sunt «ca un vis în stare de veghe».[10] Expresia surprinde, cred, mult din ceea ce face ca evenimentele sincronistice să reprezinte întâmplări excepţionale în poveştile vieţilor noastre. La fel ca visele, pe care nu le provocăm şi care în general au o mare încărcătură afectivă, evenimentele sincronistice au un caracter simbolic. Asemenea coincidenţe încărcate de semnificaţie ne rămân întipărite în memorie tocmai pentru că au acea coerenţă simbolică pe care cei mai mulţi dintre noi o cunosc doar din vise. Sau din poveşti.

Dacă spui povestea lui Frank – sau a Annei sau a lui Bobbie – cuiva străin de conceptul de sincronicitate, s-ar putea să-ţi răspundă: «Îţi baţi joc de mine! Lucrurile astea nu se întâmplă decât în filme!», ori, dacă este mai puţin sceptic: «Formidabilă poveste!» Într-adevăr, asemănarea între coerenţa simbolică a poveştilor şi cea a coincidenţelor semnificative este imposibil de negat. Precum în poveşti, dimensiunea simbolică a vieţilor noastre ne este dezvăluită de un eveniment sincronistic şi suntem îndemnaţi să analizăm diferitele aspecte ale întâmplării prin care am trecut. Ne punem aceleaşi întrebări în privinţa vieţii noastre ca atunci când citim o carte sau vedem un film. Ce semnificaţie are? Încotro duce? Ce înseamnă asta pentru mine, eu cel de azi, eu cel care am fost, eu cel ce voi deveni?

Este momentul să subliniem diferenţa între semn şi simbol. Simplu spus, semnul e un obiect care trimite spre ceva dincolo de el însuşi, ceva definit, finit şi cognoscibil, în vreme ce simbolurile sunt obiecte, situaţii ori evenimente ce trimit către o realitate dincolo de conştiinţa

noastră sau de înțelegerea noastră deplină. Astfel, dacă admitem natura simbolică a evenimentelor sincronistice şi ne întrebăm «Ce indică acest eveniment?», descoperim că răspunsul este întotdeauna multiplu.

Un simbol este de fiecare dată, şi în chip esențial, un mister; un semn nu. Hexagonul roşu de pe stâlpul de la intersecție înseamnă «stop». Asta e tot ce înseamnă şi nu va însemna vreodată mai mult: când te afli la volan trebuie să frânezi. E un semn, nu un simbol. Totuşi, dacă într-un muzeu de artă modernă vezi imagini reprezentând lagăre de concentrare, bombe, arme şi abatoare înconjurate de hexagonul roşu pe care scrie «stop» – nu mai e vorba doar de un semn. Semnul a fost transformat de contextul artistic într-un simbol care înseamnă mai multe lucruri: e interzis să ucizi, trebuie să încerci să previi masacrul inocenților, consumul cărnii stimulează violența etc.

În mod similar, un eveniment sincronistic poate să însemne mai multe lucruri, iar sensul simbolic al evenimentului, ca şi cel al oricărei poveşti, se poate schimba de-a lungul timpului. În evenimentele sincronistice pe care le vom discuta în capitolele următoare, multitudinea sensurilor simbolice pe care le are pentru noi un singur eveniment poate fi uneori copleşitoare. Şi totuşi, aşa cum se întâmplă cu straturile succesive de semnificații dintr-o poveste, cu răbdare, antrenament şi perseverență, putem să le scoatem unul câte unul la lumină.

Evenimente sincronistice, la fel ca toate simbolurile, ne fac conştienți de ceea ce se află în inconştient. Contribuția remarcabilă a lui Jung în psihologie rezidă în convingerea sa, pe care a susținut-o cu tenacitate, că inconştientul nu e constituit doar din ceea ce am putea numi rămăşițe personale – lucruri care ni s-au întâmplat şi pe care nu le mai ținem minte sau vrem să le uităm şi le refulăm –, ci este şi un fel de depozit al rasei umane. Depozitul acesta conține o colecție de simboluri împărtăşite de toți oamenii, simboluri de care nu suntem conştienți decât atunci când ne aflăm în împrejurări sau în stări de spirit deosebite. Jung a numit acest depozit «inconştient colectiv». Conținutul acestui nivel al existenței noastre, acele tipare, situații şi simboluri ce constituie inconştientul colectiv au fost numite de Jung «arhetipuri».

Mi s-a părut întotdeauna uşor de înţeles şi de acceptat ideea că împărtăşim cu toţi ceilalţi oameni anumite moduri de a gândi, simţi şi închipui. Cum altfel? Nu avem cu toţii părinţi? Nu trăim cu toţii experienţa naşterii, a copilăriei, a îmbătrânirii şi, în cele din urmă, a morţii? Nu există oare anumite constante care se află dincolo de experienţa şi de cultura individuală, dincolo de timp şi spaţiu, constante ce ne fac să fim oameni şi pe care le împărtăşim cu toţi ceilalţi oameni? Aceste tipare alcătuiesc arhetipurile inconştientului colectiv, iar unele dintre ele capătă în imaginaţia noastră forma unor persoane: bătrânul înţelept, escrocul, fecioara, copilul etern, precum şi zeii, zeiţele, demonii şi îngerii din mitologie şi teologie. Dar multe arhetipuri ale inconştientului colectiv reprezintă situaţii şi trăiri – creşterea, experienţa plenitudinii sau cea de prizonier al unor conflicte irezolvabile, pierderea inocenţei, extazul contopirii cu divinul – şi poate că tocmai aceste arhetipuri «situaţionale» ajung la nivelul conştiinţei noastre prin întâmplările sincronistice.

Poveştile pe care le trăim, poveştile pe care natura simbolică a evenimentelor sincronistice le aduce la cunoştinţa noastră, sunt într-un anume sens mitice. Dar câţi dintre noi se cred personajele unei poveşti sau ale unui mit? Neobişnuitul întâmplărilor sincronistice are rostul să ne înalţe sensibilitatea către dimensiunea sacră şi simbolică a vieţii noastre de fiecare zi. Atunci de ce se împotrivesc cei mai mulţi dintre noi acestui fel de a gândi? De ce am vrea să respingem sau să ignorăm povestea pe care o trăim?

Contactul direct cu inconştientul colectiv e o experienţă atât de intensă încât riscăm să ne pierdem individualitatea. Arhetipul este asemenea unei forţe a naturii, un mod de percepţie atât de adânc înrădăcinat în noi încât puţini sunt în stare să-şi păstreze propriile percepţii atunci când un arhetip pune stăpânire pe ei. Eul nostru, care încearcă să ne controleze viaţa lăuntrică, se opune trăirii depline a evenimentelor arhetipale, se împotriveşte asaltului simbolurilor arhetipale, cu toată bogăţia, miracolul şi forţa lor. Capacitatea de a înţelege în plan simbolic experienţele trăite ne poate însă ajuta să descoperim temeiul arhetipal al poveştii vieţii noastre. Iar dacă ştim să discernem între ce ţine de individualitatea noastră şi ce avem în comun cu ceilalţi, experienţe precum evenimentele sincronistice, visele sau poveştile ne pot îmbogăţi şi adânci natura umană.

Simplu spus, simbolismul unei sincronicităţi ne dezvăluie acea parte a poveştii vieţii noastre în care putem găsi o legătură între noi şi toţi ceilalţi oameni. Prin receptarea, în vis, a unui set de simboluri urmată de cadoul reflectând visele, Bobbie a intrat într-o relaţie vie cu întreaga înţelepciune a simbolurilor tarotului. Telefonul lui Dan, scrisoarea lui Richard şi începuturile sincronistice ale unora din prieteniile pe care le-am legat au făcut ca Ann, Cathy şi cu mine să participăm la acea experienţă universală pe care o numim de obicei iubire. Prin experienţa sincronistică de a fi «condus spre lumină», am fost iniţiat, precum nenumăraţi ucenici din toate epocile şi culturile, în misterul puterii de a-l ajuta pe celălalt.

Quo vadis: sincronicitatea şi momentele de răscruce din viaţă

Există perioade când viaţa pare aşezată şi ne bucurăm de o relativă stabilitate. În plan personal suntem împăcaţi, relaţiile şi activitatea profesională merg bine. Chiar dacă n-am ajuns în al nouălea cer, suntem destul de mulţumiţi, iar grijile şi temerile par suficient de îndepărtate pentru a nu ne tulbura cursul vieţii de zi cu zi.

Dar, după cum ştim cu toţii, există alte perioade când fie că stabilitatea nu ne mai mulţumeşte şi simţim că trebuie să schimbăm ceva într-o viaţă care a devenit plictisitoare şi anchilozată, fie că evenimente asupra cărora n-avem nici un control vin să tulbure o viaţă cu care suntem împăcaţi. Uneori asemenea perioade de transformare pot fi provocate pe ambele căi – o nevoie lăuntrică de a înainta şi o serie de evenimente exterioare ce ne împing în afara unui făgaş în care nici nu ne dădeam seama, poate, că ne aflăm.

În momentul unor astfel de prefaceri, oamenii caută deseori ajutorul semenilor. Uneori aceştia sunt profesionişti – psihoterapeuţi, preoţi, doctori sau consilieri. Alteori sunt prieteni sau rude, care au trecut la rândul lor prin încercări asemănătoare, ori pur şi simplu oameni apropiaţi. Când apelăm la sprijinul celor cu mai multă experienţă decât noi, se întâmplă de multe ori să simţim că suntem scoşi dintr-un fel de-a fi ce nu ni se mai potriveşte şi conduşi spre un altul, mai propice împlinirii noastre.

Nu puţini sunt însă cei ce primesc în asemenea momente un sprijin

care nu e doar exterior sau în plan social, ci lăuntric şi psihologic. Fără să şi-l dorească ori să-l caute, ajutorul vine deseori sub forma unui şir de evenimente întâmplătoare ce se petrec exact la momentul potrivit, de multe ori tocmai atunci când simţim că nu mai e nimic de făcut.

Ideile lui Jung despre viaţa noastră psihică se deosebesc de ale altor gânditori mai cu seamă prin faptul că pentru el sufletul este un fenomen natural, iar toate aspectele lui, chiar şi cele ce par patologice sau distructive, înlesnesc de fapt dezvoltarea noastră psihologică. Un exemplu simplu pentru a lămuri această perspectivă e legat de ceea ce numim de regulă apărare. Cineva care a avut experienţa traumatică de a cădea de sus s-ar putea teme pentru tot restul vieţii de locurile aflate la mare înălţime. El ar evita deci, chiar şi atunci când nu e cazul, asemenea locuri. În funcţie de gradul în care acest comportament de evitare îi afectează viaţa, am putea vedea aici un subterfugiu interesant sau o disfuncţie în toată regula, fapt este însă că acest mod de apărare îl protejează împotriva repetării unei traume copleşitoare şi acţionează în vederea păstrării echilibrului său psihic. Putem spune că acest comportament e sănătos sau nu, bun sau rău etc., dar, din punctul de vedere al sufletului şi al proceselor sale naturale, chiar şi reacţiile fobice au sens şi ajută la dezvoltarea echilibrată a psihicului.

Din perspectiva lui Jung, fenomenele psihice servesc unui scop, ceea ce vine în sprijinul conceptului de sincronicitate. În evenimentele aleatoare încărcate de semnificaţii atât pe plan afectiv, cât şi pe plan simbolic, experienţa psihologică a sincronicităţii are întotdeauna rostul de a ne ajuta să înaintăm într-un fel sau în altul. De aceea se petrec evenimentele sincronistice în momentele importante de schimbare din viaţa noastră. În asemenea momente, când căutăm de regulă un sprijin din afară, sufletul ne dă uneori, sub forma coincidenţelor semnificative, un ajutor lăuntric, psihologic.

Se poate întâmpla ca acest ajutor să fie doar un fel de semnal de deşteptare, o coincidenţă ce ne aduce la cunoştinţă că schimbarea pe care încercam s-o evităm ori s-o negăm se petrece într-adevăr, fie că ne place sau nu. Experienţa lui Bobbie cu cărţile de tarot face parte din această categorie. Alteori, semnificaţia sincronicităţii e legată de o lecţie pe care o primim, lecţie despre nevoia de a ajunge la altă atitudine sau perspectivă – ca în cazul pacientului meu Frank, când

am încetat să mai stărui în privința trecutului său şi am început să-mi concentrez atenția asupra relației dintre noi în prezent. În toate situațiile însă, dacă o persoană trăieşte experiența acelei coincidențe semnificative pe care o numim sincronistică, în viața sa se petrece o anumită schimbare importantă.

Ellen, o tânără care urma să-şi înceapă studiile universitare, s-a mutat în California, intrând în conflict cu tatăl ei. El a fost de acord să-i plătească studiile, dar ținea morțiş la ideile lui despre felul în care ar fi trebuit ea să trăiască. El voia ca Ellen să locuiască la cămin, ea nu. Ea îşi dorea o maşină, el nu era de acord. Ea simțea nevoia să participe la activități sociale, el credea că tot ce n-are legătură cu studiile e inutil. Tensiunea dintre ei a crescut până când tatăl a anunțat-o la telefon că n-are decât să trăiască cum vrea, dar nu mai vede un ban de la el. Furioasă, Ellen i-a răspuns: «Foarte bine. N-ai decât!» şi i-a închis telefonul.

A doua zi, fata se plimba prin campusul universitar fierbând de mânie şi îngrijorată în privința viitorului. Nu era atât de bine pregătită încât să se descurce pe cont propriu, iar atitudinea dominatoare a tatălui o făcuse practic dependentă de el. Plimbându-se prin campus, a dat peste un prieten care stătea sub un eucalipt. I-a spus ce i s-a întâmplat. S-a simțit jignită când el a izbucnit în râs. Apoi a aflat motivul: tocmai se întorsese de la serviciu, iar şeful lui îl rugase să găsească pe cineva pentru o slujbă de editare computerizată bine plătită şi cu un program flexibil. Astfel, în chip sincronistic, Ellen a găsit o slujbă care i-a permis să devină independentă. Mai mult, pregătirea în domeniul editării computerizate a condus-o către o carieră în domeniul editorial, carieră la care nu se gândise deloc când începuse să studieze biochimia.

Fiecare pas înainte în viața noastră, fiecare treaptă de evoluție implică trei momente. Mai întâi devenim conştienți că situația actuală nu poate continua sau că nu ni se mai potriveşte. Acest lucru ne e arătat limpede fie de evenimente exterioare – amenințarea tatălui de a retrage sprijinul financiar –, fie de stările noastre lăuntrice – ne chinuie constrângerile asupra libertății de a trăi aşa cum vrem. Intrăm apoi într-o stare de confuzie şi de prefacere. Începem să ne închipuim cum s-ar putea schimba lucrurile şi chiar ne abandonăm situația

actuală, fără a şti clar ce va urma şi ce vom face. Închidem telefonul strigând «Foarte bine. N-ai decât!», dar suntem apoi în încurcătură. Nu putem da înapoi, dar încă nu ştim ce să facem, iar această stare de tranziție poate dura o zi, o lună sau ani până când, în cele din urmă, se întâmplă ceva – primim un ajutor, sentimentele noastre devin mai limpezi, se iveşte o ocazie, acționăm într-un anume fel – şi trecem într-o altă stare, mai bună.

În povestea lui Ellen, necesitatea de a se smulge de lângă tatăl ei îi era evidentă înainte ca slujba de care avea nevoie să-i pice din cer în chip sincronistic. Uneori însă, evenimentele sincronistice ne atrag atenția asupra unei transformări de care nici nu suntem conştienți. Aşa s-a întâmplat în cazul lui Sam, un prieten al meu care a fost transferat de pe Coasta de Est la sucursala din San Francisco a firmei de contabilitate la care lucra şi a găsit că noua sa slujbă e mult mai obositoare şi mai neplăcută decât se aşteptase.

Deşi era un muzician talentat, Sam muncea din greu în slujba lui de contabil. Apoi s-au petrecut două evenimente sincronistice: biserica pe care o frecventa a primit fonduri pentru a inaugura un program muzical în acelaşi moment în care şefii lui Sam au hotărât să-l concedieze. Perspectiva neaşteptată a şomajului l-a tulburat profund, dar eu l-am îndemnat să recunoască sincronicitatea acestor evenimente şi să profite de şansele care i se ofereau în muzică, ceea ce el a şi făcut. Acum Sam câştigă mai puțin, şi totuşi se simte incomparabil mai împlinit făcând ceva ce îndrăgea de multă vreme, dar se temea să încerce. Evenimentele sincronistice ale poveştii sale, uşa închisă prin concediere şi fereastra deschisă spre noua carieră, l-au făcut să înceapă să-şi trăiască povestea vieții, poveste pe care cei din jurul lui, cunoscându-i talentul şi dragostea pentru muzică, simțiseră dintotdeauna că ar fi trebuit s-o trăiască.

Poveşti precum cea a lui Ellen sau a lui Sam îmi întăresc convingerea, întemeiată pe ideile lui Jung, că oamenii se îndreaptă, în ritmul şi pe căile lor proprii, spre o consolidare plină de semnificații a ceea ce sunt ei în profunzime, chiar dacă alții pot crede, privind din afară, că evoluția lor este nebunească, distructivă sau malignă. Dacă viața noastră e o poveste, atunci e o poveste care, ca toate poveştile, are mai multe capitole. Din când în când, doar întâlnirea profundă, simbolică a lumii lăuntrice cu cea exterioară, sub forma unei

coincidențe semnificative, ne poate da sprijinul psihologic de care avem nevoie pentru a întoarce pagina şi a ne îndrepta spre un nou episod din povestea ce suntem sortiți s-o trăim.

Ideea că oamenii se îndreaptă pe calea lor către ceea ce sunt ei în profunzime nu înseamnă că «lucrurile merg din zi în zi mai bine». La urma urmei, unele poveşti sunt tragedii. Dar în capitolele următoare veți afla despre oameni pe care evenimentul cel mai negru al vieții lor – moartea celui iubit, eşecul în afaceri, o tentativă de sinucidere – i-a făcut să înțeleagă că povestea vieții noastre poate fi mai amplă decât ne închipuim şi că fiecare lucru, chiar şi acelea ce ne par înfricoşătoare sau rele, este o parte din structura narativă a vieții noastre.

Aşa cum am văzut când am discutat despre aspectele acauzale, afective şi simbolice ale sincronicității, faptul că sincronicitățile se petrec mereu în contextul unei schimbări, când ne aflăm în pragul unui nou fel de a fi, ne îndeamnă încă o dată să ne privim pe noi înşine ca pe o parte a unui întreg mai vast la care participăm. Dacă suntem personajele unei poveşti, poate că deznodământul nu e fericit, însă viața pe care o trăim este măcar una întreagă şi coerentă. Rolul sincronicității este de a ne ajuta să vedem această plenitudine – dacă nu fericire – în spatele suişurilor şi coborâşurilor fiecărui capitol al vieții noastre.

De ce acum? O explicație a interesului pentru sincronicitate

După cum am menționat în introducere, sincronicitatea este un termen relativ nou, introdus pentru a descrie o idee şi o serie de experiențe vechi de când lumea. De ce ni se pare acum interesant conceptul de coincidență semnificativă? De ce scrierile lui Jung despre sincronicitate au generat o întreagă literatură în ultimii douăzeci de ani?

Cred că cele patru trăsături ale sincronicității despre care am vorbit mai sus explică acest interes, căci fiecare dintre ele oferă oamenilor din ziua de azi o înțelegere, o simțire şi un fel de a fi mai împlinite. Obişnuiți să gândim în termeni de cauză şi efect, evenimentele sincronistice ne îndeamnă să recunoaştem că granița dintre realitatea

obiectivă şi experienţa subiectivă nu este atât de netă pe cât ne închipuim. Înţelegerea acestui lucru este uneori ameţitoare şi înspăimântătoare, dar în acelaşi timp ne îmbogăţeşte experienţa şi ne redă sentimentul plenitudinii şi al apartenenţei la o lume mai vastă. În mod asemănător, evenimentele sincronistice, cu semnificaţiile lor afective şi simbolice, ne vorbesc despre două preţioase însuşiri pe care doar oamenii le au: capacitatea de a simţi şi capacitatea de a imagina, aspecte fundamentale ale naturii noastre umane, care au fost disprețuite într-o lume tot mai obsedată de raționalitate.

Odată cu dispariţia comunităţilor închegate şi cu creşterea individualismului şi izolării în societatea noastră, schimbările importante din viaţă au devenit pentru mulţi din ce în ce mai dificile, iar de când cultura noastră a eliminat rolul, odinioară central, jucat de sfătuitorul spiritual, femeia tămăduitoare sau bătrânul înţelept al comunităţii, se întâmplă deseori să avem nevoie de ajutor în ceea ce avem de făcut. Coincidenţele semnificative, care se petrec mereu în momente de schimbare şi de transformare, reprezintă deci în chip simbolic profunda noastră legătură cu ceilalţi şi ne încredinţează că nu suntem niciodată cu adevărat singuri în toiul unor asemenea prefaceri.

Dar cel mai important şi caracteristic aspect al sincronicităţii este trăirea semnificaţiei pe care se bazează aceste coincidenţe. Prin capacitatea noastră de a descoperi şi trăi sensul individual al datului nostru, evenimentul sincronistic ne reaminteşte un adevăr important: vieţile noastre sunt rânduite, conştient şi inconştient, asemenea poveştilor şi au, la fel ca ele, coerenţă, direcţie, raţiune de a fi şi frumuseţe. Sincronicitatea ne arată în ce măsură poveştile vieţilor noastre pot fi opere de artă.

Note

4. Vezi ediția română apărută la Humanitas, Bucureşti, 2001. (*N.t.*)

5. Cf. Diogenes Laertios, IX,2: «Cercetând hotarele sufletului, n-ai putea să le găseşti, oricare ar fi cărarea pe care ai merge. Atât de adânc *logos* are.» (*N.t.*)

6. C. G. Jung, *The Collected Works of C.G. Jung*, vol. 8, Princeton University Press, Princeton, 1960, p. 441.

7. Marie-Louise von Franz, *On Divination and Synchronicity: The Psychology of Meaningful Chance*, Inner City Books, Toronto, 1980, p. 48.

8. C.G. Jung, *op. cit.*, p. 441.

9. În engleză, *power* (putere) se referă şi la energia electrică. Consideraţiile ce urmează au în vedere acest dublu sens. *Power failure* înseamnă pană de curent, dar şi lipsă de putere. (*N.t.*)

10. Jean Shinoda Bolen, *The Tao of Psychology: Synchronicity and the Self*, Harper and Row Publishers, San Francisco, 1979, p. 37.

Capitolul 2
Asemenea unui fulger
Sincronicitatea şi poveştile noastre de dragoste

Atât de făr-de veste
Se petrecură noaptea asta toate,
Că nu pot să mă bucur de-al ei farmec,
Temându-mă să nu se risipească
Asemeni unui fulger care piere
Până s-ă zici: «un fulger!» Noapte bună,
Iubitul meu! Sub calda boare-a verii,
Pân'ne-om vedea, va fi învoaltă floare
Plăpândul mugur al iubirii.

William Shakespeare,
Romeo şi Julieta[11]

Dragostea şi prietenia în formele lor diverse – pasionată sau tandră, înflorind încet sau aprinzându-se fulgerător – se află în centrul celor mai multe dintre poveştile noastre. Cu cine ne întâlnim şi cum se petrece întâlnirea, de cine ne îndrăgostim sau cine se îndrăgosteşte de noi, cine sunt prietenii noştri şi cum se nasc legăturile dintre noi, cum se adâncesc ele sau, uneori, cum se destramă, toate aceste răsuciri şi întorsături ale dragostei şi prieteniei ne modelează viaţa. Dragostea dintre doi oameni este fără îndoială, în chip fundamental, o coincidenţă – două vieţi intersectându-se din întâmplare; şi astfel, cât se poate de firesc, evenimentele sincronistice sunt deseori la originea poveştilor noastre de dragoste şi prietenie.

Evenimentul sincronistic este unic şi irepetabil, o experienţă singulară în viaţa noastră – aceasta fiind una din trăsăturile distinctive

ale sincronicității. Când ne gândim cât de rară este adevărata dragoste, cât de puțin probabil e ca, printre milioanele de oameni ce ne ies în cale de-a lungul vieții, să-i întâlnim pe cei, puțini, cu care ne potrivim atât de bine, atunci devine limpede ce rol joacă şansa în alegerea partenerilor, iubiților şi prietenilor.

Ați observat că în romanele sau poveştile de dragoste există întotdeauna un anume sentiment al inevitabilului? În sinea noastră ştim când doi oameni sunt sortiți unul altuia. Suntem martorii rivalității celor două familii din *Romeo şi Julieta*, şi totuşi simțim ce se va întâmpla, ce *trebuie* să se întâmple, atunci când tinerii îndrăgostiți se întâlnesc. Şi, în acelaşi timp, trăim de fiecare dată un sentiment al miracolului, ne fascinează faptul că pura întâmplare a născut ceva atât de prețios.

Vorbind cu alții despre iubirile lor, am fost izbit de asemănările dintre viețile noastre şi poveştile pe care le citim. Totul atârnă de un fir de ață: o clipă de întârziere şi n-am fi întâlnit omul care, prin dragoste, ne-a schimbat pentru totdeauna cursul vieții. Sentimentul inevitabilului din poveştile de dragoste pe care le citim nu vine doar din faptul că noi, la fel ca naratorul atotcunoscător, suntem în afara intrigii. După cum o dovedesc poveştile adevărate ce urmează, acest sentiment se leagă de sensul întâlnirii întâmplătoare, o şansă extraordinară apărută din senin şi care, de-a lungul vieții, nu încetează să ne uimească.

În iubire şi prietenie, multe sincronicități se leagă de întâlnirea persoanei potrivite la momentul potrivit şi în împrejurările potrivite, dar, pentru şansa formidabilă sub semnul căreia a stat începutul legăturii lor, povestea de dragoste dintre Pete şi Mary merită un premiu. S-au întâlnit la Marin County, în California, spre sfârşitul anilor ’70, la una dintre acele petreceri fierbinți care sfârşeau cu o baie în piscină. Deşi s-au plăcut, şi-au luat rămas bun în noaptea aceea fără să facă schimb de adrese ori numere de telefon, fiecare fiind implicat în câte o legătură sentimentală. La o săptămână după petrecere, Mary a părăsit California pentru a-şi urma prietenul, dar, înainte de a pleca, a reuşit să afle de la gazda petrecerii adresa şi numărul de telefon al lui Pete. Deşi s-a gândit să-l sune sau să-i scrie, prinsă în agitația mutării şi apoi în rutina vieții de zi cu zi n-a apucat

s-o facă. Şi totuşi, din motive care nici pentru ea nu erau limpezi, în fiecare an recopia în noua agendă adresa şi numărul de telefon al lui Pete, fără să-l sune ori să-i scrie; aşa a făcut timp de aproape zece ani.

În ce-l priveşte pe Pete, se gândea la Mary de două-trei ori pe an, atunci când se întâmpla să-l întâlnească pe prietenul care-l invitase la petrecere. Pete, care avea numeroase aventuri însă nu se angaja într-o relaţie de durată, îl întreba de fiecare dată pe prietenul lui ce mai ştia despre fata pe care o cunoscuse la petrecere şi îl ruga în glumă să-l anunţe dacă nu cumva era liberă. Din câte ştia prietenul lui, Mary trăia fericită cu iubitul ei în Texas, dar, răspunzând pe acelaşi ton la gluma lui Pete, îi promitea de fiecare dată că-l va anunţa.

Într-o iarnă, Pete a aflat că mătuşa lui din Las Vegas murise. Mai mult ca să-şi facă datoria decât mânat de sentimente de afecţiune, şi-a cumpărat un bilet de avion pentru a doua zi, dar, ajuns la aeroport, a aflat că zborurile erau anulate din cauza ceţii. Când s-a gândit să închirieze o maşină şi să înnopteze în oraşul Mojave, unde avea un prieten, pentru ca a doua zi să ajungă la Las Vegas, n-avea cum să-şi închipuie că acest drum îi va schimba viaţa.

În apropiere de Mojave a avut o pană de cauciuc. L-a sunat de la atelierul auto pe prietenul lui şi nu l-a găsit acasă. Se gândea că toate îi merg pe dos în călătoria spre Las Vegas pentru că, în loc să facă lucrurile din tot sufletul, le făcea din datorie. Meteahna asta era de vină pentru tot ce mersese rău în viaţa lui.

La căderea întunericului, intrând într-un mic motel de pe marginea drumului, starea lui sufletească s-a schimbat brusc: când s-a întors să-şi ia bagajele, s-a ciocnit de Mary, care se îndrepta spre recepţie. Nu le-a venit să creadă că, după opt ani, s-au întâlnit tocmai într-un motel obscur, iar împrejurările regăsirii i-au uimit şi mai mult. Mary se întorcea la San Francisco ca să-şi caute o locuinţă. Cu o săptămână în urmă se despărţise de prietenul ei, cu care avusese o legătură îndelungată, exact din motivul pe care Pete şi-l reproşase lui însuşi cu câteva clipe mai devreme. După mulţi ani, prietenul ei încă nu era în stare să se implice total în relaţia lor şi, decât să-şi risipească viaţa aşteptând, Mary hotărâse să-şi ia inima-n dinţi şi să se întoarcă în locul unde pe vremuri se simţise mai împlinită. Restul, cum se spune, e istorie.

Semnificativă în întâlnirea dintre Pete şi Mary nu este atât

coincidența exterioară – închipuie-ți că te întâlnești cu cineva de care te-ai simțit atras vreme de aproape un deceniu în mijlocul deșertului californian –, cât sincronizarea psihologică. Pete tocmai descoperise că neimplicarea deplină era sursa necazurilor lui când, întâlnind-o după mulți ani pe Mary, i s-a oferit prilejul să-și schimbe viața. În același timp, Mary, întorcându-se către locul de care se simțea legată, l-a întâlnit chiar pe omul al cărui număr de telefon îl păstrase în mod inexplicabil, și pe care urma să-l sune a doua zi, când ar fi ajuns la San Francisco. Șansa de a se petrece o asemenea întâlnire într-un asemenea loc, fără contribuția lor, este într-adevăr uimitoare. Dar ceea ce face din întâlnire un eveniment sincronistic este faptul că s-a petrecut într-un moment atât de semnificativ pentru amândoi în plan afectiv, în toiul unei tranziții psihologice – și geografice, pentru Mary – de la viața dusă până atunci la un nou capitol al poveștii.

Coordonarea în timp, coincidența între evenimentele exterioare și starea lăuntrică, este unul dintre cele mai minunate aspecte ale experienței sincronistice. Ne arată că facem cu adevărat parte dintr-o poveste, că există, precum în basme, un sens și un scop al tuturor evenimentelor aparent întâmplătoare pe care le trăim. Coordonarea temporală a întâlnirii dintre Pete și Mary le-a demonstrat că sunt sortiți unul altuia, la fel cum succesiunea evenimentelor din povestea următoare, cea a prietenilor mei Gery și Rosanne, a făcut ca începutul legăturii lor să fie o experiență sincronistică. Căsătorită de mai mulți ani, având trei copii, Rosanne povestește cum s-au întâlnit:

«Trăiam la Detroit împreună cu părinții mei, aveam un serviciu cu jumătate de normă și economiseam bani ca să mă mut în Colorado. Mai aveam de stat la Detroit vreo șase săptămâni, iar pe la mijlocul acestei perioade m-am întâlnit cu un prieten care mi-a spus că un amic al lui, Paul, urma să se mute în curând pe Coasta de Vest și mi-a propus să-l vizităm ca să-și ia rămas-bun. Am mers împreună cu prietenul meu acasă la Paul, iar Paul ne-a spus că de îndată ce va ajunge la San Francisco îl va suna pe prietenul lui Gery. La un moment dat, unul dintre ei s-a întors spre mine și mi-a spus: „Peste două săptămâni dăm o petrecere, nu vrei să vii și tu?“ Am acceptat.

Mă aflam la petrecere și voiam să mă duc la toaletă, când am auzit o voce: „Nu știi unde e berea?“ Era vocea lui Gery. Ei bine, timp de o oră și jumătate am tot vorbit – nici măcar nu m-am mai dus la toaletă

–, până când am hotărât că e mai bine să ne despărţim şi să ne amestecăm printre ceilalţi invitaţi. Lui Gery îi era sete, tot nu băuse berea. Am făcut schimb de numere de telefon. Părinţii mei se mutaseră din casa în care am copilărit, iar eu locuiam cu ei, aşa încât i-am dat numărul lor de telefon. Am rămas la petrecere până la cinci dimineaţa, tot ciocnindu-ne unul de altul. Mă simţeam atrasă de el. Dimineaţa, când ne-am despărţit şi fiecare a luat-o pe drumul lui, mi-am zis că voi aştepta două zile şi, dacă nu mă sună, îl sun eu.

Mi-am dat seama abia trei zile mai târziu, când l-am sunat, că nu-i dădusem numărul de telefon al părinţilor mei, ci numărul de telefon de la supermagazinul Chatham. De ce Chatham? Cu patru ani în urmă lucrasem acolo la serviciul de contabilitate şi, atunci când Gery mi-a dat cartea lui de vizită şi i-am văzut numele de familie, mi-am dat seama că îi văzusem numele şi pe statul de plată al celor care lucrau la Chatham. I-am dat numărul de telefon al magazinului unde lucraserăm împreună, în loc să i-l dau pe-al meu!

Oricum, aveam puţin timp la dispoziţie, urma să plec peste trei zile în Colorado. Când l-am sunat pe Gery, am aflat că mă căutase la telefon, dar şi-a închipuit că am vrut să scap de el, pentru că nu ţinea minte să fi fost colegi la Chatham.

Având la dispoziţie un interval de timp atât de îngust, e uimitor că am dat unul de altul. Gery venise la Detroit doar pentru a-şi petrece Crăciunul, iar a doua zi urma să plece într-o vizită în nord, la nişte prieteni, şi, când s-ar fi întors, eu aş fi fost deja plecată în Colorado. Deci, fereastra de timp a fost într-adevăr foarte îngustă. Dar încurcătura cu numerele de telefon, amândoi lucrând cu ani în urmă în acelaşi loc, e coincidenţa cea mai ciudată.»

Acestui prim telefon i-au urmat altele în California, apoi o vizită, hotărârea Rosannei de a se muta în California, căsătoria, căminul şi copiii. Coordonarea evenimentelor într-un interval de timp de doar o zi i-a uimit pe Gery şi Rosanne, iar încurcătura cu numerele de telefon a întârziat convorbirea dintre ei, dar le-a dezvăluit trecutul comun. Când Gery şi Rosanne îşi spun povestea, mai important decât extraordinara sincronizare a evenimentelor este sensul afectiv al legăturii pierdute şi regăsite dintre ei, sentimentul că ceea ce părea o greşeală – alt număr de telefon – s-a dovedit a avea pentru ei o semnificaţie importantă.

Când am analizat natura acauzală a evenimentelor sincronistice, am vorbit despre tendința noastră adânc înrădăcinată de a încerca să ne exercităm controlul asupra vieții şi să impunem cu tot dinadinsul poveştii noastre acel scenariu care credem că ne aduce fericirea şi împlinirea. Hazardul face însă ca, dincolo de voința noastră, anumite evenimente să ne arate că viața poate avea alt curs şi avem nevoie de un spirit deschis ca să ne reconsiderăm scenariul.

Cred că acesta e motivul pentru care coincidențele semnificative se înmulțesc atunci când încercăm să ne împotrivim iubirii. Rena mi-a povestit cum l-a cunoscut pe soțul ei, Bob, pe care a tot evitat să-l întâlnească. Vreme de mai multe luni, prietenii ei, care țineau neapărat să-i facă cunoştință cu Bob, au ridicat în slăvi calitățile lui. Era perfect: talentat, frumos, inteligent. Dar pe Rena n-o interesa. Ea voia să trăiască o experiență care să-i schimbe viața: plănuise să-şi petreacă un an călătorind în jurul lumii. Nici o poveste de dragoste, fie ea şi cu Făt-Frumos, n-ar fi oprit-o să-şi trăiască visul. Prietenii ei însă s-au folosit de un tertip ca s-o facă să-l întâlnească pe Bob. Au invitat-o ca din întâmplare la restaurantul unde urma să vină şi el.

După cum spune Rena, atracția a fost instantanee şi puternică. N-a trecut mult şi ideea de a călători singură în jurul lumii a început să i se pară tot mai puțin atrăgătoare. După o perioadă scurtă dar intensă, ea şi Bob au hotărât să-şi petreacă anul următor călătorind în Europa împreună. Tatăl ei murise cu un an în urmă, iar mama ei avusese un atac de cord la puțin timp după aceea, însă părea să se fi refăcut complet, aşa încât Rena s-a gândit că poate pleca. A lăsat surorii ei, în caz de urgență, numărul de telefon al unui prieten din Germania al lui Bob.

În cursul călătoriei, aşa cum se întâmplă deseori, au apărut incompatibilitățile. Bob, de profesie arhitect, plănuia itinerariile cu o meticulozitate ce începea s-o plictisească pe Rena, iar itinerariile lui vizau invariabil construcții faimoase şi monumente, care pe ea, persoană mai curând sociabilă, o interesau prea puțin. Rena povesteşte amuzată cum «el privea mereu în sus spre turnuri şi catedrale, iar eu priveam mereu în jos spre oameni». Călătorind, descoperi mai multe decât ai vrea despre celălalt, iar Rena se întreba dacă se potrivesc cu adevărat.

În acest moment intră în scenă sincronicitatea. Rena şi Bob ajung

în cele din urmă la prietenul din Germania, unde plănuiseră să stea trei zile. În prima zi primesc un telefon de la sora Renei, care îi anunță că mama ei e foarte bolnavă şi nu mai are mult de trăit. Coincidența ca telefonul să fi venit exact în intervalul celor trei zile cât se aflau în singurul loc din Europa unde sora ei îi putea găsi e într-adevăr remarcabilă, dar desfăşurarea evenimentelor a avut şi altă semnificație pentru Rena.

Îndoielile ei în privința lui Bob se înmulțiseră în cursul călătoriei, iar acum se găsea în fața acestui bărbat rațional şi organizat care insista s-o însoțească acasă. «A stat alături de mine zi şi noapte, la căpătâiul mamei mele, timp de o săptămână, mi-a spus cu emoție Rena, iar asta a schimbat totul. Toate întrebările pe care mi le pusesem în privința lui îşi găseau răspunsul în dragostea cu care m-a înconjurat atunci. Dacă sora mea nu ne-ar fi găsit, mai bine zis dacă mama n-ar fi murit în timp ce Bob era alături de mine, nu ştiu dacă azi am fi fost împreună. Nici la început nu voisem să mă întâlnesc cu el.»

Această întâmplare e o bună ilustrare a faptului că povestea pe care am hotărât s-o scriem pentru noi înşine poate face ca un om să pară «persoana nepotrivită la momentul nepotrivit» şi că un şir de evenimente aleatoare, asupra cărora n-avem nici un control, ne poate demonstra că acest om este în realitate «persoana potrivită la momentul potrivit». Rena, o femeie puternică şi hotărâtă, îşi făcuse planuri asupra vieții, dar, atunci când a primit o ştire în singurul loc unde o putea primi, coincidența semnificativă i-a arătat adevărata fire a omului pe care voia să-l scoată din scenariul vieții ei. Odată ce am stabilit că noi suntem singurul autor al vieții noastre, ce altceva decât haosul întâmplărilor vieții ne poate convinge de nesăbuința lipsei noastre de modestie?

Sunt deseori întrebat cum se procedează în cazul evenimentelor sincronistice, iar răspunsul meu cel mai frecvent este: «Încearcă să găseşti semnificația a ceea ce *nu* ai vrut să se întâmple.» Doar această atitudine de deschidere, capacitatea de a ne pune între paranteze planurile şi de a accepta că povestea noastră ar putea fi una pe care nu suntem în stare s-o anticipăm, va permite ca semnificația a ceea ce ne pare la început neşansă să devină ce îi e sortit să fie.

Rena şi celelalte personaje din poveştile prezentate au fost

impresionate de uimitoarea coordonare în timp a evenimentelor ce a permis apropierea de partenerii lor, dar spiritul deschis cu care au luat în considerare un alt scenariu al vieții lor a făcut ca, pentru ele, coincidențele să devină semnificative. Dacă Pete n-ar fi fost mâhnit de neputința lui de a se implica, dacă Rosanne i-ar fi dat lui Gery numărul corect de telefon, aşa cum intenționase, dacă neîncrederea Renei față de Bob ar fi învins – atunci toate aceste trei poveşti ar fi luat alt curs. Dorința lor de a înțelege şi trăi semnificația a ceea ce *nu* ar fi trebuit să se întâmple în conformitate cu propriile lor scenarii a fost hotărâtoare.

Ghinionul în dragoste: o lecție sincronistică

Desigur, nu toate iubirile se transformă într-un roman fericit de dragoste, ca în cazul Renei şi al lui Bob. Cel puțin la fel de multe sfârşesc nefericit (la urma urmelor, *Romeo şi Julieta* este o tragedie), şi totuşi, chiar şi în poveştile nefericite, semnificația rămâne importantă.

Povestea lui Kathryn ilustrează o intervenție diferită a sincronicității atunci când ne împotrivim iubirii. După ce a urmat studii de drept, Kathryn a început să lucreze la un birou de avocatură din New York. Avusese câteva scurte legături în timpul facultății, dar a înțeles că personalitatea puternică – seriozitatea, exigența – şi ambiția ei nu erau pe placul bărbaților, aşa încât a hotărât să se concentreze înainte de toate asupra carierei profesionale. Prietenii care încercau să-i aranjeze întâlniri cu câte un «bărbat ideal» erau refuzați politicos, dar ferm. O prietenă la fel de încăpățânată ca ea a reuşit totuşi s-o convingă în cele din urmă să se întâlnească cu Charlie, bărbatul al cărui «caracter puternic» ar fi fost la înălțimea ei.

Neîncrezătoare, Kathryn s-a întâlnit cu el într-un restaurant. Deşi era un bărbat atrăgător, Kathryn a descoperit cu groază că avea într-adevăr un «caracter puternic» – a reuşit să se ia la harță pentru te miri ce cu tot personalul restaurantului. Apoi a monopolizat conversația prezentându-i marile sale planuri de a deveni actor – deocamdată era chelner – şi debitându-i fantasmagorii despre oameni bogați şi celebri, pe care în mare parte ea îi cunoştea. Pe scurt, minutele treceau ca orele, iar la sfârşitul serii Kathryn şi-a jurat să nu mai asculte

niciodată sfaturile prietenilor, oricât de bine intenționați ar fi fost. Era prima şi ultima ei întâlnire cu un necunoscut.

Nemulțumită de serviciul de la firma de avocatură din New York, a reuşit să-şi găsească o slujbă la departamentul juridic al unui studio cinematografic din Los Angeles, unde avea mai multe şanse de promovare. S-a mutat în California şi a început o nouă viață, păstrând convingerea că mai importantă decât orice este cariera. Prieteni binevoitori se găsesc însă pretutindeni, aşa încât a fost din nou obligată să refuze întâlniri cu tot felul de bărbați ideali.

A trecut mai bine de un an până când un coleg a reuşit să-i zdruncine hotărârea, vorbindu-i în treacăt despre un prieten de-al său, un singuratic, un tip nonconformist care, la fel ca ea, «nu e preocupat de legăturile sentimentale». Fără să facă vreo presiune asupra ei, colegul îi povestea din când în când despre prietenul său, reuşind să-i trezească interesul. Kathryn a acceptat să meargă, pentru a doua oară în viața ei, la o întâlnire cu un necunoscut.

S-au întâlnit în amurg la un restaurant de pe malul oceanului şi, din moment ce ştiți că aceasta e o carte despre sincronicitate, vă puteți închipui ce s-a întâmplat. Spre stupefacția ei, l-a văzut pe Charlie aşteptând-o la o masă. Cu timpul, el devenise aproape o figură mitică pentru ea, dar l-a găsit schimbat în bine, iar coincidența incredibilă de a te duce de două ori în viață la o întâlnire cu un necunoscut şi de a da peste acelaşi bărbat, la un capăt şi la celălalt al țării, era din cale-afară de amuzantă. Au băut un cocteil într-o atmosferă mult mai destinsă de data aceasta, iar Kathryn a aflat că Charlie venise în California de câțiva ani, îşi schimbase numele şi reuşise să găsească o slujbă care să-l mențină pe linia de plutire.

Întâlnirea a fost foarte plăcută, dar personalitatea lui nu era într-atât de atrăgătoare pentru Kathryn încât să-i schimbe hotărârea de a evita legăturile sentimentale. Şi totuşi, după o lună sau două s-a întâlnit cu un bărbat cu care avea într-adevăr multe în comun şi alături de care trăieşte şi azi o viață fericită.

«E ciudat că a trebuit să mă duc de două ori la întâlniri cu necunoscuți şi să dau peste acelaşi bărbat pentru a mă hotărî în cele din urmă să mă deschid, mi-a spus ea. Sau poate a fost doar teama că, dacă nu fac ceva, sunt condamnată să-l întâlnesc şi a treia oară!» Povestea lui Kathryn arată că sincronicitatea şi poveştile de dragoste

nu conduc neapărat la acel gen de sfârşit fericit din basme şi filme, dar ne ajută să înţelegem că o atitudine deschisă faţă de semnificaţia coincidenţei poate face ca povestea vieţii noastre să devină mai împlinită şi mai bogată, oricât de imprevizibil ar fi deznodământul.

Hotărându-ne să scriem scenariul poveştii noastre, cu începutul, desfăşurarea şi încheierea sa, pe baza a ceea ce ştim despre noi, uităm că ceea ce ştim în mod conştient despre noi înşine e doar o parte a poveştii. Semnificaţia întâlnirii sincronistice a lui Kathryn cu acelaşi bărbat e legată de transformarea treptată din viaţa ei, o tranziţie inconştientă de la atitudinea de respingere a relaţiilor sentimentale la recunoaşterea capacităţii ei de a iubi şi de a fi iubită. Povestea inconştientă, subtextul vieţii ei din acel moment, a dat sens coincidenţei. Atitudinea deschisă datorită căreia a văzut cum se schimbase Charlie a făcut-o să-şi dea seama că şi ea se schimbase. O pagină din viaţa lui Kathryn fusese întoarsă şi, în chip sincronistic şi semnificativ, începea un nou capitol.

Povestea lui Alex ţine tot de întâlnirea «persoanei nepotrivite la momentul nepotrivit». În timpul ultimului an de facultate s-a îndrăgostit nebuneşte de o colegă. Înaltă, smeadă, misterioasă şi exotică, Beija exercita asupra lui o formidabilă atracţie fizică. Toată lumea ştia însă că pe ea nu o interesau bărbaţii, ci femeile, aşa că Alex a rămas prieten cu Beija, păstrându-şi pentru sine fantasmele. După ce şi-a încheiat studiile, a cunoscut o femeie de care s-a îndrăgostit şi s-au căsătorit.

Amintirile legate de Beija l-au urmărit însă mulţi ani. O visa deseori. Visele erau uneori erotice, alteori poveşti romantice de dragoste. Pe măsură ce în căsnicie apăreau greutăţi conjuncturale ori pe plan afectiv, visele lui despre «iubita inaccesibilă» s-au înmulţit. Pentru a-şi salva căsnicia, Alex a început să meargă împreună cu soţia lui la un psiholog. În timpul unei şedinţe în care se afla singur cu terapeutul, i-a vorbit acestuia despre fantasmele legate de Beija, devenită cu trecerea timpului tot ce-şi dorea. Era frumoasă şi inteligentă, iar el urma să fie singurul bărbat în faţa căruia se va deschide etc. Psihologul îl asculta încercând să extragă din aceste fantasme elemente care să-l ajute în tratamentul cuplului. Ceea ce însă nu ştia era că Alex îşi mărturisea acum pentru prima dată secretul din

tinereţe.

O săptămână mai târziu, Alex s-a dus la bar cu nişte prieteni şi, spre stupefacţia lui, a dat acolo de Beija, femeia visurilor sale. Ea s-a bucurat să-l întâlnească, dar n-a fost prea şocată de coincidenţă, în vreme ce Alex nu putea să-şi revină din uimire. A aflat că Beija lucra în acelaşi domeniu ca el şi că se mutase într-un apartament în apropierea serviciului lui. Mai mult, Beija i-a spus că între timp devenise heterosexuală şi că acum era liberă. S-au despărţit hotărând să ia a doua zi masa de prânz împreună.

Pentru Alex întâlnirea a fost crucială. Beija încetase să mai fie o fantasmă: acum «iubita inaccesibilă» locuia în imediata vecinătate a serviciului său, lucra în acelaşi domeniu, era liberă şi heterosexuală. Nefericit în căsnicie, confruntându-se cu dificultăţi pe care nici el, nici soţia lui nu credeau că le pot învinge, Alex a interpretat această întâlnire întâmplătoare ca pe un semn că el şi Beija erau sortiţi unul altuia, interpretare întărită de faptul că tocmai mărturisise altcuiva vechea lui fantasmă. Coincidenţa în timp între confesiune şi revenirea ei în viaţa lui părea plină de semnificaţii.

Nu i-a spus nimic soţiei despre întâlnire şi a început să se vadă în fiecare săptămână cu Beija, hotărât să aştepte până când ea i-ar fi arătat că vrea să adâncească relaţia lor, pentru ca apoi să-şi părăsească soţia şi să fie cu Beija, singura femeie pe care era sortit s-o iubească.

A trebuit să treacă o vreme până ce fantasma romantică să se destrame, dar până la urmă s-a destrămat cu totul. Cu timpul a devenit limpede că Beija nu era atrasă de el, ci îl privea ca pe un confident căruia îi putea spune poveştile fără sfârşit ale propriilor ei aventuri erotice, căci, abia sosită în oraş, ţopăia din pat în pat cu o nepăsare pe care Alex o găsea dezgustătoare. Pe măsură ce descoperea cine era cu adevărat Beija, Alex preţuia tot mai mult relaţia dintre el şi soţia lui.

Astfel ironia soartei a făcut ca eşecul aventurii cu «iubita inaccesibilă» să ducă la refacerea căsniciei. În ciuda unor dispute trecătoare, relaţia cu soţia sa este acum una bună, spune Alex. La jumătate de an de la sosirea ei, Beija a părăsit oraşul, iar acest interval a fost exact cel necesar ca Alex să scape o dată pentru totdeauna de fantasma lui.

Să extragem un strop de înţelepciune pentru noi înşine din coincidenţele semnificative. Când l-am întrebat pe Alex care e morala

poveştii lui, mi-a spus că ceea ce pare uneori întâlnirea cu persoana potrivită la momentul nepotrivit poate fi în realitate întâlnirea persoanei nepotrivite la momentul potrivit – simplu şi succint exprimat, ca morala oricărei fabule.

Sincronicitatea şi iubirea interzisă: când intră în scenă destinul

Există poveşti de iubire în care dragostea este primită şi există poveşti în care dragostea este respinsă, dar nici unele nu exercită atâta fascinaţie asupra noastră precum cele în care iubirea e interzisă. Literatura e plină de exemple în care legăturile exterioare ce ţin de familie, cultură sau religie aşază între oameni bariere ce nu fac decât să înflăcăreze şi mai mult iubirea. Există multe poveşti despre întâlnirea persoanei potrivite la momentul şi în locul nepotrivit – Tomy şi Maria din *Poveste din cartierul de vest*, Romeo şi Julieta – sau, invers, poveşti despre întâlnirea cu persoana nepotrivită în locul şi timpul nefericit de propice – necredinciosul conte Vronski şi Anna Karenina din romanul lui Tolstoi sau, în alt sens, Emma Bovary şi iubitul ei, între care se naşte o legătură ce îi distruge pe amândoi. În toate aceste cazuri, iubirea interzisă are o dimensiune arhetipală ce conduce spre deznodământul tragic. Din fericire pentru noi, atunci când pasiunile se lovesc de constrângeri sociale, sincronicităţile din viaţa reală conduc mai curând către prefaceri lăuntrice decât spre tragedie.

Mi se pare interesantă povestea spusă, în mare taină, de o fostă colegă pe care o voi numi Camilla despre relaţia dintre ea şi un bărbat cunoscut prin Internet, relaţie ce a durat un an şi a constat în convorbiri erotice – *sex-chat* – prin calculator, având ca principal subiect fanteziile sexuale pe care cei doi le împărtăşeau. Detaliile legate de acele lucruri care îi interesau pe amândoi sunt mai puţin importante decât coincidenţa uimitoare pe care a simţit-o fiecare când a descoperit că celălalt are exact aceleaşi porniri erotice neobişnuite. Nici unul dintre ei nu era liber, iar prudenţa Camillei a făcut ca abia după mai multe conversaţii să descopere amândoi că au în comun aceleaşi dorinţe arzătoare neobişnuite, dorinţe pe care partenerii lor nu le împărtăşeau.

După cum ne putem închipui, numele pe care şi le-au dat pe Internet erau false (o altă coincidenţă interesantă ce a ieşit mai târziu la iveală: ea îşi dăduse numele mamei, el numele tatălui) şi, cum iubirea interzisă nu se poate abţine să rupă barierele, după multe luni de conversaţii fierbinţi pe calculator, au avut curajul să-şi dea întâlnire.

Ce a urmat a fost o sincronicitate fără farmecul sau bucuria celor istorisite până acum, dar nu mai puţin semnificativă. Când au apărut la cafenea, fiecare purtând hainele asupra cărora conveniseră pentru a se recunoaşte, Camilla şi partenerul ei au descoperit că se cunosc de mai mulţi ani, dintr-o împrejurare neplăcută în care avuseseră o dispută profesională violentă. De fapt, când Camilla s-a apropiat de cafenea, l-a zărit pe stradă pe duşmanul ei şi a înţeles imediat că bărbatul de care se legau toate necazurile ei profesionale era cel cu care urma să se întâlnească.

Am întrebat-o pe Camilla care credea că este semnificaţia acestei coincidenţe – de a-şi găsi partenerul sexual ideal în bărbatul pe care ajunsese să-l deteste în alte privinţe. Râzând stânjenită, mi-a răspuns: «Întâi de toate, fantezia e fantezie, iar realitatea realitate. Niciodată cele două nu trebuie să se întâlnească. Ne place să fantazăm pentru că nu ne implică în nici un fel, dar această coincidenţă ciudată mi-a arătat că, în spatele tuturor măştilor şi fantasmelor pe care le-am fabricat pentru a ne ascunde sinele adevărat, fiecare din noi era o persoană reală. Nu-i o lecţie pe care aş fi vrut s-o primesc – e o povară grea –, dar mă simt mai echilibrată de când am primit-o.»

«Ce alte învăţăminte ai tras?» am întrebat-o. A stat o clipă pe gânduri, apoi a zâmbit vag şi mi-a zis: «Nu ştiu, poate părea contradictoriu, dar nu trebuie să judeci o carte după copertă. Nu poţi şti niciodată ce relaţie ai putea avea cu cineva pe care-l urăşti! Credeam că-l cunosc pe individul ăsta – că-l cunosc şi îl disprețuiesc –, însă absolut întâmplător am descoperit ceea ce altminteri n-aş fi putut descoperi: împărtăşeam cu el ceva cu totul ieşit din comun.»

Acceptând ca povestea vieţii ei să fie rescrisă, Camilla a învăţat că cel ce este «potrivit» sau «nepotrivit» pentru noi nu e neapărat acela pe care l-ar vrea înţelepciunea noastră de autori ai scenariului vieţii. Pentru a folosi din nou expresia Marie-Louisei von Franz, «hazardul este inamicul». Evenimentele aleatoare ne încurcă planurile şi ne

zăpăcesc rău uneori, pentru a ne aduce la un alt nivel de înțelegere a ce e «bine» şi ce e «rău», nu în conformitate cu morala convențională, ci pe baza propriei noastre experiențe subiective. Semnificația faptului de a împărtăşi ceva intim cu un bărbat pe care înainte îl disprețuia a făcut-o pe Camilla să-şi reconsidere propria perspectivă asupra ei înseşi, într-o manieră pe care doar hazardul o putea naşte. Ne trebuie un strop de curaj pentru a ne întoarce din drum şi a pune sub semnul întrebării presupunerile pe care le facem despre noi înşine, presupuneri cu care suntem confruntați prin evenimentele sincronistice. Dar, dacă viața noastră este o poveste, atunci ea ne ajută să devenim conştienți de ceea ce obişnuia să spună unul dintre profesorii mei de engleză: a scrie înseamnă a rescrie, a vedea înseamnă a revedea.

Prietena mea Ann, pe care o consider specialistă în «iubiri interzise», mi-a povestit că i-a cunoscut pe Richard Rosenstein şi pe prietena lui la New York, la o petrecere. O săptămână mai târziu, din motive în principal profesionale, a încercat să dea de acest Richard Rosenstein. Ştia că locuia în cartierul de est şi a găsit în cartea de telefon numărul lui. Sunând la acel număr, a descoperit că îi aparține într-adevăr lui Richard Rosenstein, însă nu acelui Richard Rosenstein pe care-l căuta. Totuşi, a stat de vorbă cu al doilea Richard Rosenstein – şi au continuat să stea de vorbă timp de o săptămână seară de seară. În cele din urmă au hotărât să se întâlnească. Deşi nici unul dintre ei nu era pe atunci liber (Ann era căsătorită, dar în acea perioadă a vieții ei legăturile extraconjugale deveniseră un hobby), au început o legătură care a durat mai mulți ani.

Ironia întâmplării pare să țină mai curând de literatură: numărul greşit de telefon se dovedeşte a fi în realitate cel bun, metaforic vorbind, conducând-o pe Ann din întâmplare spre bărbatul pe care l-a iubit vreme îndelungată. Prin acest eveniment sincronistic, la care se adaugă telefonul sincronistic primit de la Dan (despre care am vorbit în introducere), capătă contur un portret al Annei, nu vi se pare?

Dacă ați cunoaşte-o pe Ann, ați descoperi repede că, spre deosebire de mulți dintre prietenii mei, nu e deloc o persoană înclinată către complicații psihologice. Pare o femeie cât se poate de convențională, cu picioarele pe pământ, în nici un caz cineva tentat să filozofeze pe

marginea vieții ei şi să extragă învățăminte profunde din experiențele trăite. Şi totuşi, aceste experienţe sincronistice, între numeroasele ei «iubiri interzise», îi pun în lumină latura neconvențională şi sincer romantică. Împrejurările exterioare ale vieții ei – s-a căsătorit în tinerețe, iar căsnicia a durat puțin, a divorțat şi nu s-a mai recăsătorit – descriu doar în chip superficial povestea vieții ei, căci evenimentele sincronistice ne dezvăluie o femeie care a avut legături afective profunde şi de durată, împotriva convențiilor sociale.

Este oare Ann conştientă, în ciuda aparentei stabilități a vieții ei, de nonconformismul de care a dat dovadă în alt plan? Doar până la un anumit punct, înclin să cred după câte o cunosc. Cu toată «normalitatea» ei, îi place rolul de rebelă şi în acelaşi timp se consideră o ființă precaută atunci când e vorba să se implice într-o legătură afectivă, dar fără îndoială că toate aceste gânduri despre sine sunt departe de a fi preocuparea ei de căpătâi. Ar ajuta-o oare ceea ce încerc acum să fac, adică să prezint acele coincidențe semnificative din viața ei sentimentală care dovedesc că e un om cu o mare capacitate de a iubi? Cred că da. Ann îşi închipuie despre sine că, în ce priveşte dragostea, e o ființă instabilă, dar poveştile ei sincronistice m-au făcut să-mi dau seama ce sentimente adânci se pot naşte în ea.

Sincronicitatea fiind legată în mod esențial de relațiile pe care le stabilim, nu e surprinzător că telefoanele şi numerele de telefon greşite apar în multe poveşti. (Mă întreb uneori cum se petreceau asemenea coincidențe înainte de epoca în care, printr-o simplă inversare de cifre, te întâlneşti pe neaşteptate cu destinul.) Povestea Yvonnei şi a lui Gert se adaugă la lista evenimentelor sincronistice legate de telefon şi de «iubirile interzise».

În ultimele zile ale căsniciei ei, Yvonne a început o relație având puternice accente romantice şi erotice cu Gert, un profesor care preda la aceeaşi şcoală ca şi ea. Deşi erau atraşi unul de altul, nici unul dintre ei nu era liber. Fiind un german educat să respecte convențiile sociale şi morala, Gert a menținut relația cu Yvonne în limitele iubirii platonice. Totuşi, natura dramatică a poveştilor de dragoste erodează, în ciuda intențiilor noastre, restricțiile pe care ni le impunem, iar în această privință Yvonne şi Gert nu se deosebeau de Abélard şi Héloïse sau de Tristan şi Isolda. Petreceau tot mai mult timp

împreună, mai ales în biroul lui Gert, unde puteau fi singuri, până când a început o serie uimitoare de evenimente sincronistice legate de numere de telefon greşite. În decursul mai multor luni, de fiecare dată când James, soțul Yvonnei, o căuta la telefon la şcoală, centralista îi dădea din greşeală legătura cu biroul lui Gert. Astfel, după mai bine de o duzină de «legături greşite», cei doi bărbați au ajuns să se cunoască, mult înainte ca vechea relație să se sfârşească, iar cea nouă să înceapă.

Strania coincidență ca, atunci când suna soțul ei, legătura telefonică să-i fie făcută de bărbatul ce devenise iubitul ei a fost pentru Yvonne unul dintre numeroasele indicii că se îndrepta în direcția cea bună din momentul când s-a hotărât să divorțeze şi să înceapă o nouă viață alături de Gert. Numerele de telefon greşite au creat o punte între ce fusese şi ce urma să fie, atât la propriu cât şi la figurat: legăturile telefonice încrucişate reprezentau răscrucea de drumuri la care se afla Yvonne în acel moment. Această iubire interzisă s-a împlinit tot în chip sincronistic, după cum mi-au spus Gert şi Yvonne când am luat împreună cina într-un restaurant din San Francisco, locul unde s-a produs ultima coincidență semnificativă.

Depăşind relația lor pur platonică, Yvonne şi Gert s-au hotărât într-o seară să meargă la un restaurant aflat cât mai departe de şcoala unde predau, un loc izolat unde era foarte puțin probabil să fie recunoscuți. A doua zi au descoperit o coincidență ce semăna mai curând cu o farsă: James cinase împreună cu colegii lui la acelaşi restaurant puțin frecventat! Norocul pur – fusese o chestiune de minute – a făcut ca James să nu-i întâlnească pe Yvonne şi Gert.

Simțind că mesajul acestor sincronicități e limpede – mai devreme sau mai târziu legătura lor ar fi fost descoperită –, Yvonne şi Gert s-au despărțit de partenerii lor, urmându-şi propriul drum, fără mustrări de conştiință. Cu ajutorul acestor sincronicități aproape implacabile, Yvonne şi Gert au făcut pasul decisiv de a recunoaşte în public legătura lor.

O poveste veche: coincidența confirmărilor

Poveştile pe care le-ați citit demonstrează că există două căi prin care pot acționa evenimentele sincronistice pentru a ne trezi

conştiința: uneori ele contrazic direcția pe care am ales-o, dezvăluindu-ne ceva nou despre noi înşine şi despre relația în care suntem angajați; alteori ele confirmă şi întăresc relația asupra căreia avem îndoieli. Atunci când doi oameni sunt legați adânc şi trainic, numeroasele coincidențe şi experiențele pe care le trăiesc urmează mai curând a doua cale, sprijinind sincronistic legătura lor şi ajutându-i să-şi recunoască sentimentele.

Greg mi-a scris despre un şir extraordinar de coincidențe între el şi prietena lui. «Numărul 11 a intrat în scenă după ce am început să mă întâlnesc cu fosta mea prietenă, la sfârşitul lui 1992. Mi-a zis că se uita la ceas de fiecare dată la ora 11:11. Am tachinat-o spunându-i că e o ființă ciudată, am râs împreună şi n-am mai dat nici o importanță poveştii ei. Abia după ce ne-am despărțit mi-am dat seama ce neobişnuită legătură se stabilise între noi şi acel număr. Am fost împreună 11 luni. Ne-am despărțit pe 11 noiembrie. I-am împrumutat tricoul meu preferat de hochei purtând numărul 11. Mi-am spus că toate astea sunt prostii, dar am observat curând că nici după ce ne-am despărțit acest număr n-a încetat să mă urmărească. Erau prea multe apariții stranii şi aleatoare ale lui 11 pentru a le eticheta pur şi simplu drept coincidențe. Într-o seară, m-am întors acasă şi m-am aşezat în fața televizorului doar pentru a privi o emisiune pe care o lăsasem la înregistrat. Videocasetofonul afişa ora 11:11 p.m., emisiunea era pe canalul 11, iar banda ajunsese la momentul 11:11:11. În zadar am încercat să găsesc un sens în spatele tuturor acestor întâmplări. Numeroasele evenimente aleatoare petrecute atunci când între mine şi fosta mea prietenă nu existau legături fizice sau afective m-au făcut să asociez numărul 11 cu ea. Ea pretinde că, din momentul în care ne-am despărțit, numărul 11 a încetat s-o obsedeze.»

Urmărit de 11, Greg e pus în dificultate de repetata apariție a acestui număr în legătură cu prietena lui. Felul în care îşi descrie experiența – ca şi cum semnificația s-ar afla undeva în afară şi nu în propria sa experiență, în sentimentele şi asociațiile pe care acest număr i le trezesc – ilustrează o cale greşită de abordare a fenomenelor sincronistice.

Nu există o semnificație unică a simbolului «11», căci, la fel ca toate simbolurile, el indică ceva ce nu poate fi deplin cunoscut, şirul său de semnificații e fără sfârşit. 1+1=2 ar putea face aluzie la faptul

că el + prietena lui = o entitate nouă, unitară. Repetarea cifrei 1 ar putea indica singurătatea repetitivă a vieții lui în absența ei. Fără îndoială că oricine citeşte această carte ar putea adăuga propriile sale asociații şi interpretări ale numărului referitoare la relația dintre Greg şi prietena lui. Coincidența uimitoare a apariției numărului 11 în legătură cu prietena sa e sincronistică pentru că Greg trăieşte şi în alt fel *propria sa* experiență lăuntrică: faptul că legătura afectivă cu prietena lui încă nu s-a încheiat. Ca o imagine tainică dintr-o poveste fantastică, experiența trăită alături de acea femeie se manifestă în lumea exterioară prin apariția pur întâmplătoare a unui număr. Precum cei mai mulți dintre noi, Greg desparte experiența sa afectivă de semnificația numărului 11 sau a oricărui alt simbol al legăturii cu prietena sa.

Nu la fel stau lucrurile cu o pacientă a mea care începuse o relație cu un bărbat mult mai în vârstă. Când l-a întâlnit prima dată şi-a spus «E un bărbat atrăgător, dar, pentru Dumnezeu, ar putea să-mi fie tată», ca să descopere mai târziu că avusese dreptate: era născut în aceeaşi zi şi în acelaşi an ca tatăl ei. Deşi experiența ei nu se aseamănă cu obsesiile lui Greg, fără îndoială că bizara coincidență a datelor i-a confirmat importanța legăturii şi a subliniat diferența de vârstă dintre ei. A privit coincidența din «interior». Data în sine nu reprezenta nimic în mod obiectiv, însă era un simbol important prin ce însemna *pentru ea*: era un avertisment. Risca să transfere asupra acelui bărbat sentimente care aveau a face mai curând cu tatăl ei decât cu el.

Ralph, un coleg al meu, a avut o relație zbuciumată cu iubitul lui, relație ce a început sincronistic cu zece ani în urmă, într-un bar. Era prins într-o discuție când a văzut din întâmplare, prin mulțimea adunată în jurul meselor, cum un bărbat îi trasmite prin semne mesajul: «Te doresc». Întâmplarea făcea ca Ralph să cunoască limbajul semnelor – crescuse alături de o nepoată surdomută. Legătura născută astfel a fost minunată şi dificilă, sfârşind trist când partenerul a murit de SIDA.

Apoi, iarăşi din întâmplare, Ralph s-a reîntâlnit cu un bărbat pe care-l cunoscuse cu ani în urmă şi pentru care nutrise întotdeauna sentimente puternice. Acest bărbat, pe nume Jack, tocmai se despărțise de prietenul cu care avusese o legătură îndelungată. Nu

călătorea niciodată cu metroul, dar în acea zi s-a hotărât s-o facă, aşa încât a întâlnit în chip sincronistic persoana potrivită la momentul potrivit şi în locul potrivit. Jack şi Ralph au descoperit apoi că există tot felul de legături între ei. Mătuşile lor locuiau în acelaşi orăşel şi erau cele mai bune prietene. Când Ralph a menţionat numele femeii pe care trebuia s-o ia de la sediul central al organizaţiei pentru care lucra, a descoperit că sora ei fusese cu treizeci de ani în urmă cea mai bună prietenă şi colega lui Jack la şcoala elementară.

Asemenea sincronicităţi «de confirmare», cum le numesc eu, au rolul de a ne asigura că ne e sortit să fim alături de partenerul sau partenera noastră şi fac deseori parte din povestea de dragoste pe care o trăim. Fără îndoială însă că avem, sau ar trebui să avem, multe în comun cu cei pe care-i iubim. Se pune atunci întrebarea: nu cumva acele elemente pe care le avem în comun cu celălalt sunt învestite cu semnificaţie *pentru că* iubim? Când iubim, nu căutăm oare punţi de legătură cărora să le atribuim semnificaţii?

Desigur, răspunsul e da. Problema sincronicităţilor de tipul celor prezentate aici este însă că aceste elemente comune ies la iveală *fără* ca noi să le fi provocat sau căutat. De exemplu, dacă experienţa lui Ralph legată de limbajul semnelor s-ar fi petrecut la o conferinţă pentru surdomuţi, şi nu într-un bar pentru homosexuali, nu ni s-ar fi părut o coincidenţă, şi cu atât mai puţin o sincronicitate. Experienţa extraordinară de a comunica într-un loc public cu un om pe care nu-l mai întâlnise, printr-un limbaj pe care se întâmpla să-l cunoască, l-a condus pe Ralph spre iubitul său. A învestit într-adevăr coincidenţa cu o semnificaţie, dar nu el a creat condiţiile exterioare. Lui doar i s-a *întâmplat*.

Cred că am putea de asemenea spune că, în astfel de cazuri, oamenii îşi făuresc sincronicităţi potrivit propriilor dorinţe, încercând să găsească semnificaţii în tot ce li se întâmplă. Am întâlnit cu toţii persoane naive mereu în căutare de semne, semne interpretate de regulă în sens propriu, şi trăgând concluzii ridicole din semnele prevestitoare ce li se arată.

Coincidenţele pe care le numim sincronistice se deosebesc de acestea la nivelul *trăirii* lor individuale: întâi se petrec evenimente *extraordinare* şi *întâmplătoare*, iar abia *apoi* devine limpede semnificaţia lor. Dacă îţi propui să cauţi un bărbat mult mai în vârstă

decât tine şi îl găseşti, nu prea e vorba despre o coincidență, oricât de semnificativă ar fi vârsta lui. Există o mulțime de bărbați bătrâni pe lume, iar vârsta acelui bărbat are deja o semnificație pentru tine, înainte de a începe căutarea. Dacă însă, trăindu-ți viața fără a căuta ceva anume, dai peste un bărbat pe care-l găseşti atrăgător şi care s-a născut în aceeaşi zi cu tatăl tău, coincidența este *atunci* un eveniment exterior neobişnuit căruia i-ai putea da o semnificație, la fel ca pacienta mea.

Semnificația oricărui eveniment diferă desigur de la persoană la persoană, iar în acest sens probabil că ne «fabricăm» noi înşine sincronicitățile. De exemplu, o femeie atrasă dintotdeauna de bărbați având vârsta tatălui ei ar putea să nu considere neobişnuit sau semnificativ faptul că a întâlnit un bărbat născut exact în aceeaşi zi cu tatăl ei. Pentru pacienta mea însă, a fost o întâmplare ieşită din comun, iar ce a simțit ea se potriveşte definiției sincronicității dată de Jung: «desfăşurarea, simultan cu o anume stare psihică, a unuia sau mai multor evenimente exterioare ce apar ca paralele semnificative ale stării subiective din acel moment». Acordând atenție evenimentelor exterioare din viețile noastre, în care o întâmplare aleatoare excepțională are pentru noi o semnificație imediată în plan psihologic, afectiv şi simbolic, procedăm ca în cazul poveştilor pe care le citim: găsim în ele o semnificație ce ne priveşte, le lăsăm să aibă un impact asupra noastră şi să ne transforme.

Înseamnă oare asta că «fabricăm ceva»? Dintr-o anume perspectivă, am putea accepta formularea. Dar dacă socotim experiența noastră subiectivă drept reală şi la fel de importantă ca evenimentele exterioare obiective, atunci formularea nu are nici o nuanță peiorativă sau cinică, din moment ce toți oamenii fabrică semnificații din evenimentele vieții lor, folosind simboluri pentru a-şi ordona şi aprofunda experiențele trăite şi legăturile cu semenii. De aici izvorăşte pornirea noastră de a spune poveşti, aceasta e însăşi esența creativității.

Mai mult, cum ne arată poveştile lui Alex şi Beija sau Kathryn şi Charlie, evenimentele sincronistice pot sublinia ce *nu* este menit să se întâmple între doi oameni, în aceeaşi măsură în care confirmă acel sentiment al destinului trăit de unele cupluri de la prima întâlnire. Povestea lui Sharon ilustrează cât de riscant e să ghicim ce ne rezervă

soarta pornind de la semne şi simboluri.

Sharon mi-a povestit că în ascendența ei pe linie maternă au existat mereu femei puternice şi înzestrate cu talent premonitoriu. O întâmplare petrecută la doisprezece ani, pe când începuse să i se trezească interesul pentru băieți, i-a rămas întipărită în minte. O ajuta pe bunica ei să gătească plăcintă cu mere, iar bunica i-a zis să curețe un măr în aşa fel încât să facă din coajă o singură fâşie lungă. Cunoscând înzestrările bunicii şi bogăția tradițiilor pe care le moştenea, Sharon s-a conformat. Bunica i-a spus să țină coaja în mână şi să se gândească intens la bărbatul pe care şi l-ar dori ca singură şi adevărată dragoste a vieții, iar apoi s-o arunce peste umărul stâng. «Litera desenată de coajă pe podea e inițiala prenumelui celui ce va fi adevărata ta iubire.» Litera nu putea fi decât P, dar Sharon s-a hotărât să meargă mai departe, încercând să îmbunătățească tradiția, şi a aruncat coaja încă o dată pentru a afla şi inițiala numelui de familie. A obținut din nou litera P şi a râs împreună cu bunica, zicând că-i e menit să se mărite cu Peter Piper[12] şi să pună piper pe pâinea prăjită. Totuşi, provenind dintr-o familie în care visele premonitorii şi legăturile telepatice între femei erau un fapt curent, Sharon n-a uitat întâmplarea şi a început să-l caute în secret pe domnul P. P.

Bineînțeles că numele nici unuia dintre tinerii cu care se întâlnea n-avea inițialele P. P. şi, după ce a absolvit colegiul, l-a cunoscut pe David. Pentru prima dată în viață s-a îndrăgostit nebuneşte, ignorând prezicerea. S-au logodit, apoi, după un an, s-au căsătorit. Peste un număr de ani, de Crăciun, se aflau în casa tatălui lui David. Soția lui murise, el plănuia să vândă casa, iar Sharon şi David îl ajutau să facă ordine în pod, să stabilească ce păstrează şi ce aruncă. David a găsit printre jucăriile pe care mama lui le păstrase din motive sentimentale un vechi fluier, din acelea cu care copiii deprind primele noțiuni de muzică, şi a izbucnit în râs. Tatăl l-a întrebat dacă mai ține minte cum vreme de un an a cântat fără încetare din fluier, înnebunindu-i pe toți.

Fără să bănuiască ce semnificație au pentru Sharon cuvintele lui, David s-a întors spre ea şi i-a spus: «Mda, începuseră să-mi zică Peter Piper. Chiar şi colegii de şcoală mă numeau aşa. Asta nu mi-a dat mare încredere în talentele mele muzicale!»

Până în ziua de azi Sharon n-a avut curajul să-i mărturisească soțului ei că o coajă de măr «prezisese» relația lor, dar, cu condiția să

schimb numele, mi-a permis să relatez această întâmplare care arată că, uneori, chiar şi atunci când crezi că-ți cunoşti povestea, există în scenariu întorsături pe care doar evenimentele sincronistice ți le pot dezvălui.

La prima vedere, Sharon este exact acel tip de persoană pe care partea cinică din noi ar suspecta-o că găseşte pretutindeni sincronicități; descinzând dintr-o familie în care femeile au înzestrări de medium, a păstrat întipărită în minte imaginea premonitorie a cojii de măr. Şi totuşi, coincidența dintre porecla din copilărie a soțului şi jocul de cuvinte cu care Sharon s-a amuzat împreună cu bunica ei nu e «fabricată» de Sharon. Pur şi simplu coincidența exterioară *a avut* o semnificație pentru ea, confirmând faptul că David era bărbatul sortit. Avea oare nevoie de acest mesaj? Evident că nu, din moment ce căsnicia ei era fericită, chiar dacă el nu avea inițialele «bune». Dar coincidența a făcut-o să simtă că povestea vieții ei e coerentă, copilăria şi înzestrările premonitorii pe care le moştenea se legau de prezentul şi de viitorul ei alături de bărbatul cu care se căsătorise. Ca într-o poveste, simbolul poreclei şi inițialele ei au reînnodat un fir pierdut şi au făcut-o pe Sharon să simtă că s-a încheiat un ciclu.

Întrebarea ce mi se pune deseori «Cum pot face să mi se întâmple un eveniment sincronistic?» e în mod evident lipsită de sens pentru că sincronicitățile sunt acauzale sau, cum ar spune Jung, sunt fenomene psihice care se petrec în chip natural. Altfel spus, ele pur şi simplu se întâmplă, iar atunci când se întâmplă, semnificația poveştii şi a iubirii noastre devine mai limpede. Poate că sincronicitățile par atât de fireşti când e vorba despre poveşti de dragoste tocmai pentru că experiența iubirii este una dintre cele mai profunde coincidențe din câte ni se pot întâmpla.

De ce, cu cine şi când ne întâlnim: reflecții asupra sincronicității în dragoste

Aflând despre poveşti în care doi oameni, adesea fără să mişte un deget şi împotriva eforturilor lor, sfârşesc prin a fi împreună, puteți confirma ce am descoperit eu după ce am strâns laolaltă toate poveştile auzite de la prieteni, cunoştințe şi necunoscuți pentru a alcătui această carte. Poveştile de dragoste ne-au fascinat

dintotdeauna şi continuă să ne fascineze pentru că dragostea e o cale esenţială prin care ne putem înţelege propria viaţă.

De ce oare legăturile între anumiţi oameni încep şi sfârşesc sub auspicii atât de dramatice? Vă închipuiţi cumva că viaţa pe care o trăiţi e plictisitoare şi monotonă, în vreme ce alţii, înzestraţi cu însuşiri ieşite din comun sau mai norocoşi decât voi, ajung să trăiască întâmplări despre care citiţi doar în cărţi ca aceasta? Cred că răspunsul la asemenea întrebări e legat de faptul că rostul iubirii este de a ne ajuta în dezvoltarea noastră psihologică.

Dacă presupunem că nimic nu e accidental, în sensul că tot ce ni se întâmplă este încărcat de semnificaţii, multe dintre poveştile sincronistice de dragoste par să conducă spre două adevăruri privind rolul jucat de iubirile noastre. În primul rând, persoana care poate ajuta în cea mai mare măsură dezvoltării noastre nu este întotdeauna omul de care suntem iniţial atraşi. Atât experienţa mea personală, cât şi cea profesională m-au făcut să-mi dau seama că deseori ceea ce ne atrage la început la un om poate avea, pe termen lung, o înrâurire nefastă asupra noastră, în vreme ce acele lucruri care ni se par iniţial deosebiri majore, dacă sunt înţelese şi dacă le stăpânim, pot duce la dezvoltarea noastră sufletească.

În al doilea rând, într-o legătură care ne transformă, important poate fi nu atât *cine* e acea persoană, cât momentul *când* se petrece întâlnirea. Probabil că mulţi cititori pot confirma din proprie experienţă adevărul acestei afirmaţii. Există oare cineva care să nu fi simţit o atracţie irezistibilă – fizică, afectivă sau spirituală – faţă de o persoană care l-a refuzat? Aceasta e lecţia pe care Alex a primit-o atunci când s-a întâlnit cu Beija. Există oare cineva care să nu fi cunoscut o persoană despre care să creadă că l-ar putea ajuta în dezvoltarea sa, dar de care să nu fie atras? Este ceea ce s-a întâmplat cu Rena, nehotărâtă în privinţa celui care avea să-i devină bărbat abia după ce şi-a dovedit ataşamentul faţă de ea atunci când a murit mama ei.

În sfaturile pe care le dau psihoterapeuţii când sunt consultaţi în privinţa căsătoriei, e vorba deseori despre târgul inconştient ce se încheie în cadrul unei relaţii, înţelegerea tacită între doi oameni – adevăratul motiv pentru care sunt împreună, şi nu motivul pe care şi-l închipuie partenerii. Uneori aceste târguri au la bază interesul şi de

aceea nu servesc la nimic, aşa cum se întâmplă de multe ori în căsătoriile tradiţionale: «Tu îmi dai confort material, eu îţi dăruiesc afecţiune.» Alteori însă, după cum par să arate aceste poveşti sincronistice, în chip paradoxal, se încheie un târg inconştient care intră în contradicţie cu ceea ce ne închipuim că dorim de la partener, iar acest târg duce la dezvoltarea noastră lăuntrică. Povestea Renei şi a lui Bob este emoţionantă din acest motiv: ea nu avea nevoie de ceea ce îşi închipuia pe când călătorea prin Europa, ci de stabilitatea pe care i-o dăruia Bob fiindu-i alături în momentele cele mai grele. Povestea pasiunii lui Alex pentru Beija, care fără îndoială l-ar fi distrus dacă ar fi ajuns să fie împreună, ilustrează situaţia inversă – un târg inconştient ce i-ar fi dus la dezastru pe toţi cei implicaţi. Din fericire pentru Alex, un eveniment sincronistic a făcut ca acest lucru să devină evident înainte ca răul să se fi produs.

Faptul că nu atât însuşirile partenerului contează, cât misterul desfăşurării în timp a evenimentelor, acest al doilea adevăr e relevat de sincronicităţile poveştilor de dragoste, petrecute la un moment anume în viaţa noastră, atunci când suntem în stare să vedem *cine* este un om şi nu doar *ce* ne poate aduce pe plan afectiv sau material. Tendinţa de a privi oamenii ca pe nişte obiecte, iar relaţiile ca pe bunuri ce pot fi obţinute sau schimbate are o istorie lungă. Astăzi putem da anunţuri la mica publicitate pentru un om la fel cum o facem pentru o maşină sau un apartament, şi nu e mare deosebire faţă de calculele pe care şi le făceau pe vremuri părinţii când îşi căsătoreau copiii (sunt ţări unde se întâmplă încă acest lucru).

Tendinţa de a privi oamenii şi relaţiile ca pe obiecte – crezând că găsirea persoanei care posedă combinaţia potrivită de însuşiri ne garantează fericirea în dragoste – pierde din vedere ceea ce evenimentele sincronistice ne reamintesc de fiecare dată: nici o listă de însuşiri nu aduce cu sine împlinirea unei relaţii dacă nu există o bună coordonare în timp. Pete şi Mary, care sunt fericiţi împreună şi s-au simţit de la început atraşi unul de altul, au trebuit să aştepte ani mulţi momentul potrivit, ivit în mod sincronistic. Momentul când s-a petrecut a doua întâlnire cu un necunoscut din viaţa lui Kathryn, întâlnire la care a venit tot Charlie, a fost hotărâtor pentru ca ea să se deschidă spre dragoste, iar coincidenţa uimitoare a reprezentat o lecţie şi nu un blestem. Până şi legătura dintre Rena şi Bob, «pregătită» de

prietenii lor, s-a împlinit abia când au intervenit condiții exterioare incontrolabile.

În dragoste nu e vorba atât de oameni «potriviți» şi oameni «nepotriviți», cât de starea noastră lăuntrică şi de felul în care ea face să apară în viața noastră un moment deosebit. Această întâlnire dintre lăuntric şi exterior, momentul sincronistic, este esența poveştilor de dragoste pe care le citim sau le trăim.

Un scenariu bun, prieteni buni şi multe speranțe: coincidența încărcată de semnificație a prieteniilor

De la poveştile de dragoste în care sincronicitatea intervine pentru a ne schimba cursul vieții, trecem la un alt tărâm al sentimentelor, la fel de important: prietenia. Dacă flăcările pasiunilor romantice sau erotice sunt puternice, dar se pot stinge repede, depinzând de atitudinea noastră față de iubire, strălucirea mai puțin intensă, însă mai profundă, a prieteniei durabile ne aduce deseori mai multe bucurii. Lipsind pasiunea erotică, prietenia este într-un anume sens o relație mai misterioasă, pe care psihologii, romancierii, poeții şi filozofii s-au străduit de-a lungul secolelor s-o definească şi s-o descrie.

Febra iubirii poate fi descifrată în chimia hormonilor sau în nevoile şi dorințele noastre primare, dar izvorul şi natura prieteniei sunt mult mai greu de înțeles. Intervine, desigur, şi în prietenie chimia, însă nu e vorba de o pasiune copleşitoare ce îşi cere împlinirea imediată. Există bineînțeles lucruri pe care le avem în comun cu prietenii, dar fără pornirea de a ne topi şi de a ne pierde pe noi înşine. Într-o cultură care idealizează iubirea dintre bărbat şi femeie, prietenia este unul dintre puținele teritorii în care înțelegem că avem nevoie de dragostea unui alt bărbat sau a unei alte femei pentru a ne împlini viața.

Pentru că prietenia ne lasă mai multă libertate decât iubirea, nu puțini au fost înțelepții care au considerat că un prieten adevărat prețuieşte mai mult decât o sută de iubite – temă care a constituit nucleul a mii de poveşti de-a lungul epocilor. Unele dintre aceste prietenii au devenit legendare: dragostea dintre războinicii Ahile şi Patrocle sau fidelitatea tandră între Rut şi Noemina, din Vechiul Testament. Literatura clasică şi filmele din ziua de azi istorisesc

asemenea prietenii memorabile, de la aventurile lui Huckleberry Finn şi Tom Sawyer până la veselia nebună a cuplului Thelma şi Louise. Propriile noastre prietenii, chiar dacă nu sunt întotdeauna la fel de exaltate sau de îndrăznețe, au schimbat fără îndoială povestea vieții noastre.

În momentele în care din diferite motive n-am avut în preajmă prieteni, m-am gândit mult la prietenie, încercând să înțeleg ce este şi de ce e atât de importantă. Psihanalistul meu, care mi-a fost vreme îndelungată un mentor nepreţuit, mi-a vorbit despre condițiile fundamentale ale prieteniei, iar ideile sale mi-au rămas întipărite în minte. După el, prietenia este «vecinătate şi preocupări comune», altfel spus, o bună prietenie presupune deopotrivă apropierea fizică şi împărtăşirea activităților. Lipsind una dintre ele, prietenia are de suferit. Multe prietenii s-au destrămat atunci când, din motive lăuntrice sau exterioare, oamenii s-au mutat în alt oraş sau şi-au schimbat preocupările.

E de aşteptat deci ca, fie prin apropiere fizică, fie prin interese comune, să se petreacă evenimente sincronistice în poveştile prieteniilor noastre, căci prietenia, ca şi dragostea romantică, este întotdeauna coincidență – doi oameni se întâlnesc, iar viețile lor se împletesc. Aşa s-a întâmplat când am încercat să-mi lărgesc cercul de prieteni şi am sfârşit prin a avea nu mai puțin de şapte amici pe nume Steve – coincidență a cărei semnificație nu mi-e nici azi limpede. Comunicarea cu ei a fost dificilă, obligându-mă la un cod complicat al inițialelor. Dar, înotând pentru o vreme în marea de Stevi, am găsit că sincronicitatea îmi dă încredere, amintindu-mi prin repetiția numelui că nu sunt singur.

În aceeaşi notă este şi povestea lui Becky despre femeile pe nume Deborah din viața ei.

«M-am întâlnit cu prima Deborah acum şaisprezece ani. Aveam aceeaşi zi de naştere, aceeaşi înălțime, alură, culoare a părului, a ochilor şi a pielii şi semănam într-atât încât puteam trece drept surori. Amândouă eram înotătoare şi am părăsit amândouă universitatea înainte s-o absolvim. Amândouă ne-am căsătorit la douăzeci de ani, am avut primul copil la aceeaşi vârstă şi am renunțat la serviciu pentru a ne creşte copiii. Ne-am mutat în Dakota de Sud la aceeaşi vârstă şi

locuim la o distanţă mai mică de trei mile. A doua ei fiică şi primul meu câine se numesc la fel: Missy (le-am dat numele înainte să ne fi cunoscut). Soţul ei şi calul meu preferat se numesc Skip. Numele fiicei ei este Dawn, numele soţului meu este Don.

Pe a doua Deborah (la rândul ei amatoare de cai şi de câini) am cunoscut-o acum patru ani „din întâmplare“ când ne-am dus amândouă, pe neanunţate, la o prietenă comună. Această Deb s-a dovedit a fi specialistă în terapia prin masaj, iar în acea vreme eu aveam probleme grave cu spatele după un accident de călărie. Evident, a început să mă trateze.

A treia Debra a apărut în viaţa mea la şase luni după ce am cunoscut-o pe a doua Deborah. Casa de lângă noi a rămas nelocuită vreme de un an şi speram din suflet să se mute acolo cineva care iubeşte caii şi care s-ar fi bucurat să locuiască lângă grajdul nostru. În ziua în care Deb s-a mutat şi am vorbit pentru prima dată, am devenit imediat prietene.

Asemănările între Deborah nr. 2 şi Debra nr. 3 sunt uimitoare. Ambele sunt cu nouă ani mai tinere decât mine. Au aceeaşi înălţime, greutate, alură, culoare a părului şi a pielii. Ambele au fost căsătorite de două ori, au avut greutăţi în căsnicie în acelaşi timp, ceea ce le-a făcut pe fiecare să se mute din acelaşi oraş în acelaşi moment. Deb nr. 2 s-a mutat la şaizeci de mile spre est, Deb nr. 3 la şaizeci de mile spre sud.

Între mine şi Deb nr. 3 există asemănări într-adevăr uluitoare. Într-o bună zi soţul ei a remarcat cu exasperare că noi două „trebuie să fi ieşit din acelaşi ou“. Soţii noştri sunt amândoi specialişti în fizică şi în calculatoare şi ambii au proteze auditive. Soţul ei şi fratele meu mai mare se numesc Michael. Fratele ei şi fiul meu se numesc David. Fratele ei David şi fratele meu Michael au dat fiecare primului copil acelaşi nume, Brian. Debra şi cu mine am avut amândouă mame dominatoare. În copilărie, ambele noastre familii creşteau vite din rasa Holstein. Amândouă ne-am continuat studiile în domeniul ştiinţei şi amândouă sculptăm.

Toamna trecută, când Deb şi Mike s-au mutat, şi-au închiriat casa unui cuplu tânăr. Numele lui este de asemenea Mike şi este al treilea Mike consecutiv care locuieşte în casa vecină.

Dar coincidenţa următoare este cea mai ciudată dintre toate. Când

Debra avea şaisprezece ani, o altă fată, tot de şaisprezece ani şi care nu era rudă cu ea, s-a mutat în casa ei şi a murit în acelaşi an de leucemie. Când eu aveam şaisprezece ani, am locuit în casă cu o prietenă de şaisprezece ani care a murit în acel an de leucemie!»

Desigur, fiecare dintre aceste elemente comune, luat separat, nu este neapărat ieşit din comun şi poate fi pus pe seama tendinţei lui Becky de a găsi în lumea exterioară semne care să răspundă nevoii ei de a stabili legături cu semenii. În ansamblu însă, aşa cum s-a întâmplat cu mulţimea de Stevi care au apărut în viaţa mea, elementele comune între ea şi prietenele ei sunt atât de numeroase şi apar la niveluri atât de diverse – familie, geografie, preocupări, nume şi experienţe trăite – încât natura sincronistică a acestor coincidenţe, semnificaţia lor pentru Becky, nu poate fi negată. La fel ca în cazul elementelor comune sincronistice care îi leagă pe îndrăgostiţi, elementele comune sincronistice ale prietenilor au rolul de a confirma şi întări percepţia noastră asupra semnificaţiei acestor relaţii. Evidenta încântare cu care Becky spune povestea nenumăratelor lucruri pe care le împărtăşeşte cu prietenele sale dezvăluie semnificaţia stării pe care o trăieşte prin aceste coincidenţe: se simte adânc şi statornic legată de ceilalţi. Desigur, chiar dacă n-ar avea atâtea în comun cu diferitele Deborah, prieteniile ei ar fi încărcate de semnificaţii, dar poate că n-ar face-o să simtă atât de puternic cât de norocoasă e şi cât de strânse sunt legăturile dintre ea şi prietenele ei.

Povestea întâlnirii dintre Lauren şi Danielle, exact atunci când prima avea mai multă nevoie de o prietenă, este un exemplu de sincronicitate ce îţi schimbă cursul vieţii.

«Nu ştiu cum să-mi încep povestea, mi-a spus Lauren într-o bună zi, pe când mă aflam în biroul ei. Poate că ar trebui să spun că toată viaţa am avut probleme cu menţinerea siluetei. În familia mea, faptul de a fi solid era deopotrivă încurajat şi ridiculizat şi, cu toate că au fost perioade lungi când mi-am păstrat greutatea normală, uneori ţinând regim strict şi făcând exerciţii fizice epuizante, au existat de asemenea perioade în care am pierdut controlul asupra dietei, greutăţii şi relaţiei mele cu trupul. Fiind cântăreaţă, compozitoare şi pianistă, asta mi-a creat mari dificultăţi şi am fost obligată să aleg piese scurte, în loc să mă încumet să dau recitaluri lungi.

La treizeci de ani m-am îngrăşat în trei luni cu vreo 25 de

kilograme, după o perioadă în care mă aflasem în pragul anorexiei. Am încercat toate regimurile alimentare şi tot felul de exerciţii fizice. Eram disperată. O colegă mi-a spus că s-a hotărât să participe la un program destinat persoanelor care suferă de bulimie, dar ideea nu-mi surâdea deloc. Şi totuşi, apropiindu-se aniversarea mea şi negăsind nici un remediu, m-am hotărât să mă duc să văd despre ce era vorba.

E momentul să spun că, în urmă cu zece ani, cel mai bun prieten al meu mă rugase să cânt la căsătoria unui amic de-al său. Ceremonia religioasă a avut loc într-o bisericuţă izolată din Munţii Sierra Nevada, iar eu am cântat la orgă. Toată lumea mi-a mulţumit, în special mirii, Danielle şi Hank, şi a fost ultima dată când am cântat la o căsătorie.

Dar să mă întorc la povestea mea. Temându-mă să fiu recunoscută, m-am hotărât să particip la o şedinţă de terapie în grup din cadrul programului destinat celor ce suferă de bulimie, într-un oraş mare, la oră de mers cu maşina, unde presupuneam că îmi puteam păstra anonimatul.

Nu mă simţeam în largul meu când am ajuns acolo. M-am aşezat repede fără să mă uit la nimeni şi, dintr-odată, femeia de lângă mine şi-a pus mâna pe braţul meu, mi-a zâmbit şi mi-a făcut cu ochiul. Era Danielle, a cărei nuntă fusese ultima la care am cântat.

N-am vorbit în timpul şedinţei – participanţilor le e interzis să vorbească între ei, la fel ca la şedinţele destinate alcoolicilor –, apoi am rămas cu ea ore în şir la o cafea. Căsnicia ei, care începuse cu nunta aceea frumoasă şi romantică, s-a dovedit nefericită, iar Danielle şi-a găsit refugiul în bulimie. Cu trei ani în urmă începuse tratamentul de terapie în grup şi tot atunci divorţase. La rândul meu, i-am spus câte ceva din povestea mea: că evitasem să particip la asemenea şedinţe, că locuiam la mai bine de o oră de mers cu maşina, ba i-am vorbit până şi despre impresia puternică pe care mi-o lăsase nunta ei. Coincidenţa era prea frapantă chiar şi pentru un om raţional ca mine. Am rugat-o să mă ajute, a fost de acord şi, mulţumită acestei sincronicităţi, am reuşit, pentru prima dată în viaţă, să mă vindec de bulimie. Am rămas cele mai bune prietene.»

Dacă izolarea în care se afla Lauren era una lăuntrică şi afectivă, întâlnirea neprevăzută cu Danielle eliberând-o din această stare, povestea colegului meu John despre întâlnirea cu o prietenă, exact la

momentul potrivit şi în locul potrivit, s-a petrecut într-un cadru geografic exotic. După absolvirea facultăţii, John a ales să facă parte din Peace Corps pentru doi ani. A ajuns pe o insulă obscură din Filipine şi a rupt legătura cu vechii prieteni. Mai târziu am aflat că trecea printr-o perioadă în care avea nevoie să se limpezească, pentru că încerca să-şi găsească un nou drum în viaţă.

După ce şi-a încheiat stagiul în Peace Corps, s-a hotărât să călătorească prin lume şi, în drum spre India, a început să cutreiere insulele Pacificului de Sud. Cum insulele erau mici, iar transportul cu avionul sau vaporul devenea tot mai dificil, a fost obligat să petreacă o noapte pe minuscula insulă Truk, «o marcă poştală în Pacific», cum o descrie el, unde se afla o casă de oaspeţi a iezuiţilor. Stătea în acea seară pe veranda casei şi se gândea că ar putea rămâne mai multă vreme în absolută izolare şi singurătate aici, pe această fărâmă de pământ uitată în mijlocul neantului.

În acel moment şi-a auzit numele rostit de cineva din spatele lui şi, când s-a întors, nu mică i-a fost uimirea să vadă o prietenă din studenţie. Ca şi el, după absolvirea facultăţii din Georgetown, ea călătorise prin lume. Acum locuia pe insula Truk şi lucra la micul spital pe care-l construiseră misionarii.

Când l-am întrebat ce-a simţit atunci când a dat peste prietena lui într-un loc atât de îndepărtat, mi-a răspuns: «E ciudat. Mă simţeam singur pe lumea asta, deşi eu însumi alesesem să tot rătăcesc şi să nu mă stabilesc nicăieri. Când am dat pe insula Truk peste cineva pe care-l cunoşteam din Georgetown, am înţeles şi am simţit că, oriunde m-aş fi dus, rămâneam legat de restul lumii, nu eram cu adevărat singur. Oriunde m-aş fi dus, s-ar fi găsit cineva care să aibă grijă de mine. A doua zi, când am părăsit insula pentru a pleca în India sau eu mai ştiu unde, hotărârea pe care o aveam de luat mi s-a limpezit. Întâlnirea cu prietena mea pe insula Truk m-a făcut să văd altfel lucrurile.»

Povestea lui Lauren şi cea a lui John ne arată că uneori legăturile sincronistice cu prietenii se petrec în momente de singurătate şi de cumpănă, atunci când suntem izolaţi psihic sau fizic, şi ne pot reaminti că, în ciuda a ceea ce simţim, legăturile noastre dăinuie. E ca şi cum prietenii ce apar în mod sincronistic ar fi ei înşişi un fel de simboluri, oameni a căror vecinătate şi ale căror preocupări comune

ne atrag atenția, dincolo de singurătatea din prezent, asupra unei legături ce a fost dintotdeauna acolo.

Deznodământul poveștii Sandrei n-a fost încă scris, aşa crede ea, însă întâmplarea ilustrează intervenția sincronicității pentru a restabili o legătură nedorită sau pe care ne e încă ruşine s-o recunoaştem. O ştiu pe Sandra din timpul liceului şi, când i-am vorbit despre cartea la care lucram, s-a oferit să-mi spună povestea ei.

«Am crescut într-un orăşel de pe Coasta de Est şi, fiind unul dintre cei mai buni elevi din clasă, m-am împrietenit cu celălalt „creier“ al clasei, pe nume Adam. Adam şi familia lui locuiau lângă noi, părinții mei şi părinții lui aveau preocupări comune etc. Fiind amândoi mai avansați, primeam alte teme decât colegii noştri, care învățau ceea ce noi ştiam deja.

Într-o zi de primăvară, pe când aveam nouă sau zece ani, vârsta la care o fată începe să se simtă atrasă de băieți, fără s-o recunoască însă, mergeam spre casă împreună cu Adam şi cu o prietenă pe care voiam s-o impresionez făcând totul la fel ca ea, îmbrăcându-mă şi vorbind ca ea şi aşa mai departe. Ne plimbam toți trei când, brusc, prietena mea a început să-şi bată joc de Adam, de ochelarii lui, de părul lui, de haine, iar eu m-am alăturat ei fără să ştiu de ce, fiindcă la urma urmelor fusesem întotdeauna prieteni. Bineînțeles că Adam s-a supărat, dar cel mai mult cred că am suferit eu când am început să regret ce făceam. Apoi, ca o perversiune, mi-am sporit atacurile împotriva lui, poate pentru a o impresiona pe prietena mea, poate pentru a-l îndepărta, pentru că, deşi nu i-o mărturisisem, îmi plăcea. Nici până în ziua de azi nu ştiu de ce am făcut-o.

Brusc, din gura mea au ieşit valuri-valuri de expresii antisemite – Adam era evreu – şi am început să-i zic că nu negrii ne ruinează țara, aşa cum se spune, ci evreii jegoşi şi că e păcat că naziştii nu i-au lichidat pe toți, ca să nu mai avem de-a face cu ei, precum şi multe alte enormități. Era o nebunie şi încă nu ştiu ce mi-a venit să spun toate astea. Fiind pe Coasta de Est, jumătate din locuitorii oraşului erau evrei sau italieni, şi asemenea expresii nu se foloseau în familia mea.

Adam a început bineînțeles să plângă, iar prietena mea şi cu mine am aruncat cu pietre în el, gonindu-l, până când a ajuns acasă. Astfel,

într-un moment de cruzime complet irațională, se sfârşea o mare prietenie din copilăria mea. În următorii zece ani am fost colegi de clasă, dar nu ne-am mai vorbit niciodată, deşi aveam atâtea în comun. Adam devenise introvertit şi prea puțin popular, în vreme ce eu eram foarte sociabilă. Crescând, îmi simțeam conştiința încărcată, dar n-am ştiut niciodată cum să i-o spun şi cum să repar răul făcut.

M-am mutat din orăşelul meu pentru a-mi continua studiile la universitate şi în cele din urmă am ajuns în California. Lucram la o agenție care organiza şedințe în grup pe tema prejudecăților şi a diferențelor culturale. În timpul unui exercițiu în grup restrâns, am avut curajul să povestesc întâmplarea legată de Adam şi de antisemitismul meu inconştient, spunând că era o problemă morală pe care n-am fost în stare s-o rezolv sau măcar s-o recunosc. Trecuseră douăzeci de ani de atunci şi era prima dată când vorbeam despre asta.

Săptămâna următoare, pe când eram în cafeneaua din apropierea casei, şi-a făcut apariția Adam. Arăta la fel ca atunci când îl văzusem ultima oară. Față de anii de liceu, eu mi-am schimbat mult înfățişarea – părul are altă culoare, e mai lung, port altfel de ochelari. Adam nu m-a recunoscut. Rămăsesem acolo paralizată, mortificată, ca şi cum doar cu o zi în urmă i-aş fi spus tot ce-i spusesem. L-am urmărit cum şi-a băut cafeaua şi a plecat. Abia trecuse o săptămână de când vorbisem despre el, iar faptul că a intrat în cafeneaua de lângă casa mea, amândoi ajungând în acelaşi oraş din California, mi s-a părut incredibil de sincronistic.

Ei bine, povestea nu e încă încheiată. Continui să-l văd pe Adam prin tot oraşul, în cele mai neobişnuite locuri. De pildă, după ce au refăcut sala de gimnastică unde merg regulat, am intrat din greşeală în vestiarul bărbaților tocmai când el ieşea de acolo. Până atunci nu-l văzusem în sala de gimnastică şi nu l-am văzut nici mai târziu. Nu sunt sigură că m-ar recunoaşte, dar, când le-am povestit prietenilor mei ce s-a întâmplat, mi-au spus că mi-e scris ca într-o bună zi să repar răul pe care l-am făcut. Până acum însă, n-am fost în stare.»

Perspectiva Sandrei asupra sincronicității – se simte urmărită obsesiv de conştiința ei pentru a reface o prietenie distrusă într-un moment de imaturitate copilărească şi de vrajbă – ne aduce aminte de povestea lui Kathryn despre întâlnirile ei cu acelaşi bărbat. Morala pe care o desprindem din asemenea serii de apariții sincronistice este că

orice încercare de a refuza să devenim conştienţi de legăturile cu ceilalţi va provoca un efect contrar: ni se va reaminti cu insistenţă că dragostea – romantică sau prietenească – este o realitate omniprezentă, fie că o acceptăm sau nu. Sandra pare să trăiască o poveste asemănătoare celei din *Crimă şi pedeapsă* sau *Mizerabilii*, în care un rău săvârşit în trecut continuă s-o urmărească.

Orice relaţie este un fel de sincronicitate: o întâmplare unică prin care evenimentul exterior al întâlnirii dintre oameni capătă o semnificaţie afectivă, simbolică şi transformatoare. Poveştile din acest capitol ne arată că suntem mult mai legaţi între noi decât ne închipuim de obicei, iar coincidenţele semnificative prezentate vin să confirme conceptul lui Jung de inconştient colectiv, ideea că fiecare om este legat la nivel psihologic şi spiritual de toţi ceilalţi oameni din lume.

Precum personajele unui scenariu, ne întâlnim deseori cu persoanele pe care avem nevoie să le întâlnim. În momente de criză sau de mare deschidere apare din întâmplare un personaj ce devine pentru noi una dintre figurile cele mai importante în povestea vieţii noastre – soţ sau soţie, prietenul cel mai bun, dragostea vieţii noastre. Alteori, când suntem împăcaţi cu noi înşine şi cu viaţa pe care o ducem, o forţă de neînvins ne face să ne legăm de alţi oameni, ca şi cum am fi călăuziţi de destin. În fine, atunci când ne izolăm de lume din îngâmfare sau teamă, evenimentele sincronistice ne reamintesc insistent, uneori obsesiv, că legăturile cu ceilalţi nu pot fi ignorate. Când se petrec asemenea evenimente simţim mai adânc povestea pe care o trăim – povestea care ne spune că nu suntem singuri.

Dragostea e o pornire omenească esenţială sau, în termenii lui Jung, o realitate arhetipală. Poveştile ne atrag datorită nevoii de a structura evenimentele şi de a le da un sens, ceea ce face ca în propriile noastre poveşti legate de iubire sau de prietenie să găsim o semnificaţie unică. Sincronicitatea prin care ajungem la dragoste nu ţine doar de împrejurările uimitoare ce alcătuiesc scenariul poveştii de iubire, ci mai ales de sensul lăuntric pe care-l vedem şi îl trăim în poveştile vieţii noastre.

Note

11. Traducere de Virgil Teodorescu, în Shakespeare, *Opere complete*,

vol. 3, Univers, Bucureşti, 1984. (*N.t.*)

12. Varianta engleză a numelui eroului unei legende medievale germane, *Prinzătorul de şobolani din Hameln*. Cântând din fluier, Peter Piper e urmat de şobolanii care invadaseră oraşul până când izbuteşte să-i înece, dar, nebucurându-se de recunoştinţă, vrăjeşte cu fluierul lui şi pe copiii din Hameln, împreună cu care dispare. (*N.t.*)

Capitolul 3
A lua şi a da
Sincronicitatea şi munca

Prea vast ni-i universul; azi şi mâini,
Luând şi dând, puterile ne scad;
Din ea natura prea puțin ne-a dat.[13]
William Wordsworth

Între cea mai simplă operă care
istoriseşte o poveste sau â
înregistrează un fapt şi cea mai
bogată, însă lipsită de semnificație,
e de preferat cea dintâi.
John Ruskin,
The Lamp of Memory

Este firesc ca evenimentele sincronistice să aibă loc în relațiile cu semenii noştri, din moment ce relațiile cu partenerii, soții sau prietenii se numără printre experiențele cele mai semnificative din povestea vieții noastre; la urma urmelor, atât relațiile cât şi sincronicitatea sunt în esență legături între eul nostru lăuntric şi lumea înconjurătoare. Şi totuşi, dragostea singură nu poate răspunde tuturor nevoilor, speranțelor şi visurilor noastre, chiar dacă romanele de dragoste şi cântecele populare aşa ne sugerează.

Experiența mă face să cred că poveştile pe care le trăim seamănă mai curând cu acele opere literare clasice din secolul XIX, fresce vaste şi bogate cuprinzând numeroase personaje şi situații. Atenția pe care autori precum Dickens, Tolstoi, Zola sau Melville au acordat-o condițiilor sociale cu care sunt confruntate personajele lor, realismul

descrierii acțiunilor care pe unii îi duc spre împlinire, iar pe alții spre ratare ne arată că munca şi semnificația ei ocupă un loc central în povestea noastră. Cred că, în privința simplității şi preciziei, cuvintele lui Freud despre scopul psihanalizei au rămas şi azi de nedepăşit. Întrebat la ce îi ajută pe oameni psihanaliza, el a răspuns: «Să iubească şi să muncească.» Puțini sunt cei ce n-ar recunoaşte importanța fiecăreia dintre aceste experiențe umane.

Înainte de formidabila dezvoltare a industriei şi tehnologiei, semnificația muncii era indiscutabilă: până şi cea mai umilă îndeletnicire avea un sens. Consumând mult timp, numeroase activități necesare supraviețuirii erau repetitive şi plictisitoare, dar prepararea hranei, fabricarea şi repararea hainelor, construirea şi întreținerea locuinței erau esențiale pentru comunitate. În jurul acestor activități umile s-au născut ritualuri, s-au format bresle sau grupuri sociale şi s-a dezvoltat viața publică a unei civilizații. Era de la sine înțeles că asemenea activități aveau o semnificație.

În această perspectivă mai veche asupra lumii, meseriile legate de necesitățile fundamentale ale comunității, urmărind bunăstarea materială sau scopuri de ordin spiritual, erau numite fie «profesiuni», fie «vocații», ceea ce arată o dată în plus semnificația lor pentru societate. A profesa însemna a adera la o credință sau la un sistem de valori, astfel încât a aparține unei profesiuni căpăta odinioară un înțeles mai adânc, aproape spiritual: viața ta era dedicată unei activități în conformitate cu un jurământ de credință sau cu un sistem de valori stabilit; munca ta era o declarație de credință, după cum arată expresia «profesiune de credință». În mod asemănător, o vocație (de la latinescul *vox*, însemnând voce) era o activitate către care te simțeai chemat de Ceva sau Cineva, dincolo de interesele sau gusturile tale.

În munca noastră de zi cu zi s-au pierdut acum asemenea conotații, iar distincția majoră pe care o facem este cea între «slujbă» (*job*), activitatea prin care câştigăm bani pentru a supraviețui, şi «carieră», presupunând o perspectivă pe termen mai lung, dar neînsemnând neapărat că atribuim muncii noastre o semnificație deosebită. Într-un asemenea context cultural, nu e surprinzător faptul că sfatul pe care John Campbell l-a dat în timpul interviurilor televizate cu Bill Moyers, «caută-ți fericirea», a devenit un slogan popular, la fel cum s-

a întâmplat cu titlul cărții Marshei Sinetar, *Fă ce îți place, iar banii vor veni*: oamenii au pierdut sensul adânc al satisfacției date de sentimentul că mijloacele prin care ne asigurăm traiul fac parte din povestea mai largă a vieții noastre.

Ne păcălim pe noi înşine dând «slujbei» şi «carierei» noastre aparența unei afaceri, ceea ce însă nu poate ascunde faptul că succesul măsurat în termeni strict materiali sau sociali, bani sau reputație, nu-i o hrană îndestulătoare pentru sufletele noastre şi nu poate constitui nici baza unei povestiri interesante ori care să ne mulțumească. N-ar trebui deci să ne surprindă că, în activitatea noastră profesională, azi mai mult decât oricând abundă coincidențele semnificative, pe măsură ce căutăm semnificații şi scopuri în societatea postindustrială. Munca ocupă un loc central în viața noastră şi, ca întotdeauna, sincronicitatea intră în scenă oriunde există – sau e nevoie să existe – o mai bună înțelegere a poveştii pe care o trăim zi de zi.

Noi ne găsim munca sau munca ne găseşte pe noi?

Am prezentat deja multe poveşti despre oameni ce hotărâseră că viața lor va urma o anume cale, pentru ca o întâlnire sincronistică să le schimbe radical cursul vieții prin puterea iubirii. Am întâlnit un fenomen foarte asemănător în numeroasele poveşti sincronistice legate de muncă pe care am avut norocul să le aflu. Mulți dintre cei cu care am stat de vorbă erau decişi să urmeze o anumită direcție în plan profesional, când un eveniment sincronistic i-a făcut să deraieze, conducându-i în chip misterios şi uneori surprinzător către o altă slujbă, mai bună, sau într-un domeniu de activitate cu totul diferit. Am dat mai sus exemplul prietenului meu Sam care, în mod sincronistic, şi-a pierdut slujba de contabil pentru a face muzică, adevărata lui dragoste. La întrebarea recurentă «Ce-i de făcut în cazul unei sincronicități?», răspunsul meu sună aparent paradoxal: «Aşteaptă-te la ceea ce e neaşteptat.»

O cântăreață, care mi s-a destăinuit cu condiția păstrării confidențialității şi pe care o voi numi Elise, mi-a spus povestea a ceea ce ea numeşte «marea ruptură», petrecută împotriva voinței şi eforturilor ei. La fel ca majoritatea cântăreților profesionişti, Elise şi-a dedicat mult timp lecțiilor de canto, actorie şi mişcare, pe cheltuială

proprie şi ştiind foarte bine cât de mici erau şansele de a-şi câştiga existența apărând în spectacole. Ca orice artist însă, iubind muzica, şi-a asumat riscul în ciuda dificultăților, frustrărilor şi nesiguranței.

Se pregătise să devină cântăreață de operă şi n-o interesa să apară în comedii muzicale, deşi profesorul şi colegii încercaseră de multe ori s-o convingă să accepte asemenea roluri, date fiind personalitatea sa scânteietoare şi umorul natural, precum şi remarcabilele ei disponibilități vocale. În ciuda acestor sfaturi, a continuat să facă eforturi pentru a ajunge în lumea operei, acolo unde e atât de greu de pătruns, dând audiții după audiții fără a avea prea mare succes, căpătând câte un rol mic în companii de operă de mâna a doua, în timp ce era nevoită să aibă o slujbă pentru a-şi plăti chiria.

S-a pregătit o lună întreagă ca să dea audiție pentru o companie mică, dar cu bună reputație, iar când s-au făcut programările a cerut să cânte la urmă, ştiind că vocea ei sună mai bine spre sfârşitul zilei decât dimineața. Când a intrat însă în clădirea unde se dădeau audițiile, n-a găsit pe nimeni, cu excepția unei femei care îşi strângea hârtiile într-un dosar. Îngrijorată şi încercând pe cât posibil să se stăpânească, Elise i-a zis: «Să nu-mi spuneți că audițiile s-au încheiat. Eram programată pentru ora cinci.» Femeia părea luată prin surprindere: «Da, s-au încheiat, dar comisia e încă aici. Poate că vă vor asculta.»

După o scurtă discuție în spatele uşilor închise, femeia s-a întors şi a condus-o pe Elise în sală. Elise avea să-mi spună că, atunci când i-a dat pianistului partiturile, acesta a privit-o ciudat, dar pe moment n-a dat importanță acestui lucru, punându-l pe seama greşelii ei în legătură cu ora audiției. Avea în față doi bărbați şi o femeie care o priveau impasibili, dar atent şi a început să cânte o arie de coloratură în italiană. I s-a părut că a ieşit foarte bine şi la urmă a mulțumit comisiei că o primise mai târziu pentru audiție. Se pregătea să plece când un membru al comisiei i-a mulțumit la rândul lui şi a întrebat-o dacă nu era pregătită să cânte ceva în engleză.

Fără să înțeleagă, Elise i-a răspuns că nu ştia că opera urma să fie cântată în traducere. «*Candid*?» s-a mirat bărbatul, referindu-se la opera comică a lui Leonard Bernstein, operă ce îşi câştigase deja un loc important în repertoriul teatrelor. În acel moment Elise şi-a dat seama că nimerise la altă audiție – a ei urmând să aibă loc abia a doua

zi.

Regizorul spectacolului a întrebat-o însă dacă poate citi la prima vedere câte ceva din partitură. Elise a acceptat şi a cântat din această operă pe care n-o studiase, iar la urmă i s-a propus dificilul rol al Cunigundei, soţia lui Candid, rol pe care avea să-l şi interpreteze pe scenă. Abia mai târziu a aflat că, între cele trei soprane audiate, doar ea fusese în stare să cânte rolul.

Acest rol i-a adus elogii din partea presei, precum şi oferte de a cânta în teatre muzicale. După ce Elise mi-a spus povestea «rupturii» ei norocoase, a adăugat: «Nu mă plâng. A trebuit să mă duc la altă audiţie ca să mă trezesc şi să fac ceea ce probabil ar fi trebuit să fac de la început. Acum am în permanenţă contracte, sunt fericită. Asta contează, nu-i aşa? Totuşi n-aş vrea ca lumea să ştie cât timp am pierdut încercând să fac ce nu mi se potrivea. Asta ar dăuna imaginii mele.» O divă rămâne o divă, chiar şi în comedia muzicală!

Sincronicităţile se petrec deseori când ne încăpăţânăm să credem că ştim exact cum trebuie să se desfăşoare povestea vieţii noastre, ca în cazul Elisei, aşa încât, atunci când sunt întrebat «Ce să fac ca să mi se întâmple o sincronicitate?», îmi vine să răspund: «Rămâi îndărătnic în privinţa a ceea ce accepţi sau nu accepţi de la viaţă şi vezi apoi ce se întâmplă.» Dar sincronicităţile se petrec şi atunci când nu suntem hotărâţi, când oscilăm, şi când dăm din întâmplare peste o persoană, un loc sau un lucru semnificativ. Aşa s-a întâmplat cu prietenul meu John care, în toiul frământărilor lăuntrice legate de vocaţia sa, şi-a întâlnit mentorul într-un loc neaşteptat.

Simţind din vremea studiilor universitare o chemare vagă spre preoţie, după ce a absolvit facultatea John a hotărât că un timp petrecut în Peace Corps l-ar putea ajuta să-şi găsească adevărata vocaţie. Totuşi, pe măsură ce misiunea sa în Filipine se apropia de sfârşit, întrebarea dacă să devină sau nu preot continua să rămână fără răspuns şi, având nevoie de mai mult timp pentru a se limpezi, John s-a hotărât să mai petreacă un an călătorind la întâmplare prin lume.

Am pomenit deja despre întâlnirea sincronistică, din insula Truk, cu prietena sa. Înainte însă, primul loc în care a ajuns John a fost India, unde s-a dus să viziteze un *ashram*[14] pentru a se apropia de cultura tradiţională a ţării.

Când a ajuns la *ashram*, unde se aştepta să fie singurul occidental, a fost surprins să descopere că un alt străin sosise înaintea lui – un iezuit venit din provincia natală a lui John. Coincidența i se părea izbitoare: picase din întâmplare într-un *ashram* izolat din India într-un moment în care voia să se lămurească asupra vocației sale preoțeşti, iar singurul occidental peste care dădea acolo era un iezuit din provincia sa natală. Ne putem închipui cât de importantă a fost pentru el discuția cu preotul, John folosindu-se de prilejul apărut în chip sincronistic pentru a vorbi cu el despre incertitudinile sale şi despre viața în cadrul Companiei lui Isus. Această întâlnire l-a încredințat pe John că alăturându-se Companiei lui Isus îşi urmează calea, ceea ce s-a şi întâmplat când s-a întors în cele din urmă în Statele Unite.

Contrar sfatului meu, ce-i drept, mai curând excentric, de a provoca evenimentele sincronistice încăpățânându-te în privința căii de urmat, povestea lui John sugerează un alt sfat pentru cei ce vor să provoace evenimente acauzale. Dacă vrei ca o coincidență semnificativă să-ți schimbe cursul vieții, rătăceşte prin lume la întâmplare, fiind atent la tot ce îți scoate viața în cale. Atenția aceasta e importantă atunci când eşti confruntat cu evenimente aleatoare care îți pun în încurcătură planurile sau îți dezvăluie altceva decât te aşteptai. Turnura neaşteptată a evenimentelor ar putea fi un punct de cotitură în povestea al cărei personaj încă nu ne dăm seama că suntem.

Dar o asemenea atitudine de deschidere cere un echilibru fin între realismul cunoaşterii de sine şi tenacitatea angajării. Să fii hotărât şi în acelaşi timp să vrei să laşi lucrurile să se întâmple – iată o provocare pentru oricine, însă această abilitate este indispensabilă dacă vrem să găsim semnificația «accidentelor» ce se petrec cu noi. De exemplu, Gail, o colegă de-a mea, şi-a petrecut întreaga viață în urmărirea unui țel: să devină profesor specializat în studiul comparat al religiilor. Încă din facultate îşi pregătea cariera academică, alegând cu grijă cursurile pe care să le urmeze, cultivând relații, intrând în comisii, călătorind în timpul vacanțelor la instituții care i-ar fi putut finanța teza sau cercetările.

În ciuda unor asemenea pregătiri asidue şi a faptului că lucrarea ei de doctorat avansa cu brio, Gail s-a trezit într-o situație pe care nu o putuse anticipa. Ajunsese să se certe cu conducătorul de doctorat, nu

atât din pricina conținutului tezei, cât din cauza personalității profesorului. Lipsită de sprijinul lui, n-a reuşit să obțină acel post la universitate de care avea nevoie, nici să profite de alte ocazii, aşa cum se întâmplase în trecut, ceea ce a obligat-o să muncească din greu pentru a face față necesităților vieții, rămânându-i prea puțin timp şi energie pentru teza de doctorat. Mai mult, universitatea pe care şi-o alesese era dintre cele mai bune, dar şi dintre cele mai scumpe, iar până la susținerea tezei putea trece mai multă vreme decât îşi închipuise inițial, aşa încât Gail a început să-şi cumpănească şansele cu teamă, privind îngrozită cum datoriile ei creşteau.

Într-o dimineață, pe când stătea într-o cafenea şi se gândea la criza în care se afla, s-a pomenit la masa ei cu Nancy, o femeie pe care o cunoscuse în perioada studiilor de specializare. Nancy i-a spus că renunțase la cariera academică şi devenise psihoterapeut. La început, Gail a ascultat-o din politețe, apoi i-a pus întrebări despre noua ei carieră, cum poate fi obținută diploma de psihoterapeut, ce cursuri există, ce examene trebuie date etc.

Din acea zi Gail a hotărât să renunțe la cariera universitară. A obținut diploma de psihoterapeut, iar acum, după mai mulți ani de practică, mi-a spus că ironia soartei a făcut să se ocupe mai mult cu învățământul – supervizând activitatea tinerilor terapeuți, organizând ateliere şi ținând seminarii – decât şi-ar fi dorit.

«Îmi dau seama că nu mi s-ar fi potrivit cariera academică, mi-a spus ea. M-am lăsat condusă de o idee din copilărie pe care nici măcar n-am analizat-o serios la maturitate. Dacă ar trebui să predau aceleaşi şi aceleaşi cursuri an după an, în cinci ani aş înnebuni. Astfel, totul s-a rezolvat – în ciuda eforturilor mele, trebuie s-o recunosc.»

Deşi Gail însăşi face această ultimă afirmație, eu cred că, în mare măsură, atitudinea ei deschisă a făcut ca întâlnirea întâmplătoare cu Nancy să devină sincronistică. Fără capacitatea ei de a găsi echilibrul între hotărâre şi prudență, apariția lui Nancy n-ar fi fost un moment de cotitură, ci o întâmplare plictisitoare, lispită de sens.

Poveştile acestor oameni, împinşi pe un drum neaşteptat sau nedorit, ne arată limpede că sincronicitatea este într-adevăr un fenomen acauzal. Nimic din ceea ce Gail, John sau Elise au făcut în mod intenționat n-a avut efectele la care a dus întâmplarea neprovocată. Putem întoarce pe o parte şi pe alta titlul acestei cărți şi

afirma, luând în considerare sensul propriu al termenilor, că există, desigur, accidente – evenimente aleatoare lipsite de intenționalitate sau semnificație –, însă poveşti precum cele de mai sus ne fac să ne întrebăm dacă *există* într-adevăr accidente, dacă nu cumva până şi cele mai mărunte detalii îşi au importanța lor în desfăşurarea basmului pe care îl numim viață. Expresii frecvent utilizate, precum «Am venit la tine tocmai când te aşteptai mai puțin» sau «Lasă-te în voia Domnului», reflectă faptul că exact atunci când suntem mai absorbiți de propriile noastre planuri limitate sau invers, exact când suntem mai deschişi, facem să apară în scenariul vieții noastre un moment încărcat de posibilități.

Noi ne alegem slujba sau slujba ne alege pe noi?

Nu întotdeauna evenimentele sincronistice pun bazele unei întregi cariere, aşa cum s-a întâmplat cu John, Gail sau Elise, dar fără îndoială că de multe ori joacă un rol însemnat în găsirea unei slujbe. Ne amintim din capitolul 1 povestea lui Ellen care i-a închis telefonul tatălui ei, fără să ştie cum se va descurca în absența sprijinului său, şi i s-a oferit o slujbă chiar a doua zi, în urma unei întâlniri întâmplătoare: la fel ca prieteniile sau iubirile, ocaziile sincronistice apar deseori, tocmai atunci când e mai mare nevoie de ele.

Tony D'Aguanno, profesor şi psihoterapeut din San Francisco, specializat în probleme ce țin de muncă şi bani, mi-a spus povestea unei prietene a cărei experiență legată de căutarea unui serviciu a fost semnificativă nu doar pentru ea, ci şi pentru Tony, confirmând convingerea lui că în muncă putem pune tot atât de mult suflet ca şi în orice alt aspect al vieții noastre. Prietena lui Tony se pregătise să devină asistentă medicală în domeniul neurochirurgiei, dar n-a reuşit să-şi găsească un serviciu. Plimbându-se într-o bună zi prin Westwood, a simțit brusc îndemnul de a trece prin campusul universitar în loc să-şi urmeze traseul obişnuit. Nu şi-a reprimat pornirea, aşa cum ar fi făcut mulți dintre noi, ci şi-a urmat instinctul din nou, atunci când s-a simțit îndemnată să intre într-o clădire şi să coboare treptele. S-a trezit în fața unui panou acoperit cu o mulțime de anunțuri. Împinsă de un sentiment obscur, a început să caute printre hârtiile prinse de acel panou pe care nu-l mai văzuse niciodată,

până când a găsit un anunţ mic pentru o slujbă chiar în domeniul ei de specializare, într-un spital aflat în apropiere. A sunat în aceeaşi zi la secţia de neurochirurgie a spitalului, a doua zi a făcut cererea de angajare, săptămâna următoare a trecut proba interviului şi a fost angajată.

Altă poveste aflată tot de la Tony D'Aguanno arată cum ne pot ajuta prietenii să ne îmbunătăţim situaţia materială în chip sincronistic. Cel mai bun prieten al lui Tony era un psiholog care, prin natura îndatoririlor legate de sănătatea psihică a membrilor comunităţii, avea o slujbă care îi oferea satisfacţii profesionale, dar era prost plătită.

Apropiindu-se ziua de naştere a prietenului său, Tony s-a gândit cât ar vrea să-l ajute să-şi găsească o slujbă mai bine plătită, însă cum lucrul acesta nu-i stătea în puteri, i-a oferit în schimb o bancnotă din bogata sa colecţie, ca să-i poarte noroc. Era o bancnotă germană de la Weimar, datând din perioada faimoasei crize economice, când din cauza inflaţiei oraşele germane tipăreau bancnote pe care figurau sume astronomice. Tony nu s-a prea gândit la semnificaţia faptului de a dărui prietenului său sărac o bancnotă pe care era trecută o sumă neverosimilă, dar i s-a părut că, înrămată, bancnota arăta ca o frumoasă miniatură. Imediat după ce a primit cadoul, prietenului său i s-au oferit pe o cale cu totul neaşteptată două slujbe cu program redus care au făcut să-i crească de patru ori veniturile, lăsându-i timp şi pentru munca lui dezinteresată.

Având experienţa mai multor evenimente sincronistice, pe Tony nu l-a mirat din cale-afară coincidenţa şi s-a bucurat că bunele sale intenţii faţă de prietenul lui s-au împlinit. Curând însă, situaţia profesională a lui Tony s-a înrăutăţit şi s-a gândit că avea poate mai multă nevoie de «bancnota norocoasă» decât prietenul lui, aşa încât i-a cerut-o «cu împrumut».

Săptămâna următoare norocul a dat şi peste el: şeful lui i-a mărit pe neaşteptate salariul. Apoi, în timp ce se plimba pe stradă fără ţintă, s-a întâlnit cu o femeie ce avea să-i devină parteneră într-o afacere prosperă, care i-a adus satisfacţii deopotrivă profesionale şi materiale. În fine, fără să fi făcut o cerere în acest sens, în urma recomandării unui prieten, a primit oferta de a preda la o şcoală pentru persoane adulte, post râvnit de mulţi colegi, pe care-l deţine şi acum, după şapte

ani.

Între toate obiectele pe care le întâlnim zi de zi nici unul nu e mai încărcat de simboluri decât banii. O hârtie alcătuită din aceeaşi substanţă ca un şervețel sau un ambalaj de bomboană deține putere, ne influențează viețile, inspiră teamă, plăcere, suferință, bucurie şi sentimente contradictorii în mai mare măsură decât aproape orice alt obiect. Povestea lui Tony despre «bancnota magică» este o bună ilustrare a simbolismului banilor, căci, fiind un colecționar, pe Tony îl interesa latura concretă a banilor – ca obiecte de artă ce pot fi colecționate –, nu simbolistica lor – banii ca expresie a puterii, a capacității de a alege, banii reprezentând libertatea sau un statut social. Nu era oare tocmai aceasta problema prietenului său, care ignorase latura imaterială, simbolică a banilor în favoarea altor valori – sacrificiul de sine pentru a-şi ajuta semenii –, ajungând astfel, la propriu, fără bani? Fiind un obiect de artă a cărui frumusețe se cere împărtăşită, bancnota avea de asemenea o puternică valoare simbolică, reprezentând darul pe care Tony ar fi vrut de fapt să-l facă prietenului său şi, în acelaşi timp, un obiect dintr-o epocă şi dintr-un loc în care banii cunoscuseră o formidabilă devalorizare, reflectând astfel în chip simbolic devalorizarea în plan material a vieții prietenului său. Toate simbolurile pot avea semnificații multiple, iar sincronicitatea legată de bancnota de la Weimar nu face excepție. Pentru Tony şi pentru prietenul său, semnificația faptului de a se afla în posesia ei – apariția sincronistică a unor ocazii favorabile – s-a dezvăluit în momente de cotitură ale vieților lor.

O perspectivă cauzală asupra acestor coincidențe ar atribui bancnotei însuşiri magice, ca în basme sau ca în acele povestiri extraordinare despre amulete şi alte obiecte cărora li se atribuie puterea de a influența evenimentele vieții noastre. Posesia lor «e la originea» norocului nostru, iar pierderea lor «aduce cu sine» ghinionul.

Cred că şi reacția rațional-ştiințifică la asemenea credințe magice pierde din vedere esențialul, căci, negând puterea obiectivă a acestor obiecte, ignoră de asemenea puterea *subiectivă* pe care o dețin, efectul lor *simbolic* asupra felului în care oamenii se înțeleg pe ei înşişi. Tony n-a crezut în însuşirile oculte ale bancnotei, dar nici n-a respins semnificația ei ca simbol al unui moment de cotitură din viața sa şi a

prietenului său, astfel încât coincidențele legate de bancnotă au fost pentru Tony sincronistice, şi nu magice.

Cuvântul «accident» are în limbajul curent două sensuri. Dacă eşti acasă şi citeşti ziarul, iar soţia intră şi îţi spune că a avut un accident, te vei duce imediat la fereastră să vezi cum arată maşina. Acest înţeles al cuvântului «accident», o întâmplare nefericită, este probabil cel mai des întâlnit: am avut un accident de bicicletă, mi-am rupt braţul când am căzut din copac etc. În această carte am folosit însă cuvântul «accident» într-un sens mai abstract: o întâmplare ce pare aleatoare, neaşteptată sau neprovocată de cineva. Uneori totuşi natura evenimentelor sincronistice reuneşte cele două înţelesuri ale cuvântului, întâmplarea nefericită, accidentul din vorbirea curentă, aducând cu sine, în mod accidental, prefaceri importante. În povestea lui Stephen, accidentele au atât un sens propriu, cât şi unul figurat.

«Visul meu din adolescență era să mă fac cineast. După ce mi-am încheiat studiile medii, am urmat o şcoală de film. Înarmat cu diploma şi cu multă încredere tinerească, mi-am zis că voi deveni un mare cineast. Am trimis peste tot cereri de angajare, dar nimeni nu căuta cineaşti, aşa încât, un an mai târziu, făceam fotografii cu bebeluşi pentru şaptezeci de cenţi poza. Era februarie când, într-o bună zi, maşina mea a luat foc şi a explodat, iar eu era cât pe ce să mor.

Lucrând ca fotograf, aveam nevoie de o maşină, aşa că m-am hotărât să-mi vând aparatul de filmat. Nu mai credeam că voi găsi vreodată de lucru în industria cinematografică. Posturile de televiziune şi casele de producție angajau numai cineaşti cu experiență, ceea ce mie îmi lipsea cu desăvârşire. Acceptându-mi înfrângerea, condamnat pe viaţă să fotografiez bebeluşi, am dat un anunţ la ziar pentru aparatul meu de filmat.

Pe la nouă şi jumătate dimineaţa m-a sunat pentru anunţ un tip care lucra pentru un canal important de televiziune. Era cameraman şi avea nevoie de o cameră video de rezervă. M-a întrebat dacă poate veni după cină să vadă aparatul meu, iar eu i-am răspuns bineînțeles că poate.

În acea după-amiază, unul din cameramanii canalului de televiziune a fost împuşcat, fără să fie însă omorât. Când a venit seara la mine persoana care mă sunase în legătură cu anunțul, m-a întrebat

dacă pot filma pentru ştirile TV. I-am zis că pot. Era nevoie de cineva care să ia locul celui rănit pentru o lună sau două şi mi-a propus să încep imediat. Am acceptat, iar a doua zi am început să filmez pentru buletinul de ştiri. Deşi slujba era temporară, am acumulat destulă experienţă pentru a fi angajat de un alt post de televiziune câteva luni mai târziu şi n-am mai făcut niciodată poze cu bebeluşi.

În ciuda voinţei şi intenţiilor, a existat o serie de evenimente nedorite care a făcut posibil ceea ce nu reuşisem pe alte căi, ca într-o succesiune de secvenţe: lipsa unei slujbe; explozia maşinii; împuşcarea cameramanului; slujba pe care am primit-o.

Dacă maşina ar fi explodat în altă zi, nu s-ar fi întâmplat nimic.

Dacă tipul care lucra la televiziune n-ar fi fost împuşcat – nimic.

Dacă n-aş fi dat anunţul în ziar – tot nimic.

Viaţa îşi dezvăluie sensul, împotriva intenţiilor tale.»

Cred că seria de evenimente sincronistice în care accidentele se petrec la propriu şi conduc către o schimbare semnificativă în cariera lui Stephen arată limpede că sensul unui accident nu trebuie căutat undeva în afară, ci în evenimentele înseşi, care la urma urmei sunt accidente, întâmplări aleatoare. Sensul rezidă în modul în care punem laolaltă peripeţiile prin care am trecut pentru a alcătui o poveste – precum Stephen în frazele cu care îşi încheie relatarea –, în semnificaţia pe care au avut-o ele pentru noi şi în felul în care ne-au schimbat viaţa.

În poveştile noastre, aceste accidente pot sau nu căpăta un sens. Accidente se petrec zi de zi. Încurcăm data unei audiţii, precum Elise, dăm peste un conducător de doctorat dificil, precum Gail, sau maşina noastră explodează, iar un cameraman are ghinionul să fie împuşcat, ca în cazul lui Stephen. Nu evenimentul în sine face ca un accident să fie sincronistic, ci locul pe care-l ocupă în scenariul vieţii noastre.

Ceea ce este totuşi interesant în multe dintre poveştile coincidenţelor semnificative legate de munca noastră e faptul că, înainte de a păşi pe un nou drum, pare aproape inevitabil să ne recunoaştem înfrânţi, victime ale unui aparent ghinion. În urma exploziei maşinii, Stephen trebuia să-şi sacrifice camera video şi astfel a ajuns la cel ce avea să-i găsească o slujbă. Gafa Elisei a făcut-o să-şi recunoască propria greşeală de a nesocoti repertoriul muzical ce i se potrivea. Ghinionul lui Gail, odată acceptat, a ajutat-o să-şi

lărgească orizontul şi să-şi găsească o meserie care i-a adus satisfacţii. Asemenea accidente par să aibă o finalitate, căci, sacrificând din pricina neşansei proiectele mai vechi, «victimele» accidentelor păşesc astfel pe o nouă cale.

Un ajutor picat din cer: sincronicitatea şi slujbele noastre

Evenimente sincronistice, precum cele din povestirile de mai sus, pot într-adevăr birui încăpăţânarea noastră legată de cariera sau slujba care credem că ne sunt destinate. Dar coincidenţele semnificative pot de asemenea juca un rol important în reuşita noastră sau ne pot ajuta să dobândim satisfacţii profesionale mai mari în slujba ori în meseria pe care le avem. Aceste coincidenţe pot fi o confirmare, o confruntare cu alte opţiuni sau pur şi simplu accidente a căror finalitate o înţelegem abia mai târziu.

Când prietenul meu Mark s-a hotărât să-şi părăsească slujba de asistent social la un mare spital din New York şi a ajuns la celălalt capăt al ţării, nu avea în faţă decât incertitudini. O serie de decizii administrative l-au făcut să înţeleagă că nu avea nici un viitor în spitalul unde lucra. Tocmai se despărţise de prietena sa, iar o vizită pe Coasta de Vest la sora lui a fost de ajuns pentru a se hotărî să se mute de la New York la San Francisco. Chiar şi după ce a căpătat o slujbă în domeniul asistenţei sociale, stresul şi nesiguranţa legate de schimbările petrecute în viaţa sa persistau.

Asta până când l-a cunoscut pe colegul său John, care lucra în cadrul unui alt program de asistenţă socială şi cu care avea surprinzător de multe în comun, la fel ca în povestea celor trei Deborah din capitolul 2. El şi cu John făcuseră cerere de angajare pentru aceeaşi slujbă, pe care nici unul n-a căpătat-o, apoi însă au primit alte slujbe şi au ajuns să lucreze în birouri învecinate. Locuiau în San Francisco pe aceeaşi stradă şi au descoperit că ambii locuiseră în New York în acelaşi timp, iar biroul lui John se aflase pe aceeaşi stradă cu casa lui Mark. John a mărturisit că, în timpul unei perioade grele din viaţa sa, apelase la ajutorul spitalului unde Mark lucrase înainte de a se muta în California. Mai mult, cei doi crescuseră în oraşe vecine din Iowa şi urmaseră cursurile celor două importante

universităţi rivale din acelaşi stat.

Pe când era cuprins de îndoieli şi temeri legate de oportunitatea mutării sale în California, această serie de coincidenţe i s-a părut lui Mark semnificativă, faptul că îi fusese dat să întâlnească un coleg cu care avea atâtea în comun părând a fi un semn că poate, la urma urmei, nu făcuse rău că se mutase în California. Pentru Mark, John era cineva care ştia «de unde venea» el, atât la propriu, cât şi la figurat. Simplu spus, întâlnirea cu John l-a făcut pe Mark să simtă că aparţine agenţiei pentru care lucra.

Pe o cale diferită, sincronicitatea a jucat un rol în ceea ce Patty, o cunoştinţă de-a mea, numea grava eroare săvârşită atunci când s-a mutat în cadrul unui departament nou înfiinţat în cadrul companiei de software pentru care lucra. Având numeroase relaţii şi fiind capabilă, îşi dorise de mult să-şi asume mai multe responsabilităţi şi să ocupe o funcţie de conducere. Aşa se face că a fost încântată atunci când a început să lucreze la un nou proiect împreună cu un coleg cu care mai colaborase în trecut.

Totuşi, Patty se temea că nu era pregătită pentru noile responsabilităţi ce-i reveneau şi că propria ei nesiguranţă i-ar putea afecta capacitatea de judecată. Cuprinsă de entuziasm, şi-a luat în primire rolul de şef, colegul ei devenindu-i acum subordonat, aşa încât, după numai o săptămână, între cei doi apăruseră deja tensiuni. Fără să se consulte cu nimeni, a hotărât să facă diferite schimbări legate de proiect, organizarea muncii şi dezvoltarea noului departament. Experienţele prin care trecuse cu foştii ei şefi şi sentimentul că întreaga responsabilitate îi revine doar ei au condus-o spre această atitudine autoritară. Rezultatul aroganţei sale s-a văzut în săptămâna următoare, când cel aflat în subordinea ei a invitat-o, plin de politeţe, să ia masa împreună la un restaurant chinezesc. Acolo el i-a spus deschis că nu poate accepta să fie tratat astfel şi că nu mai vrea să lucreze cu ea dacă nu-şi schimbă stilul de muncă.

Dacă ar fi fost vorba de altcineva, Patty ar fi pus reacţia pe seama situaţiei delicate de a avea ca şef o femeie, dar ea însăşi simţea că nesiguranţa şi exaltarea ei îşi spuseseră cuvântul. A încercat să-şi ceară scuze în faţa colegului, care era limpede că ar fi vrut să lucreze la dezvoltarea noului proiect *împreună cu* ea – nu *în subordinea* ei sau *pentru* ea –, dar răul fusese deja făcut, iar ea a înţeles că scuzele nu

erau de ajuns. Când a ajuns la prăjitura chinezească în care se aflau răvaşe, a găsit următorul mesaj: «Adevăratul conducător se foloseşte de puterea inimii, nu de cea a braţului.»

După ce mi-a spus povestea ei, mi-a arătat acel petic de hârtie conţinând mesajul după care s-a călăuzit în viaţă. Un incident aparent minor a devenit pentru Patty o nouă atitudine. Şi-a aşezat răvaşul pe birou, acolo unde se află şi azi, pentru a-şi aminti mereu că autoritatea înseamnă mai mult decât exercitarea puterii. A reuşit în cele din urmă să îndrepte răul făcut colegului ei şi mi-a spus că morala acelui răvaş i-a fost de mare folos de-a lungul carierei.

Spre deosebire de producţie sau de lumea comerţului, în profesiunile artistice judecata cu privire la calitatea muncii e subiectivă. Există standarde obiective pentru a cântări competenţa în domeniul conducerii unui departament de software sau de asistenţă socială. Atunci însă când munca are drept scop creaţii de ordin estetic, ne bazăm aproape exclusiv pe instinct şi experienţă. Nu trebuie deci să ne mire că experienţele sincronistice – întâmplări aleatoare, încărcate de sens în plan subiectiv – fac deseori parte din procesul de creaţie.

Matthew a început să-şi spună povestea făcând observaţia că există o tradiţie îndelungată a profesorilor de canto tiranici, convinşi că metodele lor sunt singurele valabile şi incapabili să accepte vreo împotrivire din partea elevilor. La debutul carierei sale, Matthew s-a aflat în conflict cu profesorul lui de canto în privinţa piesei muzicale pe care urma s-o prezinte la o audiţie. Profesorul insista ca Matthew să cânte o anumită arie, iar el, intimidat de renumele şi personalitatea profesorului, s-a chinuit cu această arie până a ajuns s-o cânte perfect. Aria punea în valoare calităţile sale vocale, dar fiindcă o învăţase de curând şi nu-şi stăpânea încă pe deplin vocea, ezita s-o prezinte la audiţie. Matthew era un începător, dăduse puţine audiţii şi, în ciuda ezitărilor, s-a gândit că poate profesorul avea dreptate.

Într-o bună zi, pe când era chinuit de îndoieli, Matthew s-a trezit cântând un vechi cântec italian, una dintre acele piese de uz didactic pe care sunt puşi s-o exerseze toţi cei ce studiază canto, dar care nu e considerată o piesă muzicală în toată puterea cuvântului. A ieşit din casă cu convingerea rebelă că aceasta e piesa pe care trebuie s-o

prezinte la audiție, s-a urcat în maşină fredonând melodia, a dat drumul la radio şi l-a auzit pe însuşi Pavarotti cântând tocmai acea bucată muzicală. Era ciudat că exista o asemenea înregistrare şi încă mai ciudat că era difuzată de un post de radio ce transmitea de regulă muzică simfonică, şi nu muzică vocală, ca să nu mai vorbim de faptul că Matthew a deschis radioul tocmai când se gândea la această piesă. Interpretarea simplă şi elegantă a lui Pavarotti l-a făcut pe Matthew să se hotărască să dea curs propriei intuiții şi să prezinte cântecul italienesc la audiție, fără a-şi anunța profesorul.

Simțind că apariția întâmplătoare a cântecului îi dă încredere în propriul său instinct, Matthew a descoperit cu uimire că evenimentele îi confirmă interpretarea sincronistică a acestei coincidențe: la audiție, cel care s-a prezentat înaintea lui a cântat tocmai aria pe care i-o indicase profesorul, atât de bine încât comparația cu el l-ar fi pus în dificultate pe Matthew. Mai mult, după cum avea să afle mai târziu, când a primit un rol secundar şi totuşi important în spectacol, directorul operei iubea la nebunie acel vechi cântec italienesc. Hotărârea îndrăzneață a lui Matthew l-a încântat pe director, care a admirat nonconformismul său şi l-a ajutat să obțină un rol în spectacol.

Matthew a învățat din această întâmplare că, în ciuda ajutorului şi sfaturilor primite de la eminentul său profesor, multe din ele de neprețuit, experiența sa artistică subiectivă s-a dovedit mult mai importantă decât considerațiile obiective. Într-adevăr, alegerea pe care o făcuse profesorul era «corectă» pentru genul lui de voce – de aceea predecesorul său la audiție avusese aceeaşi opțiune –, dar nu era o lucrare pe care Matthew s-o stăpânească şi s-o cânte degajat. În povestea carierei sale muzicale, acest eveniment sincronistic este pentru Matthew un exemplu care dovedeşte că, după ce ți-ai dobândit măiestria tehnică, trebuie să-ți urmezi imboldul lăuntric. În caz contrar, viața este cea care îți reaminteşte s-o faci.

Încurajarea sincronistică primită de Matthew de a folosi cântecul italienesc pentru audiție este doar un exemplu între multe altele în care apare din senin tocmai sprijinul necesar ducerii la bun sfârşit a unei sarcini. Asemenea poveşti adevărate au farmecul şi dramatismul unui basm.

Povestea Daniellei nu este însă un basm. Danielle se afla la conducerea unei mici fundații nonprofit ce avea drept scop ajutorarea persoanelor fără locuință dintr-un oraş din sudul țării. Sarcina ei nu era deloc uşoară, căci atitudinea generală față de aceste persoane mergea de la dezgust politicos şi indiferență până la ostilitate deschisă. Prin muncă susținută, relații şi talent organizatoric, Danielle şi partenerii ei au reuşit în câțiva ani să creeze o agenție suficient de credibilă şi de eficace ca să obțină subvenții de la guvern şi de la organizații private.

Aşa cum se întâmplă însă deseori, e mai greu să te descurci atunci când ai succes decât când eşuezi. Subvențiile au devenit atât de numeroase încât consilierul financiar al fundației, angajat cu jumătate de normă, nu mai făcea față. Într-o după-amiază, la reuniunea săptămânală a comitetului de conducere al fundației, Danielle şi cei doi parteneri ai săi se întrebau unde ar putea găsi un manager financiar cu experiență în domeniul organizațiilor nonprofit şi care să se mulțumească cu salariul modest pe care i-l puteau oferi. Situația părea fără ieşire.

Chiar atunci în mica încăpere unde discutau a sunat telefonul, deşi secretara era prevenită că, în timpul reuniunilor, cei din comitet nu trebuiau deranjați. Uşor iritată de întrerupere, Danielle a răspuns şi, spre surprinderea ei, a aflat că cea care sunase era o pensionară rămasă de curând văduvă şi care lucrase ca manager financiar la Goodwill Industries. Femeia voia să ştie dacă aveau nevoie de cineva cu pregătirea ei. Fără să creadă în sincronicități, Danielle a devenit mai puțin sceptică atunci când s-a întâlnit cu femeia ce îşi oferise serviciile şi a descoperit că era exact persoana de care avea nevoie. A angajat-o de probă pentru şase luni, timp în care urma să găsească finanțare pentru un post permanent, ceea ce s-a şi întâmplat.

În povestea Daniellei, ca şi în cea a lui Matthew, ajutorul necesar a sosit exact la momentul potrivit, ceea ce mă face să cred că basmele în care apar asemenea situații ne încântă nu pentru că ne încurajează, arătându-ne cum ar putea fi viața, ci pentru că spun chiar povestea adevărată a unora dintre viețile noastre. Dacă acceptăm realitatea sincronicității – lucruri apărute din senin ne atrag atenția asupra poveştii pe care o trăim –, atunci faimoasa distincție între adevăr şi ficțiune pare mai puțin limpede, ba chiar neîntemeiată. Date fiind

trăsăturile dramatice ale evenimentelor sincronistice precum cele petrecute cu Danielle sau Matthew, poate că mai curând literatura imită viața decât invers.

Sincronicitatea şi despărţirea de slujbă

Obținerea unei slujbe poate fi un eveniment sincronistic. Ajutorul primit în munca ta poate apărea de asemenea printr-o coincidență semnificativă. În mod asemănător, poveştile despre despărţirea de o slujbă pot avea în centrul lor coincidenţe care fie confirmă schimbări de care oamenii nu sunt convinşi, fie chiar îi obligă pe unii să-şi părăsească serviciul.

Propria mea experiență – de a fi părăsit trei slujbe exact înainte ca respectivele firme să treacă prin restructurări masive – reprezintă pentru mine, în povestea vieții mele, un model sincronistic semnificativ nu doar prin ciudata repetiție a aceleiaşi situații, dar şi pentru că se leagă de o trăsătură a mea de caracter. Am o fire loială şi, odată ce m-am angajat, rămân fidel angajamentului luat, chiar dacă asta contravine interesului meu şi al celor din jur. Oare am învățat lecția celor trei experienţe sincronistice atât de asemănătoare?

Am fost mulțumit să capăt prima mea slujbă – o jumătate de normă la o firmă de consultanță, în timp ce urmam cursurile universitare – datorită flexibilității programului, sumei pe care o câştigam şi colegilor de serviciu. Mă gândeam chiar să mă angajez cu normă întreagă după încheierea studiilor, iar şeful meu m-a asigurat că era cu putință. Mi-am terminat teza de licență şi îmi făceam planuri de viitor legate de slujba mea.

Apoi, într-o bună zi, şeful m-a chemat la el în birou şi mi-a spus pe şleau că era imposibil să capăt o normă întreagă în viitorul apropiat. Alți angajați ceruseră de asemenea mai multe ore de lucru şi aveau întâietate în fața mea. Eram desigur furios şi dezamăgit, mai ales că-mi închipuisem că slujba mea la acea firmă urma să fie de durată, dar ceea ce-mi închipuiam ținea mai mult de pornirea mea de-a mă implica pe termen lung decât de realitățile şi nevoile firmei. Acum îmi dau seama că nu era de mirare că alți angajați fuseseră preferați, din moment ce eu nu făcusem un secret din scopul adevăratei mele cariere; şi totuşi, pe moment am fost marcat. Tracasat de lipsa banilor

şi de situaţia de student, mi-am informat cu părere de rău şeful că-mi voi părăsi slujba la sfârşitul semestrului. Am dat o petrecere de rămas-bun la care i-am invitat pe colegii mei, iar tristeţea despărţirii a fost îndulcită doar de faptul că tocmai căpătasem o slujbă cu normă întreagă la o altă firmă.

Două luni mai târziu am primit un telefon de la un fost coleg care mi-a spus că în urma unui control făcut la firma de consultanţă s-au descoperit tot felul de nereguli în registre. Angajaţii au fost lăsaţi pe drumuri, iar eu reuşisem să evit o situaţie neplăcută. Ba chiar unii dintre colegii mei au trebuit să depună mărturie în legătură cu eventuale activităţi ilegale desfăşurate la firmă! Nu e greu de închipuit cât de norocos m-am simţit la aflarea acestor veşti. Dar acest noroc n-a avut vreo semnificaţie până când situaţia nu s-a repetat.

Noua mea slujbă, a doua, era la o mică firmă de investiţii. Munceam ziua, cu normă întreagă, fiind mai bine plătit, iar serile şi la sfârşit de săptămână lucram ca psihoterapeut. Aşa au trecut şase ani. Între angajaţii firmei se statornicise o atmosferă de familie. Nici de data aceasta nu doream să-mi părăsesc slujba. Mulţi dintre prietenii mei considereau că munca mea era sub pretenţiile şi calificarea cuiva care obţinuse o licenţă, dar sentimentul de loialitate faţă de cei cu care lucram mă împiedica să-i părăsesc. Pentru o vreme am găsit o soluţie de compromis: mi-am luat o jumătate de normă, ceea ce îmi permitea să muncesc mai mult timp ca terapeut, fără a rupe complet legăturile cu colegii mei.

Apoi, când am aflat că o importantă clinică psihiatrică din oraş caută un administrator pentru unul dintre programele sale, am făcut o cerere de angajare fără să-i anunţ pe şefii mei. Spre surprinderea mea, deşi nu aveam experienţă în domeniu, am obţinut postul. Despărţirea de firmă a fost tristă, aşa cum îmi închipuisem. Mă bucuram totuşi că voi lucra în domeniul pentru care mă pregătisem şi că voi înceta să fiu un conţopist.

Şase luni mai târziu, o criză gravă a lovit firma. Investiţiile prea mari în domeniul imobiliar şi creditele pe care a trebuit să le facă au condus la greutăţi financiare şi la concedieri, iar firma şi-a mutat sediul într-o suburbie îndepărtată. Am avut încă o dată sentimentul că sunt norocos, căci amânasem multă vreme momentul despărţirii de acea firmă.

Coincidența de a fi părăsit la timp două slujbe, înainte de a ajunge într-o situație critică, m-a făcut treptat să-mi analizez atașamentul față de locul meu de muncă. Privind în urmă, era limpede că făcusem un lucru bun plecând, dar de fiecare dată despărțirile au fost dureroase, iar hotărârile le luasem doar atunci când nu mai aveam de ales. Toate sentimentele mele mă îndemnau să rămân. Când același lucru s-a întâmplat pentru a treia oară, mi-am dat seama cât de periculoasă poate fi tendința mea de a amâna despărțirile.

După alți șase ani în care am condus ceea ce a fost la început un mic program pentru prevenirea SIDA și care, prin eforturile mele și ale colegilor mei, a luat cu timpul amploare oferind asistență și cursuri de pregătire, nu eram la fel de atașat sentimental de slujba mea pe cât fusesem de fostele mele locuri de muncă, dar simțeam că loialitatea și implicarea mă făceau să rămân aici mai mult decât ar fi trebuit. Îmi spuneam că munca mea era importantă, că mai erau multe de făcut și de învățat, adevărul e însă că sosise timpul să mă despart de acest serviciu. La acel moment pluteau deja în aer dificultățile organizatorice care s-au abătut asupra agenției după ce am părăsit-o. Cea mai mare parte a ultimului an de lucru acolo am petrecut-o în discuții legate de fuziunea cu o altă agenție. Astfel încât, după ce am încheiat câteva proiecte pe care simțeam că am datoria să le duc la bun sfârșit, mi-am prezentat demisia, am dat o petrecere de adio și am părăsit agenția. De data asta n-au trebuit să treacă mai multe luni pentru a se declanșa criza. Chiar săptămâna următoare am aflat că directorul agenției își dăduse demisia, noul director al agenției rezultate în urma fuziunii s-a retras pe motive medicale, pentru a nu se mai întoarce niciodată, și totul a fost cuprins de haos.

Astfel, mulțumesc soartei că s-a întâmplat de trei ori să evit în ultimul moment participarea la dispute organizatorice oribile. Elementul sincronistic al acestei serii de evenimente ar putea fi coordonarea în timp din cele trei experiențe ce alcătuiesc viața mea profesională, dar mai ales faptul că aceste coincidențe mi-au atras atenția asupra importanței pe care o are uneori desprinderea de o slujbă. Fiind un om dedicat și obișnuit să-mi respect angajamentele, având tendința să mă atașez și căutând stabilitatea, n-aș fi putut învăța pe altă cale această lecție. În coincidența de a evita o criză de trei ori la rând văd povestea unui om care trebuie să înțeleagă semnificația

necesității de a încheia o lucrare la momentul potrivit, oricât de dureros ar fi şi oricât de importante ar fi pentru el munca şi relațiile cu colegii. Aceste sincronicități mi-au dezvăluit nu atât cum e alcătuită lumea, cât cine sunt eu însumi.

Iată o poveste mai dramatică legată de semnalul de a părăsi o slujbă, apărut în chip sincronistic. Val, o colegă de-a mea, îşi creştea singură copilul şi slujba o acapara în întregime. Lucra pentru un şef tiranic, serviciul se afla la mare distanță de casă, dar continua să muncească fiindcă avea nevoie disperată de bani, iar calificarea nu-i permitea să obțină ceva mai bun. Zi de zi se ducea la serviciu, făcea ce i se spunea, primea salariul şi nu spunea o vorbă. Cu timpul însă, tracasarea, mânia, apoi furia puneau stăpânire pe ea, aşa încât îi venea din ce în ce mai greu să se ducă la gară, să ia trenul, apoi alt tren pentru a ajunge la serviciu, unde primea ordine de la şeful ei nesuferit. De mii de ori pe zi îi trecea prin minte să plece, însă, date fiind împrejurările, faptul că nu avea studii, nevoile financiare şi propria ei fire deznădăjduită, ideea aceasta i se părea cu neputință de pus în practică.

Apoi, într-o bună zi, în vreme ce aştepta trenul pe peron şi se gândea cu groază la ziua ce începea, a simțit că e copleşită de furie şi de dorința arzătoare de a-şi lua măcar o zi liberă, o zi în care să n-aibă de-a face cu toate astea. «Dar şeful meu n-ar fi admis aşa ceva nici în ruptul capului, mi-a spus ea. Dacă l-aş fi sunat să-i zic că sunt bolnavă, puțin i-ar fi păsat, iar când aş fi revenit la serviciu mi-ar fi făcut viața încă şi mai grea, aşa că nu merita să încerc. Ar fi trebuit să se întâmple un miracol.»

În acel moment Val a auzit zgomotul unei explozii formidabile şi a văzut pe calea ferată, în depărtare, flăcări uriaşe şi un nor de fum negru. Explodase locomotiva trenului în care urma să se urce, trenul ce o ducea în fiecare dimineață la serviciu. Hipnotizată de privelişte, Val urmărea îngrozită cum soseau ambulanțele, pompierii şi elicopterele. Explozia avea pentru ea o încărcătură simbolică: trebuia să părăsească slujba, altminteri urma să explodeze ea însăşi. Şi-a abandonat imediat serviciul fără să privească înapoi, iar acum are o slujbă mult mai bună. Aspectul simbolic al evenimentelor sincronistice nu ne izbeşte întotdeauna cu atâta putere, dar, în cazul

lui Val, spre norocul ei mesajul a fost limpede.

Mitul succesului şi al eşecului: când o uşă se închide, o fereastră se deschide

Dacă, atunci când îți abandonezi voluntar slujba, desfăşurarea în timp a evenimentelor se poate lega de fenomene sincronistice, fie că ele sunt înțelese retrospectiv, ca în cazul meu, fie că sunt prezente printr-un simbol puternic, ca în cazul lui Val, părăsirea involuntară a serviciului – altfel spus, concedierea – poate fi, la rândul ei, unul dintre acele evenimente sincronistice a căror semnificație devine limpede abia mai târziu. Mai mult decât oricare altul, acest aspect al sincronicității – aparentul ghinion ce se dovedeşte a fi încărcat de sens – ne arată cât de mult seamănă viața cu o poveste. În romanul lui Dickens *O colindă de Crăciun*, Bob Crachitt nu bănuia cum se va transforma relația cu şeful lui, Ebenezer Scrooge, în acel ajun de Crăciun mohorât, când era cât pe ce să fie concediat. Dacă ne privim viețile ca pe nişte poveşti al căror înțeles e revelat de evenimente întâmplătoare, suntem îndemnați să ne reconsiderăm perspectiva asupra «succesului» şi «eşecului». Definițiile convenționale ale acestor termeni devin inoperante atunci când începem să înțelegem că s-ar putea să nu existe accidente.

Am învățat această lecție la începutul carierei mele de psihoterapeut când, în mod repetat, după ce un pacient mă «concedia», adică întrerupea brusc tratamentul, nemulțumit de cursul pe care-l luau şedințele sau de competența mea, se întâmpla ca imediat să primesc un telefon de la altcineva care voia să înceapă terapia şi nu putea veni la mine decât la ora ce tocmai devenise liberă. Frecvența cu care s-a repetat această coincidență de-a lungul carierei mele e atât de mare, încât mărturisesc că am fost tentat să cred că o forță binevoitoare se ocupa de mine şi de programarea pacienților mei şi îmi întărea încrederea în calitățile mele profesionale. Lăsând la o parte credința într-un agent extern obiectiv (acest aspect va fi discutat pe larg în capitolul 6), planul pe care l-am sesizat în aceste complicate manevre legate de programare e povestea subiectivă a vieții mele de terapeut, schimbarea atitudinii mele față de «succes» şi «eşec» de la o perspectivă egoistă şi concretă la recunoaşterea caracterului lor

relativ. La fel ca atunci când mi-am părăsit slujbele, percep repetarea insistentă a unor situații ca fiind în legătură cu propria mea evoluție, şi nu cu vreo forță obiectivă ce-mi dă lecții de dragul meu.

Cred că problema relativității eşecului şi succesului este atât de delicată din aceleaşi motive pentru care acauzalitatea sincronicității este dificil de înțeles: ambele se leagă de rolul eului în viața noastră. Nu-i greu de priceput în termeni de «succes» şi «eşec», aşa cum ne-am obişnuit să-i folosim, eul profesional nesigur al unui începător – eul meu avea nevoie de confirmarea competenței mele, a inteligenței, a siguranței de sine. Evenimentele sincronistice, coincidențele semnificative au făcut ca eul meu să se confrunte cu perspectiva sa limitată, căci, pe termen lung, lucruri ce păreau la început nefaste au căpătat în cele din urmă o semnificație cu totul diferită.

În funcție de rolul pe care eul nostru îl joacă în organizarea vieții, evenimentele sincronistice ne pot transforma sau, dimpotrivă, pot reprezenta ocazii pierdute de a ajunge la o mai adâncă înțelegere a sinelui. Putem astfel da încă un răspuns la întrebarea «Ce-i de făcut când se petrece un eveniment sincronistic?»: «Să nu-ți închipui că ştii acum toate răspunsurile, pentru totdeauna. Ce ți se întâmplă astăzi poate apărea într-o lumină diferită când întreaga poveste se dezvăluie.»

Iată exemplul unui fost şef de-al meu, Marco, care ținea morțiş să cumpere un restaurant dintr-o suburbie elegantă din New Jersey, visând să-şi extindă rețeaua de restaurante italieneşti. Negocierile se prelungeau din diverse motive: firea ciudată a celui ce vindea restaurantul, dar şi întâmplări neprevăzute. Nerăbdător să refacă localul, să-l redecoreze, să angajeze şi să pregătească personalul, să înceapă campania de publicitate şi toate cele necesare inaugurării cu succes a restaurantului, pe măsură ce trecea timpul Marco se simțea din ce în ce mai frustrat. De îndată ce o problemă era rezolvată, apărea alta.

Personalitatea tipic italiană a lui Marco se potrivea perfect rolului său de întreprinzător. Era un tip extravertit debordând de energie şi cu o fire voluntară. Soția lui i-a sugerat că poate ar fi mai bine să renunțe la afacere – «locul ăsta aduce ghinion», i-a spus –, dar a trebuit să treacă aproape un an până când Marco să înceapă să se întrebe dacă nu cumva soția lui are dreptate. Când în cele din urmă s-a stabilit o

dată finală pentru vânzarea restaurantului, Marco se gândea plin de emoție că visul i se va împlini, după ce a consumat atâta timp, energie şi nervi.

Fericirea lui a durat doar până săptămâna următoare, când a aflat că proprietarul nu mai vinde restaurantul, simțind din nerăbdarea lui Marco de a-l cumpăra că locul acela ar putea fi o mină de aur. Marco s-a înfuriat. Un an de lupte care n-au dus nicăieri, era primul restaurant care îi scăpa printre degete şi, încă mai rău pentru eul lui masculin, soția sa avusese dreptate.

Data finală pentru vânzarea restaurantului a trecut – o zi pe care Marco a petrecut-o scrâşnind din dinți de furie – şi, câteva zile mai târziu, a primit un telefon de la agentul său imobiliar care i-a spus că proprietarul restaurantului fusese informat de cei de la protecția mediului că localul urma să fie închis pentru mai bine de un an. Restaurantul se găsea pe locul unde se aflase înainte o spălătorie şi trebuia verificat dacă deşeurile toxice fuseseră depozitate corespunzător, existând şi riscul ca însăşi clădirea să fie demolată. Abia atunci a înțeles Marco ce noroc avusese cu «eşecul» său. «Succesul» de a cumpăra restaurantul ar fi însemnat falimentul.

Când l-am întrebat care crede că e sensul acestui eveniment sincronistic, mi-a răspuns: «Cine râde la urmă râde mai bine!» – un alt fel de-a spune că lucrurile nu sunt ceea ce par la început şi că sensul faptelor se poate limpezi abia la urmă.

În timp ce-l ascultam, m-am stăpânit să-i spun care era pentru mine sensul acestui eveniment sincronistic, sperând ca el să înțeleagă singur. Visele şi dorința sa obstinată de a construi un imperiu pe care să-l conducă putea ascunde în profunzime toxine nu doar la propriu, ci şi la figurat. Făcând parte din a doua generație de italo-americani, provenind dintr-un mediu muncitoresc mizer, m-am întrebat dacă nu cumva îşi spuneau cuvântul sentimentele de inferioritate şi mânie, lipsa sprijinului familiei şi frustrările, dacă nu cumva toate acestea reprezentau deşeurile toxice pe care se înălțau ambițiile sale.

Coordonarea în timp este ceea ce face ca un eşec aparent să se transforme într-un mare noroc, aşa cum se întâmplă în poveştile cu final fericit. Ceva ce ar fi «trebuit» să ia puțin timp se prelungeşte excesiv, însă tocmai amânarea conduce la rezultatul norocos. La fel ca

în poveştile de iubire din capitolul 2, aceste poveşti legate de muncă demonstrează că, atunci când viaţa urmează o cale ce nu se supune planurilor noastre, rezultatul nu e neapărat dezastruos, ci mai curând neprevăzut – iată o idee de care se cuvine să ne aducem aminte la următorul moment dificil ce ne aşteaptă.

Jung spune că efectul unor asemenea evenimente sincronistice asupra noastră este «relativizarea eului», ele ne îmblânzesc dorinţa de a controla totul şi ne lărgesc perspectiva. A deveni conştienți de relativitatea eului nostru este ca şi cum, prinşi de furtună pe munte, am urca puțin, dincolo de vijelie, şi am privi în jos, în loc să rămânem în toiul furtunii. Ceea ce se schimbă nu este evenimentul nefericit în sine – furtuna persistă, afacerea lui Marco a eşuat, Sam a rămas concediat, Gail a trebuit să renunțe la teza de doctorat –, ci semnificaţia sa, odată cu schimbarea propriei noastre perspective. Privim în urmă la povestea noastră şi vedem sensul ultim a ceea ce s-a petrecut, nu înfrângerea pe care o percepuse eul nostru.

Dacă evenimentele sincronistice demonstrează unora dintre noi că eşecul ar putea fi un noroc deghizat, se întâmplă ca ele să dovedească şi reciproca: ceea ce ni se pare azi a fi un succes poate căpăta, în chip sincronistic, o cu totul altă semnificaţie.

Povestea lui Larry este tristă. A lucrat ani de-a rândul cu tineri care aveau dificultăți psihice, iar una dintre pacientele sale se temea cumplit de scările rulante. Chiar dacă această fobie nu afecta viaţa tinerei femei, căci scările rulante puteau fi cu uşurinţă evitate, Larry a lucrat mult cu ea pentru a-i înlătura teama şi, după o vreme, s-a hotărât s-o ducă într-un mare magazin şi s-o lase să urce singură scările rulante.

Coincidenţa tragică a făcut ca, tocmai atunci, un copil care se sprijinea de balustrada etajului superior să-şi piardă echilibrul şi să cadă exact peste ea. Partea bună a fost că prezenţa ei a amortizat căderea băiatului şi i-a salvat fără îndoială viaţa; partea rea e că această întâmplare a lăsat-o pe tânăra femeie şi mai traumatizată decât fusese înainte.

Povestindu-mi întâmplarea, Larry a tras o serie de concluzii cu privire la semnificaţia ei, iar concluziile sale, ca şi în cazul lui Marco, mi s-au părut mai curând implicite decât explicite. «Nu poți şti

niciodată», mi-a zis el în cele din urmă, ceea ce reprezenta desigur un fel simplu de a vorbi despre natura limitată a capacității de a deveni conştienți de eul nostru. Nu poți şti niciodată dacă încercând să ajuți pe cineva nu obții exact contrariul, părea să spună Larry, şi nu poți şti niciodată dacă ceea ce ai crezut că faci nu are consecințe dincolo de intențiile tale. În vocea lui Larry era acelaşi ton de umilință tristă ca şi în vocea lui Marco atunci când reflecta la întorsătura neaşteptată pe care o luase povestea lui.

«Nu poți şti niciodată» este un alt răspuns la întrebarea «Ce atitudine trebuie să avem față de evenimentele sincronistice?». «Nu poți şti niciodată» – fără îndoială că aceasta e atitudinea sugerată de poveştile legate de muncă şi carieră, domeniu al vieții în care eul nostru este din nefericire deosebit de activ, iar noțiunile de succes şi eşec primează, în ciuda relativității a tot ce facem.

De ce muncim? Coincidența semnificativă şi pâinea de zi cu zi

Îi invit pe cititorii mei să facă un experiment. Întrebați-i «De ce munceşti?» pe zece oameni – ceea ce am făcut şi eu când lucram la acest capitol – şi vedeți dacă răspunsurile pe care le căpătați coincid cu cele primite de mine.

Când am pus întrebarea, am primit diferite variante de răspuns ce pot fi grupate în două categorii. Cel mai frecvent răspuns este în esență, după cum mi-a spus spontan un prieten plin de imaginație, «Pentru că îmi place să mănânc», adică pentru bani. Există totuşi oameni care răspund la fel de spontan: «Pentru că îmi place ce fac».

Dacă examinăm mai îndeaproape aceste două motivații, amintindu-ne numeroasele poveşti despre sincronicitățile din viața profesională, ne dăm seama că munca ne aduce cea mai mare mulțumire atunci când ceea ce facem ne place şi, în acelaşi timp, ne asigură bunăstarea. În acest caz meseria şi vocația se confundă. O slujbă ne poate satisface nevoile materiale, dar asta nu înseamnă neapărat că iubim ceea ce facem. Pe de altă parte, chiar dacă presupune privațiuni materiale, ne urmăm vocația în virtutea unui scop mai înalt: nevoia de a ne simți folositori şi de a promova acele valori sau credințe esențiale pentru noi.

Pot fi oamenii mulțumiți dacă muncesc doar pentru bani? Se poate, într-adevăr. Ştiu totuşi că multora dintre cei care mi-au răspuns «Muncesc pentru bani» le place ceea ce fac. Se mai poate întâmpla şi ca, deşi nu sunt din cale-afară de mulțumiți de munca lor, banii pe care îi câştigă să le permită satisfacerea altor nevoi decât cele materiale. Patronul cafenelei de lângă biroul meu e fericit când îți serveşte cafeaua, pentru că astfel îşi întreține familia. Femeia care muncea ca paznic la firma unde am lucrat cu ani în urmă mi-a spus că e nevoită să aibă o slujbă; totuşi, odată cu siguranța economică are şi un anume statut social – iată de ce e mulțumită când răspunde la telefoane şi când îi întâmpină pe oaspeți. Marco, fostul meu şef, ar spune că îşi conduce restaurantul pentru «a-şi câştiga existența», dar, din câte îl cunosc, e limpede că slujba lui e mult mai mult decât o slujbă.

Dacă eşti mulțumit de serviciul tău, probabil că la mijloc e o coincidență între nevoile tale materiale şi valorile la care ții. Ce se întâmplă însă cu cei care îşi urmează vocația fără a-şi satisface necesitățile materiale? Pot fi ei fericiți? Desigur că pot. Dacă priveşti însă mai îndeaproape viețile lor, vei descoperi că mulți dintre ei muncesc şi pentru a-şi câştiga pâinea de zi cu zi. În vreme ce dădeau audiții în căutarea unor angajamente care să le împlinească aspirațiile artistice, Elise şi Matthew au dus tava la restaurant ori s-au ocupat cu vânzări prin telefon. De-a lungul anilor de studenție, am bătut la maşină rapoarte, am răspuns la telefoane, iar în după-amiezile de vineri am făcut curățenie în birouri. Chiar şi în spatele fericirii celor mai elevate spirite există aceeaşi coincidență: o slujbă ce-ți asigură pâinea de zi cu zi face cu putință să te dedici aspirațiilor înalte.

Cred că nefericirea în viața noastră profesională vine din ignorarea unuia dintre cele două aspecte în favoarea celuilalt. Putem oare întreprinde ceva în mod conştient atunci când, precum Val, ne urâm slujba pentru că nu răspunde nevoilor noastre lăuntrice sau, ca în cazul lui Stephen, ne simțim vocația amenințată de presiunea nevoilor materiale? Bineînțeles. Putem sta de vorbă cu consilieri pentru orientarea profesională, cu prieteni, putem da anunțuri la ziar sau răspunde la anunțuri, în general ne putem mobiliza resursele fie pentru a ne spori veniturile, fie pentru a ne da mai bine seama ce gen de slujbă răspunde aspirațiilor noastre.

Se întâmplă totuşi uneori ca aspectul material şi cel nematerial al vieţii noastre profesionale să se întâlnească graţie unui eveniment aleator, precum în povestirile prezentate aici, eveniment pe care-l numim sincronistic. Coincidenţa duce uneori la prefaceri lăuntrice. Patty, de exemplu, n-a trebuit să-şi părăsească firma de software la care lucra; primind mesajul înţelept al unui răvaş, şi-a schimbat atitudinea de şef. Încurcând ziua în care trebuia să se prezinte la audiţie, Elise a început să se privească altfel pe sine şi să-şi reconsidere aptitudinile muzicale. Eu însumi am fost obligat să-mi analizez ataşamentul afectiv faţă de diversele mele locuri de muncă şi a trebuit ca situaţia să se repete de trei ori în decursul a cincisprezece ani pentru a înţelege mai bine în ce mă angajez şi de ce o fac.

Deseori se întâmplă însă ca transformarea să fie indusă de un eveniment sincronistic pe căi exterioare. Prietena lui Tony din Los Angeles avea nevoie de o slujbă şi a găsit-o ascultându-şi instinctul şi dând până la urmă peste anunţul norocos. Danielle avea nevoie de un expert financiar pentru organizaţia ei nonprofit şi a primit un telefon salvator. Val avea nevoie de un avertisment, ceea ce s-a şi întâmplat când în faţa ei s-a produs o explozie.

În toate aceste poveşti, evenimentul sincronistic reuneşte aspectele materiale şi cele imateriale ale vieţii profesionale şi face să apară o coincidenţă între slujbă şi vocaţie, între nevoia materială de a câştiga bani şi aspiraţiile spirituale. Se poate întâmpla ca întâlnirea între necesităţile obiective şi semnificaţia subiectivă să se petreacă în chip conştient, dar aceste poveşti demonstrează că eul nu este *întotdeauna* singura sursă a devenirii noastre.

În povestea activităţii noastre profesionale suntem tentaţi să ne bazăm aproape exclusiv pe capacitatea de a controla şi folosi evenimente, oameni sau obiecte. Aceasta e povestea pe care cred că o trăiesc cei ce spun că muncesc pentru bani. Mai mult, într-o societate capitalistă precum a noastră, suntem încurajaţi să privim tot ce ţine de noi dintr-o perspectivă materialistă. Altfel spus, ni se dă un scenariu în care rolul nostru e dictat de productivitate.

La urma urmei, evenimentele sincronistice se produc pentru a face să ajungă la noi un mesaj ce ne poate elibera, încuraja şi inspira. Am aflat aici poveştile unor oameni al căror potenţial creator a ieşit la iveală abia după ce şi-au lăsat deoparte propriile proiecte şi au permis

hazardului să pătrundă în munca pentru câştigarea pâinii de zi cu zi. Am aflat de asemenea că împrejurările exterioare ale vieții noastre se pot schimba dacă ştim să ne ascultăm sufletele şi minţile – intuițiile, presimțirile, sentimentele, idealurile. Dacă există vreo atitudine care să «creeze» un eveniment sincronistic ce conduce către împlinirea carierei noastre, atunci această atitudine trebuie să împace aspectele materiale şi cele imateriale ale motivației pentru care muncim şi să ne exprime identitatea.

Note

13. Traducere de Tudor Dorin, din volumul *Antologie de poezie engleză de la începuturi până azi*, Minerva, Bucureşti, 1981. (*N.t.*)

14. *Ashram* înseamnă în sanscrită «Casa lui Dumnezeu» şi desemnează, în Orient, un loc izolat ce adăposteşte o comunitate în cadrul căreia oamenii trăiesc împreună pentru o perioadă, cu scopul de a-şi perfecționa practicile spirituale şi disciplina de sine. Viața dusă în *ashram* e simplă, lipsită de lux şi confort, ascultând de reguli stricte. (*N.t.*)

Capitolul 4
Un basm lăuntric
Sincronicitatea şi visele noastre

Poetul şi visătorul nu sunt aidoma,
Diferiți, diametral opuşi, la antipozi,
Unul toarnă balsam deasupra lumii,
Celălalt o tulbură.

John Keats,
Prăbuşirea lui Hyperion

Cei care au asemuit viața noastră
cu un vis avut-au dreptate mai multă
decât credeau. (…) Noi veghem
dormind, veghind dormim.

Montaigne, *Eseuri*[15]

Visele, după cum spune Keats, neliniştesc şi tulbură lumea noastră diurnă. Chiar şi pentru cei mai raționali oameni vine un moment când îşi amintesc un vis, sunt treziți de un coşmar sau îşi petrec ziua torturați de vreo imagine, un sentiment ori o situație apărute în timpul somnului. În sincronicitățile relatate până acum, poveştile de dragoste şi cele legate de muncă, coincidențele semnificative au loc atunci când un eveniment exterior – o întâlnire, o serie neobişnuită de similitudini între oameni sau fapte, un telefon întâmplător, oferta neaşteptată a unei slujbe, un accident precum o explozie ori o împuşcătură – coincide semnificativ cu starea lăuntrică a unui om chiar din acel moment sau din cursul poveştii sale. Direcția acestor sincronicități este, aşa-zicând, din exterior spre interior: un eveniment exterior excepțional are, sau ajunge să aibă, o semnificație afectivă şi

simbolică lăuntrică.

În acest capitol trecem la sincronicitățile ce au o direcție opusă, din interior spre exterior: un eveniment lăuntric coincide din pură întâmplare cu o împrejurare exterioară, într-o manieră ce se dovedește importantă pentru noi și care prilejuiește transformarea noastră. Desigur, după cum am văzut în discuția asupra noțiunii de sincronicitate, deosebirea dintre «lăuntric» și «exterior» este mai puțin strictă decât suntem de regulă tentați să credem, așa că e momentul să limpezim lucrurile. Distincția pe care o avem în vedere atunci când folosim termenii «lăuntric» și «exterior» se referă la participarea celorlalți la experiențele noastre.

În ceea ce numim evenimente «exterioare» intervin obiecte și alte persoane decât noi înșine, astfel încât totul poate fi observat și de către ceilalți. Dacă explodează un tren în fața mea sau dacă mă ciocnesc de cineva într-un hotel din mijlocul deșertului, este vorba despre o experiență pe care o împărtășesc cu alți oameni. În poveștile prezentate până acum, planul acesta al evenimentelor la care participă personajele este ceea ce numim de regulă intriga povestirii – o succesiune de întâmplări. Dimpotrivă, evenimentele «lăuntrice» se petrec doar cu o singură persoană, iar în poveștile pe care le citim ori în cele pe care le trăim acest plan se leagă de ceea ce obișnuim să numim «personaj» – cine este protagonistul ca persoană, ce simte și ce gândește, care sunt aspirațiile, visele și conflictele sale interne.

Particularitatea sincronicităților din acest capitol este că evenimentele întâmplătoare din lumea exterioară se conformează în mod semnificativ unei manifestări a vieții lăuntrice – visul. Sincronicitățile legate de vise ne conduc către o înțelegere mai profundă a poveștii pe care o trăim, arătându-ne că scenariul vieții noastre nu ține doar de evenimente exterioare – aventuri sau intrigi –, ci și de basmul lăuntric care ne spune cine suntem. La fel ca în romanul modern în care acțiunea *este* personajul, iar evenimentele se petrec în viața lăuntrică a protagonistului, poveștile ce urmează se concentrează asupra vieții subiective a sufletului nostru.

Visele noastre au propria lor viață și, poate mai mult decât orice alt fenomen lăuntric, sunt esențialmente personale, unice și subiective. Putem împărtăși sentimentele cuiva de care suntem legați afectiv. Putem împărtăși aspirațiile, speranțele sau gândurile cuiva care ne

seamănă. Dar numai noi vedem, simțim, auzim şi trăim visele noastre. Cu oricât de multe detalii le-am descrie, doar noi ştim ce înseamnă scaunul roşu sau mirosul prăjiturilor bunicii. Caracterul absolut personal al vieții noastre onirice este aproape «enervant», mai ales pentru oamenii ale căror personalitate, trecut şi deprinderi îi fac să prețuiască mult mai mult «exteriorul» decât «lăuntricul».

În acest domeniu personal, în viața sufletului nostru, avem un fel unic de-a fi, un limbaj special, propriile noastre perspective şi reacții. La viața intensă a acestei lumi lăuntrice se referă Montaigne în citatul pe care l-am pus ca motto al capitolului, atunci când spune că «veghem» în timp ce dormim. Cui nu i s-a întâmplat oare să se trezească dimineața simțindu-se epuizat după o noapte plină de vise la care a participat activ, coşmaruri înfricoşătoare, spaime semiconştiente, fantasme tulburătoare? Aforismul lui Montaigne – uneori dormim mai profund treji fiind decât în timpul somnului – e plin de miez. O parte din noi e trează în timpul somnului, iar visele o dovedesc.

Viața noastră lăuntrică fiind cu desăvârşire individuală, mi se pare uneori că sufletul poate fi asemănat cu o insulă, cândva legată de un continent mai vast, dar acum izolată. Aşa cum se întâmplă la propriu în astfel de situații, plantele, animalele şi mediul din acest loc îşi dezvoltă propriile lor particularități, ritmuri, forme şi culori. Nu spun că plantele şi animalele de aici n-ar avea vreo asemănare cu altele – de pildă, flora şi fauna Australiei au legături evidente cu cele din alte părți, înrudirea între koala şi urs sau între cangur şi iepure o demonstrează –, dar evoluția a fost unică, diferită de cea din alte zone. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu visele noastre, ceea ce explică în mare măsură stranietatea lor în raport cu lumea diurnă a realității noastre.

După ce am făcut toate aceste observații, ne putem întreba care e rostul viselor noastre, ce rol joacă ele? La această întrebare s-au dat atâtea răspunsuri câte curente au existat în psihologie şi filozofie, dar eu cred că unul dintre cele mai interesante răspunsuri este cel sugerat de cercetările recente asupra viselor.

S-au făcut de curând studii pentru a descoperi ce visează animalele. Oricine are câini sau pisici este intrigat de tremurul labelor, mormăitul greu şi mişcările inconştiente ale animalelor din timpul somnului, dar abia în ultimele decenii cercetătorii au încercat să

determine ce se întâmplă de fapt în creierele acestor animale. Comparând undele produse de activitatea creierului în timpul activităților din stare de veghe cu cele din timpul somnului, savanții au emis ipoteza că visele animalelor se leagă probabil de comportamentele specifice care țin de supraviețuire, înmagazinând şi consolidând experiențele trăite în stare de veghe: pisicile vânează, iepurii sunt atenţi la ce se întâmplă în jur, şobolanii explorează.[16]

Extrapolând rezultatele acestor cercetări, am putea presupune că şi noi visăm comportamente de supraviețuire specific umane, fie ca antrenament pentru situațiile cu care suntem confruntați în viața exterioară, fie pentru a căpăta informații despre noi înşine şi despre mediu, informații vitale supraviețuirii şi dezvoltării noastre. Datorită faptului că, spre deosebire de alte mamifere, oamenii sunt înzestraţi cu conştiință, multe dintre informațiile pe care ni le aduc visele s-ar putea referi la mediul nostru lăuntric, încurajând dezvoltarea afectivă şi cea spirituală sau alte laturi ale trăirilor noastre, la fel de importante pentru supraviețuire ca şi sănătatea fizică.

Rostul viselor ar putea fi de a avea grijă de sufletul nostru, spunându-ne prin simboluri povestea nocturnă a identității noastre. Astfel putem înțelege ce trăim zi de zi. Psihologia abisală modernă porneşte de la o premisă ce se regăseşte în interpretarea viselor din toate culturile, epocile sau orientările religioase: visele sunt încărcate de semnificații. Ideea că visul e un text – o poveste cu structură şi scop narativ – reprezintă una dintre cele mai importante contribuții ale psihologiei la cunoaşterea de sine a omului.

Visele profetice sunt sincronistice?
Visele sincronistice sunt premonitorii?
Visele mediumnice şi extrasenzoriale sunt profetice?

Cu mult înainte de apariția psihologiei moderne, oamenii credeau că visele, oricât de bizare sau de tulburătoare ar fi, au o semnificație pe care înțelepciunea şi introspecția ne ajută s-o înțelegem. Această atitudine față de vise, dezvăluită de mituri, basme ori ritualuri din toate epocile şi de pretutindeni, este o recunoaştere a faptului că, într-un anume sens, oamenii sunt cu toții bilingvi. Vorbim limbajul

realității exterioare, limbajul pe care ceilalți îl aud şi-l înțeleg, dar în acelaşi timp avem un limbaj propriu, lăuntric, limbaj pe care trebuie să-l ascultăm într-un anumit fel pentru a-l înțelege pe deplin. Dintotdeauna oamenii au sesizat faptul că natura acestui limbaj al viselor este una simbolică. E limpede că psihologia modernă pur şi simplu a adoptat o perspectivă asupra viselor cu mult anterioară publicării de către Freud a *Interpretării viselor*.

De exemplu, în prima Carte a Bibliei, Facerea, e pus în evidență talentul lui Iosif de a tălmăci visele, ale lui şi ale altora, înzestrare ce joacă un rol esențial în povestea sa. De la început, Iosif are două vise ce se vor împlini mai târziu: în primul, în vreme ce lega pe câmp snopi de grâu împreună cu frații săi, se făcea că snopii lor se închină în fața snopului său, la fel cum în al doilea vis i se închină soarele, luna şi unsprezece stele. Tatăl şi frații săi au fost cuprinşi de pizmă şi de furie văzând aici semnul înălțării lui Iosif deasupra lor.

Dar, după cum ştim deja, eul nostru nu poate controla întotdeauna cursul evenimentelor, iar atunci când frații săi au vrut să scape de Iosif vânzându-l ca rob negustorilor Madianiți, l-au ajutat involuntar să ajungă într-o situație în care alte două vise au atras atenția faraonului asupra sa, printr-o coincidență. Întemnițat împreună cu paharnicul şi cu brutarul faraonului, Iosif a aflat de la aceştia visele pe care le avuseseră: paharnicul visase trei ramuri de viță care înfloresc, strugurii se coc şi el îi stoarce în paharul faraonului, iar brutarul visase că ducea pe cap trei coşuri cu pâine şi că păsările ciuguleau din cel de deasupra. Iosif a tălmăcit corect visele: după trei zile paharnicul îşi va recăpăta dregătoria, iar brutarului i se va lua capul, va fi spânzurat şi păsările cerului vor ciuguli din carnea lui. Doi ani mai târziu, când faraonul are două vise ce-l tulbură, paharnicul îşi aduce aminte de Iosif. În primul vis, faraonului i se arată «şapte vaci frumoase la înfățişare şi grase la trup», pentru ca apoi să-i apară «şapte vaci, urâte la chip şi slabe la trup», iar în al doilea vis «se ridicau dintr-o tulpină de grâu şapte spice frumoase şi pline», urmate de «şapte spice subțiri şi seci».

Auzind de la paharnicul său despre tânărul evreu care ştie să tălmăcească visele, faraonul a poruncit să fie chemat, dar, spre deosebire de tatăl şi de frații lui Iosif, faraonul n-a încercat să se împotrivească celor prezise. Când Iosif i-a dezvăluit tâlcul viselor –

şapte ani de belşug, urmați de alți şapte ani de foamete –, faraonul a dat ordin să se facă provizii în anii îmbelşugați pentru vremurile grele ce aveau să vină. Faraonul îl pune pe Iosif stăpân peste pământul Egiptului, împlinind astfel înălțarea prevestită lui Iosif cu mulți ani în urmă prin visele în care apăreau snopii de grâu, soarele, luna şi stelele.

Această poveste biblică, consemnată în scris pentru prima oară acum vreo trei mii de ani, însă probabil mai veche, poate fi privită din mai multe unghiuri. Pentru autor, povestea, parte a istoriei sacre a unui popor, are scopul de a ilustra înzestrările profetice ale lui Iosif, recunoscut drept cel ales de Dumnezeu pentru o misiune unică în istorie. Dincolo de intențiile religioase ale autorului, putem de asemenea observa că acest fragment din Facerea este relevant în privința sincronicității şi a viselor. Paharnicul, brutarul şi însuşi faraonul au avut vise ce s-au împlinit, vise ale căror simboluri se reflectă semnificativ în evenimentele ulterioare. Folosind un termen modern, pentru ei aceste situații sunt sincronistice – o întâmplare accidentală, neobişnuită, din lumea exterioară oglindeşte semnificativ, în plan afectiv şi simbolic, o stare subiectivă. Astfel, povestea lui Iosif demonstrează că, deşi sincronicitatea este un concept modern, ea nu reprezintă o experiență exclusiv modernă.

Fără îndoială că nu toate visele sunt sincronistice. Multe dintre ele, dacă nu chiar majoritatea, reflectă situații care nu s-au întâlnit şi nu se pot întâlni în lumea exterioară. Visele noastre sunt populate de personaje ce nu există în realitate. În visele noastre suntem înzestrați cu însuşiri nefireşti: zburăm, sărim peste clădiri înalte dintr-un singur salt, putem ajunge la dimensiunea unui bob de mazăre. Din când în când însă visăm un eveniment care chiar se petrece în realitate, fie că visul ni-l prezintă ca atare, fie că ni-l înfățişează simbolic, ca în cazul lui Iosif. Asemenea vise, în care basmul lăuntric ne e spus înainte de a se petrece povestea exterioară, identică, le vom numi sincronistice.

De-a lungul timpului, fenomenul a primit diverse denumiri – profetic, extrasenzorial, premonitoriu, mediumnic. E important de observat că aceşti termeni nu sunt pur descriptivi, ci indică o anume perspectivă asupra rostului viselor sincronistice. Când numim coincidența între imaginea lăuntrică şi întâmplarea exterioară «profetică», atragem atenția asupra naturii religioase a semnificației

sale, la fel cum procedează cel ce a scris Facerea pentru a ilustra evlavia lui Iosif şi intervenţia lui Dumnezeu în cursul istoriei. Când numim asemenea vise «extrasenzoriale», afirmăm implicit cauzalitatea lor, punând coincidenţa între vis şi eveniment pe seama unei capacităţi de a percepe realitatea în afara celor cinci simţuri. Dacă numim asemenea coincidenţe «premonitorii» sau «mediumnice», pornim de la premisa că viitorul are o realitate obiectivă ce li se poate dezvălui unora, în anumite împrejurări, ca şi cum ar derula înainte cu viteză mare o bandă video sau, fără a parcurge întreaga carte, ar citi ultimele pagini ale unui roman poliţist. Termenii «premonitoriu» sau «mediumnic» presupun cauzalitatea: pretinsa existenţă obiectivă a unui eveniment din viitor e cea care *provoacă*, retrospectiv, viziunea sa în prezent.

Toţi aceşti termeni presupun o legătură *cauzală* între imaginea din vis şi evenimentul extern ulterior. Caracterul obiectiv, în viitor, al întâmplării din vis sau faptul că se petrece într-o altă dimensiune sunt *cauza* apariţiei visului, ce ajunge la noi datorită unui simţ ori unei capacităţi ieşite din comun. Sau, din perspectivă religioasă, Dumnezeu Atotştiutorul ne poate înzestra cu darul profeţiei pentru a împlini lucrarea Sa. Din perspectiva eului nostru, e greu să *nu* găsim aici semnul cauzalităţii, odată ce o viziune lăuntrică se împlineşte ulterior.

Noţiunea de sincronicitate introdusă de Jung aduce însă cu sine o abordare complet diferită a unor asemenea experienţe. În loc să se bazeze pe o explicaţie cauzală obiectivă – evenimentul *provoacă* retrospectiv visul nostru –, ea susţine că semnificaţia coincidenţei între imaginea din vis şi evenimentul extern ulterior rezidă în *sensul subiectiv* pe care-l dăm evenimentului, în efectul său în plan afectiv sau, după cum am mai spus, în rolul pe care-l joacă în povestea vieţii noastre. Din această perspectivă *acauzală* vom examina visele prezentate în continuare, din perspectiva sensului *lăuntric* al coincidenţei, a ce înseamnă ea *pentru noi*.

De fapt, Jung a introdus noţiunea de sincronicitate ca principiu de conexiune *acauzal* tocmai pentru a analiza fenomenul coincidenţelor semnificative – o experienţă general umană – într-o manieră pur descriptivă, fără a fi obligat să recurgă la ipoteze de ordin metafizic privind natura şi structura universului, o sarcină a teologiei şi

filozofiei pe care o considera dincolo de competența psihologiei empirice. Indiferent ce credem despre rolul lui Iosif ca profet, fapt este că visele sincronistice – vise ce oglindesc în chip semnificativ evenimentele exterioare – joacă şi au jucat mereu un rol însemnat în povestea vieții multor oameni.

De ce am pus accent asupra terminologiei, preferând să numesc asemenea coincidențe *sincronistice*, şi nu premonitorii, extrasenzoriale sau profetice? Voi răspunde la această întrebare printr-un exemplu din viața reală. Povestea unui pacient al meu pe care îl voi numi William mă va ajuta să-mi explic punctul de vedere.

Într-o dimineață, William s-a trezit cuprins de panică şi tulburare după ce a avut un vis în care apărea mama lui conducând maşina pe care el o ținea minte din copilărie, pe un drum periculos plin de serpentine, cu viteză nebună. Nu se înțelesese niciodată bine cu mama lui, iar şedințele noastre de terapie se concentrau în bună măsură asupra relației cu ea. La o săptămână după ce a avut acest vis, mama lui a murit prăbuşindu-se cu maşina în prăpastie. După împrejurările în care s-a petrecut, putea fi vorba şi de un accident, şi de sinucidere.

Coincidența între vis şi evenimentul ulterior este fără îndoială sincronistică, impactul emoțional şi semnificația sa pentru William fiind evidente. Era însă oare visul premonitor, profetic sau extrasenzorial? A afirma că aşa stau lucrurile se reduce în esență la a spune că visul l-a înştiințat pe William că un asemenea eveniment urma să se întâmple, iar această afirmație nu poate fi făcută decât după petrecerea evenimentului. În momentul când a avut visul, William n-avea ştiință de acest eveniment pur şi simplu pentru că nu se produsese încă. William nu se simțea profet şi nu găsea că visul lui era unul profetic. La urma urmei, tot ce putem spune este că visul şi evenimentul ulterior sunt izbitor de asemănătoare, iar semnificația lor e remarcabilă.

Dacă presupunem că visul lui William nu este o coincidență acauzală semnificativă, atunci ar părea că William e în oarecare măsură responsabil de moartea mamei lui. Primind de ştire în vis ce urma să se întâmple, ceea ce din perspectivă «premonitorie» sau «extrasenzorială» este echivalent cu o percepție prin simțurile cunoscute, el ar fi trebuit să-şi prevină mama. Mai mult, dacă

respingem perspectiva acauzală care afirmă natura aleatoare a paralelei între vis şi accidentul ulterior, William ar putea crede că ostilitatea faţă de mama sa e într-un fel răspunzătoare pentru moartea ei, că sentimentele şi dorinţele lui au «provocat» accidentul fatal. La urma urmei, era vorba despre visul *lui*.

După moartea mamei sale, William a trecut într-adevăr prin asemenea stări, ceea ce demonstrează cât de puternică e pornirea eului nostru de a judeca totul în termeni de cauză şi efect. Visele fiind cu desăvârşire personale, suntem tentaţi să credem că purtăm responsabilitatea realităţii pe care o reprezintă, mai ales când există o aparenţă de verosimilitate. M-am străduit mult ca să-l ajut pe William să vadă în coincidenţa dintre vis şi moartea mamei sale ceea ce era de fapt – o coincidenţă, un eveniment exterior neobişnuit asupra căruia nu avea nici o putere.

Un vis poate fi sincronistic abia *după* petrecerea evenimentului, oricât de semnificativ ar părea pe moment. În acest caz, semnificaţia coincidenţei rezidă în faptul că, înaintea morţii mamei sale, William s-a simţit mai ataşat de ea, în ciuda înstrăinării îndelungate, şi, într-un anume fel, visul chiar l-a ajutat să se pregătească pentru eventualitatea morţii ei, înfăţişând-o.

Analizând rostul şi natura viselor, mai cu seamă a celor sincronistice, e important de avut în vedere că visele folosesc limbajul *simbolic* al imaginilor. În povestea lui Iosif, stelele pe care le-a visat nu i s-au închinat mai târziu la propriu, nici cele trei ramuri de viţă n-au înflorit, nici cele şapte vaci grase nu s-au prăpădit. Visele pe care Iosif le-a tălmăcit *simbolizau* situaţii ce aveau să fie oglindite semnificativ în realitate mai târziu. Altfel spus, natura sincronistică a anumitor vise nu rezidă întotdeauna în corespondenţa directă dintre imaginea din vis şi evenimentul ulterior din realitatea exterioară, ci legătura poate exista în plan simbolic. De exemplu, dacă în ziua ce a urmat visului, împrejurări asupra cărora William n-ar fi avut nici un control l-ar fi silit să-şi conducă maşina spre o prăpastie, paralela între vis şi evenimentul exterior ar fi fost de asemenea semnificativă, dar semnificaţia sincronistică a coincidenţei ar trebui căutată în simbolistica visului – ce ar fi însemnat pentru el să ajungă în aceeaşi situaţie în care se afla, în vis, mama lui. În acest caz, tentaţia de a considera visul drept cauză obiectivă a accidentului ar fi cu mult mai

mică.

În concluzie, a privi visul prin lentilele sincronicității înseamnă întotdeauna a căuta sensul *subiectiv* al unei coincidențe între lumea lăuntrică, simbolică, asupra căreia imaginația își pune pecetea, și un eveniment concret exterior: ce facem noi din asemenea coincidențe, ce semnificație au în viața noastră. Visele sincronistice ne dezvăluie aspecte ale poveștii noastre, zone ale personalității noastre care pentru unii rămân poate obscure, legăturile dintre scenariul lăuntric al sufletului și lumea înconjurătoare.

Visele «premonitorii»

Visul sincronistic al lui William e dramatic și trist, ceea ce nu înseamnă însă că toate coincidențele între imaginile lăuntrice și evenimentele exterioare petrecute mai târziu trebuie să fie spectaculoase ori înspăimântătoare sau să se lege de consecințe la fel de dramatice. Val, a cărei poveste despre explozia la care a asistat am prezentat-o în capitolul precedent, a avut un altfel de vis sincronistic, cu un conținut modest și un efect simplu, dar memorabil și important pentru ea.

Visul lui Val datează dinaintea perioadei când a avut greutăți din pricina șefului ei tiranic. În acea vreme era, după cum spune, «o mamă săracă trăind pe seama ajutorului social, luptând din greu ca să supraviețuiască», dar lupta se dădea și pe plan lăuntric, căci nu se prețuia deloc pe sine și se credea prea proastă pentru a reuși în viață. Iată cum își descrie propriul vis:

«Se făcea că eram într-un pat mare, într-o încăpere uriașă și simțeam cu toată intensitatea că n-ar fi trebuit să mă aflu acolo. În jurul patului însă zăceau întinși mulți oameni, așa încât nu mă puteam da jos fără să calc pe ei. Nu știam cum să ies din această situație și mi-am dat seama brusc că motivul pentru care trebuia să mă dau jos din pat era că patul îi aparținea lui Dalai Lama, ceea ce m-a făcut să devin și mai încordată. Atunci a apărut în încăpere însuși Dalai Lama, a văzut că stau în pat și n-a făcut altceva decât să mă privească plin de compasiune. În acel moment, în visul meu a apărut următoarea afirmație: „Oricine se află în patul lui Dalai Lama își are locul acolo.“ Așa s-a sfârșit visul.»

Val s-a trezit nedumerită, având sentimentul straniu că îi poate reuşi orice şi că îşi găsise rostul în viaţă. Se simţea încurajată de vis, însă nu ştia mare lucru despre Dalai Lama. În seara zilei următoare a aflat că Dalai Lama venise în oraşul ei pentru a-şi vizita discipolii şi a-şi face cunoscută învăţătura. Uluită că ar fi putut avea o «premoniţie» a vizitei lui, Val a început să cerceteaze cu mai multă atenţie mesajul visului.

Nu e nevoie să facem apel la teoria cauzalităţii retrospective pentru a explica de ce l-a visat Val pe conducătorul spiritual tibetan fără a şti în mod conştient nimic despre vizita lui. Teoria modernă a inconştientului ne oferă o explicaţie raţională. În cazul lui Val putea fi vorba despre o percepţie subliminală: văzuse anunţuri ale vizitei în ziare sau la buletinele de ştiri, dar nu le-a reţinut, ori poate că, într-o discuţie, cineva i-a pomenit în treacăt despre vizită, însă ea n-a dat atenţie acestui lucru. Percepţia a rămas inconştientă până când inconştientul i-a prezentat-o sub forma visului.

Nici o teorie cauzală nu lămureşte semnificaţia acestui vis «premonitoriu» pentru Val. Ea a înţeles ulterior cine este Dalai Lama şi ce reprezintă el, iar acesta este efectul major al visului, vis venit tocmai când Val trecea printr-o perioadă în care se simţea tot mai nesigură pe sine şi incapabilă de a găsi vreo ieşire din această situaţie.

Discutând cu ea despre vis şi ştiind că e un psihoterapeut cu rezultate excelente în tratarea pacienţilor cu moralul la pământ, i-am sugerat că greutăţile prin care trecuse reprezintă poate un fel de pat sfânt, locul care i-a dat puterea şi talentul de a-i ajuta pe oameni. Val mi-a răspuns că, deşi visul admite această interpretare simbolică, doar evenimentele exterioare petrecute mai târziu au făcut-o să privească astfel experienţele prin care trecuse. «A fost într-adevăr uluitor să văd cum se împlineşte ce am visat în acea noapte şi să descopăr că există o legătură între mine şi vis. Când am simţit că trebuia să mă aflu în patul lui Dalai Lama, că acela îmi era locul, am căpătat o mare încredere.»

Deşi atenţia noastră e atrasă mai cu seamă de vise sincronistice precum cel al lui William, am prezentat aici visul lui Val pentru a sublinia că deseori întâmplările sincronistice din viaţa noastră, în special din cea lăuntrică, se leagă de evenimente cotidiene, fără să implice intensitatea dramatică şi extrem de scăzuta probabilitate de

împlinire care apar în multe dintre poveştile prezentate până acum. Visele sunt întâmplări cotidiene, iar evenimentele sincronistice legate de vise au aceeaşi trăsătură, ceea ce nu le face mai puţin importante.

Această caracteristică a propriilor mele vise sincronistice m-a făcut la un moment dat să desconsider semnificaţia lor. Povestea ce urmează datează de la începutul carierei mele de terapeut şi e legată de o pacientă a mea, o tânără femeie cu care şedinţele de terapie au fost extrem de furtunoase.

Grace provenea dintr-o familie cu probleme. Nu avea fraţi sau surori, iar părinţii ba fuseseră prea indulgenţi cu ea, ba o neglijaseră cu desăvârşire. Avea dificultăţi în a stabili relaţii cu semenii şi în a se preţui pe sine. La vârsta adolescenţei şi a tinereţii, începea prin a idealiza o persoană, de obicei un bărbat mai în vârstă, căutând să se apropie cât mai mult de el pentru a se privi pe ea însăşi cu mai multă consideraţie, însă curând începea să se simtă pierdută în această relaţie şi rupea repede şi brutal legătura pentru a-şi păstra sentimentul independenţei. Deşi aceste rupturi erau provocate de ea, se simţea în urma lor încă şi mai singură, iar ciclul se relua.

Nu e de mirare că a încercat să trăiască aceeaşi poveste şi cu mine, cu toate că venise la terapie tocmai pentru a se lecui de acest comportament. Spre deosebire de situaţiile precedente însă, atunci când s-a simţit devorată de mine, am reuşit s-o conving să rămânem la raportul dintre psihoterapeut şi pacient, ceea ce s-a şi întâmplat vreme de un an, ea atacându-mă în permanenţă pentru a se delimita de mine. Evident că în aceste condiţii relaţia noastră a fost una furtunoasă, însă, din fericire, mult mai puţin periculoasă decât poveştile ei de dragoste autodistructive.

Într-o bună zi, Grace a întrerupt brusc şedinţele de terapie, pretextând că e ocupată, nu mai are timp, energie şi bani să continue. Am îndemnat-o să nu renunţe totuşi, i-am spus că uşa mea îi rămâne mereu deschisă şi am privit cu regret cum pleacă. Au trecut lunile, iar îndrumătorul meu m-a asigurat că această abandonare a terapiei nu era neapărat o dovadă a incompetenţei mele, ci putea fi un pas necesar în evoluţia ei. Într-o noapte am visat-o, primul vis în care îmi apărea un pacient.

În vis, am văzut-o pe Grace intrând în cabinetul unde ţineam de regulă şedinţele de terapie. S-a aşezat liniştită pe scaun şi mi-a spus că

era gata să reînceapă, că s-a gândit la cele petrecute şi voia să-şi ceară scuze pentru comportamentul ei. Îmi era recunoscătoare că fusesem alături de ea în încercările prin care trecuse. Visul părea atât de realist încât nu mi-a trecut prin minte să-i pomenesc îndrumătorului meu despre el, presupunând că încercam inconştient să mă conving că sunt un bun terapeut şi să continui în vis «tratamentul».

Săptămâna următoare însă, când Grace a sunat pentru a cere o programare, mi-am dat seama că poate era vorba de altceva decât bănuisem. A intrat în cabinet şi totul s-a petrecut exact ca în vis. Era liniştită şi concentrată, fără acea animozitate țepoasă cu care mă obişnuise. Mi-a spus că învățase multe în decursul acelui an de terapie, iar consecvența mea o ajutase să-şi deschidă sufletul, eu arătându-i că oamenii îi pot dori sincer binele. Simțea că venise momentul să-şi asume responsabilitatea pentru comportamentul din trecut şi se hotărâse să revină măcar o dată pentru a-mi spune cât regretă că îmi făcuse zile amare.

Pe moment am fost uluit de precizia cu care mi se «prezisese» o întâmplare viitoare, dar acum, privind retrospectiv, singura semnificație pe care o dau visului e faptul că evenimentul chiar s-a petrecut – o coincidență. Dacă fluxul evenimentelor întâmplătoare n-ar fi oglindit visul, dacă pacienta mea n-ar fi venit o săptămână mai târziu, visul meu s-ar fi numărat printre multe altele în care simbolul – ce însemna acea pacientă pentru mine – ar fi rămas strict subiectiv.

Sincronicitatea rezidă în modul în care un eveniment exterior se petrece la scurt timp după apariția imaginii lăuntrice, iar asta m-a făcut să aduc în relația obiectivă între mine şi pacient sentimentele mele. Am înțeles că relațiile cu pacienții mei în cadrul terapiei erau de fapt relații *adevărate*, nu construcții artificiale sau servicii contra cost. Mi-am dat seama că țineam la ei – existau pentru mine în chip subiectiv –, la fel cum, la rândul lor, ei se simțeau sincer şi profund legați de mine, suficient de adânc pentru a reveni în cabinet cu adevărat, nu doar în visele mele. Rămân în continuare uimit de faptul că primul vis în care mi-a apărut un pacient a fost unul atât de sincronistic.

Dacă ar fi să consider acest vis «premonitoriu» şi nu sincronistic ar însemna să înțeleg evenimentul în cu totul altă cheie, mult mai puțin subiectivă. Dacă un vis al meu ar putea prezice viitorul înseamnă fără

îndoială că posed înzestrări ieşite din comun. Nu subiectivitatea simbolică a evenimentului exterior, ci aceste înzestrări remarcabile – de vizionar, de medium, de ales al lui Dumnezeu – s-ar afla în prim-plan, o schimbare de accent atrăgătoare pentru eul celor mai mulţi dintre noi. Dacă aş considera visul premonitoriu ar însemna şi că, uneori, din motive obscure, raportul firesc între cauză şi efect – evenimentele din prezent sunt rezultatul celor din trecut – e inversat, aşa încât evenimente viitoare pot provoca retroactiv evenimente din prezent, cum ar fi visele premonitorii.

Poate tocmai pentru că eu însumi sunt în permanentă luptă cu eul meu, tentat de asemenea interpretări, mă atrage ideea lui Jung de sincronicitate ca exerciţiu ce îţi impune să eviţi speculaţiile. În plus, e reconfortant să afli că unii oameni ajung la aceleaşi concluzii privind natura sincronistică a viselor lor bizuindu-se doar pe propria experienţă.

Marie, pe care o cunosc de mai mulţi ani, mi-a împărtăşit ce a visat după ce a născut. Ea şi soţul ei încercaseră vreme îndelungată să aibă copii, sterilitatea devenind pentru Marie o obsesie. După ce a născut un băiat, situaţia economică a familiei îi impunea să-şi reia munca de asistentă medicală, deşi ea simţea nevoia unei schimbări.

Marie îşi asculta mereu vocea lăuntrică pentru a se conduce în viaţă şi într-o seară s-a dus la culcare cu speranţa de a primi un semn care s-o ajute să iasă din dilema în care se găsea. O altă persoană ar fi trecut poate cu vederea visul din acea noapte, nu însă şi Marie. A visat că se afla la clinica pentru tratarea sterilităţii, unde fusese de multe ori ca pacientă, doar că, în vis, acolo era locul ei de muncă.

Trezindu-se şi având vie amintirea visului, Marie n-a respins posibilitatea ca acesta să aibă o semnificaţie sincronistică, mai ales că, înainte de a adormi, se pregătise pentru a primi un semn. A sunat imediat la clinică. Centralista, recunoscându-i numele, a întrebat-o mirată dacă vrea o programare. Marie i-a spus că nu despre asta e vorba, copilul era sănătos, dar ar fi vrut să ştie dacă nu cumva era liber vreun post de soră medicală.

Centralista i-a răspuns că tocmai aflase despre un post la şcoala de infirmiere. Dorea informaţii suplimentare? Marie s-a interesat de acel post, a căpătat slujba şi a reuşit ceea ce îşi dorise de multă vreme. «Pentru mine este slujba ideală, mi-a spus ea. Lucrez cu elevii şi tot

ce fac mă ajută în viața de familie, după cum tot ce fac pentru ai mei mă ajută la serviciu. Este exact schimbarea de care aveam nevoie.»

Bănuiesc că putem discuta la nesfârşit despre cauzele acestei coincidențe. A primit oare Marie un semn de la Dumnezeu sub forma visului? A primit ea vreo informație la nivel subliminal atunci când fusese ultima dată la clinică sau a auzit din întâmplare o conversație pe stradă, pe care inconştientul ei s-o redea în vis? E înzestrată cu darul premoniției în timpul somnului? Dacă asemenea întrebări rămân fără răspuns şi se află în afara scopurilor noastre, semnificația sincronistică a evenimentului pentru Marie este însă de netăgăduit. Fără să fi citit vreo carte despre sincronicitate, bizuindu-se pur şi simplu pe legătura între trăirea subiectivă şi realitatea exterioară, Marie a transformat elementele disparate ale poveştii sale într-un tot coerent.

Simbolurile onirice şi evenimentele sincronistice

Ne-am concentrat până acum atenția asupra viselor ale căror imagini se leagă direct de evenimente externe ulterioare. Dar însăşi natura simbolică a imaginilor din vis se poate uneori oglindi semnificativ în viața exterioară. În povestea lui Bobbie, relatată în introducere, seria ei de vise cu cărți de tarot coincide cu darul bizar primit de la soțul ei: un pachet de asemenea cărți. Iată un exemplu care arată că simbolul lăuntric poate fi întâlnit din întâmplare în viața exterioară. Bobbie n-a visat că soțul ei îi dăruieşte un pachet cu cărți de tarot; în schimb, simbolul însuşi – regăsit, prin şansă semnificativă, în realitate – reprezintă legătura sincronistică.

Eram la San Francisco într-o după-amiază ploioasă împreună cu Jonathan, un prieten al meu specialist în calculatoare, şi, după ce i-am vorbit despre subiectul acestei cărți, mi-a spus povestea lui. În iarna precedentă, frizerul la care se tunsese vreme de cincisprezece ani murise după o boală îndelungată. Deşi se cunoşteau de multă vreme, luaseră de câteva ori masa împreună şi aveau prieteni comuni, Jonathan nu-l considera prietenul său. Nefiind nici prieteni apropiați, nici cunoştințe întâmplătoare, moartea frizerului l-a pus în încurcătură. Ce-ar fi trebuit să facă? Ce să simtă? Cum să reacționeze?

În noaptea dinaintea înmormântării, Jonathan a visat că se află în

faţa unei case construite doar pe jumătate. Structura de rezistenţă fusese înălţată, dar nu existau pereţi şi Jonathan simţea că era de datoria lui să isprăvească lucrarea. Visul l-a izbit prin imaginile sale limpezi şi prin pregnanţa sentimentului că trebuie să ducă la bun sfârşit construcţia. Apoi a descoperit că textul din Biblie pe care preotul l-a ales pentru slujba de înmormântare era din Pildele lui Solomon, începând cu versetul «Înţelepciunea şi-a zidit casă şi şi-a tăiat şapte stâlpi» şi continuând cu versete ce se referă la simbolul casei: «Casa celor fără de lege va fi distrusă, iar cortul celor drepţi va înflori» şi «Femeile înţelepte zidesc casa, iar cele nebune o dărâmă cu mâna lor».

«Trebuie să mărturisesc, mi-a spus Jonathan, că am fost uimit de potrivirea între visul meu şi textul ales de preot pentru slujba de înmormântare. Preotul s-a referit în permanenţă la viaţa frizerului meu ca la o casă pe care o construise, primind ajutorul nostru, al tuturor celor ce-l cunoscusem. Asta m-a făcut să mă gândesc la propria mea viaţă şi la visul pe care îl avusesem. Fusesem înţelept sau nebun? De ce casa care-mi apăruse în vis era doar pe jumătate construită? Reprezenta oare ea viaţa mea? Simţeam că simbolul casei se referă şi la mine, nu numai la frizerul meu, ca şi cum m-ar fi avertizat că existau în casa mea lucruri pe care trebuia să le pun în ordine, lucruri pe care am vrut să le ignor şi să-i las pe alţii să le facă pentru mine, lucruri pe care nu le puteam lăsa în seama celorlalţi. Eu nu prea cred în vise, dar, dacă vrei coincidenţe semnificative, iată una.»

L-am întrebat pe Jonathan care erau acele lucruri despre care vorbea, cele în care simţea că trebuie să pună ordine.

«M-am hotărât în cele din urmă să discut cu consultantul meu financiar şi am deschis un cont în bancă pentru anii de după pensionare. Lăsasem întotdeauna asemenea lucruri în seama soţiei mele. Eu aduceam bani în casă, ea trebuia să se ocupe de rest. Dar în acea zi cuvintele din Biblie venite după vis m-au atins.»

«Şi totuşi, am insistat eu, poate că e vorba pur şi simplu de reacţia la moartea unui om pe care l-ai cunoscut?»

«Da, şi asta a contat. Dar am participat la o mulţime de înmormântări, înmormântări ale unor oameni de care mă simţeam mult mai apropiat, fără să fi reacţionat astfel. Totul se leagă de coincidenţa din acea zi între vis şi versetele din Biblie. Şi azi îmi sună

în minte. „Femeile înțelepte zidesc casa, iar cele nebune o dărâmă cu mâna lor.“ Pătrunzătoare cuvinte.» Jonathan a clătinat din cap şi a schimbat subiectul.

Găsesc că asemenea poveşti legate de visele sincronistice sunt dintre cele mai interesante, pentru că sfidează orice încercare de a plasa visul într-o succesiune de cauze şi efecte. Visul pe care Jung însuşi îl prezintă pentru a ilustra limitele raționalității şi forța imaginației noastre nocturne a devenit un exemplu clasic în analele sincronicității, aşa încât se cuvine a fi menționat în încheierea discuției despre visele «premonitorii». Îl las deci pe Jung să-şi spună povestea:

«Problema sincronicității mă intriga de mai multă vreme, de prin anii ’20, când studiam fenomenul inconştientului colectiv, şi am continuat să dau peste legături pe care nu le puteam explica pur şi simplu ca fiind alăturări întâmplătoare sau „noroace“. Am găsit „coincidențe“ care erau legate în chip atât de semnificativ încât „şansa“ producerii lor ar reprezenta un grad de improbabilitate ce s-ar exprima prin cifre astronomice. Voi da drept exemplu o întâmplare la care am fost martor. […]

Exemplul meu se referă la o tânără pacientă care, în ciuda eforturilor făcute de ambele părți, se dovedea inaccesibilă psihologic. Dificultatea consta în faptul că ea ştia mai bine orice ar fi intrat în discuție. Excelenta educație primită devenise o armă perfect adaptată acestui scop – un raționalism cartezian minuțios şlefuit, însoțit de o viziune „geometrică“ impecabilă asupra realității. După câteva încercări neizbutite de a îndulci raționalismul ei cu o doză de înțelegere omenească, nu mi-a rămas decât să sper că se va ivi ceva neaşteptat şi irațional care să arunce în aer retorta intelectuală în care se închisese ermetic. Într-o bună zi mă aflam în fața ei, cu spatele la fereastră, şi îi ascultam povestea. Avusese cu o noapte în urmă un vis ce o impresionase, vis în care cineva îi dăruia un scarabeu de aur – o bijuterie scumpă. În vreme ce continua să-mi povestească visul, am auzit o bătaie uşoară în geamul din spatele meu. M-am întors şi am văzut că afară era o insectă zburătoare destul de mare care se ciocnea de fereastră, încercând să intre în încăperea întunecoasă. Mi s-a părut ciudat. Am deschis imediat fereastra şi am prins insecta din zbor. Era un cărăbuş (*Cetonia aurata*) asemănător scarabeului, a cărui culoare

verde-auriu îl făcea să semene mult cu un scarabeu de aur. I-am înmânat cărăbuşul pacientei mele, spunându-i: „Iată scarabeul tău.“ Această experienţă a creat breşa pe care mi-o doream în raţionalismul ei şi a spart gheaţa rezistenţei sale intelectuale. Tratamentul a putut continua cu rezultate mulţumitoare.»[17]

Să recunoaştem că farmecul acestei poveşti ţine şi de stilul în care Jung foloseşte prilejul oferit de sincronicitate pentru a se asigura că pacienta sa recalcitrantă surprinde bine paralela dintre vis şi evenimentul din lumea exterioară. După cum am mai spus deja, stilul în care sunt prezentate asemenea legături acauzale poate spori efectul transformărilor psihice declanşate de ele.

Chiar dacă fiecare experienţă sincronistică e unică în felul ei, par să existe anumite tipare în asemenea experienţe, mai ales când e vorba de persoane ce refuză să recunoască latura inconştientă, iraţională şi simbolică a existenţei lor. În actul întâi al poveştii noastre eul nu vede decât propria sa cale, dar urmează infernul sau potopul – întâlnirea lui Kathryn cu un bărbat necunoscut sau refuzul Elisei de a lua în considerare genul comediei muzicale –, apoi scena este pregătită pentru ca un accident acauzal să ridice cortina şi să înceapă actul al doilea.

Lucrând luni de zile cu un pacient ce pretindea că vrea să-şi analizeze visele împreună cu mine, însă respingea şi ridiculiza toate încercările mele de a găsi semnificaţii în visele sale, am continuat să înaintez fără speranţe, luând fiecare vis în serios şi în acelaşi timp simţind că nu ajungem nicăieri. De fiecare dată când îi sugeram că analiza viselor este, poate, inutilă, el insista să continuăm.

La sfârşitul unei şedinţe, după ce am analizat timp îndelungat un vis în care îi apărea un câine, făcând asociaţii şi ipoteze privind sentimentele evocate de acel câine, pentru ca apoi toate să fie respinse cu dispreţ, a trebuit să recunosc că m-am simţit uşurat. M-am ridicat în picioare şi am deschis uşa cabinetului, care se află într-un imobil numai cu birouri din centrul oraşului. Mă întreb şi azi dacă am avut aceeaşi prezenţă de spirit ca Jung atunci când i-am arătat pacientului meu ce-am văzut: în faţa uşii stătea ascultător şi atent, ca şi cum ar fi aşteptat să-i deschidem uşa, un câine mare de vânătoare.

Îl priveam în tăcere pe pacientul meu care se uita când la câine,

când la mine. A plecat fără să scoată o vorbă, minunându-se ca şi mine cum putuse ajunge câinele în faţa uşii cabinetului.

Săptămâna următoare am observat cu bucurie că pacientul meu nu se mai împotrivea cu atâta încăpăţânare ideii că visele ar putea avea o semnificaţie pentru el, iar apariţia câinelui – întâmplare despre care n-am vorbit niciodată – a marcat sfârşitul comportamentului său refractar. Uneori evenimentele sincronistice n-au nevoie să fie analizate pentru a induce o transformare, la fel cum se întâmplă ca o poveste să fie atât de izbutită încât îşi face efectul fără să ştii cum.

Visele «extrasenzoriale»

Pe lângă visele ce coincid cu evenimentele ulterioare în chip sincronistic, multe vise par să dezvăluie nu numai ce va fi, dar şi ce *este*, într-un mod care iese din tiparele experienţei senzoriale fireşti. Termenul cel mai des folosit în acest caz, «extrasenzorial», poate însă crea confuzii, după cum voi ilustra printr-un exemplu care se referă tot la câini.

O pacientă mi-a spus că m-a visat jucându-mă în curtea casei cu un câine alb uriaş. Am simţit că îmi stă inima în loc: aveam într-adevăr acasă un asemenea câine, cunoscut de toţi prietenii mei. Din fericire, n-am început să construiesc ipoteze despre înzestrările «extrasenzoriale» ale pacientei mele, căci, după ce mi-a povestit visul, a adăugat imediat: «Presupun că am visat câinele dumneavoastră alb fiindcă văd întotdeauna fire de păr alb pe pantalonii dumneavoastră. Sau aveţi cumva o pisică albă?» Nu era vorba de un «al şaselea simţ» al pacientei mele, ci de faptul că pantalonii mei sunt periaţi prea rar.

Analiza acestui vis s-a dovedit fructuoasă – pacienta mea a făcut asociaţii libere legate de câini în general şi de visul ei în mod special, am încercat să lămurim ce însemna pentru ea imaginea în care mă jucam cu un câine, ce reprezenta în raport cu sentimentele ei faţă de mine şi faţă de relaţia noastră. Legăturile cauzale – a văzut părul alb de pe pantalonii mei şi de aici s-a născut visul – pot fi fără îndoială la fel de semnificative ca şi legăturile acauzale implicate în sincronicităţi.

Pe de altă parte, câţiva pacienţi mi-au povestit vise în care apăreau detalii surprinzătoare din viaţa mea personală, detalii pe care era

imposibil să le cunoască şi pe care e cert că nu le-am dezvăluit. O femeie a visat că era ziua mea de naştere chiar de ziua mea de naştere. Alteia i-a apărut în vis, în mod repetat, numărul 909, adresa mea asupra căreia am păstrat confidenţialitatea. Altcineva a visat o întâmplare ce se potrivea perfect cu o scurtă povestire la care lucram tocmai atunci, povestire despre care nu-i spusesem absolut nimic.

Sunt aceste vise sincronistice, în sensul pe care am ajuns să-l dăm termenului, adică semnificative? Pentru mine da, chiar dacă n-au încărcătura dramatică a altor întâmplări relatate sau trăite, căci au întărit caracterul personal al relaţiei mele cu pacienţii. Sunt precum tuşele fine pe care scriitorul le pune în tabloul unde se defăşoară evenimentele principale – draperia mov a cărei culoare reflectă sentimentele unui personaj, mângâierea unui obraz ce dă o notă de tandreţe, vocea banală a recepţionerului care duce la o schimbare de ton.

Măreţe sau neînsemnate, dramatice sau anodine, visele sincronistice şi efectele lor asupra vieţii noastre ne provoacă să recunoaştem aleatorul încărcat de semnificaţii în scenariul pe care-l trăim. La fel ca visul în care Grace mi-a apărut cu o săptămână înainte să-şi reia şedinţele de terapie, experienţa mea legată de Jerry a schimbat cursul evoluţiei mele profesionale şi este o ilustrare dureroasă a pornirii irepresibile de a trage concluzii cauzale obiective în privinţa raportului dintre vis şi evenimentele exterioare.

În general, oamenii recurg la psihoterapie din două motive. Unii o fac pentru că au fost copleşiţi de împrejurări neobişnuite şi au nevoie de ajutor, deşi altminteri s-ar descurca; alţii pentru că educaţia şi dezvoltarea lor psihică sunt insuficiente şi nu fac faţă tensiunilor vieţii de zi cu zi.

Jerry aparţinea fără îndoială primei categorii. Bine adaptat, având un serviciu care îi oferea satisfacţii profesionale şi materiale, a venit la mine din două motive: avea SIDA şi, în urma decesului mamei sale, trebuia să aibă grijă de tatăl lui. Fiecare dintre aceste motive, luat separat, l-ar fi putut îndemna şi pe omul cel mai echilibrat să ceară ajutor; împreună, ele l-au copleşit până şi pe Jerry. Şedinţele de terapie au durat mai multe luni, timp în care i-am acordat întregul meu sprijin legat de starea sănătăţii şi de relaţia cu tătăl său, aşa încât, după mai puţin de un an, situaţia părea să se amelioreze. Starea sănătăţii

pacientului meu era stabilă datorită tratamentului urmat, iar tatăl se mutase la un azil de bătrâni unde se bucura de o bună îngrijire.

Am căzut de acord că misiunea mea fusese îndeplinită şi am încheiat şedinţele de terapie urându-i noroc. Un an mai târziu însă, l-am visat pe Jerry. Se afla într-o casă pe malul oceanului, întins în pat şi respira foarte încet. Atmosfera visului era angoasantă, ceva nu era în regulă, iar eu îl priveam fără să pot face nimic pentru el. M-am trezit dimineaţa neliniştit, având visul viu în minte, iar în săptămâna care a urmat m-am gândit intens la fostul meu pacient. De mai multe ori am fost cât pe ce să-l sun doar pentru a şti în ce stare se găseşte, dar mi-am spus că Jerry nu era genul de persoană care să aprecieze apelurile îngrijorate ale fostului său terapeut. Pe scurt, am făcut ce ar face majoritatea oamenilor: am ignorat visul, zicându-mi că e o născocire a fanteziei mele.

Au trecut câteva luni până să-mi dau seama cât de puternice pot fi asemenea născociri. Într-o bună zi, pe neaşteptate, am primit un telefon de la Jerry. A doua zi a intrat în cabinetul meu. Părea secătuit sufleteşte, obosit şi deprimat. După ce încheiasem şedinţele de terapie a început o relaţie dificilă şi toate sentimentele pe care reuşise ani de-a rândul să le domine au ieşit la suprafaţă. Cu câteva luni în urmă, fusese la un hotel pe malul oceanului, acolo unde îşi petrecuse vacanţele în copilărie, şi luase un amestec de medicamente şi substanţe chimice pentru a se sinucide. Obosit de viaţă, ar fi sfârşit oricum într-o agonie, aşa încât, simţindu-se părăsit, a hotărât să termine cu toate.

«Ce s-a întâmplat?» l-am întrebat tulburat, amintindu-mi visul avut cu luni în urmă.

«Am zăcut acolo în inconştienţă trei zile, apoi când m-am trezit mă simţeam ca dracu', dar eram viu. M-am dus acasă. Nimeni nu m-a căutat. De fapt, nimeni nu-mi simţea lipsa. Cei de la serviciu au crezut că pur şi simplu avusesm chef să-mi prelungesc weekendul. Nu vorbesc prea des cu tatăl meu, iar femeia de care tocmai mă despărţisem bineînţeles că n-a fost surprinsă de dispariţia mea.»

Se spune că un psihoterapeut ideal trebuie să cumpănească bine tot ce-i spune pacientului, de data asta însă reacţia mea a fost rapidă şi spontană. «Când s-a petrecut?», l-am întrebat eu, iar el mi-a spus data.

Imediat după ce a plecat, mi-am consultat jurnalul în care îmi

notez visele şi am descoperit că avusesem acel vis în săptămâna dinaintea tentativei lui de sinucidere. La următoarea vizită a lui Jerry i-am vorbit despre vis. Mă întrebam cum va reacţiona şi speram să înţeleagă din visul meu sincronistic că, deşi simţise că toate legăturile sale cu lumea fuseseră rupte, ele existau totuşi. M-am bucurat când am văzut că acceptă explicaţia mea şi am reluat şedinţele de terapie.

Luni de-a rândul mi-am reproşat că nu-l sunasem după vis, făcând inconştient ceea ce fac mulţi oameni când sunt confruntaţi cu asemenea sincronicităţi, purtându-mă ca şi cum visul ar fi fost premonitoriu – pur şi simplu un alt fel de a-mi aşeza eul în centrul universului, închipuindu-mi că, în marea mea înţelepciune, pot vedea o frântură de imagine din viitor şi pot interveni, la fel ca Dumnezeu, în cursul istoriei. De fapt, visul n-a devenit sincronistic decât în momentul când am aflat din pură întâmplare că un eveniment exterior a reprodus cu fidelitate experienţa mea lăuntrică. Iată pericolul de a considera *post facto* asemenea vise drept premonitorii: nu putem şi nu trebuie să ne reproşăm că n-am intervenit într-o situaţie care, din perspectiva experienţei noastre subiective, încă nu apăruse.

Semnificaţia acestui eveniment nu se leagă de intervenţia sau de neintervenţia mea, ci de faptul că visul meu l-a făcut pe Jerry să-şi schimbe părerea despre locul pe care-l avea în inimile şi minţile celorlalţi. Aşa cum se întâmplă de regulă în evenimentele sincronistice, graniţa între subiectiv şi obiectiv, lăuntric şi exterior, noi înşine şi ceilalţi devine un loc de întâlnire unde scenariul acţiunilor noastre se contopeşte cu personalitatea noastră şi, ca în orice poveste bună, capătă o rezolvare.

Deşi relaţia dintre pacient şi psihoterapeut reprezintă în cultura noastră unul dintre rarele teritorii în care viselor li se acordă atenţie, ea nu este unicul prilej ca visele sincronistice să intervină decisiv în scenariu. Legătura între mamă şi copil este o relaţie în cadrul căreia ne putem aştepta să apară fenomene sincronistice, inclusiv cele ce implică vise, iar visul colegului meu Pete e un exemplu care demonstrează că un vis sincronistic poate schimba întreaga poveste a vieţii noastre.

Pete a fost un copil înfiat la naştere şi n-a ţinut neapărat să afle cine sunt părinţii lui. La vârsta de 27 de ani, a început să aibă o serie de vise ce se repetau cu insistenţă şi în care apăreau părinţii lui

adevărați. Visele erau pregnante şi-l urmăreau zile de-a rândul, aşa încât le-a împărtăşit prietenilor lui. Vrând să-i protejeze pe părinții săi adoptivi, nu s-a gândit să-şi caute părinții adevărați până când repetarea obsedantă a viselor nu l-a îndemnat s-o facă. A cules toate informațiile disponibile de la serviciul de asistență socială care mijlocise înfierea.

Atunci a descoperit Pete câte detalii despre adevărații săi părinți îi apăruseră cu precizie în vise: originea sa etnică, de exemplu, ca şi faptul că visele începuseră când el avea aceeaşi vârstă pe care o avusese mama lui atunci când îl născuse. Spera ca acum, odată ce obținuse informațiile, visele să înceteze, însă ele au continuat până când, într-o noapte, a auzit limpede în vis cuvintele: «Numele mamei tale e Gladys.» După ce s-a trezit, visul i s-a părut lipsit de sens, căci numele mamei sale *adoptive* era Gladys. Mi-a spus că în acel moment nu se gândise că mesajul visului putea fi cu totul altul.

După încă un an de asemenea vise, Pete a luat în serios sfaturile celor din jur care erau convinşi că visele aveau o semnificație ascunsă şi şi-a reînceput căutările. Legile statului în care fusese înfiat erau mai puțin stricte în această privință, cerând doar consimțământul părinților adevărați şi al copilului ajuns la maturitate pentru a dezvălui identitatea lor. Pete a crezut că va fi simplu, din moment ce asistentul social cu care vorbise la început îi spusese că mama sa lăsase un asemenea consimțământ în scris. Totuşi, luând din nou legătura cu cei de la serviciul de asistență socială, noua angajată căreia i se încredințase cazul lui i-a spus că în dosarul adopției nu se afla consimțământul, aşa încât nu-i rămânea decât să se descurce pe cont propriu. Se simțea frustrat şi amărât, dar tocmai atunci a descoperit că visul îi vine în ajutor.

În încercarea de-a o convinge la telefon pe asistenta socială să-i dezvăluie măcar numele mamei şi ultima ei adresă cunoscută, i-a zis că visase că pe mama lui o cheamă Gladys. Asistenta socială a amuțit. I-au trebuit mai multe clipe ca să-şi revină. «Da, da… a bâiguit ea. Ei bine, numele ei *este* chiar Gladys» şi, simțind puterea visului sincronistic al lui Pete, a adăugat: «Dacă îți pune vreodată cineva o întrebare în legătură cu asta, spune-i că ți-a apărut în vis.» Două zile mai târziu, după ce a căutat prin cărțile de telefon, Pete a dat de urma mamei sale adevărate şi a reuşit să închege cu ea o legătură strânsă.

Povestindu-mi acest episod din viaţa lui, Pete continua să fie uimit nu numai de coincidenţa între vis şi numele mamei, ci şi de coincidenţa stranie ca mama adevărată şi cea adoptivă să poarte acelaşi nume. Frământându-se la început dacă să-şi caute sau nu adevărata mamă, se convinsese că semnificaţia coincidenţei ţinea de valoarea ei simbolică, de coerenţa pe care a adus-o în viaţa lui. A dat vieţii sale acea dimensiune a frumuseţii de care vorbeşte Kundera – detaliul semnificativ al unei coincidenţe ce simţim că îşi găseşte locul potrivit într-un roman, ca şi în biografia lui Pete.

Visele «extrasenzoriale» pe care le-am prezentat până acum se referă la un eveniment exterior apărut simultan cu o imagine lăuntrică, inconştientă ce i se arată unui singur om. Fenomenul visului împărtăşit în comun – doi sau mai mulţi oameni au acelaşi vis în acelaşi timp – e un caz particular al sincronicităţilor analizate aici. Naomi mi-a fost prezentată de un prieten care ştia că lucrez la această carte şi mi-a relatat o asemenea experienţă trăită de ea.

În tinereţe făcuse parte dintr-un cerc de prieteni care se simţeau strâns legaţi. Pe când se afla acasă şi povestea unor noi cunoştinţe despre vechii ei prieteni, cineva din vechiul grup a sunat-o pur şi simplu ca să evoce împreună vremurile de odinioară. Încântată de coincidenţă, Naomi n-a lungit convorbirea, ci a fixat o întâlnire cu el.

Când s-au întâlnit săptămâna următoare, după ce s-au pus la curent cu noutăţile, au început să vorbească despre un prieten decedat, un om atât de iubit de toţi din grup încât fusese poreclit Sfântul Chris. Simţindu-se vinovată că nu păstrase legătura cu Chris în ultimii lui ani de viaţă, Naomi i-a mărturisit prietenului ei că l-a visat de repetate ori pe Chris, în diverse locuri, făcând diferite lucruri. Pe faţa prietenului ei se citea uimirea. «Aha, deci şi tu!» i-a spus el şi a început să-i povestească seria de vise pe care le avusese cu Chris şi despre care nu spusese nimănui nimic, vise identice cu ale lui Naomi.

Am întrebat-o pe Naomi ce-a însemnat pentru ea această coincidenţă. Mi-a spus că aici erau de fapt două sincronicităţi. În primul rând, vechiul ei prieten a luat legătura cu ea chiar când avea nevoie să vorbească cu el, căci ducea dorul grupului de odinioară. În al doilea rând, când a înţeles că sentimentele ei faţă de Chris şi de întregul grup sunt împărtăşite, s-a simţit mai puţin singură.

Ascultând-o pe Naomi, m-am gândit la ceea ce, în terminologia legată de sincronicitate, se cheamă «activarea câmpului inconştient» – analog al câmpului electric sau magnetic, care îşi exercită influenţa asupra oamenilor aflaţi în raza sa de acţiune. Altă metaforă folosită deseori de Jung pentru a descrie această experienţă a simultaneităţii coincidente se referă la un anume grup de complexe arhetipale care sunt «constelate» de sentimentele împărtăşite de doi oameni în legătură cu evenimente importante din viețile lor. Cred că metafora câmpului inconştient activat surprinde bine ceea ce simți atunci când împărtăşeşti aceleaşi vise cu un prieten vechi. Ea exprimă sintetic sentimentele de apartenență, legătură reciprocă şi conştiință de grup – exact înțelesul pe care Naomi l-a dat întâmplării.

Când folosim aceste metafore apare totuşi o problemă: suntem tentați să le dăm un sens concret pentru a explica ce a «provocat» asemenea coincidențe, la fel cum *este* posibil să explicăm de ce două ace magnetice indică nordul în acelaşi moment şi în locuri diferite de pe glob. Miracolul visului împărtăşit al lui Naomi cred că ține tocmai de faptul că *nu* poate fi provocat de «câmpuri energetice» sau de «vibrații cosmice», ci se află dincolo de controlul conştient sau inconştient al oricui. Caracterul extraordinar şi în cele din urmă inexplicabil al acestui eveniment a făcut-o pe Naomi să înțeleagă cât de mult au însemnat pentru ea Chris şi grupul ei de prieteni, în momentul în care începea un nou capitol în viața ei. Rezultatul subiectiv al coincidenței, felul în care şi-a privit Naomi propriul trecut, nu pierde nimic din semnificație chiar dacă suntem incapabili să discernem cauza care a provocat-o.

Analiza viselor

Primul pas pe care-l avem de făcut pentru a evalua importanța viselor sincronistice, ale noastre sau ale altora, este să presupunem că visele sunt încărcate de semnificații. La începuturile psihologiei moderne aceasta părea o ipoteză îndrăzneață, astăzi însă teoriile din psihologie şi cercetările experimentale arată că ipoteza nu e nici naivă, nici prezumțioasă.

A presupune însă că visele sunt încărcate de semnificații nu înseamnă că ele reprezintă mesaje trimise de inconştient şi care

trebuie decodificate după instrucțiuni secrete legate de situații particulare, așa cum ne sugerează dicționarele de vise în care simbolurile sunt aşezate în ordine alfabetică, începând cu «abac» şi sfârşind cu «zodiac», şi sunt date interpretări standard universale, bune pentru toată lumea în toate epocile.

Semnificația visului seamănă mai curând cu semnificația unei poveşti. După cum o atestă nenumăratele cărți consacrate interpretărilor literare, în una şi aceeaşi poveste pot fi găsite multe sensuri ce ne ajută să ajungem la o înțelegere mai adâncă a noastră şi a lumii autorului poveştii. *Vrăjitorul din Oz* de L. Frank Baum a fost interpretat dintr-o gamă largă de perspective. Mulți jungieni, între care mă număr şi eu, au văzut în Dorothy un simbol al arhetipului feminin, iar în călătoria ei povestea dobândirii maturității psihologice. Dar aceasta nu e decât una dintre interpretări. Conform alteia, povestea lui Baum este o parabolă a situației economice din Statele Unite la începutul secolului XX, când americanii au încetat să se mai bizuie pe aur ca etalon – drumul de cărămizi galbene – în favoarea unei alte surse de bogăție simbolizate de Oraşul de Smarald şi de Vrăjitorul din Oz.

Am citat aceste exemple de interpretări literare divergente pentru a atrage atenția asupra unei atitudini răspândite din păcate printre criticii care analizează un text: ideile mele sunt corecte, ale tale sunt greşite; eu cunosc adevăratul înțeles al operei, tu nu. Când avem de-a face cu literatura, ar putea exista o justificare a acestei atitudini, ținând cont de gradul în care interpretarea reuşeşte să surprindă complexitatea textului. O interpretare a *Vrăjitorului din Oz* care ignoră rolul vrăjitoarei n-ar fi una prea bună. În ce priveşte însă visele, în care «textul» este cu desăvârşire subiectiv, nu pot exista interpretări absolut corecte sau greşite; există doar interpretări mai bune sau mai rele.

Ca şi în critica literară, valoarea interpretării viselor depinde, în parte, de măsura în care ea reuşeşte să dea seama de complexitatea imaginilor unui vis sau unei serii de vise. Spre deosebire însă de critica literară, interpretarea pe care o dăm viselor trebuie să țină întotdeauna cont şi de experiența noastră subiectivă – ce ne-a făcut visul să simțim şi să gândim, ce loc are visul în întreaga poveste a vieții noastre. O interpretare care explică toate imaginile, dar ignoră

experiența lăuntrică ori semnificația visului pentru cel ce visează, nu e de mare valoare, oricât ar fi de elegantă sau de pătrunzătoare. Mai ales atunci când e vorba de vise sincronistice, capacitatea noastră de a prețui trăirile subiective e esențială dacă vrem ca asemenea coincidențe să ne îmbogățească viața.

La unii dintre cei ce mi-au împărtăşit poveştile lor, aceste două atitudini – a presupune că visul are o semnificație şi a prețui experiența subiectivă – au apărut în chip firesc, din moment ce acordau acelaşi interes vieții lăuntrice – sentimente, fantasme, vise – ca şi vieții exterioare – relații, activitate profesională. Într-adevăr, pentru oameni precum psihoterapeuții, care îşi dedică cea mai mare parte a timpului dezvoltării vieții lăuntrice, a lor şi a altora, sincronicitățile reprezintă un fel de «stoc de mărfuri». Dar întâmplările relatate aici dovedesc că aceşti oameni nu dețin monopolul asupra viselor; ei nu posedă vreo însuşire deosebită care să explice de ce sunt eroii unor asemenea evenimente. Precum în cazul lui Jonathan, care a visat că trebuie să termine construcția casei, sau în cel al lui Pete, cu seria de vise despre mama sa, nu e nevoie decât de un dram de atenție îndreptată către viața lăuntrică.

Dat fiind că toată lumea visează, cea mai bună cale de a începe analiza viselor este să înțelegi că visul e o întâmplare cotidiană şi să-l examinezi cu atenție. Unii țin jurnale în care îşi notează visele, în vreme ce alții fac din când în când însemnări despre visele lor, atunci când ele îi tulbură. Să desenezi, să pictezi sau să sculptezi imaginile din vis ia mai mult timp, însă pentru cei ce se exprimă mai greu prin cuvinte e singura cale de a da vieții onirice importanța cuvenită.

Nici o metodă de a consemna visele nu e mai bună decât alta, aşa cum nu există vreo rețetă ideală de a citi o carte sau a privi un film. Cea mai bună cale este cea care ți se potriveşte. Prietena mea Yvonne citeşte pe nerăsuflate un roman din scoarță în scoarță pentru a intra în lumea creată de autor. Mie îmi place să citesc pe îndelete, să fac pauze după fiecare capitol şi să mă las purtat de impresiile mele. La fel se întâmplă şi cu basmele lăuntrice. Dacă presupui că visele au o semnificație şi dacă le dăruieşti o parte din timpul tău, într-o manieră ce se potriveşte personalității tale, vei afla fără îndoială despre viața ta lăuntrică mai multe decât ți-ai închipuit vreodată.

Datorită naturii simbolice a viselor, atunci când se întâmplă ca ele

să coincidă semnificativ cu un eveniment din viața exterioară, rezultatul e asemănător cu cel al unei lecturi care şi-a atins efectul scontat de autor: conştiința noastră se înalță, înțelegem mai bine cine suntem şi care e locul nostru în univers. În capitolul următor vom trece de la lumea viselor la cea a spiritului, în care coincidențele între viața lăuntrică şi evenimentele exterioare capătă o semnificație ce depăşeşte condiția noastră individuală.

Note

15. Traducere de Mariella Seulescu, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1971.

16. Jonathan Winson, «The Meaning of Dreams», *Scientific American* (noiembrie 1990), pp.86–96; June Kinoshita, «The Dreams of a Rat», *Discover* (iulie 1992), pp.34–41; Doug Stewart, «Do fish Sleep? And What's on Your Eyelash?», *National Wildlife* (aprilie/mai 1994), pp.50–59.

17. C.G. Jung, *The Collected Works of C.G. Jung*, vol. 8, Princeton University Press, Princeton, 1960, pp. 437–438, 525–526.

Capitolul 5
În căutarea autorului
Sincronicitatea şi viaţa noastră spirituală

Spiritul este adevăratul sine.

Cicero

Începând cu epoca Luminilor, moment decisiv în istoria occidentală, când încrederea în raţionalism şi în ştiinţa empirică a zdruncinat credinţele religioase, mulţi au rămas, în plan lăuntric, dezorientaţi, neştiind cum să interpreteze experienţe ce erau puse odinioară pe seama intervenţiei lui Dumnezeu, dar care, privite în lumina raţiunii, fie n-au sens, fie nu pot avea loc. Mai mult, transformările spectaculoase datorate revoluţiei industriale au întărit încrederea în ştiinţă, aşa încât preocuparea pentru latura iraţională şi subiectivă a vieţii a scăzut. Din perspectivă raţională şi empirică, trăirile noastre religioase şi spirituale sunt privite mai curând ca «ficţiuni». Pentru că semnificaţiile pe care le atribuim acestor trăiri nu pot fi «demonstrate», «cauzele» acestor fenomene rămânând nedeterminate, «criza credinţei» a devenit o maladie specifică epocii moderne.

Subliniind aceste trăsături generale, nu vreau să neg că mulţi oameni din lumea de azi au rămas credincioşi fervenţi, legaţi de anumite comunităţi, simboluri sau tradiţii după care se conduc în viaţa lor lăuntrică şi în cea exterioară. Dar chiar şi în cadrul acestor comunităţi se poate percepe un anume declin.

La alţii, «criza credinţei» a luat alte forme. Respingând credinţele religioase tradiţionale sau simţind că asemenea practici nu se mai potrivesc pentru a exprima propriile lor trăiri, au dat un alt sens

termenilor de «religie» ori «spiritualitate». Cuvântul «religios» este de regulă folosit în legătură cu religia instituționalizată, «spiritualitate» desemnând în schimb «credințele mele personale» sau «trăirile mele individuale», o transformare semantică pe seama căreia se poate pune sistemul eteroclit de credințe şi practici cunoscut sub numele de «New Age».

Oricare ar fi poziția pe care ne-am situa, nu putem nega că aceste «ficțiuni» ale noastre, trăirile religioase şi spirituale, credințele şi practicile, reprezintă o parte esențială şi universală a naturii noastre umane, indiferent de măsura în care ne-a preschimbat sau ne va preschimba în plan exterior încrederea în rațiune şi ştiință. E în firea omului să spună poveşti, să dea sens vieții prin simboluri, să fie în căutarea unei trăiri adânci şi directe a misterului ce se află dincolo de mărginirea existenței noastre pieritoare, iar tehnologia, oricât de avansată ar fi, nu poate schimba aceste trăsături esențiale. La începuturile psihologiei moderne, pe când se încerca identificarea instinctelor fundamentale ale personalității umane, Jung a introdus conceptul de «instinct religios» pornind de la observația că în toate culturile s-au spus poveşti despre geneza universului şi sensul său, iar semnificațiile au fost perpetuate prin ritualuri menite a conduce spre trăirea unei realități transcendente.

În zilele noastre se accentuează tensiunea între perspectiva pur ştiințifică asupra lumii şi credința în existența unei puteri ce ne depăşeşte şi, fie că ne place sau nu, cu toții suntem confruntați cu o profundă schimbare de optică în privința rolului pe care «poveştile sacre» îl au în viața noastră. Sunt oare credințele mele «ficțiuni» – în sensul mai curând peiorativ al termenului –, reprezintă ele fantasme despre natura existenței, pe care le-am născocit ca să-mi asigur propria linişte ori să mă amăgesc? E oare cu putință să «demonstrezi» existența lui Dumnezeu neavând acces la altceva decât la trăirile tale subiective – ce se petrece cu tine, ce simți, ce sens dai întâmplărilor?

Aşa cum am văzut până acum, în toate împrejurările ce ridică întrebări grave sau ne îndeamnă să trecem prin prefaceri profunde, evenimentele sincronistice joacă deseori un rol important, uneori decisiv. În poveştile legate de viața noastră spirituală sau religioasă, principiul de conexiune acauzal ce constituie nucleul experienței sincronistice, legătura semnificativă între realitatea obiectivă şi trăirea

subiectivă, poate fi o punte între cerinţele raţiunii şi credinţă.

În acest capitol vom prezenta felul în care coincidenţele semnificative modelează, în planul vieţii spirituale, poveştile unor oameni, iar importanţa pe care au dat-o trăirii lor subiective ne va conduce către întrebările fundamentale privind natura experienţei religioase, relaţia dintre ea şi cunoaşterea ştiinţifică a lumii, precum şi perspectiva psihologiei asupra ştiinţei şi religiei. Poveştile sincronicităţilor din viaţa spirituală ne vor ajuta să înţelegem mai bine natura umană.

Cum l-am întâlnit pe îndrumătorul meu spiritual

Lucrând la capitolul despre dragoste şi prietenie am descoperit că, atunci când întrebi pe cineva cum s-a întâlnit prima oară cu soţul, soţia, iubitul sau iubita, sunt şanse să auzi o poveste sincronistică. Nu este deci surprinzător să se întâmple acelaşi lucru dacă întrebarea se referă la evoluţia spirituală. Întreabă pe cineva cum l-a cunoscut pe îndrumătorul său spiritual şi cum a pornit pe ceea ce consideră a fi calea lui spirituală, şi vei vedea că lucrurile s-au petrecut de cele mai multe ori în chip sincronistic. Am fost însă surprins să descopăr cât de puţini erau cei ce vorbiseră altora despre împrejurarea în care s-a petrecut trezirea lor spirituală – după părerea mea un semn al importanţei scăzute (sau poate al reţinerii) cu care tratăm asemenea poveşti sacre ce joacă un rol central în cadrul relaţiilor umane din alte culturi. Acesta e motivul pentru care mă consider norocos că am avut prilejul să ascult numeroase poveşti ce dezvăluie felul în care, prin pură întâmplare, oamenii şi-au găsit drumul spre o treaptă mai înaltă de conştiinţă.

Privind retrospectiv, n-ar fi trebuit să mă mire că atunci când începeam să dau o primă formă acestui capitol am primit un telefon de la o tânără femeie pe nume Ellie. Un prieten i-a spus că scriu o carte despre sincronicitate, iar ea s-a gândit să-mi spună povestea trezirii sale spirituale. Intenţionasem să lucrez în acea zi, dar m-am hotărât să pun eu însumi în practică sfatul pe care-l dau în legătură cu sincronicităţile şi să mă deschid către semnificaţia potenţială a acestei coincidenţe. Mi-am schimbat planurile pentru a mă vedea cu ea chiar

în acea zi şi, la scurt timp, am reuşit să ne întâlnim într-un magazin aglomerat din apropierea şcolii ei.

«Nu i-am vorbit nimănui despre asta, mi-a spus ea cu un amestec de stânjeneală şi încredere în sine, dar motivul pentru care sunt aici, vorbesc cu tine şi fac ce fac în viaţa mea ţine în mare măsură de întâmplare.» De formaţie ştiinţifică, fără deschidere către spiritualitate sau psihologie, Ellie mi-a spus că în urmă cu un an, pe când avea douăzeci şi cinci de ani, a trecut printr-o criză: cariera ştiinţifică, pentru care se pregătise dintotdeauna, nu era tocmai ce-şi dorea, dar habar n-avea care ar fi fost chemarea ei.

«Simţeam că am ajuns la capătul vieţii mele. Nu mi-a trecut niciodată prin minte să mă sinucid, însă pur şi simplu ştiam că viaţa pe care o dusesem până atunci se încheiase.» Întâmplarea a făcut ca o prietenă să-i dea o carte de Marianne Williamson.[18] Era prima carte de acest gen pe care o citea şi a interesat-o. Incitată de perspectiva spirituală a Mariannei Williamson, ar fi vrut s-o asculte, dar sala în care îşi ţinea conferinţele era departe, iar Ellie n-avea maşină. A aflat însă că Marianne Williamson avea o emisiune la radio, aşa că a început să-i asculte cu regularitate emisiunea. Timp de şase luni s-a simţit din ce în ce mai atrasă de mesajul ei spiritual.

Comunitatea spirituală numită Agape Center, deseori pomenită în emisiunile radiofonice, i-a trezit curiozitatea; a descoperit că se afla în apropiere şi a început să participe sistematic la evenimentele organizate acolo. În acelaşi timp, unchiul ei care era hipnoterapeut a întrebat-o dacă nu vrea să urmeze şedinţe de hipnoză cu el, nu în scopuri psihoterapeutice, ci pentru a o ajuta să scape de obiceiul de a-şi roade unghiile.

«Aşa se face că am ajuns să mă duc la Agape Center şi la şedinţe de hipnoterapie», mi-a spus Ellie, înaintând încet în povestea sa, de parcă ei înseşi i-ar fi venit greu să creadă. Într-o bună zi, pe când se afla într-o librărie şi frunzărea revistele, o carte uitată de cineva pe masa din faţa ei i-a atras atenţia. A răsfoit cartea peste care dăduse din întâmplare şi nu părea s-o intereseze, dar a găsit acolo o referire la Ken Wilbur[19] şi la psihologia transpersonală, de care nu auzise nimic până atunci.

La puţin timp după această întâlnire întâmplătoare cu noţiunea de psihologie transpersonală, în decursul meditaţiilor sale pe care le

numea «comuniunea cu eul ei superior», Ellie a trecut printr-o experiență spirituală care a pus capăt îndelungatei sale perioade de confuzie. A avut atunci o revelație în legătură cu rostul vieții ei şi cu drumul pe care trebuia să înainteze. Mi-a povestit că mesajul primit îi spunea că psihologia transpersonală era calea ei, deşi la acea dată nu ştia ce înseamnă psihologie transpersonală.

Curând după această experiență, într-o cafenea, privirile ei s-au întâlnit cu ale unui tânăr. La început a evitat jocul privirilor, apoi însă s-a «lăsat dusă de val» şi a intrat în vorbă cu el. Spre sfârşitul conversației, aflând că era licențiat în sociologie, l-a întrebat dacă nu ştie din întâmplare ce este psihologia transpersonală. El i-a răspuns că habar n-avea, dar, după ce s-a mai gândit, şi-a adus aminte că mama unui prieten al lui studiase psihologia la o universitate numită John F. Kennedy. Asta era tot ce ştia.

«A doua zi am aflat numărul de telefon al universității. Am sunat acolo şi am întrebat, la fel cum întrebasem o mulțime de oameni după ce avusesem acel moment de limpezire interioară, dacă ştiu ce este psihologia transpersonală. Mi s-a răspuns cu un hohot de râs: „Avem un întreg program de specializare în domeniul ăsta!“ Aşa se face că am sfârşit prin a studia acolo şi m-am decis să devin psihoterapeut. O serie întreagă de întâmplări norocoase: am primit pe neaşteptate cartea Mariannei Williamson, am dat peste acea carte în librărie din pură şansă, eul meu superior mi-a spus că psihologia transpersonală e calea pe care trebuie s-o urmez, iar apoi s-a întâmplat să mă întâlnesc cu un om care m-a îndrumat spre Universitatea John F. Kennedy, fără ca el să ştie nimic despre psihologia transpersonală!»

În urma a ceea ce, privit din exterior, pare o simplă serie de întâmplări norocoase, Ellie s-a convins că face exact ce avea nevoie să facă, atât în planul vieții ei spirituale cât şi în cel al vocației, iar rolul pe care şansa pare să-l fi jucat a conferit poveştii ei acel element miraculos întâlnit în toate experiențele sincronistice.

Mulți dintre noi am putea spune probabil poveşti asemănătoare privind felul în care am ajuns să facem ce aveam nevoie să facem, iar povestea lui Ellie, cu întâmplările ei aleatoare, nu are nici caracterul dramatic, nici probabilitatea extrem de scăzută de a se produce întâlnite în coincidențele semnificative prezentate până acum. Important aici e sensul pe care Ellie l-a dat întâmplărilor aleatoare: s-a

lăsat condusă de o serie de coincidenţe norocoase către locul unde şi-a găsit ceea ce consideră a fi vocaţia ei spirituală. Nu şi-a propus să caute Universitatea John F. Kennedy. Nu s-a hotărât să devină psihoterapeut. Nu şi-a spus sieşi într-o bună zi: «Trebuie să fac ceva ca să ies din vidul spiritual în care mă aflu» şi nu şi-a propus să meargă la biserică pentru a-şi găsi împlinirea spirituală. De fapt, la începutul a ceea ce avea să considere mai târziu drept trezirea ei spirituală, habar n-avea ce să facă şi încotro să se îndrepte ca să depăşească momentul de criză din cariera ei ştiinţifică.

Toate coincidenţele din povestea lui Ellie *i s-au întâmplat ei*, fără ca ea să le fi provocat, dar i-au determinat evoluţia lăuntrică şi cea exterioară. A interpretat ea evenimentele, retrospectiv, în acest sens? A «făurit» ea povestea? Da şi nu. După cum mi-a spus, ocaziile venite din exterior – Agape Center, hipnoterapia, psihologia transpersonală – au apărut din întâmplare în viaţa ei într-un moment când aştepta o prefacere, iar ea a răspuns acţionând. Ca în toate poveştile prezentate aici, o coincidenţă capătă sau nu sens în funcţie de atitudinea noastră faţă de ea.

Roberta şi-a găsit calea spirituală printr-o coincidenţă bizară. Conducea pe o autostradă interminabilă din Ohio, când, obosită de monotonie, a simţit brusc pornirea să părăsească autostrada şi s-o apuce pe drumuri de ţară. A zărit de la distanţă în mijlocul câmpului mai multe construcţii şi un grup de oameni care păreau că sărbătoresc ceva. Mirată că dă peste aşa ceva atât de departe de drumurile bătute, şi-a urmat instinctul şi a descoperit că era vorba despre o comunitate spirituală organizată în jurul unui guru, comunitate a cărei zi de înfiinţare era sărbătorită tocmai atunci, iar tradiţia cerea ca vizitatorii să fie întâmpinaţi cu braţele deschise.

Coincidenţa a frapat-o pe Roberta, la fel cum s-a întâmplat şi cu Pete când a dat de Mary într-un motel din deşertul Mojave sau cu prietenul meu John când s-a întâlnit cu cel ce avea să-i devină mentor într-un *ashram* izolat din India. Roberta a aflat mai multe despre comunitate, despre practicile ei şi despre guru şi mi-a spus că, pentru ea, trezirea spirituală s-a petrecut în ziua când, într-un loc neumblat, a nimerit în toiul unei sărbători. Pentru mine, morala întâmplării e că până şi cele mai umile drumuri duc undeva.

Naomi mi-a spus, la rândul ei, ce i s-a întâmplat pe când avea şaptesprezece ani şi locuia într-un *ashram* din Nepal. De multă vreme suferea de o boală pe care nici un medic din câţi au consultat-o, occidentali şi orientali, nu fusese în stare s-o diagnosticheze şi s-o vindece. După ce într-un vis tulburător i-a apărut cu toată pregnanţa figura unui bărbat necunoscut, deşi bolnavă, a hotărât să părăsească *ashramul* şi să pornească la drum.

La fel ca Roberta, Naomi n-a urmat vreo rută anume şi, condusă de şansă şi intuiţie, a ajuns într-un oraş din India. Căutând o clinică specializată în tratamente naturiste şi sperând că medicii de acolo ar putea s-o vindece, nu mică i-a fost uimirea să-l întâlnească pe omul ce-i apăruse în vis cu luni în urmă şi al cărui chip îi rămăsese viu în memorie de parcă l-ar fi visat noaptea precedentă. Simţind limpede că visul şi faptul că-l găsise pe acel om erau un semn important, a urmat tratamentul prescris de el şi s-a însănătoşit. A rămas la clinică încă trei ani pentru a se pregăti cu cel ale cărui înzestrări spirituale şi medicale i-au deschis ochii în privinţa legăturilor dintre trup, minte şi spirit.

Povestea întâlnirii lui Barry cu omul care avea să-l îndrume în astrologie începe cu o sincronicitate şi sfârşeşte printr-o lecţie a cărei morală e departe de ce îşi închipuise el iniţial. Iată relatarea lui:

«În 1981, pe când eram student la Universitatea din Chicago, am primit o bursă ca să studiez la Calcutta limba bengali. Cum astrologia hinduistă era subiectul lucrării mele de licenţă, m-am interesat şi am găsit un bătrân bengalez care a fost de acord să-mi predea elemente de astrologie. Îl chema Prodip şi era un om interesant care trecuse prin multe în viaţă. Pe la mijlocul şederii mele acolo, mi-a sugerat să mă întâlnesc cu Torun, fiul lui, de asemenea astrolog şi chiromant.

După ce am străbătut un cartier cu case dărăpănate, am bătut la uşa lui Torun şi am intrat într-o încăpere minusculă. În faţa mea se afla un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu un ten închis şi o privire foarte intensă. M-am prezentat spunându-i că tatăl său mă trimisese, dar nu m-am simţit atras de el, iar scurta lui expunere nu m-a impresionat, aşa încât m-am ridicat imediat, i-am mulţumit şi am plecat.

Întors la Chicago, mi-am susţinut examenele şi am obţinut o nouă bursă în India la începutul lui 1983. În acel an am simţit cât de legat sunt de Calcutta. E unul dintre cele mai fascinante oraşe din lume.

Acum ştiam bine bengali şi m-am gândit să mă întorc la Prodip pentru a-mi relua lecţiile. Mi-a spus însă că era prea bătrân ca să mai predea şi mi-a propus în schimb să-mi continui studiile cu fiul lui. Ideea asta nu mă încânta şi am plecat de la Prodip descurajat.

Vreme de o săptămână m-am tot întrebat ce o să se aleagă de studiile mele. Într-o bună zi mă plimbam pe stradă şi am văzut doi bărbaţi care mă priveau. Cel mai tânăr s-a apropiat de mine plin de entuziasm: „Ce mai faci?“ A început să-mi facă conversaţie. Nu-l recunoşteam, aşa că l-am întrebat pe un ton ezitant dacă ne cunoaştem. După cum avea să se dovedească mai târziu, nu ne întâlnisem niciodată. Celălalt bărbat se uita la mine cu o privire intensă, atât de intensă încât nu l-am mai luat în seamă pe tânărul care se gudura pe lângă mine. Fără să-mi dau seama de ce, i-am zâmbit, iar el mi-a răspuns cu acelaşi zâmbet. Nu-l recunoşteam, dar m-am îndreptat spre el şi l-am salutat. M-a întrebat dacă îmi aduc aminte de el. „Nu, deşi îmi pari cunoscut“ i-am răspuns. „Sunt fiul lui Prodip“ mi-a zis. I-am spus că voiam să-l văd ca să discutăm dacă îmi pot continua studiile cu el.

Brusc a devenit extrem de călduros. „Foarte bine, mi-a zis. Vino cu mine“ şi m-a luat de mână. Din acel moment a devenit mentorul meu. Întâlnirea întâmplătoare de pe stradă a produs o schimbare uluitoare: Torun mă atrăgea acum ca un magnet şi aveam sentimentul că relaţia cu el îmi era predestinată.»

La început Torun l-a ajutat pe Barry să-şi lărgească cunoştinţele în astrologie şi hinduism, după o vreme însă l-a îndemnat să-şi urmeze propria cale, fără a se mai bizui pe sprijinul unui îndrumător.

Povestea evoluţiei spirituale a Lisei, plină de sincronicităţi, demonstrează adevărul pe care Barry l-a aflat de la Torun: cunoaşterea e rezultatul cercetării atente a sinelui şi nu se bazează pe învăţători şi învăţături din afară. În povestea Lisei, natura a jucat rolul de îndrumător spiritual.

Provenită dintr-o familie din sud cu puternice tradiţii protestante, Lisa a participat activ la viaţa religioasă a comunităţii. Căsătorită cu un comis-voiajor şi având trei copii, mi-a spus că, oricât de mult şi-ar fi iubit soţul, absenţele lui repetate au făcut-o să înţeleagă că el nu-i putea dărui acea intimitate pe care şi-o dorise dintotdeauna. Când

copiii au crescut şi au devenit mai puțin dependenți de ea, iar Lisa şi-a împlinit visul de a-şi continua studiile de medicină, ea şi soțul ei au hotărât de comun acord că e mai bine să se despartă decât să continue o relație rece.

Reacția comunității religioase căreia îi aparținea a fost însă promptă. Mulți dintre apropiații ei au blamat-o pentru divorț, luând partea soțului şi acuzând-o de lipsă de înțelegere şi egoism. Simțindu-se judecată de ceilalți şi neavând nici un sprijin în afară, Lisa se afla într-o situație grea – acel gen de situație ce caracterizează, aşa cum am văzut, evenimentele sincronistice: perioada de tranziție.

Lisa mi-a spus că atunci a început să aibă vise şi viziuni cum nu mai avusese niciodată. Într-o serie de vise îi apăreau ritualuri amerindiene, vraci şi şamani, iar în timpul zilei avea viziuni în care aceste personaje i se arătau şi vorbeau cu ea. Altă serie de vise şi viziuni implicau figuri necunoscute de Lisa la acea dată, dar despre care a aflat mai târziu că sunt zeități indiene: zeul-elefant Ganesha şi puternicul zeu Shiva, cu care a visat că face dragoste. Educația ei religioasă strictă a făcut-o să fie şocată de asemenea imagini «păgâne», dar psihoterapeutul ei – la care apelase în urma divorțului – a sfătuit-o să urmărească firul viziunilor şi să vadă unde duce.

Lisa a descoperit că toate o conduceau spre natură. Pe măsură ce figurile umane ce i se arătau începeau să se estompeze, în viața ei spirituală apăreau tot mai des ceea ce ea numea «călăuze animale». Această fază a evoluției ei spirituale a fost inaugurată de o sincronicitate deosebit de puternică. A avut viziunea unui şarpe uriaş, atât de mare încât nu-i putea vedea nici capul, nici coada, depunând pe altarul din fața ei un obiect sacru la care ea trebuia să se închine. Câteva zile mai târziu, pe când stătea sprijinită de un buştean în mijlocul naturii, acolo unde se ducea să mediteze în perioada divorțului, a auzit un foşnet de frunze şi a văzut un şarpe superb care înainta încet. În acel moment, când realitatea exterioară i-a oglindit viața lăuntrică, Lisa a căpătat mai multă încredere în procesul straniu al dezvoltării ei spirituale, proces prin care trecea în singurătate, însoțită de visele şi viziunile ei.

De atunci şi-a început propriile căutări, făcându-şi un obicei din a veni în acelaşi loc din pădure, unde şi-a făurit un ritual întemeiat pe viziunile ei şi pe lecturile despre spiritualitatea naturii. A trasat un

cerc de jur-împrejur pe pământ, simbolizând plenitudinea şi protecţia, în semn de respect a adus ofrande pentru spiritele animalelor locului, apoi a aşteptat să vadă ce se întâmplă. A fost vizitată aproape de fiecare dată de animalele din acea zonă: păsări, şopârle, şerpi, insecte, toate veneau la ea, uneori răspunzând chemărilor ei când avea nevoie să fie călăuzită, alteori pur şi simplu pentru a-i ține companie.

Aflând povestea Lisei, am fost surprins de asemănarea între practicile ei spontane şi ritualurile amerindiene. Mi-a spus că, odată eliberată de constrângerile căsătoriei şi de atitudinea religioasă tradițională, a fost în stare să se apropie de spiritul acelui loc în care, vreme de mii de ani, trăiseră oameni ale căror ritualuri părea să le recreeze acum pentru sine. Se simțea profund legată de acel pământ, pe care de altfel strămoşii ei locuiseră de două sute de ani.

Povestea Lisei se deosebeşte de celelalte în care oamenii îşi întâlnesc îndrumătorii spirituali sau ajung la o înțelegere mai largă prin evenimente întâmplătoare. Pentru Lisa, rolul de îndrumător spiritual a fost jucat de natură şi de istoria vie a locului. Avem de-a face aici cu alt gen de sincronicitate. Felul spontan în care şi-a creat ritualurile, asemănarea cu practicile tradiționale despre care la început nu ştia nimic, viziunile în care îi apăreau divinități – toate acestea dovedesc că sincronicitatea nu trebuie neapărat să fie un incident singular şi dramatic, ci poate lua forma unui proces îndelungat de contopire cu universul.

Este oare totul sincronicitate? Cum privim semnificația evenimentelor

După ce am prezentat cele mai diverse experiențe sincronistice – dramatice sau umile, semnificative în exterior sau declanşând prefaceri lăuntrice – cititorul s-ar putea întreba «Dar ce *nu este* sincronicitate?», întrebare cu atât mai legitimă cu cât ne aflăm în domeniul spiritualității şi al religiei. Am dat numeroase exemple privind felul în care oamenii percep evenimentele aleatoare din viața lor drept semnificative, nu pentru că rezultă de aici anumite schimbări exterioare – o slujbă, o poveste de dragoste, o prietenie –, ci datorită prefacerilor *lăuntrice* care au influențat imaginea lor despre sine,

transformări care, evident, nu pot fi confirmate de nimeni din afară. Aceste exemple ridică o problemă esențială: cum percep oamenii semnificația vieții lor.

N-a căutat Lisa înadins un sens spiritual în aparițiile animalelor pentru a primi confirmarea de care avea nevoie? Nu cumva Ellie își spune povestea astfel încât să pară că a fost condusă de o forță spirituală asupra căreia nu are nici un control? Oare nu poți trage concluzii filozofice sau religioase din aproape tot ce ți se întâmplă? Nu acordăm de fapt vieții noastre o semnificație pentru că asta ne face să ne simțim mai importanți, sau chiar aleși ai soartei? Voltaire, gânditorul ce ilustrează cel mai bine spiritul epocii Luminilor, a scris *Candid*, minunata lui satiră, tocmai pentru a-și bate joc de felul confuz, facil și prin urmare comic în care unii vor cu orice preț să găsească o semnificație în orice li se întâmplă, ca și pentru a răspunde la întrebări de genul celor de mai sus.

Candid, eroul povestirii, e însoțit din catastrofă în catastrofă de profesorul său, doctorul Pangloss, care, în ciuda realității evidente, se încăpățânează să repete că toate sunt cum nu se poate mai bune în cea mai bună dintre lumile cu putință. Voltaire își încheie romanul cu discursul pe care Pangloss i-l ține lui Candid: «Toate evenimentele se înlănțuie în cea mai bună lume cu putință: dacă n-ai fi fost alungat dintr-un frumos castel cu picioare în spate de dragul domnișoarei Cunigunda, dacă n-ai fi fost prins de Inchiziție, dacă n-ai fi cutreierat America de jos, dacă n-ai fi străpuns cu spada pe baron, dacă n-ai fi pierdut toți berbecii aduși din fericita țară Eldorado, n-ai mânca aici dulceață de chitre și fisticuri.»[20]

Ce-i drept, într-o carte despre sincronicitate, fiecare poveste legată de evenimente accidentale e prezentată de eroii întâmplărilor drept încărcată de semnificații și declanșând mari prefaceri lăuntrice, iar acest mod de a prezenta lucrurile ne duce cu gândul la Pangloss. Aproape orice – apariția unui șarpe, întâlnirea cu profesorul de astrologie, întâmplările petrecute după încheierea studiilor – capătă o semnificație copleșitoare și ne preschimbă viața. Desigur, satira lui Voltaire, ca toate satirele, se întemeiază pe o exagerare. Cunosc foarte puțini oameni care, asemenea lui Pangloss, cred neabătut că orice li se întâmplă e încărcat de semnificații sau pot afirma cu tărie că, dacă n-ar fi văzut un șarpe sau nu și-ar fi întâlnit soțul, praful și pulberea s-ar

fi ales de întreaga armonie a universului.

Ţin să atrag atenţia cititorului că în poveştile prezentate până acum, inclusiv în cele tocmai istorisite, apar oameni aflaţi într-un moment de cumpănă al vieţii lor, nu ştiu încotro s-o apuce şi n-au pornirea de a interpreta evenimentele vieţii lor de pe poziţia filozofică a lui Pangloss, conform căreia «toate sunt cum nu se poate mai bune în cea mai bună dintre lumile cu putinţă». Sensul evenimentelor sincronistice e de multe ori în contradicţie directă cu ceea ce oamenii vor să creadă că e cursul vieţii lor. De-a lungul întregii sale vieţi, Lisa fusese legată de biserică şi a suferit atunci când prietenii i-au întors spatele; fără îndoială că nu-şi dorea să părăsească acea comunitate. La fel s-a întâmplat şi cu Ellie: criza a atins-o atunci când nu mai putea tăgădui că lucrul pe care voia să-l creadă important – o carieră ştiinţifică – în realitate n-o mulţumea.

În numeroase evenimente sincronistice, dacă nu chiar în majoritatea, ceea ce oamenii doreau să creadă despre ei şi despre vieţile lor – pe plan afectiv, profesional, psihologic şi spiritual – s-a dovedit a fi, prin pură coincidenţă, cu totul altceva decât părea la început. Într-o carte, poveştile sunt spuse după ce evenimentele s-au petrecut şi după ce oamenii şi-au formulat o părere despre semnificaţia lor, iar cititorul e tentat să uite că, în momentul desfăşurării evenimentelor, semnificaţia lor – sensul pe care l-au căpătat în povestea vieţii fiecăruia – nu era deloc atât de limpede şi simplu pe cât se dovedeşte acum.

Dacă unii par să atribuie, cu o uşurinţă demnă de Pangloss, semnificaţii majore, ba chiar cosmice, evenimentelor minore, asta cred că se întâmplă pentru că aflăm poveştile abia după ce s-au consumat. Îi invit însă pe cititori să-şi închipuie ce au trăit acei oameni chiar în momentul desfăşurării întâmplării. Dacă vieţile noastre sunt poveşti, atunci cele ce mi-au fost relatate şi cele prezentate aici sunt versiuni revăzute şi editate. Pentru cei implicaţi, trăirea semnificaţiei ţine în cea mai mare măsură de experienţa originală.

Dar admiţând că aşa stau lucrurile, problema nu este încă pe deplin rezolvată. Nu cumva oamenii au «citit» retrospectiv în evenimente ceea ce voiau să citească? Găsesc interesantă această obiecţie pentru că pune în discuţie raportul subiectiv–obiectiv, temă centrală în

psihologie: este experiența noastră subiectivă mai importantă decât cea obiectivă? Dacă semnificația este un fenomen pur subiectiv, faptul că ne spunem nouă înşine poveşti cu sens despre viață nu conduce la concluzia că noi ar *trebui* să fim autorii?

E momentul să subliniem ce am auzit în repetate rânduri în relatările despre evenimentele sincronistice: cei ce povestesc întâmplarea n-au avut deloc sentimentul că ar fi autorii acelei experiențe. Când are loc o coincidență între o stare lăuntrică şi un eveniment exterior întâmplător, coincidență neprovocată şi necăutată de noi, nu simțim că noi am fi scris povestea, ci e ca şi cum o forță obiectivă, exterioară, un principiu al ordinii divine, Dumnezeu ori Destinul, are un plan în privința noastră. În momentul desfăşurării evenimentului sau când privim în urmă spre o serie de asemenea evenimente, vedem o organizare şi o intenție ce *par* obiective, ca şi cum povestea ar fi scrisă de altcineva, în nici un caz de noi. Uneori caracterul excepțional al evenimentului e dat tocmai de faptul că s-a petrecut, deşi avea o şansă atât de mică să se producă.

Cine *este* atunci autorul? De unde vine semnificația poveştii noastre? Pentru oamenii religioşi, ale căror trăiri se întemeiază pe credința în existența unui Dumnezeu obiectiv, e limpede că Dumnezeu e autorul. Cineva care crede că Dumnezeu intervine în viața noastră de zi cu zi nu ar numi sincronistice evenimentele din poveştile pe care le-am prezentat, ci ar spune pur şi simplu: «Dumnezeu m-a condus spre soțul meu», «Am simțit o chemare divină pentru slujba mea» sau «Dumnezeu a vrut ca eu să mă aflu acolo tocmai atunci».

Ce se întâmplă însă cu cei ce nu împărtăşesc această credință privind existența obiectivă a lui Dumnezeu? Întrebări precum «De unde vine sensul?» sau «Cine *este* autorul poveştilor noastre?» mă duc cu gândul la o celebră frază a lui Voltaire: «Dacă Dumnezeu n-ar fi existat, ar fi trebuit inventat.» Această observație privind oamenii şi necesitatea noastră de a-l inventa pe Dumnezeu a primit din partea lui Jung o explicație mai serioasă şi mai elaborată, pornind de la premisa că nu noi îl «inventăm» în mod deliberat pe Dumnezeu spre a ne amăgi, ci toate ființele umane împărtăşesc capacitatea de a simți şi a-şi închipui plenitudinea.

Cum am spus în introducere, termenul de arhetip, introdus de Jung,

e definit ca un tipar al percepției psihologice şi al înțelegerii, comun întregii specii umane. Unul dintre aceste moduri de percepție, poate cel mai important dintre cele identificate de Jung, este arhetipul plenitudinii, capacitatea de a percepe unitatea fundamentală în elementele disparate ale experienței noastre. Aşa cum am văzut în diversele evenimente sincronistice prezentate, percepția plenitudinii în aceste întâmplări nu izvoreşte din eul nostru sau din conştiința de sine, ci din felul în care semnificația uneşte *tot* ceea ce suntem, părți din experiența noastră de care nu am fost conştienți, potențialități pe care le-am lăsat într-o stare de somnolență sau nu le-am dezvoltat, elemente ale personalității noastre despre care nu ştiam că există.

Acest arhetip trimite către o personalitate aflată pe o treaptă mai înaltă şi care aduce tot ce ține de noi laolaltă într-o structură coerentă, la fel cum într-o poveste fiecare detaliu îşi are locul şi semnificația sa. Iată motivul pentru care Jung a numit acest arhetip al plenitudinii *Sinele*. După Jung, acest tip de experiență, în care un eveniment activează capacitatea noastră arhetipală de a percepe plenitudinea, are ca efect senzația eului nostru că semnificația unui asemenea eveniment vine din afară, dintr-o sursă exterioară, dintr-un principiu obiectiv al ordinii universale. Când percepem plenitudinea, nu simțim că noi, eul nostru, sinele nostru de zi cu zi, ar fi autorul responsabil pentru semnificație, ci e ca şi cum ar exista un Autor, un Sine, al cărui plan în ce priveşte viața noastră pare minunat şi limpede în alcătuirea şi coerența sa.

Arhetipul plenitudinii e răspunzător de ceea ce Jung numeşte «imaginea divinității» din sufletul omenesc. Jung foloseşte expresia «imaginea divinității» în loc de Dumnezeu nu pentru a tăgădui posibilitatea existenței unui Dumnezeu obiectiv sau pentru a discredita credințele şi trăirile celor ce se simt în stare să facă afirmații ferme privind realitățile ultime. E un fel de a pune în evidență acele însuşiri ale experienței umane ce permit unora dintre noi să perceapă lucrarea lui Dumnezeu în viețile noastre, iar altora, care nu cred în Dumnezeu, să înțeleagă de ce imaginea divinității e atât de puternică, universală şi importantă, de ce, cum spune Voltaire, «Dacă Dumnezeu n-ar fi existat, ar fi trebuit inventat».

Capacitatea noastră de a percepe plenitudinea, arhetipul Sinelui, este deci autorul poveştilor noastre, cel ce leagă evenimentele

aleatoare prin semnificația lor subiectivă. Pentru aceia dintre noi care cred, asemenea lui Toma d'Aquino, că Dumnezeu este cauza primordială a întregului lanț cauzal care e universul, nimic nu e întâmplător, căci Dumnezeu e Autorul tuturor poveştilor noastre. Pentru alții, care nu au certitudinea existenței unui principiu obiectiv al ordinii în univers şi nu sunt convinşi că Dumnezeu joacă un rol în viața noastră de zi cu zi, sau pentru cei a căror credință nu exclude nevoia de a înțelege ce anume face cu putință ca *oamenii* să simtă prezența lui Dumnezeu şi să-L cunoască, noțiunea de Sine oferă o cale alternativă, în afara teologiei, de a descrie şi înțelege asemenea coincidențe semnificative.

Principiul psihologic al sincronicității acordă importanță realităților noastre subiective, importanță ce scapă perspectivei religioase sau celei ştiințifice asupra naturii realității obiective. Ideea că semnificația evenimentelor aleatoare e dată de capacitatea noastră înnăscută de a percepe plenitudinea, idee introdusă de Jung, face cu putință să înțelegem transformările prin care trecem datorită coincidențelor din viața noastră şi miturilor care ne dezvăluie cine suntem în adâncul nostru.

Experiențele mistice privite ca evenimente sincronistice

După ce am dat prin conceptul de Sine al lui Jung un răspuns la întrebările care se ridică în jurul spiritualității şi sincronicității, este momentul să intrăm în domeniul a ceea ce numim în mod tradițional experiență mistică. În sensul obişnuit al cuvântului, fiecare experiență sincronistică e una mistică, sfidând perspectiva noastră asupra vieții ca un lanț de cauze şi efecte. Deşi experiențele sincronistice sunt deseori învăluite în mister, ele nu sunt neapărat «mistice» în sensul dat termenului de tradiția religioasă apuseană: contactul nemijlocit şi conştient al unui om cu Dumnezeu.

Este deci limpede că nu orice experiență mistică e şi una sincronistică, căci multe dintre primele nu implică vreo coincidență între starea lăuntrică şi un eveniment exterior, ci sunt trăiri lăuntrice care ne transformă, înălțând conştiința noastră pe o treaptă mai înaltă. În povestea lui Ellie, de exemplu, trezirea spirituală petrecută în

timpul meditaţiilor ei nu este în sine un eveniment sincronistic, căci n-a existat o coincidenţă între lăuntric şi exterior, dar reprezintă o trăire mistică – contactul nemijlocit cu un nivel mai înalt de conştiinţă care i-a preschimbat viaţa lăuntrică. Sincronistică a fost pentru ea seria de evenimente aleatoare petrecute mai târziu, care a făcut-o să simtă că îşi poate împlini vocaţia dezvăluită de experienţa mistică – psihologia transpersonală.

Poveştile ce urmează reprezintă experienţe mistice de natură sincronistică. Ele sunt coincidenţe semnificative între viziuni lăuntrice şi evenimente exterioare care fie au avut un conţinut religios sau spiritual, fie au condus la atingerea unei trepte mai înalte de conştiinţă. Ele ilustrează rolul pe care-l pot juca evenimentele sincronistice în legătura dintre noi şi Dumnezeu, indiferent de imaginea pe care ne-am făurit-o despre divinitate.

Povestea lui Stuart legată de împrejurarea în care şi-a găsit vocaţia de psihoterapeut este un exemplu de experienţă mistică petrecută în chip sincronistic. Asemenea multora dintre cei ce mi-au spus povestea lor, Stuart nu era deloc mulţumit de situaţia în care se găsea: actor aflat mereu în căutarea unei slujbe la New York, «preocupat numai de sine», pentru a folosi propriile lui cuvinte, şi simţind că are neapărată nevoie de o schimbare majoră în viaţa lui. S-au petrecut atunci o serie de evenimente care au produs ruptura aşteptată. I s-a oferit o slujbă în afara oraşului, într-o trupă de teatru ce lucra cu copii pentru a atrage atenţia asupra abuzurilor la care sunt supuşi minorii şi, tocmai când partenerul său, bolnav de SIDA, ajunsese în ultima fază, a cunoscut-o pe femeia ce îi va deveni mentor spiritual, iar ea l-a invitat să locuiască într-o cameră la ea acasă, fără să ştie că el căuta o gazdă. Aceste evenimente nu l-au făcut pe Stuart să tragă vreo concluzie, ci să continue să se întrebe: «De ce mi se întâmplă mie asta? De ce nu? Încotro mă îndrept?» Avea sentimentul vag că e condus într-o direcţie neştiută, în virtutea unui scop ce îi scăpa.

Abia când a murit partenerul lui s-a petrecut experienţa lăuntrică decisivă care l-a făcut să înţeleagă în chip sincronistic ce trebuia să facă în continuare. Pe când se afla într-o spălătorie automată, îşi punea rufele în maşina de spălat şi era cu gândul departe, a auzit limpede o voce interioară spunându-i «San Francisco». În timp ce-mi povestea întâmplarea, a izbucnit în râs. «Nu ştiu cum s-o descriu. Nu

era vocea mea. Nu era ca şi cum aş fi vorbit cu mine însumi sau ceva în genul ăsta. Am auzit-o foarte clar şi asta e tot ce-a spus. Doar „San Francisco“.»

În cursul muncii cu copiii, care nu era o simplă joacă, ci avea un scop psihoterapeutic, Stuart devenise mai receptiv şi învăţase să acorde atenţie unor asemenea mesaje. Când a aflat, printr-o coincidenţă, că nişte prieteni urmau să facă o excursie la San Francisco, li s-a alăturat – şi acolo trăieşte şi lucrează acum ca psihoterapeut. Mi-a spus că acesta era locul unde trebuia să ajungă şi expresia lui îmi arăta că găsise răspunsul la numeroasele întrebări pe care şi le pusese în legătură cu drumul său în viaţă. La fel ca în poveştile deja prezentate, în care oamenii par să fi fost conduşi spre locul potrivit la momentul potrivit, povestea lui Stuart implică experienţa directă, imediată, conştientă şi transformatoare în care o voce îi spune să facă un anume lucru ce îi va aduce schimbarea aşteptată.

Întrebarea firească este: a cui a fost acea voce? A lui Stuart? El spune că nu. Felul în care îşi povesteşte experienţa *nu* pare a fi simpla conştientizare a dorinţei lui de a se muta pe Coasta de Vest, ci un eveniment lăuntric deosebit, cu desăvârşire aleator, care a determinat schimbarea din viaţa sa.

A fost vocea lui Dumnezeu? Spre deosebire de Ellie, care avea tendinţa de a folosi un limbaj religios pentru a descrie împrejurarea în care a auzit o voce lăuntrică, Stuart evita să tragă concluzia că Dumnezeu i-ar fi spus să se ducă la San Francisco. Totuşi, era convins că fără experienţa mistică în care i s-a spus unde trebuia să meargă, n-ar fi ajuns să ducă viaţa lui actuală din San Francisco, un loc în care nu-i trecuse vreodată prin minte să se stabilească.

Ca şi în cazul viselor, direcţia sincronistică a unor asemenea experienţe mistice este din interior spre exterior; elementul acauzal este un eveniment lăuntric apărut de nicăieri, fără îndoială nu din conştiinţa de sine a celui implicat. Când folosim cuvântul «mistic» pentru a descrie asemenea întâmplări, e un alt fel de-a spune că s-ar putea să nu determinăm niciodată în mod obiectiv *a cui* este acea voce. Dar semnificaţia subiectivă a evenimentului, demonstrată de împlinirea pe care a cunoscut-o Stuart în noul capitol din viaţa sa, face ca povestea lui să fie una sincronistică – vocea lăuntrică l-a condus,

printr-o coincidenţă, direct spre o importantă schimbare din viaţa sa.

În toate epocile şi culturile există o sumedenie de poveşti despre vindecări ce coincid sincronistic cu revelaţii sau sfaturi mistice. Voi da un exemplu pentru a ilustra faptul că ceea ce din perspectivă religioasă tradiţională reprezintă o vindecare mistică poate fi de asemenea privit ca eveniment sincronistic.

Juanita, care a venit cu familia ei din Porto Rico în Statele Unite, suferea de multă vreme de psoriazis la mâini, iar doctorii s-au dovedit neputincioşi. După ce a încercat o sumedenie de tratamente medicale standard – pastile şi loţiuni –, Juanita s-a îndreptat spre tratamente naturiste şi tot n-a obţinut vreun rezultat.

Într-o bună zi, pe când se ruga, fără să se gândească neapărat la starea sănătăţii ei, a auzit o voce despre care şi-a dat seama imediat că este a Fecioarei Maria: vocea i-a spus să-şi cufunde mâinile în apă şi să-i mulţumească Domnului pentru vindecare. Juanita îşi aducea aminte de căldura vocii, de tonul iubitor şi matern care a făcut-o pe dată să simtă o stare de bine cuprinzându-i întreg trupul şi sufletul. A făcut aşa cum i-a spus vocea, a umplut un lighean cu apă şi şi-a cufundat mâinile înăuntru în vreme ce aducea mulţumiri lui Dumnezeu. După o săptămână a scăpat de psoriazisul care o chinuise toată viaţa.

Ne-am făcut un obicei în a da explicaţii cauzale unor întâmplări cum e aceea prin care a trecut Juanita, explicaţii bazate de regulă pe noţiunea de maladie psihosomatică sau, pentru a folosi un termen mai vechi, tulburare de conversie, care reprezintă manifestarea sau conversia conflictelor sufleteşti într-o simptomatologie fizică. Vindecările spontane sunt deci explicate prin rezolvarea unui obscur conflict inconştient, ceea ce face ca boala sau suferinţa să «înceteze». Evident, în termeni teologici sau religioşi, explicaţia e diferită: intervenţia Fecioarei Maria ca semn al milei Domnului – aşa cum crede şi Juanita. În zilele noastre, sub influenţa curentului New Age, legătura dintre minte şi trup, fără să implice în vreun fel inconştientul şi fără să se raporteze la teoriile din psihologie sau medicină, e considerată drept cauza unor asemenea evenimente. Desigur, oricare dintre explicaţiile cauzale poate părea convingătoare, în funcţie de orizontul nostru cultural, de felul în care gândim şi de experienţele

noastre personale.

Dacă însă ne abţinem să stabilim cauzalitatea unui asemenea eveniment fizic şi ne concentrăm în schimb atenţia asupra experienţei subiective trăite de Juanita – o voce încărcată de iubire, venită de nicăieri, îi făgăduieşte vindecarea, ceea ce se şi întâmplă ulterior, aparent ca urmare a faptului că Juanita ascultă sfatul ce i s-a dat –, atunci avem de-a face cu o sincronicitate: un eveniment lăuntric trăit de Juanita ca şi cum sfaturile n-ar fi venit de la ea, ci de la Altcineva, coincide cu o evoluţie externă semnificativă în viaţa ei.

Numind sincronistice asemenea experienţe mistice nu încercăm să explicăm, în termeni religioşi sau psihologici, ce s-a petrecut. Nu facem decât să punem în evidenţă faptul că un eveniment lăuntric aleator coincide cu evenimente exterioare semnificative şi să afirmăm că această întâmplare a jucat un rol important în povestea vieţii Juanitei. Scopul declarat al cărţii noastre este de a cerceta cum se împletesc întâmplările aleatoare într-o poveste ce dă coerenţă vieţii şi cum se naşte de aici un sens. De aceea, mai ales atunci când e vorba de experienţele mistice, conţinutul evenimentului – sensul pe care l-a căpătat – trebuie să fie întotdeauna cel tălmăcit şi trăit de eroul întâmplării.

În povestea lui Val, experienţa mistică are drept rezultat sincronistic o vindecare în plan sufletesc, şi nu fizic ca în cazul Juanitei. În timpul bolii îndelungate a tatălui său, Val, la fel ca fraţii şi surorile ei, a rămas departe de el. Fusese un tată cu porniri autoritare, iar caracterul nu i s-a îmblânzit cu vârsta. Spre sfârşitul vieţii devenise cu desăvârşire dependent de mama lui Val, odată ce starea sănătăţii lui se înrăutăţea. Aşa se face că, atunci când mama a rugat-o s-o ajute şi să vină să locuiască la ei, Val a acceptat cu inima îndoită.

Când a ajuns la părinţi, a găsit exact ce-şi închipuise. Nu putea dormi în casa pe care o părăsise cu mulţi ani în urmă. Tatăl ei avea dureri cronice, îşi pierdea deseori cunoştinţa, iar mama era la capătul puterilor şi avea nevoie disperată de ea. După câteva zile de stat cu părinţii, într-o dimineaţă Val s-a trezit brusc simţind o chemare puternică de a se urca în maşină. A urmat imboldul şi a condus maşina într-o direcţie dictată de o forţă necunoscută, spre o zonă a oraşului unde nu mai fusese niciodată, ajungând în faţa unui centru

comercial. Se întreba de ce face toate astea şi în acelaşi timp simţea că nu poate rezista chemării. A intrat într-o librărie, s-a dus direct la raftul cu cărţi de medicină naturistă, a luat o carte şi a deschis-o exact la pagina unde era descris un tratament pentru alinarea durerilor cu ajutorul uleiului de camfor. Uluită, a cumpărat cartea, a intrat în magazinul alăturat de unde a luat ulei de camfor şi s-a întors acasă. I-a povestit mamei întâmplarea şi au hotărât împreună să urmeze sfaturile din carte, dar, ea însăşi neputând îndura contactul fizic cu tatăl său, a lăsat-o pe mama ei să aplice tratamentul.

«Relaţia lor n-a fost niciodată fericită, iar boala n-a făcut decât să înrăutăţească situaţia», mi-a spus Val, în timp ce brusc, din tonomatul aflat lângă noi, au început să se audă acordurile scenei finale din *Tristan şi Isolda* de Wagner – un adevărat fond sonor sincronistic pentru povestirea pe care o ascultam. «Masajul cu ulei de camfor a schimat însă cu totul relaţia lor. Nu ştiu dacă i-a alinat durerea fizică, deşi presupun că a avut şi un asemenea efect, dar adevărata vindecare a avut loc în plan afectiv. După acest masaj, care se datorează faptului că eu am urmat un mesaj lăuntric ciudat şi foarte precis, părinţii mei s-au îndrăgostit din nou unul de altul. Curând după această întâmplare, nemaifiind nevoie de mine, am plecat, iar a doua lor lună de miere a durat în tot acest ultim an al vieţii lui. Se îndrăgeau cu adevărat, parcă erau alţi oameni. Eram absolut uluită, simţeam că eu fusesem mijlocitorul vindecării sufleteşti, fără să ştiu de ce şi cum. Tot ce ştiu e că mesajul primit de mine a schimbat totul. Şi nu e puţin lucru.»

În experienţele mistice ale lui Stuart, Val şi Juanita, o trăire lăuntrică diferită de tot ce cunoscuseră până atunci i-a condus, în plan exterior, către acţiuni ce au schimbat viaţa lor sau a celor apropiaţi, acţiuni pe care altminteri nu le-ar fi săvârşit. Povestea viziunii lui Tony d'Aguano e poate mai puţin impresionantă, dar caracterul ei mistic e incontestabil. (Cititorii îşi amintesc probabil povestea lui Tony legată de «bancnota magică» pe care i-a dăruit-o prietenului său aflat în căutarea unei slujbe.) În cadrul unui ritual amerindian la care participanţii trebuiau să-şi aleagă un obiect înzestrat cu puteri magice dintr-o grămadă de pietre ce se aflau în centrul unui cerc, Tony s-a hotărât să încerce primul. Îşi pusese în minte să cerceteze fiecare piatră şi s-o aleagă pe cea care i s-ar fi părut că i se potriveşte cel mai

bine, dar a avut o viziune în care una dintre ele, având forma unui munte cu un cap de lup în vârf, părea că «pulsează», după cum s-a exprimat Tony. Fără să mai stea pe gânduri, a ales piatra şi, după încheierea ritualului, a adus-o acasă.

Tony se pregătea pentru o călătorie de două luni prin țară, dar cu o săptămână înainte de plecare maşina a început să-i facă necazuri, iar mecanicul i-a spus că motorul va ceda cu siguranță şi că trebuia să plece cu altă maşină. Tony nu i-a urmat sfatul şi s-a gândit să ia cu el piatra.

La poalele munților Sierra Nevada s-a petrecut inevitabilul. Tony a fost obligat să tragă pe dreapta şi să înnopteze acolo. Dimineața, primind un mesaj de undeva, de la cineva sau ceva, Tony a săvârşit un fel de ritual spontan cu piatra deasupra motorului maşinii, simțind ridicolul situației, dar şi imboldul de a duce la bun sfârşit ritualul. Maşina a pornit din nou şi, cu toate că a mai avut unele probleme în restul călătoriei, l-a adus cu bine acasă.

Când Tony s-a dus cu maşina la mecanic pentru reparațiile pe care le amânase de luni de zile, mecanicul l-a privit uluit. «N-am mai văzut asta niciodată. Motorul e în stare bună», i-a spus, nevenindu-i să creadă că maşina nu fusese între timp reparată.

Evident, nu putem şti dacă piatra încărcată cu «puteri magice» pe care a ales-o şi ritualul săvârşit deasupra motorului au «provocat» vindecarea. Dar experiențe mistice precum cele prin care au trecut Val şi Tony, în care oamenii se simt călăuziți de o forță lăuntrică şi sunt îndemnați să săvârşească anumite ritualuri ce coincid cu evenimente exterioare, ilustrează o altă cale prin care ajungem să simțim plenitudinea, Sinele căruia îi aparținem şi care dă formă şi coerență poveştii noastre.

Viețile misticilor sunt întotdeauna punctate, dacă nu chiar determinate în întregime, de întâmplări uimitoare precum cele prezentate mai sus, întâmplări numite în termeni religioşi miracole, semne ale intervenției directe a lui Dumnezeu în viețile oamenilor. Pentru a obține canonizarea Bisericii Romano-Catolice se cere dovada săvârşirii unor miracole, cum ar fi vindecarea, bilocația (apariții simultane în două locuri diferite) şi transformarea fizică a unor obiecte.

În unele tradiții religioase, nu doar vindecarea, ci şi rănile şi

suferința se află în centrul sincronicității mistice, așa cum se întâmplă, în creştinism, cu cei al căror trup poartă semnele rănilor lui Isus. Stigmaticii, cum li se spune începând cu Sfântul Francisc din Assisi – care a primit stigmatele lui Cristos în timpul unei experiențe extatice spre sfârşitul vieții –, pot fi priviți ca ilustrări vii ale sincronicității, rănile fizice de pe trupul lor coincizând cu rănile crucificării lui Isus, aşa cum este descris episodul în Evanghelie. Deşi, atunci când relatările provin din Evul Mediu, e simplu să le numim legende, exemplele mai recente în privința cărora există numeroase mărturii, precum cel al Părintelui Pio din Pietrelcina, sunt greu de ignorat.

Născut în 1887 într-un orăşel din sudul Italiei, Francesco Forgione era un om plin de evlavie. A devenit preot şi a dovedit o mare fervoare religioasă. În 1918, a doua zi după celebrarea primirii stigmatelor de către Sfântul Francisc, Padre Pio – acesta e numele pe care îl primise Forgione ca preot – s-a trezit dintr-o stare de uniune extatică cu Dumnezeu. Se afla întins pe jos în biserică, iar brațele, picioarele şi părțile laterale ale trupului sângerau din plin, provocându-i mari dureri. Aceste răni nu s-au vindecat în următorii cincizeci de ani pe care i-a mai avut de trăit.

Misticii şi experiențele mistice, prin însăşi natura lor, au provocat reacții puternice atât printre credincioşi, cât şi printre atei. În ciuda a ceea ce se crede în cercurile anticlericale, realitatea este că ierarhia bisericească romano-catolică s-a dovedit ostilă şi suspicioasă în privința experiențelor mistice precum aparițiile Fecioarei Maria, vindecările spontane şi fenomene cum ar fi stigmatele. Lucrul acesta se explică în parte prin teama că ar avea de-a face cu escrocherii care să discrediteze Biserica sau să-i păcălească pe naivi, iar în parte prin tulburarea ce îi cuprinde pe funcționarii din ierarhia bisericească de fiecare dată când autoritatea lor se confruntă cu provocările iraționalului, aşa încât oamenii Bisericii neagă uneori fenomenele mistice cu mai multă înverşunare decât cei mai raționalişti dintre atei.

De exemplu, în urma apariției rănilor Părintelui Pio, pe care nu le-a vindecat nici un tratament şi nu le-a explicat nici un examen fiziologic, superiorii săi l-au ținut într-un fel de arest la domiciliu, interzicându-i să apară în public, să țină slujba şi să ia legătura cu oamenii, cu excepția unui cerc restrâns de apropiați. Totuşi, cazul Părintelui Pio a devenit bine cunoscut, s-au înmulțit relatările despre

vindecările săvârşite de el, despre viziunile în care le apărea celor aflaţi în suferinţă sau despre învăţăturile lui înţelepte. Padre Pio trăind în secolul XX, povestea lui a fost examinată cu atenţie de ştiinţa modernă. Putem discuta în contradictoriu în privinţa cauzelor stigmatelor sale – fiziologice, spirituale, mistice, fizice ori poate chiar provocate de el însuşi –, putem să ne întrebăm dacă a fost un sfânt sau un isteric, un lucru e însă cert în povestea Parintelui Pio: rănile sale au fost adevărate.

Fără să ştiu nimic despre toate acestea în timpul liceului, m-am împrietenit cu Vince, căpitanul echipei de fotbal a şcolii, ai cărui părinţi erau născuţi în Pietrelcina şi îl cunoscuseră personal pe Padre Pio. Proveneam dintr-un mediu protestant, habar n-aveam de mistică, iar despre Padre Pio nu ştiam decât că îl botezase pe Vince, care ţinea în portofel crusta unei răni a părintelui. Crusta aceasta mi se părea un lucru straniu, dar, după cum am spus, la vremea aceea lumea catolică din sudul Italiei mi-era cu totul străină şi n-aveam nici o idee despre mistică, sfinţi, stigmate, miracole sau vindecări.

Prietenia mea cu Vince a continuat şi în timpul facultăţii, iar cu o săptămână înainte să plec pentru un an în Italia la studii am fost împreună la o biserică de lângă căminul studenţesc unde locuia. Asistam la slujba de dimineaţă. Biserica uriaşă era aproape pustie. Nimeni nu se afla lângă noi. Urmărind slujba, mi s-a întâmplat de trei ori să simt un parfum puternic de trandafiri, o dată în timpul predicii, apoi în timpul sfinţirii ostiei şi, în fine, când s-a dat binecuvântarea de la urmă. Parfumul era deosebit de pătrunzător, ca al unor trandafiri ce se scuturã. M-am uitat de jur-împrejur şi am văzut că nu erau trandafiri în biserică, nici vreo femeie în apropiere, nici fum de tămâie.

Pe drumul de întoarcere spre căminul în care locuia, Vince m-a întrebat: «Ai simţit vreun miros ciudat azi în biserică?»

«Da, într-adevăr am simţit…» – dar nu m-a lăsat să continui.

«Nu vorbi nimănui despre asta. Doar diseară, când te duci acasă, treci pe la părinţii mei şi spune-le că ai simţit un miros la slujba de azi.»

Nedumerit, am făcut ce mi-a spus Vince. Spre surprinderea mea, tatăl lui Vince a descris exact ceea ce mirosisem: «Trandafiri, un parfum puternic, de trei ori: după predică, în timpul sfinţirii ostiei şi la

sfârşitul slujbei.»

Am îngăimat uluit: «Aşa e. Exact aşa a fost. Dar de unde ştiţi?»

M-a privit senin şi mi-a zâmbit. «E mirosul spiritului Părintelui Pio, care a fost azi cu voi doi, înainte ca tu să pleci în Italia. A binecuvântat călătoria ta şi prietenia care vă leagă.»

Într-adevăr, aşa cum aveam să aflu mai târziu, apariţia parfumului de trandafiri este unul dintre cele mai frecvente fenomene legate de Padre Pio, dar propria mea experienţă, un fel de experienţă mistică pe care am trăit-o fără să-mi dau cu adevărat seama despre ce era vorba, ţine de domeniul sincronicităţilor mistice despre care am discutat, deşi în acest caz direcţia e inversată – un eveniment exterior excepţional a coincis semnificativ cu o stare sufletească, iar astfel atitudinea mea faţă de asemenea fenomene s-a schimbat şi m-am deschis către latura misterioasă şi inexplicabilă a vieţii, străină educaţiei religioase pe care o primisem. Chiar dacă am avut o atitudine mai curând agnostică faţă de această întâmplare, fără să cred ca tatăl lui Vince într-o interpretare religioasă a coincidenţei, am spus povestea mea de multe ori, la fel cum au făcut Val, Stuart sau Juanita, ceea ce arată cât de semnificative pot fi asemenea coincidenţe în viaţa noastră.

Sunt miracolele sincronistice?

Povestea Părintelui Pio ridică o întrebare ce mi-a fost deseori pusă, în general de către credincioşi: «Sunt miracolele exemple de sincronicitate?» Deşi răspunsul presupune o analiză atentă a termenilor şi a premiselor, cred că e o întrebare importantă atunci când folosim un concept psihologic cum este sincronicitatea în legătură cu fenomene ce ţin de religie ori de poveştile sacre ale unei culturi sau ale unor oameni.

Mai întâi trebuie să lămurim ce înseamnă «miracol», cuvânt deseori folosit fără mari precauţii în vorbirea curentă. Derivat din latinescul *mirari*, a privi cu surprindere, miracolul este, în sensul cel mai general, tot ce ne trezeşte mirarea. În acest sens larg, orice este ieşit din comun şi ne uimeşte – felul în care Luciano Pavarotti ia un do de sus sau purpuriul năucitor al unui asfinţit de soare toamna – poate fi numit miraculos. În context religios însă, termenul «miracol» are un sens mai precis şi se aplică unor evenimente despre care, în

mod normal, se consideră că e imposibil să se producă în lumea fizică, dar care se petrec datorită intervenţiei divine: Dumnezeu a despărţit apele Mării Roşii pentru fiii lui Israel, Isus din Nazaret a preschimbat apa în vin la nunta din Cana, Părintele Pio a vindecat un om de o boală pe care toţi medicii au considerat-o incurabilă.

După cum am spus atunci când ne-am întrebat de unde provine semnificaţia şi cine este autorul poveştilor noastre, sensul mai restrâns, religios, al termenului «miracol» se referă la un eveniment care, din punct de vedere religios, nu e «acauzal», căci la urma urmelor, din această perspectivă, Dumnezeu este cauza miracolelor. Am folosit însă cuvântul «acauzal», vorbind despre sincronicitate, în raport cu cauzalitatea şi intenţionalitatea umană, «acauzal» fiind un eveniment imposibil de provocat de cineva şi aflat în afara intenţiilor cuiva. Desigur, atunci când maşina lui Stephen a explodat în accidentul ce l-a condus spre slujba de cameraman, explozia a avut o cauză – exista o scurgere în radiatorul maşinii sau nivelul uleiului era prea scăzut etc. Când punem în evidenţă coincidenţa ce intervine în eveniment şi descriem întâmplarea drept una acauzală, e un alt fel de-a spune că Stephen însuşi nu şi-a dorit ca acel eveniment să aibă loc şi nu a acţionat conştient şi deliberat pentru a-l provoca.

În conformitate cu această accepţiune a termenului «acauzal», miracolele sunt într-adevăr, din perspectiva noastră umană, evenimente acauzale, căci, atribuind cauza lor unor forţe divine aflate în afara înţelegerii şi controlului oamenilor, nu facem decât să le *definim* drept acauzale. Altminteri, miracolele ar ţine pur şi simplu de «magie», cuvânt ce desemnează cauzalitatea care nu poate fi demonstrată empiric. Conform practicilor magice, înfigem ace în efigia şefului nostru şi credem că această acţiune îl va ucide – dacă moare, acţiunea noastră magică deliberată reprezintă pentru noi cauza morţii, deşi nu avem motive raţionale sau empirice pe care să ne întemeiem această ipoteză. În magie, *noi* facem ca imposibilul să se producă printr-un fel de cauzalitate ocultă, prin forţe nevăzute de majoritatea oamenilor, dar pe care magicienii le pot controla şi folosi în propriile lor scopuri.

Religii precum creştinismul, iudaismul sau islamul opun miracolele magiei, căci oricâte capre am sacrifica, oricâte vibraţii bune sau rele am trimite cuiva, miracolele se petrec doar prin

intervenție divină. Orice acțiuni am săvârşi – rugă, sacrificiu etc. – ele nu fac decât să ne pregătească pentru a primi darul lui Dumnezeu, al lui Allah, al Marelui Spirit sau al Suflului Creației, dar ce ajunge la noi sub forma unui eveniment care, în termeni umani, este imposibil. Dumnezeu ne-a îndeplinit ruga prin grația Lui divină, nu pentru că am sacrificat un miel pe altar sau pentru că am înconjurat de şapte ori sanctuarul Kaaba din Mecca. Prin urmare, există două sensuri în care miracolele sunt evenimente acauzale: în primul rând în sensul că nu pot fi determinate cauzele lor fizice, iar în al doilea rând în sensul că nu *noi* le provocăm.

În concluzie – «Sunt miracolele sincronistice?» Ele sunt într-adevăr sincronistice, deşi un credincios atribuie miracolului o semnificație diferită de cea pe care i-o dă un ateu. E suficient să remarcăm deosebirea între reacția mea la apariția parfumului de trandafiri într-o biserică aproape pustie şi răspunsul părinților lui Vince. Domnul şi doamna Mandato au privit experiența mea uimitoare drept un miracol, dând întâmplării semnificația religioasă curentă – Dumnezeu, prin Părintele Pio, a fost în acea zi alături de noi în biserică. Eu însă am acceptat realitatea acestei experiențe iraționale privind-o din perspectiva a ceea ce a însemnat ea pentru mine în plan subiectiv, afectiv şi simbolic. Abținându-mă de la afirmații categorice privind realitatea obiectivă, pot totuşi numi acest eveniment sincronistic – o coincidență a cărei semnificație rezidă în despărțirea de atitudinea pragmatic-religioasă de până atunci şi deschiderea mea către o altă perspectivă ce îmi îngăduie să înțeleg că Dumnezeu poate interveni în viața mea pe căi misterioase. Vindecarea spontană a mâinilor Juanitei nu reprezintă acelaşi lucru pentru ea şi pentru doctorul ei rămas mut de uimire. În ambele cazuri evenimentul are o semnificație afectivă şi simbolică în calitate de întâmplare acauzală, dar semnificațiile în cele două cazuri sunt diferite.

Inversând întrebarea – «Sunt sincronicitățile miracole?» – ce putem răspunde? Într-adevăr ele pot fi, însă, trebuie spus din nou, doar pentru cei a căror credință religioasă îi conduce către perceperea intervenției lui Dumnezeu în acel episod din viața lor. A numi miracol o coincidență înseamnă a da o interpretare religioasă evenimentului, dar chiar dacă explici un eveniment sincronistic ce pare miraculos în termenii cauzalității obişnuite – steaua din Bethleem a fost o

conjuncție neobișnuită a planetelor, evreii au traversat Marea Roșie datorită secetei și unor curenți de aer care au provocat coborârea nivelului mării –, lucrul acesta nu diminuează cu nimic semnificația subiectivă a evenimentului pentru cei ce l-au trăit și în viața cărora a produs o schimbare importantă. Pentru unii cuvântul «miracol» e mai potrivit ca să descrie această semnificație, pentru alții termenul «sincronicitate» permite folosirea unui limbaj care nici nu implică o anume poziție teologică, nici nu privește întâmplarea doar ca pe un fenomen natural neobișnuit.

Ghicirea norocului

Experiențele mistice pe care le-am prezentat par să se petreacă deseori fără ca eroii lor să-și dorească asta și uneori, ca în cazul meu, chiar fără să-și dea seama. În domeniul spiritualității și religiei însă, de-a lungul epocilor și în diverse culturi, principiul sincronicității a fost folosit în chip activ și intenționat. Având credința că evenimentele exterioare și trăirile lăuntrice pot coincide semnificativ, oamenii de pretutindeni au căutat aici îndrumare spirituală și au încercat să descopere astfel povestea sufletului lor.

Am subliniat în repetate rânduri natura acauzală a sincronicității, natură ce pare a fi în contradicție cu ideea de divinație, care folosește în mod activ și intenționat evenimentele sincronistice: cum să *folosești* o întâmplare ce se petrece din pură șansă? O soluție pentru a rezolva contradicția – soluție simplistă, pe care n-o împărtășesc – este de a înțelege divinația în termeni de cauză și efect. În acest caz, divinația se reduce la formele stereotipe ale ghicirii norocului: consultarea cărților de joc, a zațului de cafea, a globului de cristal etc. pentru a afla ce ne rezervă viitorul, ce numere să jucăm la loterie, pe ce cal să pariem, care dintre iubiți va avea mai mult succes în viață, deci cu care dintre ei să ne măritățm. Asemenea atitudini materialiste și concrete legate de prezicerea viitorului prin mijloace mistice se întemeiază pe presupunerea că lanțul cauzal funcționează implacabil – *această* cauză va produce *acel* efect – și, cunoscând de la început cauzele și efectele, putem «provoca» noi înșine un anumit «efect», de pildă să câștigăm la loterie, să devenim milionari sau să fim fericiți.

Deși asemenea atitudine este larg răspândită (ân această privință

contemporanii noştri nu stau mai bine decât cei din vechime, care apelau uneori la oracole şi necromanţie într-un spirit la fel de materialist ca un *bookmaker* din ziua de azi), există totuşi o cale de abordare a sincronicităţii mai puţin grosolană şi mai bogată în semnificaţii. În toate metodele de divinaţie se presupune că şansa *poate fi* încărcată de semnificaţie, chiar dacă nu întotdeauna ori nu cu certitudine, iar dacă *este* încărcată de semnificaţie, lucrul acesta are legătură cu gradul nostru de dezvoltare spirituală şi nu cu rezultatul cursei de cai de mâine. Din această perspectivă, divinaţia nu este prezicere, ci explorare.

Dacă cercetăm metodele de divinaţie de-a lungul epocilor şi culturilor, întâlnim o varietate formidabilă, de la formele cotidiene simple până la cele ezoterice, elaborate. Unele metode sunt ciudăţenii populare, cum ar fi credinţa bunicii lui Sharon în virtuţile prezicătoare ale cojii de măr, despre care am vorbit în capitolul 2. Altele implică o participare afectivă intensă, ca în cazul Lisei care cerceta mişcările animalelor în sălbăticie pentru a afla răspunsuri la întrebările care o frământau în acea vreme. În fine, metodele de divinaţie includ şi discipline complicate, precum astrologia, în care poziţia stelelor în diferite momente din viaţa unui om e încărcată de semnificaţie.

Pe de altă parte, unele metode de divinaţie sunt de natură explicit spirituală sau filozofică, de exemplu practica chineză de a arunca beţişoare de bambus pentru a stabili ce pasaj din *Yi Jing* (*Cartea Schimbărilor*) trebuie citit sau obiceiul creştin de a deschide Biblia la întâmplare şi a citi primul verset ce îţi cade sub ochi. Chiar şi în aceste cazuri, practicile divinatorii presupun folosirea unor obiecte materiale, iar unele metode de divinaţie nu reprezintă decât manipularea obiectelor şi examinarea lor, mesajele fiind citite în materia însăşi: necromanţii etrusci, locuind în Peninsula Italică înainte de cucerirea romană, examinau ficaţii găinilor, văzând în semnele şi în forma lor prevestiri ale evenimentelor din viitor şi semnificaţii legate de prezent, la fel cum unii ghicesc în zaţul de cafea.

Diferite metode simbolice ce folosesc semne şi imagini au o veche tradiţie. La scandinavi, se alegeau la întâmplare plăcuţe pe care erau înscrise literele alfabetului runic şi se căuta apoi semnificaţia lor. Din aceeaşi categorie a metodelor simbolice face parte şi tarotul, care a jucat un rol însemnat în lumea apuseană. După unii cercetători ar

proveni din Egiptul antic, dar cel mai probabil îşi are obârşia în Europa Evului Mediu. Mulți psihologi ar refuza cu indignare să vadă în tarot strămoşul unor teste psihologice precum cel al lui Rohrschach, cu petele sale de cerneală, sau testul apercepției tematice, în care se folosesc desene incomplete, dar asta nu schimbă cu nimic principiul pe care se întemeiază metodele simbolice de divinație: dacă ne aflăm în fața unei realități exterioare – o pată de cerneală, un desen, o carte de joc simbolică, ficatul unei găini, un pasaj întâmplător, un model din natură – putem vedea mai bine realitatea noastră spirituală lăuntrică.

De ce se întâmplă aşa? De ce întotdeauna şi pretutindeni oamenii au elaborat şi au folosit asemenea metode? Încă o dată, cei ce cred într-o divinitate obiectivă ar răspunde că Dumnezeu sau zeii ne trimit mesaje prin forme exterioare, obiecte şi semne. Dacă însă ne abținem să facem asemenea afirmații ontologice şi ne limităm la domeniul experienței umane, putem vedea că metodele divinatorii fac apel la aceeaşi capacitate pe care o dovedim în creația artistică, în literatură sau în tot ce ilustrează darul imaginației noastre de a opera cu sensuri. Dacă abordăm realitatea exterioară pornind de la premisa că e cu putință ca lucrurile să aibă o semnificație, lăsăm cale liberă arhetipului Sinelui să se manifeste nu în chip exterior sau cauzal, ci subiectiv şi simbolic. Singura deosebire între procesele divinatorii şi celelalte evenimente sincronistice despre care am vorbit e că acestea din urmă ne iau prin surprindere dezvăluindu-ne coerența poveştilor noastre, de care nu eram conştienți, în vreme ce în divinație suntem în mod conştient şi deliberat deschişi către semnificația ce ne apare în aranjamentul aleator al cărților de joc, al runelor sau al zațului de cafea.

Printr-o astfel de metodă conştientă şi deliberată îşi desemnează călugării chinezi de la mânăstirea Kuei-yuan stareţul pe care-l aşază în fruntea comunității. După mărturiile lui Holmes Welch şi Robert Aziz, călugării îl aleg trăgând la sorți numele lui: după rugăciune şi îndeplinirea unui ritual, cel mai în vârstă membru al comunității extrage cu două beţişoare un nume dintr-un tub de metal, iar cel al cărui nume e extras de trei ori la rând – dintre sutele de candidați – e recunoscut ca stareţ. După cum ne putem închipui, acest procedeu lent, ce se prelungeşte până când un nume apare de trei ori consecutiv,

duce uneori la alegerea unei persoane despre care membrii comunității credeau inițial că n-ar fi potrivită. Dar chiar şi atunci când cel mai nepotrivit dintre candidaţi este ales, metoda pare să funcționeze fără greş: spre surpinderea comunității, asemenea oameni «nepotriviți» s-au arătat a fi conducători capabili, ceea ce demonstrează eleganța acestei metode în care hazardul pur – eliberat de influența prejudecăților omeneşti, a invidiei, răutății şi ambiției – se dovedeşte cea mai bună cale de a stabili cine să preia conducerea acelei comunități.[21]

Acest exemplu de «sincronicitate deliberată» ne ajută să cercetăm împrejurările în care şansa ne poate conduce spre înțelegere şi semnificație. În primul rând, precum călugării de la Kuei-yuan, trebuie să luăm în serios ce ni se arată. La fel ca Marie, care nu s-a îndoit de vis după ce a sperat să fie călăuzită, când folosim o metodă de divinație trebuie să urmăm răspunsul pe care-l primim. Fie că e accidentală, fie că e deliberată, sincronicitatea relativizează întotdeauna eul, iar rezultatul sincronistic al procesului divinator poate fi unul pe care inițial n-am vrut să-l acceptăm sau nu suntem încă în stare să-l vedem.

În al doilea rând, trebuie să fim conştienți că rezultatul procesului de divinație e de natură subiectivă, ținând de semnificația poveştii vieții noastre, şi nu de natură fizică sau materială, în sensul cel mai vulgar. Din experiență ştiu că mulți se îndreaptă spre metodele divinației în speranța că li se va spune ce să facă, de parcă aranjamentul cărților de tarot sau cel al stelelor ar fi un cod secret de indicații explicite care urmează să fie spart, ca şi cum vreun sens obiectiv ce ar exista undeva ar putea fi transmis prin intermediul cărților sau al hărții astrologice. Dat fiind modul în care apare semnificația în viața noastră – dinlăuntru spre exterior şi nu invers, prin capacitatea Sinelui de a ordona fragmentele disparate ale vieții într-o poveste coerentă şi cu un caracter simbolic –, modelul aleator nu ne dezvăluie viitorul, ci ne dă posibilitatea să cercetăm semnificația a ceea ce există deja.

Diferența esențială între testele psihologice, care proiectează în exterior imagini mentale, şi metodele tradiționale de divinație ține de aleator. Testul Rohrschach, testul apercepției tematice şi altele au fost standardizate astfel încât aranjamentele sunt întotdeauna aceleaşi,

permițând comparații între diferiți indivizi şi gruparea datelor pe categorii în funcţie de tipurile psihologice. Dimpotrivă, în cazul divinației, aranjamentele create de stele, cărțile de tarot, bețişoare sau zațul de cafea sunt de fiecare dată altele, ceea ce face din divinație un proces individual, irepetabil, unic precum o poveste sau o operă de artă.

Bobbie, pacienta mea care a primit în chip sincronistic un pachet de cărți de tarot de la soțul ei, a început prin a folosi cărțile pentru a afla răspunsuri la întrebările sale, iar atitudinea ei s-a transformat treptat într-una de deschidere şi explorare a sinelui. O întâmplare amuzantă a ajutat-o în această privință: voia să afle ce să facă într-o anume împrejurare. La acea vreme folosea un aranjament simplu de cinci cărți în cruce, model ce-i apăruse în vis, cartea de sus reprezentând acel lucru de care era conştientă în situația dată, cartea de jos lucrul de care nu era conştientă, cărțile din stânga şi din dreapta elementele aflate în conflict, iar cartea din centru rezolvarea.

Răspunsul dat de cărți a dezamăgit-o – simbolistica lor îi sugera să nu acționeze deloc, îi apăreau imagini cu oameni şezând, într-o atitudine contemplativă. Bobbie simțea că, în împrejurarea dată, trebuia să acționeze energic, aşa încât s-a hotărât să mai încerce o dată, în speranța că va primi un răspuns acceptabil.

Dar, spre surprinderea ei, toate cărțile i-au ieşit răsturnate, ca şi cum i-ar fi întors spatele şi n-ar fi vrut să-i vorbească. Când mi-a povestit întâmplarea, am tras amândoi aceeaşi concluzie: ignorând primul mesaj, al doilea a pus-o față în față cu propriul ei refuz de a asculta ce i se spusese deja.

În asemenea evenimente sincronistice, cărțile par să aibă un soi de atitudine proprie, ca şi cum s-ar simți jignite. Putem găsi însă o semnificație a evenimentului aleator şi fără să dăm interpretări antropomorfe întâmplării. Povestea călugărilor chinezi este şi în această privință instructivă: atunci când apare de trei ori la rând numele unui călugăr ce li se pare nepotrivit, ei nu reiau procesul până când «hazardul» alege pe cineva considerat mai bun. Ei găsesc că aleatorul e încărcat de semnificație şi îl folosesc în procesul lăuntric de explorare spirituală.

Uneori asemenea moduri de divinație dau impresia că sunt

«premonitorii», la fel ca visele despre care am vorbit în capitolul precedent, şi e o provocare la adresa psihologiei să nu priveşti coincidenţele ca pe un fel de «ghicire a norocului», ci să le cauţi semnificaţia lăuntrică. Cu toată preocuparea mea pentru sincronicitate, nu sunt imun la ispita larg răspândită de a judeca povestea vieţii mele în termenii cauzalităţii retrospective.

În ultima noapte din vacanţa petrecută în Italia împreună cu nişte prieteni, m-am hotărât, mai mult în glumă, să merg la o ghicitoare în cărţi, însoţit de Michael, cel mai bun prieten al meu. Am întrebat «Ce rezervă viitorul prieteniei noastre?», iar femeia, îmbrăcată ca o ţigancă, a început să aşeze cărţile într-o grămadă, apoi a extras trei cărţi şi a zis, pe tonul dramatic destinat unor turişti ca noi: «O femeie va sta între voi doi.»

Era greu să luăm în serios asemenea prevestire. Întâi pentru că suna cel mai la îndemână atunci când era vorba de doi bărbaţi, însă noi eram amândoi homosexuali şi părea imposibil ca o femeie să se interpună în vieţile noastre. Apoi, am avut impresia că ghicitoarea pur şi simplu a scotocit prin cărţi până a dat de două figuri bărbăteşti separate de o figură feminină pentru a-şi ilustra prezicerea. Am râs şi nu ne-am mai gândit la asta.

Michael urma să ia avionul a doua zi după-amiază şi să se întoarcă acasă, iar eu aveam dimineaţa întâlnire cu proprietara moşiei unde ne petrecuserăm vacanţa pentru a vedea cum arată celelalte case de-acolo. Era o proprietate mică şi plănuiam să mă întorc la timp pentru a-l conduce pe Michael la aeroportul din Pisa. Destinul a făcut însă ca maşina pe care Benedetta, proprietara moşiei, o conducea să se strice de mai multe ori, aşa încât atunci când m-am întors acasă Michael plecase deja, temându-se că pierde avionul. N-am dat mare importanţă incidentului, oricum seara am vorbit la telefon cu el.

El s-a dus în Germania, eu m-am întors în America, iar un an mai târziu, când Michael a murit, am înţeles că povestea spusă de ghicitoarea în cărţi în acea noapte la Florenţa era povestea pe care am trăit-o în realitate. O femeie, Benedetta, *apăruse* între Michael şi mine în ultima zi petrecută de noi în Italia. N-am avut ocazia să-mi iau rămas-bun de la Michael: o femeie stătuse între noi doi.

Aşa cum am văzut că se întâmplă întotdeauna cu evenimentele sincronistice, semnificaţia poate fi înţeleasă abia după ce faptele sunt

consumate. În acest caz, mai mult decât împlinirea prezicerii m-a şocat pierderea dureroasă suferită prin această coincidenţă, felul în care m-am despărţit de cel mai bun prieten al meu, o poveste ce îşi are locul ei în trecutul meu. Prevestirea în sine era inutilă în acel moment căci, la urma urmei, nici unul dintre noi n-am fi putut concepe că se va întâmpla ce ne prezisese ghicitoarea; importanța prevestirii ține în întregime de felul în care m-au afectat evenimentele ulterioare. Nu prevestirile sau revelațiile sunt importante în procesul de divinație, nu semnele în sine, ci modul în care capacitatea noastră de a percepe plenitudinea vieții – Sinele – poate scoate la lumină aspecte lăuntrice şi exterioare ale vieții noastre, legate între ele, ceea ce face ca povestea vieții noastre să fie scrisă pentru noi şi, în acelaşi timp, cu noi.

Sincronicitatea şi psihologia poveştilor noastre sacre

După cum am văzut în acest capitol, sincronicitățile ce intervin în viețile noastre spirituale pot fi privite din trei perspective diferite. Prima, întemeiată pe raționalitate, ştiinţă şi cauzalitate, numeşte asemenea poveşti «mituri», mai curând în sens peiorativ, ignorând realitatea lor şi aşezându-le în rândul basmelor: nu s-au petrecut şi nu se puteau petrece. A doua perspectivă, întemeiată pe realitatea obiectivă a lui Dumnezeu, numeşte aceste întâmplări tot «mituri», dar dă termenului sensul de «poveste sacră» a cărei realitate are o mare însemnătate: asemenea lucruri s-au petrecut prin voința lui Dumnezeu, iar semnificația lor e de natură religioasă. A treia perspectivă, cea urmată de noi, ține de psihologie şi nu recurge la interpretări limitative spre a sublinia cât de importante sunt aceste «mituri» pentru omenire: astfel de coincidențe se petrec şi sunt încărcate de semnificații.

Pentru a răspunde la întrebări aparent simple despre coincidențele semnificative a trebuit mai întâi să înțelegem ce premise se ascund în spatele întrebărilor şi să descâlcim ițele termenilor şi presupunerilor. Indiferent de punctul nostru de plecare, exemplele legate de sincronicitatea în viața spirituală şi religioasă – cea mai adâncă şi sacră parte a poveştii vieții noastre – arată că puterea de a găsi semnificații este ceea ce face din viața noastră o poveste unică şi

unitară. Semnificația dă o structură coerentă vieții noastre, iar prin evenimentele sincronistice, întâmplări pline de înțeles, intrăm în legătură cu Autorul, Sinele mai înalt, pe care noi, la fel ca eroii poveştilor prezentate în acest capitol, ne putem bizui în căutarea direcției de urmat, a inspirației şi plenitudinii.

Note

18. Marianne Williamson, considerată «preoteasă a religiei pop», este una dintre cele mai influente figuri ale curentului New Age. Cărțile ei, între care *A Return to Love* şi *Illuminata*, s-au bucurat de o mare audiență în anii '90. A fondat organizațiile The Church of Today şi The Global Renaissance Alliance. *(N.t.)*

19. Filozof şi psiholog american la modă în anii '90, autor a numeroase cărți, între care *A Theory of Everything* şi *The Marriage of Sense and Soul*. A introdus conceptul de psihologie transpersonală. (*N.t.*)

20. Traducere de Al. Philippide, Editura pentru Literatură Universală, Bucureşti, 1969. (*N.t.*)

21. Robert Aziz, *C.G. Jung's Psychology of Religion and Synchronicity*, State University of New York Press, Albany, New York, 1990, pp. 153, 154.

Capitolul 6
Fiecare poveste are un început şi un sfârşit
Sincronicitatea şi problemele de viaţă şi de moarte

Adierile blânde s-au deşteptat,
Susură şi tresar zi şi noapte,
Lucrarea lor e pretutindeni.
O, proas-pătă mireasmă, o, muzică nouă!
Nu te mai teme, inimă sărmană!

De-acum toate, toate se vor schimba.
Lumea-i tot mai frumoasă cu fiece zi,
Nu ştim ce s-ar mai putea întâmpla,
Înflorirea nu vrea să se sfârşească.
Cea mai- adâncă şi îndepărtată vale înfloreşte;
Sărmană inimă, uită-ţi durerea!
De-acum toate, toate se vor schimba.

Ludwig Uhland,
Credinţă de primăvară

Dintre cele patru trăsături ale sincronicităţii prezentate la începutul acestei cărţi, faptul că asemenea coincidenţe se petrec întotdeauna în momente de tranziţie ne spune cel mai mult despre caracterul unitar al vieţii noastre. Până acum ne-au preocupat poveşti *din* vieţile oamenilor – pe cine iubesc, ce fac, cum se dezvoltă, ce cred. În acest capitol final ne vom îndrepta atenţia asupra unei perspective mai largi – *povestea vieţii* noastre şi evenimentele sincronistice legate de cele două momente-cheie: naşterea şi moartea.

E limpede pentru oricine că naşterea şi moartea determină în chip

esențial povestea vieții noastre, dar țin să subliniez, în lumina celor spuse despre sincronicitate, că intrarea în viață şi ieşirea din ea au căpătat pentru oameni o semnificație simbolică extrem de importantă. Nu doar teologii şi specialiştii în religie aşază ciclul arhetipal al naşterii, morții şi renaşterii în centrul ritualurilor religioase din orice epocă şi cultură, dar, aşa cum am văzut în poveştile relatate până acum, aspectul simbolic al naşterii şi morții vesteşte povestea fiecărei prefaceri prin care trecem, aşa încât, în decursul vieții, cunoaştem mici morți şi naşteri repetate.

În acest capitol ne vom concentra asupra acelor poveşti pe care sunt tentat să le numesc «autobiografiile noastre», şi mai ales asupra începutului şi sfârşitului lor. Date fiind toate poveştile spuse până acum, sunt convins că apariția evenimentelor sincronistice în jurul naşterii şi morții nu va surprinde pe nimeni. Asemenea întâmplări dovedesc, o dată în plus, coerența narativă a poveştilor noastre, plenitudinea ce există în spatele vieții pe care o trăim.

Evenimentele sincronistice intervin de multe ori atunci când e vorba de naştere şi moarte pentru a sublinia latura simbolică, prea des trecută cu vederea, a acestor tranziții. Astfel, în poveştile ce urmează, legate de maternitate, naştere, moarte şi pierderea ireparabilă, coincidența semnificativă ne reaminteşte ceea ce imaginile arhetipale din ritualurile religioase şi mituri ne-au arătat dintotdeauna: viața noastră e un ciclu în care moartea urmează naşterii, iar renaşterea urmează morții şi «toate se vor schimba», după cum spune Ludwig Uhland în poezia citată ca motto.

Maternitate, naştere şi sincronicitate

Acum aproape treizeci de ani, Mary Williams, o analistă de orientare jungiană din Londra, a publicat în *Journal of Analytical Psychology* un articol în care descria cazul unei paciente, iar povestea ei prezintă multe din temele pe care, la rândul meu, le-am întâlnit în relatările femeilor ce mi-au vorbit despre perioada sarcinii. Momentul concepției, împrejurările legate de sarcină şi naştere, sentimentele şi reacțiile lor față de această experiență extraordinară sunt deseori încărcate de evenimente sincronistice.

Femeia despre care a scris Mary Williams a început psihoterapia

din cauza unor conflicte interioare grave legate de feminitatea ei. În vârstă de treizeci şi opt de ani, căsătorită, suferea de lipsă de apetit sexual şi accese de plâns pe care le lega de primul ei ciclu menstrual, când mama sa reacționase ca şi cum s-ar fi petrecut o catastrofă. Sub oblăduirea mamei şi a mătuşilor sale dominatoare, această femeie, copil unic la părinți, a crescut în teamă şi nesiguranță de sine. Deşi făcuse o căsătorie de convenienţă, soțul ei o privea ca pe «mama potrivită pentru copiii lui».

În aceste împrejurări, când era limpede că avea nevoie de o schimbare în viață şi în sentimentele pe care le nutrea față de sine, pacienta a avut un vis cu conotații profetice dătătoare de speranțe. Iată relatarea ei:

«Eram într-o cameră ca asta [a analistei]. Un tablou cu ramă cafenie de mahon căzuse de pe perete. Când m-am dus să mă uit la el, tabloul s-a răsturnat. Erau acolo nişte cutii care intră una într-alta. Pe măsură ce le priveam, ele se deschideau. Apoi, în adânc, am văzut o păpuşă înfățişând un bebeluş. Stătea cu mâinile ridicate şi părea că-mi zâmbeşte.»

Cunoscând superstiția englezească potrivit căreia prăbuşirea unui tablou prevesteşte o moarte iminentă, femeia s-a mirat de suprapunerea acestei profeții a morții cu ceea ce părea atunci posibilitatea îndepărtată ca ea să rămână gravidă, simbolizată de descoperirea «în adânc» a păpuşii cu mâinile ridicate spre ea. Mary Williams relatează sincronicitățile petrecute după vis:

«Primul semn privind natura „profetică“ a visului a fost moartea subită a mamei ei, trei săptămâni mai târziu. Vreme de patru luni pacienta n-a mai venit la cabinet, ocupându-se de afacerile familiei şi de tatăl ei. Când s-a întors, părea să fie însărcinată (ceea ce avea să se confirme), însă nu luase în considerare această posibilitate, căci continua să aibă ciclu menstrual, deşi neregulat. […] Misterioasele accese de plâns dispăruseră. Reacția ei față de sarcină era ambiguă: plăcere intensă amestecată cu resentimente împotriva soartei care o silise să ajungă aici înainte de-a fi pregătită.

Sincronicitățile nu se încheiaseră. Doctorul ei era îngrijorat: capul fetusului nu ajunsese în zona pelviană la momentul aşteptat, aşa încât a trimis-o la un specialist. Între previziunile celor doi medici cu privire la data naşterii exista o diferență de şase săptămâni, fapt ce a

neliniştit-o pe pacientă, căci avea multe pregătiri de făcut. […] A apelat atunci la analist care, fără să-şi dea seama, a preluat rolul oracolului şi, considerând ca moment al concepției data visului, a socotit două sute optzeci de zile şi i-a spus că data naşterii era cu trei săptămâni mai târziu decât prevăzuse doctorul şi cu trei săptămâni mai devreme decât prevăzuse specialistul. „Oracolul“ a fost mirat că nu s-a petrecut nimic la data prevăzută. Trei săptămâni mai târziu femeia s-a internat la maternitate şi a trebuit să fie supusă unei cezariene. Bebeluşul, un băiat zdravăn, era uşor deshidratat, iar starea lui a confirmat că data concepției şi cea a visului coincideau.

Nu putem specula asupra cauzelor întârzierii, dar trebuie menționate două coincidențe semnificative. Mama pacientei a murit la trei săptămâni după vis, iar copilul s-a născut cu o întârziere de trei săptămâni față de termen. Nu cumva, în chip inconştient, a păstrat ea acelaşi decalaj în timp? Apoi, după cum pacienta însăşi a remarcat, „copiii născuți prin cezariană arată ca nişte păpuşi şi nu ca nou-născuții!“, observație ce leagă realitatea exterioară şi cea lăuntrică într-un mod semnificativ. Din punct de vedere psihologic, copilul şi noul său sine nu deveniseră încă suficient de reali pentru ea.

Văzându-i pe mamă şi copil două luni mai târziu, nu încăpea nici o îndoială că el devenise o realitate. În căminul ei erau acum trei bărbați: tatăl, soțul şi fiul; o schimbare semnificativă față de vechea situație [în care familia ei era dominată de femei].»[22]

Prin urmare, visul acestei femei legat de sarcină a implicat şi alte sincronicități: moartea mamei sale, precum şi o serie de întâmplări petrecute cu adevărat în lumea exterioară. Dar coincidența sincronistică în timp a sarcinii este aspectul cel mai interesant: fiind eliberată prin moartea mamei de o relație nesănătoasă în plan sufletesc, relație din cauza căreia ajunsese la psihanalist, această femeie a fost aproape imediat în stare să «conceapă», atât la propriu cât şi la figurat, că poate fi ea însăşi mamă, femeie matură, adultă.

Judy, o cunoştință de-a mea, mi-a spus o poveste aproape identică în ce priveşte coordonarea sincronistică în timp despre coincidența între prima ei sarcină şi moartea mamei. «Încercasem de multă vreme să rămân însărcinată prin însămânțare artificială, fără nici un rezultat. Dacă tratamentul inițial nu reuşeşte, tratamentele următoare au şanse

tot mai mici. Doctorul mi-a spus deschis că probabilitatea de a rămâne însărcinată este de 1 la 20, dar m-am hotărât să mai încerc o dată înainte de a renunța. Între timp mama s-a îmbolnăvit, iar asta a sporit tensiunea în care trăiam. Trebuia să am grijă de ea şi în acelaşi timp să-mi urmez tratamentul. Apoi mama a murit. Sigur, n-a fost o moarte neaşteptată, dar poți fi oare cu adevărat pregătit pentru aşa ceva? La ovulația de după moartea ei am rămas însărcinată – şi la fel s-a întâmplat cu sora mea.»

Coincidența între naştere şi moarte din povestea lui Judy trimite la cazul relatat de Mary Williams (fără a implica însă aceleaşi probleme psihice) şi subliniază felul straniu în care însuşi momentul concepției poate fi un exemplu de eveniment aleator încărcat de semnificație. Există aici fără îndoială simbolismul dispariției unei generații pentru a face loc alteia, amintind de numeroasele mituri şi basme de pretutindeni în care apare legătura între naştere şi moarte: bătrânul rege ori bătrâna regină trebuie detronați sau ucişi pentru ca în țară să fie reinstaurate creația şi fertilitatea. În aceste poveşti sincronistice care leagă atât de strâns naşterea de moarte, vedem că literatura oglindeşte deseori adevărul poveştilor trăite de oameni.

Coincidența în timp din aceste poveşti, faptul că sarcina poate apărea sincronistic în momente-cheie, e ilustrat de cazul Mariei, al cărei vis despre clinica pentru tratarea sterilității a condus-o spre un loc de muncă, aşa cum am văzut în capitolul 4. Iată relatarea ei:

«Soțul meu Hank şi cu mine încercam de vreo doi ani să avem un copil. În tot acest timp eu lucram, iar el îşi făcea studiile de specializare. Deşi aveam de înfruntat numeroase greutăți financiare, ştiam că venise vremea să facem un copil şi eram pregătiți. S-a întâmplat ca tocmai în luna în care el a găsit o slujbă bună eu să rămân însărcinată. Dar atunci nu ştiam încă, aşa că ne-am bucurat când el a primit slujba, iar o săptămână mai târziu – nu uita, trecuseră doi ani de încercări! – am aflat că rămăsesem însărcinată. Exact în momentul când devenisem destinsă.»

Deşi se poate afirma că sarcina e un eveniment cauzal – spermatozoidul se întâlneşte cu ovulul, are loc concepția: cauză şi efect –, povestea Mariei pune în evidență faptul că sarcina este în realitate un eveniment aleator, după cum o dovedesc nesiguranța metodelor contraceptive şi frustrările celor ce vor să aibă copii. Chiar

şi în ziua de azi, când avem la dispoziție o tehnologie impresionantă, faptul că o femeie rămâne sau nu însărcinată stă sub semnul incertitudinii, aşa încât, *atunci când* evenimentul se produce, poate fi vorba de una dintre cele mai importante coincidențe în viața unui cuplu. Pentru Marie, momentul în care a rămas însărcinată, coincizând cu dispariția unor temeri legate de lumea exterioară, i-a permis să trăiască fără tensiuni această experiență şi să se bucure de ea.

Temerile prietenei mele Jacqueline legate de naşterea celui de-al doilea copil au fost de asemenea risipite în mod neobişnuit şi sincronistic, ceea ce a făcut-o să poată trăi netulburată experiența naşterii. Primul ei copil, o fetiță fermecătoare, s-a născut cu un defect genetic, astfel că ea şi soțul ei au hotărât să nu-şi mai asume riscul unui al doilea copil. Aşa se face că, atunci când a rămas din nou însărcinată, erau mai curând îngrijorați decât fericiți. Iată ce povesteşte Jacqueline:

«Îmi făceam multe griji în privința sarcinii. Într-o vineri, pe când eram în luna a cincea, am fost cu soțul meu la un control cu ultrasunete ca să mă asigur că totul e în ordine. Noaptea târziu, după ce văzusem imaginile lui Joseph înăuntrul meu, mi-am dat seama că, deşi privisem vreo oră înregistrarea video, în tot acest timp nu-i văzusem niciodată brațele şi mâinile. M-am ridicat din pat îngrozită şi i-am spus asta soțului meu. M-a liniştit şi, cu toate că mă simțeam ridicolă, mi-am petrecut tot acel sfârşit de săptămână temându-mă că băiatul n-are brațe sau mâini. Prietenii m-au asigurat că doctorii mi-ar fi spus dacă ar fi fost ceva în neregulă. Am încercat să mă port firesc, dar îmi ziceam că doctorii nu ştiu, că ar putea exista o anomalie, doar se mai întâmplase.

Eram foarte îngrijorată, dar am aşteptat până luni când l-am sunat pe doctor şi i-am spus: „Vreau să aflați de la laboratorul de analize al spitalului dacă totul e în regulă şi apoi vă rog să mă anunțați.“ Doctorul e un om cumsecade, m-a sunat imediat şi mi-a zis: „Îmi pare rău că ați fost îngrijorată, trebuia să mă căutați mai devreme. Motivul pentru care vineri a durat atât de mult examenul e că aveți un uter de o formă neobişnuită şi toți medicii au vrut să vadă acele imagini. Copilul e bine. Tocmai am primit un nou aparat cu ultrasunete şi vreau să văd cum funcționează. Puteți veni să ne mai uităm o dată la făt şi veți vedea că totul e în regulă.“

M-am dus în acea zi la spital pentru un examen suplimentar şi, chiar atunci când priveam ecranul şi îmi repetam „sper că e bine, sper că e bine“, iată-l, înăuntrul meu, cum îşi lipeşte degetul mare de arătător şi îmi face semn că e OK! Eram uluită, iar doctorul a izbucnit în râs: „Vezi, mămico, îţi spune că e OK.“

Bebeluşii fac asemenea gesturi, este un reflex, dar caracterul sincronistic al întâmplării, dacă vreţi să folosesc acest termen, ţine de faptul că s-a petrecut în timpul examenului cu ultrasunete, exact în momentul când îmi spuneam „sper că e bine“. E un lucru extraordinar! Nu-i o invenţie. Am o fotografie luată de pe banda video care surprinde acea clipă: Joseph face semnul că e OK. De atunci m-am liniştit. Am ştiut că va fi bine şi aşa a fost.»

Interesant în această poveste nu e numai felul în care au fost înlăturate temerile fireşti ale Jacquelinei în legătură cu naşterea celui de-al doilea copil, ci şi faptul că doctorul, la rândul lui, a sesizat caracterul sincronistic al gestului făcut de copilul nenăscut, prezentându-l cam în acelaşi stil în care a procedat Jung în povestea scarabeului. Deşi reflexele explică asemenea gesturi, coordonarea în timp şi semnificaţia coincidenţei joacă un rol central în povestea familiei Jacquelinei.

Evenimentele sincronistice sunt deseori ţinute la loc de cinste în povestea câte unei familii. Rena şi-a ascultat intuiţiile legate de momentul naşterii şi totul a devenit o problemă de viaţă şi de moarte. Mi-a spus povestea ei de parcă ar fi fost vorba de o legendă sau un mit:

«Era cu trei săptămâni înainte de data la care trebuia să nasc şi ne-am dus cu cortul pe o insulă, împreună cu alte două cupluri. Unul dintre bărbaţi era medic. Trebuia să stăm acolo vreo săptămână, iar eu îmi repetam întruna că ceva nu e în regulă. Medicul acela m-ar fi putut examina, dar toţi îmi spuneau să nu-mi fac griji. Şi totuşi nu-mi puteam alunga temerile, aşa încât am plecat împreună cu Bob, soţul meu, cu o zi mai devreme şi am ajuns cu bine acasă. Bob a încercat să mă liniştească, dar ceva nu era în regulă. O ştiam.

Am aşteptat până a doua zi. Bob era afară cu ceilalţi doi copii, iar eu m-am hotărât brusc să mă duc singură la spital. I-am lăsat un mesaj ca să nu se îngrijoreze: „Mă duc la spital. Ne vedem într-o oră.“ Am

ajuns la spital şi am rugat-o pe doctorița de gardă să-l cheme pe medicul meu, dar ea mă pisa cu tot felul de întrebări de genul „De ce credeți că nu e în regulă? Consumați droguri? Alcool?“. I-am răspuns că nu. „Atunci puteți aştepta până mâine“ mi-a zis ea. „Nu. Trebuie să-l sunați pe doctor acum!“ Ceea ce a şi făcut, slavă Domnului. Medicul meu i-a spus: „Dacă Rena e acolo înseamnă că are un motiv serios.“ Mi-a zis să-l aştept şi când a venit mi-a făcut un examen cu un aparat portabil cu ultrasunete, dar rezultatul a fost neconcludent, aşa că am rămas acolo noaptea, sub supraveghere.

A doua zi, în urma unui examen care arăta că ceva nu era în regulă, mi-au provocat naşterea şi astfel a venit pe lume fetița mea. S-a dovedit că avea cordonul ombilical înfăşurat în jurul gâtului, nu o dată, ci de două ori, ceea ce este într-adevăr extrem de neobişnuit, şi, dacă n-aş fi venit la timp, s-ar fi strangulat înăuntru. Presimțirile mele aveau un motiv întemeiat.»

Coordonarea în timp nu e singurul element cu semnificație sincronistică legat de concepție şi naştere. Intuiția Renei mă duce cu gândul la povestea încă şi mai dramatică a visului prietenei mele Gail. Prima sa sarcină decurgea fără incidente şi, împreună cu soțul ei, se pregătea să nască acasă, cu o moaşă, «ca orice adevărată hippie», cum spunea ea.

Cu puțin înainte să înceapă durerile naşterii, a avut un vis pregnant, părând mai curând rezultatul temerilor ei inconştiente decât al unor previziuni rezonabile. A visat că băiatul ei Sam se născuse, dar nu respira, că a trebuit s-o dea la o parte pe moaşă pentru a-i face ea însăşi respirație gură la gură – cordonul ombilical nu-şi îndeplinise funcția. Pielea copilului se învinețise şi a început să respire abia când soțul ei l-a atins. Gail nu e genul de femeie care să ignore asemenea vise, aşa că atunci când au început durerile facerii era cu atenția treză. Lucrurile s-au petrecut întocmai ca-n vis. Sam nu respira când s-a născut. Procedurile blânde utilizate de moaşă s-au dovedit zadarnice. Gail a dat-o la o parte şi i-a făcut copilului respirație gură la gură şi, spre marea uşurare a tuturor, Sam a început să respire când tatăl său l-a atins pentru prima dată.

Cunoscând atât starea sa fizică internă, cât şi acțiunile ce trebuiau întreprinse, Gail ne arată că viața poate fi cu mult mai uşoară când admiți că imaginile lăuntrice pot într-adevăr oglindi evenimente

exterioare. «N-am fost speriată de ce s-a întâmplat pentru că visasem totul înainte. Lucrurile se petreceau aşa cum le văzusem şi am făcut ce trebuia să fac.» Pregătindu-se pentru eventualitatea improbabilă a unei naşteri complicate şi acceptând posibilitatea ca visul ei să coincidă sincronistic cu realitatea, Gail a reuşit să salveze viaţa fiului ei.

Sarcina şi naşterea vin la timpul lor, indiferent de dorinţele noastre conştiente, de speranţe, eforturi şi fantasme. Putem hotărî că vrem un copil şi facem tot ce ne stă în putinţă, dar împlinirea acestei dorinţe e dincolo de puterile noastre. Iar atunci când femeia rămâne însărcinată, când concepţia e confirmată, doctorii pot prognostica doar cu aproximaţie data naşterii, când şi cum va veni pe lume copilul fiind de asemenea în afara controlului nostru. Iată motivul pentru care cred că termenul de sincronicitate se potriveşte cel mai bine sarcinii şi naşterii: coincidenţa întâmplătoare care face ca unul dintre milioanele de spermatozoizi să întâlnească un anume ovul – iar din această coincidenţă asupra căreia n-avem vreo putere se naşte întreaga viaţă. Putem trăi oare o coincidenţă mai semnificativă?

De ce avem copiii pe care îi avem: lecţii sincronistice

Dacă o femeie rămâne sau nu însărcinată ţine de şansă, iar condiţiile naşterii scapă controlului nostru. Dar posibilităţile sincronicităţii în viaţa noastră de părinţi nu se sfârşesc aici. Semnificaţia coincidenţei între personalitatea noastră şi cea a copilului implică de asemenea aspecte sincronistice. Mulţi părinţi îşi întâlnesc propriile fantasme egocentrice în personalitatea pe care ar dori s-o aibă copilul lor, în vreme ce alţii primesc o confirmare sincronistică în privinţa acelor lucruri importante pentru ei înşişi.

O femeie care a lucrat vreme îndelungată ca moaşă, ajutând-o şi pe sora ei, Janet, să nască, mi-a spus o poveste uimitoare care ne face să ne întrebăm de ce avem copiii pe care-i avem.

«Când sora mea Janet a născut-o pe Jeannie, soţul ei, Kefir, îşi dorea un băiat. El e originar din Mali, o ţară din nordul Africii, şi provine dintr-o cultură în care e important ca primul născut să fie băiat. Aşa se face că, în perioada sarcinii, Kefir îl numea mereu pe fătul din pântecele mamei „el“, fără să aibă îndoieli în privinţa

sexului. Hotărâse că va fi un băiat şi aşa trebuia să fie. A sosit momentul ca Janet să nască şi am decis ca asta să se petreacă acasă, dar până la urmă, după ce au început durerile facerii şi după un travaliu îndelungat, ne-am dus la spital. Nici aici însă Janet n-a reuşit să nască. În final, doctorul s-a hotărât să-i facă cezariană. Chiar în acel moment, Kefir a pus mâna pe pântecele lui Janet şi i-a spus copilului: „E în regulă, poți fi şi fată.“ Şi atunci a venit pe lume Jeannie!»

Povestea schimbării de atitudine a lui Kefir, o prefacere lăuntrică ce a coincis cu naşterea fiicei sale după ore întregi de travaliu, ne arată că acest bărbat a înțeles că a fi părinte nu are legătură cu sexul copilului, ci cu caracterul sacru al vieții înseşi, cu dragostea pe care le-o dăruim copiilor, fără a le cere să se supună ideilor despre o viață perfectă făurite de eul nostru. Pe de altă parte, în cazul relatat de Mary Williams, pacienta ei, crescută de femei dominatoare, s-a aflat pentru prima dată înconjurată de bărbați după ce a născut un băiat, iar acest eveniment sincronistic s-a dovedit o experiență necesară în viața ei.

Asemenea întâmplări ne ajută să înțelegem mai profund noțiunea de sincronicitate. Nu ajung oare părinții, în cele din urmă, să-şi accepte copiii aşa cum sunt? Nu vrem cu toții să ne iubim copiii? E atât de surprinzător că a ajuns Kefir să-şi iubească fiica aşa cum şi-ar fi iubit fiul? Ne îndoim oare că pacienta lui Mary Williams ar fi descoperit importanța familiei oricum, chiar şi dacă ar fi fost înconjurată de femei? Asemenea reflecții sunt întemeiate, dar pierd din vedere ceea ce e esențial în *aceste* poveşti.

Pentru cei doi părinți de care am vorbit, sexul copilului are o semnificație sincronistică datorită poveştii rezultate din experiența lor; fără îndoială că, dacă lui Kefir i s-ar fi născut un băiat sau dacă pacienta lui Mary Williams ar fi adus pe lume o fată, am fi avut de-a face cu o altă poveste – şi la fel ar fi stat lucrurile în oricare din cazurile prezentate în această carte. Ceea ce s-a petrecut cu Kefir şi cu pacienta lui Mary Williams se petrece în toate coincidențele semnificative: eul nostru se întâlneşte cu hazardul într-un mod ce preschimbă simbolic şi afectiv povestea vieții noastre. A accepta ce ni se întâmplă şi a aprecia semnificația faptului e cu atât mai important atunci când e vorba de o viață ce se naşte. Şi totuşi, pentru mulți părinți, al căror trecut sau personalitate se opun unei asemenea

atitudini deschise, *cine* este copilul lor capătă uneori o semnificație sincronistică.

Helen era o pacientă care a venit la mine într-un moment de cotitură în viața ei. Trecea de la viața introvertită de contabil la aceea mai extravertită şi mai bănoasă de agent imobiliar. Vorbind despre situația ei familială, în încercarea mea de a o înțelege mai bine, mi-au atras de la început atenția dificultățile prin care trecea relația cu fiica ei Hannah, în vârstă de vreo douăzeci şi ceva de ani. «Nu prea ne înțelegem, mi-a spus Helen. Mi-a fost întotdeauna greu să mă descurc cu ea. De mică era dificilă. Foarte activă, depăşind mereu limitele, avea nevoie să i se acorde mereu atenție. Soțul meu, care e un om mai combativ, s-a înțeles întotdeauna mai bine cu ea.»

Am păstrat această informație pentru a o utiliza ulterior, aşa cum face orice psihoterapeut. Cu timpul, activitatea noastră s-a concentrat asupra dezvoltării capacității lui Helen de a se deschide spre lume şi a-şi învinge inhibițiile. Încercam s-o ajut să devină mai cutezătoare şi mai ambițioasă, pentru a avea succes în munca ei de agent imobiliar. Într-o bună zi, după ce i-am vorbit despre introvertire şi extravertire, soțul ei a făcut o remarcă decisivă – i-a zis că ar trebui să ia lecții de la Hannah. Acel moment s-a cristalizat pentru Helen într-un eveniment sincronistic.

«Am rămas mută. Toată viața avusesem probleme cu Hannah. O iubeam, bineînțeles, ca orice mamă, dar n-am înțeles-o niciodată cu adevărat şi numai Dumnezeu ştie cât mi-am bătut capul cu ea. Dar când am auzit asta de la soțul meu a fost ca şi cum s-ar fi potrivit brusc toate piesele unui puzzle. Asta era: aveam nevoie de personalitatea lui Hannah. De la ea trebuia să învăț ceea ce aveam de învățat în acel moment din viața mea.»

Capacitatea lui Helen de a înțelege personalitatea fiicei sale, *cine* era Hannah, lucru care înainte vreme îi fusese cu neputință, a coincis sincronistic cu înțelegerea stării ei lăuntrice, iar întâmplarea a schimbat viețile celor două femei. Având întregul meu sprijin, Helen a început să se «consulte» cu Hannah, întrebând-o cum s-ar comporta în tot felul de împrejurări, iar cu timpul prăpastia dintre ele a dispărut.

Această sincronicitate compensatorie între părinte şi copil îşi găseşte corolarul în povestea colegului meu Jack, care a fost crescut de un tată ale cărui păreri despre cum ar trebui să fie şi ce ar trebui să

facă fiul său au avut efecte catastrofale şi de lungă durată. Împătimit de sport de-a lungul întregii sale vieţi, tatăl lui Jack hotărâse că unicul său fiu trebuie să devină cu orice preţ atlet profesionist şi aşa se face că Jack a fost crescut într-o atmosferă de tabără de instrucţie militară, în care toate activităţile erau orientate în direcţia obţinerii performanţei sportive. Din nefericire, faptul că lui Jack îi lipseau cu desăvârşire orice calităţi atletice s-a ciocnit de eul tatălui într-un accident sincronistic care n-are nimic în comun cu rezultatele benefice ale întâmplărilor povestite mai sus, iar pentru Jack a însemnat de-a lungul vieţii un blestem şi nu o binecuvântare. După cum vă puteţi închipui, firea rebelă şi furia sădite în Jack printr-o asemenea educaţie l-au însoţit mereu, e drept că nu întotdeauna cu rezultate dezastruoase. De exemplu, acea atitudine ilustrată de invariabilul său «Nu-mi spune mie ce să fac!» l-a ajutat în afaceri, chiar dacă i-a îngrădit celelalte domenii ale vieţii şi l-a făcut să sufere enorm.

Jack însuşi a avut apoi un fiu care, ironie a soartei, nu numai că semăna bine la înfăţişare cu multdetestatul tată, dar moştenise şi pasiunea bunicului pentru sport. «Oare nu se transmit toate astea direct de la bunici la nepoţi? Nu aşa se spune?», mi-a zis Jack într-o bună zi, când l-am întrebat ce mai fac ai lui. «Mi-am petrecut toată viaţa încercând să fug de sport, iar acum trăiesc într-o casă înţesată de afişe cu jucători de baseball şi de fotbal. Îşi cheamă prietenii să se uite la televizor când e vreun meci şi urlă cu toţii, exact ca tata. Simt că înnebunesc!»

Simplă coincidenţă sau sincronicitate? Paralela între bunic şi nepot ţine desigur de coincidenţă, dar semnificaţia ei, locul pe care Jack i-l găseşte în viaţa sa, rămâne un subiect deschis. Dacă privim din afară, putem găsi un înţeles în coincidenţa izbitoare dintre acel lucru de care Jack a încercat întreaga viaţă să scape şi ce i-a scos în cale soarta tocmai prin fiul lui, dar nu eu sau cititorii acestei cărţi îi scriem biografia lui Jack, el însuşi trebuie s-o facă. Deocamdată avem de-a face doar cu o coincidenţă a cărei semnificaţie încă îi scapă lui Jack.

Pentru cei mai mulţi dintre părinţi, personalitatea copiilor nu pare să aibă legătură cu domeniul sincronicităţii. Deseori copiii noştri tind să ne semene fiindcă au fost crescuţi de noi – aici intervin mai curând factorii cauzali decât hazardul. Părinţii care nu sunt excesiv preocupaţi de ei înşişi şi nu sunt sfâşiaţi de conflicte interioare nu se

confruntă prea des cu evenimente sincronistice legate de copiii lor pentru că semnificaţia pe care o capătă copiii în viaţa lor rezultă din capacitatea naturală de a-i accepta, iubi şi preţui, nu din întâlnirea întâmplătoare cu destinul. Nu toţi părinţii sunt însă la fel, iar întâlnirile sincronistice cu copiii, la naştere şi apoi de-a lungul anilor, alcătuiesc substanţa literaturii şi a vieţii de zi cu zi. Copiii, viitorul simbolic al poveştilor noastre, fac să ne confruntăm cu sensul vieţii noastre şi pot fi o şansă unică de a ne înţelege şi dezvolta.

Sincronicitatea şi tranziţia finală

Pentru a prefaţa următoarea serie de poveşti, ultima din această carte, voi împrumuta o imagine de la o prietenă care lucrează ca asistentă medicală la un azil de bătrâni. Sub ochii ei au murit mulţi oameni, a asistat la despărţirea lentă de tot ce-i înconjura, a văzut familiile lor luptându-se cu pierderea ireparabilă. Ea mi-a spus că trecem prin chinurile morţii la fel cum trecem prin chinurile facerii – iar acest adevăr poate fi confirmat de oricine a vegheat un muribund.

Moartea e detaşarea de toate grijile şi legăturile cu această lume şi, precum chinurile naşterii, vine la momentul ei şi îşi are propriul ritm, iar în această privinţă nu avem vreo putere. Chiar dacă facem tot ce ne stă în putinţă pentru a muri, aşa cum am văzut în povestea fostului meu pacient care a încercat să se sinucidă, întâmplare relatată în capitolul dedicat viselor, părăsim această lume abia atunci când ne vine ceasul – iată învăţătura pe care o cunoaşte oricine a trecut prin experienţa pierderii unui om drag şi pe care o ilustrează nenumărate poveşti sincronistice.

Povestea Lindei despre ultima zi din viaţa prietenei sale Jane este un pandant al poveştii lui Kefir, cel care «i-a dat voie» fiicei lui să se nască. Annie, fiica Lindei, care avea doar doi ani când cancerul de care suferea Jane a intrat în faza finală, a evitat în ultima săptămână din viaţa lui Jane să intre în camera bolnavei. Linda, care veghea la căpătâiul lui Jane, a înţeles-o pe fiica ei şi, în dimineaţa zilei în care Jane a intrat în comă, s-a hotărât s-o trimită pe Annie în vecini. Pe măsură ce Jane respira tot mai greu, Linda a înţeles că se apropie sfârşitul şi a luat în palmele ei mâna muribundei. Tocmai atunci s-a întors acasă Annie şi a intrat pentru prima dată în camera în care se

afla Jane. S-a apropiat de pat şi a luat în palmele ei cealaltă mână a lui Jane. După mai puțin de un minut, Jane a murit.

«A fost ca şi cum Jane ar fi aşteptat-o pe Annie să fie alături de ea, sau ca şi cum împăcarea lui Annie cu gândul morții prietenei mele ar fi ajutat-o pe Jane să se desprindă de viață», mi-a spus Linda.

Prevestirea sfârşitului ține de ceea ce numim de regulă superstiții – precum cea din prima poveste a acestui capitol, în care prăbuşirea unui tablou înseamnă moartea cuiva apropiat, sau credința bunicii mele că o pasăre care intră în casă vesteşte acelaşi lucru. Cuvântul «superstiție» înseamnă *ad litteram* «supraviețuire», referindu-se la faptul că asemenea credințe populare au supraviețuit asaltului modernității şi ne rămân încă vii în imaginație ca rămăşiţe ale unui timp în care evenimentele sincronistice erau mai bine înțelese şi prețuite.

Jung povesteşte mai multe întâmplări din viața sa în care premonițiile i-au fost confirmate de evenimente ulterioare. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, călătorind cu trenul spre casă, s-a simțit «asaltat de imaginea unui om care se îneacă», amintirea unui accident ce avusese loc în timpul serviciului său militar, şi, cât timp a durat călătoria, n-a reuşit să se elibereze de acea imagine. Când a juns în fine acasă, şi-a găsit întreaga familie răvăşită: chiar în momentul în care îl năpădise acea amintire, Adrian, nepotul său, era cât pe ce să se înece în lacul din spatele casei. În mod asemănător, după ce i-a apărut în vis un mormânt antic deasupra căruia plutea o făptură semănând cu soția sa, a doua zi dimineața a aflat că în acea noapte murise vara soției lui.

Dar nimic nu-ți dă asemenea fiori, amestecați cu o anume notă de umor, ca povestea lui Jung despre visul care i-a prevestit moartea mamei. «Cu câteva luni înainte de moartea mamei, în septembrie 1922, am avut un vis care mi-o prevestea», scrie Jung în autobiografia sa. «Era despre tatăl meu şi mă impresionă adânc. De la moartea lui, deci din 1896, nu-l mai visasem niciodată. Acum îmi apăru iarăşi într-un vis, ca şi cum s-ar fi reîntors dintr-o călătorie îndepărtată. Arăta întinerit şi nu manifesta nici un fel de autoritate paternă. M-am dus cu el în biblioteca mea şi m-am bucurat nespus să aflu ce i se mai întâmplase. A fost o mare plăcere pentru mine să-i prezint soția şi

copiii mei, să-i arăt casa şi să-i relatez ce am mai făcut între timp şi ce am devenit. […] Dar mi-am dat imediat seama că nu era posibil, întrucât tata avea un aer preocupat. Părea să vrea ceva de la mine. Am simțit-o clar, aşa că am bătut în retragere. Deodată mi-a spus că dorea să mă consulte, pentru că eram psiholog, şi anume în legătură cu psihologia căsniciei. Mă pregăteam să-i țin o prelegere mai lungă despre complicațiile căsătoriei, dar atunci m-am trezit. N-am înțeles cum trebuie visul, căci nu mi-a trecut prin minte că se putea referi la moartea mamei mele. M-am lămurit abia când a murit subit în ianuarie 1923.

Căsnicia părinților mei n-a fost o învoială fericită, ci o probă de încercare a răbdării împovărată de multe greutăți. Amândoi au comis greşelile tipice multor perechi căsătorite. Din visul meu aş fi putut prevedea moartea mamei: după o absență de douăzeci şi şase de ani, tatăl meu se interesa în vis la psiholog în legătură cu vederile şi cunoştințele cele mai recente referitoare la complicațiile matrimoniale, deoarece pentru el venise timpul să reia problema. În mod evident, în starea sa atemporală nu achiziționase informații mai bune, aşa că trebuia să se adreseze celui în viață, care, odată cu schimbările aduse de timp, ar fi putut dobândi nişte puncte de vedere noi.»[23]

Vorbind despre tatăl său ca şi cum visul ar fi fost într-adevăr o călătorie în lumea de dincolo, tonul lui Jung dezvăluie totodată familiaritatea cu miraculosul cotidian al evenimentelor sincronistice, tratând apariția tatălui cu nonşalanța cu care am povesti despre vizita unui cunoscut. Această viziune, pe care Jung a înțeles-o mai târziu ca fiind prevestirea morții mamei, este un exemplu de întâmplare sincronistică ce apare atunci când poveştile noastre sau poveştile celor dragi se apropie de sfârşit.

În multe alte poveşti ce mi-au fost împărtăşite găsesc ceva din familiaritatea degajată a lui Jung față de fantome. Pe când soțul ei se stingea încet la spital, lui Frances i-a apărut în diferite locuri din casă fotografia preferată înfățişându-i pe ei doi – în locuri unde ştia cu siguranță că nu o lăsase. Mai mult, locuia singură şi nimeni altcineva nu avea cheile casei. În prima zi când s-a întors acasă de la spital a găsit fotografia cu fața în jos pe canapeaua din sufragerie, deşi o lăsase deasupra şemineului. A aşezat-o pe o măsuță, iar dimineața a

găsit-o la baie, în chiuvetă, iarăşi cu faţa în jos. Când s-a întors de la spital, a descoperit că se mutase din baie într-un colţ al vestibulului, sprijinită cu faţa la perete.

«Dacă s-ar fi întâmplat numai în timp ce dormeam, aş fi putut pune întreaga poveste pe seama somnambulismului, mi-a spus Frances. Eram foarte tulburată din cauza bolii lui Frank şi a morţii sale iminente şi presupun că aş fi putut să umblu prin casă în timpul somnului ori să mut fotografia fără să-mi dau seama, ca într-o stare de transă. Nu-mi închipui însă cum aş fi putut-o muta atunci când eram plecată de-acasă. După moartea lui Frank, fotografia nu s-a mai mişcat. A rămas deasupra şemineului.»

Ce efect a avut asupra lui Frances această serie de mişcări inexplicabile ale fotografiei? Impresia pe care mi-a lăsat-o vorbind cu ea a fost că a ajutat-o să «aducă acasă» moartea soţului ei, făcând legătura între experienţele trăite la spital şi viaţa din casa unde trăise cu el vreme îndelungată. Când obiectele din realitatea exterioară încep să se mişte ca răspuns la stările noastre sufleteşti, legătura sincronistică face ca realitatea subiectivă să devină şi mai dureroasă. Dar aceste lucruri au şi darul de a ne arăta cât de importantă e dispariţia unui om, de vreme ce are efecte palpabile, vizibile.

În conformitate cu diferitele tradiţii populare şi superstiţii legate de prevestirea morţii, sfârşitul poate fi anunţat sincronistic prin apariţii neobişnuite ale unor animale, mai ales ale celor ce reprezintă simbolic viaţa de apoi, cum ar fi păsările – asociate deseori cu spiritul ori cu sufletul – sau câinii şi pisicile negre, a căror culoare întunecată trimite la lumea celor nevăzute şi neştiute.

Prietenul meu Michael citea în sufragerie, în apartamentul lui din Berlin, când a auzit cum ceva se izbeşte de peretele casei. A deschis fereastra ce dădea spre curtea interioară şi a văzut o cioară care bătea tot mai slab din aripi pentru ca în cele din urmă să moară. Curtea interioară era plină de porumbei, dar Michael nu văzuse niciodată acolo ciori, aşa încât incidentul i s-a părut straniu. Săptămâna următoare a primit un telefon de la mama sa: fratele lui murise în acea dimineaţă şi, cu toate că s-au făcut mai târziu două autopsii, nu s-au putut stabili cauzele decesului. Privind în urmă, Michael a văzut în moartea ciorii o prevestire a dispariţiei neaşteptate a fratelui său. Spre

deosebire de perspectiva premonitorie, interpretarea sincronistică pune accent pe felul în care moartea fratelui i-a schimbat lui Michael propria viziune asupra vieții, aducând în povestea sa simbolul ciorii ca semn al evenimentului ce avea să urmeze.

Fenomenele sincronistice legate de moarte sunt suficient de frecvente pentru a conduce spre explicații de tip cauzal conform cărora, de pildă, moartea unui om eliberează «energia sa vitală» – ceea ce explică mişcările unei fotografii prin apartament – sau legăturile ce există între noi, la nivelul speciei ori al familiei, ne fac să percepem ce simte un muribund – ceea ce explică visele şi experiențele premonitorii avute, de exemplu, de Jung sau de Michael. Asemenea explicații au dat naştere unor obiceiuri rituale, cum ar fi deschiderea ferestrei, pentru a lăsa sufletul să-şi ia zborul, sau priveghiul.

Orice cauze am căuta fenomenelor legate de moarte – energie, suflet sau alți factori necunoscuți –, e cert că în momentul morții tind să se petreacă întâmplări sincronistice. Bunica, mama şi mătuşa mea mi-au spus că în clipa morții străbunicii mele, atunci când ea părea să-l vadă pe Isus coborând de pe cruce pentru a o lua cu sine, o lumină strălucitoare de proveniență necunoscută a inundat încăperea, dispărând când străbunica mea a murit. Pentru rudele mele, semnificația sincronistică a întâmplării e legată de uşurarea simțită la gândul că Dumnezeu o luase în rai.

Paul, un profesor de filozofie sceptic, care atunci când a aflat subiectul cărții de față a zâmbit indulgent, a contribuit totuşi cu propria sa relatare pe această temă. Neputând să accepte sfârşitul iminent al unui prieten bolnav de maladia Hodgkin, Paul e refuzat sistematic să-l viziteze la spital în decursul ultimei luni de suferință, până când, simțindu-se vinovat, a găsit puterea s-o facă. La plecare, surorile i-au spus că starea bolnavului părea să se îmbunătățească, iar moartea lui nu mai era iminentă.

În noaptea aceea, pe jumătate adormit, Paul l-a văzut pe prietenul său îmbrăcat în alb. Au stat puțin de vorbă şi, la sfârşitul acestei viziuni onirice, prietenul s-a îndepărtat spunându-i: «La revedere. Trebuie să plec.» A doua zi, când a sunat la spital, Paul a aflat că prietenul său murise în cursul nopții. Era prima experiență de acest gen din viața lui şi, povestindu-mi întâmplarea, am remarcat

amestecul de scepticism şi ironie cu care privea cele petrecute – lucru pe care l-am observat şi la alţii, inclusiv la mine însumi, atunci când suntem puşi faţă în faţă cu povestea vieţii noastre.

Pentru unii oameni însă, experienţa sincronistică legată de moarte are un caracter încă mai dramatic, în măsura în care ei înşişi trec prin suferinţele fizice ale morţii. Una dintre profesoarele mele obişnuia să povestească tuturor cum s-a trezit cu dureri teribile la spate şi în piept în noaptea în care tatăl ei a murit înjunghiat. Durerea fusese atât de acută încât s-a abţinut cu greu să cheme salvarea. A doua zi a aflat ce se întâmplase cu tatăl ei la celălalt capăt al ţării şi a înţeles de ce trecuse prin acea suferinţă fizică. «Legătura între el şi mine a fost întotdeauna strânsă şi vreau să cred că mi s-a dat prilejul să împărtăşesc cu el experienţa morţii.»

Toate aceste sincronicităţi ce desfid capacitatea noastră de a le înţelege în termeni de cauză şi efect au în comun o trăsătură simbolică. La fel cum noi percepem moartea ca distrugere, ruptură, disoluţie a lumii pe care o cunoşteam şi în care trăiam, sincronicităţi precum cele de mai sus simbolizează disoluţia şi violarea acelor legi ce guvernează evenimentele de zi cu zi. E ca şi cum principiile naturale ar înceta să se aplice în momentul morţii, ca şi cum cauzalitatea şi materia ar fi suspendate. Unora această suspendare a legilor naturii le inspiră groază, pentru alţii însă asemenea coincidenţe au o semnificaţie importantă, confirmând, în momente de mare durere când ne simţim neajutoraţi, legăturile cu cei dragi. Uneori, sensul sincronistic al unei coincidenţe ne poate consola, apropiindu-ne de cei de care moartea ne-a despărţit.

Sincronicitatea continuităţii: când sfârşitul nu e definitiv

Oricine a pierdut o fiinţă iubită ştie că legăturile noastre nu încetează odată cu moartea, iar uneori evenimentele sincronistice se petrec tocmai pentru a ne reaminti acest adevăr. Ţin minte discuţia avută, pe când lucram ca medic intern, cu o prietenă a cărei soră îşi găsise un sfârşit prematur în timp ce năştea. M-a surprins că prietena mea nu era îngrozită de cele întâmplate, dar, privind acum în urmă, îmi dau seama că sufeream pe-atunci de sindromul celui care le-ştie-

pe-toate. Burduşit cu lecturi despre durere, doliu şi pierderi ireparabile, dar fără să fi trecut eu însumi prin această experienţă, am insistat asupra mâniei pe care trebuie să i-o fi trezit moartea surorii. Prietena mea îmi repeta invariabil: credinţa o ajutase să învingă suferinţa, simţea că Domnul o luase la sine pe sora ei, El avusese un plan pe care mintea noastră nu-l putea înţelege. Eu însă eram mai departe convins că prietena mea îşi ascunde adevăratele sentimente şi i-am spus că era limpede că nu face decât să-şi «reprime» mânia şi durerea. Culmea e că tocmai învăţasem că un psihoterapeut n-are voie să-şi hărţuiască în felul ăsta pacientul!

În cele din urmă, răbdarea prietenei mele a ajuns la capăt şi mi-a spus enervată să încetez. În acel moment am auzit un pocnet, dar nu i-am dat nici o importanţă. Încercam amândoi să risipim tensiunea care se acumulase. Abia seara, când am vrut să spăl vasele, am descoperit ce se întâmplase: farfuria care se afla pe masă între noi crăpase în două.

Se pot da mai multe interpretări acestui eveniment. Există două explicaţii cauzale: mânia reprimată a prietenei mele s-a exprimat spărgând farfuria cu «energia» sa ori faptul acesta a reprezentat o «manifestare» a unui gen de forţă provenind de la tânăra femeie decedată. Din punct de vedere sincronistic însă, spargerea farfuriei a fost încărcată de semnificaţie pentru mine, simbolizând într-un fel ruperea legăturii noastre de prietenie din pricina insistenţei mele. Orice interpretare am alege, asocierea între moarte, sentimentele declanşate, simbolismul întâmplării şi realitatea fizică a farfuriei sparte a făcut ca acest eveniment să fie una dintre cele mai stranii experienţe sincronistice din câte am trăit.

Povestea lui Rachel, care se pregătea să comemoreze în intimitate un an de la decesul soţului ei Steve, dovedeşte persistenţa îndelungată, după dispariţia fizică, a forţei simbolice a morţii. În ciuda numeroaselor invitaţii din partea prietenilor de a petrece împreună acea zi, Rachel a vrut să rămână singură, îndeplinind un ritual pe care ea însăşi îl făurise: lua toate albumele cu fotografii, le parcurgea încet, stingea luminile din casă, aprindea lumânări şi încerca să-l readucă pe soţul ei lângă ea.

«Era seară, se făcuse aproape ora şapte, iar eu stăteam la lumina lumânărilor când a sunat pe neaşteptate telefonul. Credeam că mă

caută una dintre prietene şi, în loc să las robotul să răspundă, am ridicat receptorul. La celălalt capăt al firului era o voce ciudată care mi-a dat fiori, de parcă un adult ar fi încercat să imite un copil: „Steve e acolo?“ Eram uluită, prea şocată ca să-mi treacă prin minte că ar putea fi vorba de o farsă macabră, aşa încât i-am răspuns pur şi simplu: „Nu, nu-i aici.“ Vocea însă a repetat: „Steve e acolo?“ I-am spus din nou: „Nu, nu-i aici. Dar tu cine eşti? Ce vrei?“ La care vocea de copil mi-a zis: „Mă gândeam că poate Steve vrea să treacă pe la mine să ne jucăm.“ Atunci mi-am dat seama că era într-adevăr vocea unui copil şi nu a cuiva pus pe farse. I-am repetat: „Nu, Steve nu-i aici.“ Copilul a insistat: „Sunteți sigură? Unde e?“ Coincidența era stranie, iar eu mă simțeam din cale-afară de tulburată, aşa că i-am răspuns speriată „Steve a murit“ şi am închis telefonul. Am aprins imediat luminile, am stins lumânările şi le-am sunat pe prietenele mele să le spun că vin la cină. Abia mai târziu mi-am dat seama că traumatizasem un copil necunoscut spunându-i că prietenul lui murise.»

Când am întrebat-o pe Rachel cum interpretează această coincidență stranie, a ridicat din sprâncene şi a întors palmele în sus, lăsându-mă să înțeleg că nu ştie. «Prietenii mi-au sugerat că Steve însuşi m-ar fi sunat, ca şi cum ritualul meu ar fi reuşit să convoace spiritul lui, sau ceva în genul ăsta. Eu însă nu cred. Poate că am primit un semn că n-ar fi trebuit să fiu singură în acea seară. Freud spunea că intenția inconştientă care stă la baza unei acțiuni se dezvăluie în rezultatul acțiunii. Rezultatul a fost că am întrerupt ritualul meu şi m-am îndreptat în acea seară spre prieteni, deci poate că asta e semnificația întâmplării: să mă întorc către viață şi să nu mai zăbovesc între cei dispăruți. Dacă aşa stau lucrurile, atunci fără îndoială că experiența prin care am trecut şi-a atins scopul.» Cunoscând-o pe Rachel, şi mai ales ştiind cât de important a fost cercul ei de prieteni în perioada de suferință prin care a trecut, cred că a înțeles bine semnificația straniei coincidențe – sosise momentul să-şi afirme capacitatea de a trăi.

Dacă prezența morții se află în centrul unor asemenea fenomene sincronistice, e posibil şi ca absența sau evitarea ei, în împrejurări uimitoare, să fie la fel de semnificativă. O poveste de acest gen a

devenit celebră, fiind prezentată pentru prima dată în 1950 în revista *Life*, pentru a fi apoi deseori citată. Corul unei biserici din orăşelul Berenice, din Nebraska, trebuia să aibă o repetiție la ora şapte şi douăzeci, în seara zilei de 1 martie. Toți membrii corului – cincisprezece persoane – au întârziat dintr-un motiv sau altul. Familia pastorului a fost reținută de treburile din gospodărie, altcineva n-a ajuns la timp pentru că nu i-a pornit maşina, altul fiindcă era prins într-un program radiofonic, o fată era ocupată cu lecțiile, alta a întârziat, împreună cu mama ei, pentru că ațipise. Fiecare dintre ei avusese un motiv de întârziere, ceea ce s-a dovedit a fi un mare noroc: la ora şapte şi douăzeci şi cinci, din cauza unei defecțiuni la sistemul de încălzire, biserica a sărit în aer. Acest lanț de întâmplări, a cărui probabilitate a fost ulterior estimată de un matematician ca fiind de unu la un milion, a avut un impact formidabil asupra vieților norocoşilor enoriaşi care s-au întrebat dacă această sincronicitate nu era cumva «lucrarea lui Dumnezeu».[24]

Altă poveste a unui accident norocos, cu adâncă semnificație spirituală, l-a avut ca erou, în veacul al XIX-lea, pe călugărul chinez Hsu Yun. În drum spre o mânăstire, el a căzut în albia unui râu şi a fost cât pe ce să-şi piardă viața. A reuşit până la urmă cu greu să ajungă la destinație şi, în aşteptarea morții, a intrat într-o meditație profundă. Iată cuvintele cu care Hsu Yun descrie experiența prin care a trecut:

«Atinsesem o stare de concentrare atât de pură încât simțeam că nu mai am trup. După vreo douăzeci de zile, toate durerile mele au dispărut brusc. […] Într-o noapte din timpul meditației am deschis ochii şi am văzut dintr-odată o lumină atât de intensă încât părea să fi fost ziua în amiaza mare. Puteam vedea totul, înăuntru şi în afară. […] În întreaga mea viață n-am simțit o asemenea bucurie. Era ca şi cum m-aş fi trezit dintr-un vis. M-am gândit la anii îndelungați de pribegie de când devenisem călugăr. […] Dacă n-aş fi căzut în apa râului şi dacă nu m-aş fi îmbolnăvit grav, dacă n-aş fi trecut deopotrivă prin vremuri bune şi prin vremuri grele care să mă ajute să învăț şi să înțeleg, aş fi pierdut ocazia ce mi s-a oferit în această viață şi n-aş fi ajuns să trăiesc acel moment.»[25]

Ce e interesant în povestea lui Hsu Yun şi în cea a corului bisericii din Berenice este semnificația similară dată întâlnirii cu moartea. În

ambele cazuri, în spatele «norocului» se află un sens spiritual. Şansa a avut pentru Hsu Yun şi pentru membrii corului un înţeles legat de intervenţia lui Dumnezeu sau de apariţia providenţei în vieţile lor. Prin semnificaţia sincronistică dată de fiecare faptului de a nu muri, întâmplarea a devenit un moment de prefacere în care continuitatea vieţii le-a apărut cu limpezime, la fel cum a simţit şi Rachel. Uneori, fie că dăm sau nu evenimentului o interpretare religioasă, asemenea atingeri sincronistice ale morţii ne ajută să înţelegem mai adânc viaţa.

Reflecţii asupra tragediei: a da un înţeles suferinţei

Întâmplări precum cele două prezentate mai sus, în care vieţile oamenilor sunt salvate din pură şansă, ne fac deseori să ne întrebăm «Ce-ar fi fost dacă…?» – ceea ce scoate în evidenţă latura noastră sceptică. La fel ca Pangloss, personajul lui Voltaire care repetă întruna «Dacă nu s-ar fi întâmplat cutare sau cutare lucru, nu te-ai afla unde eşti acum», o femeie cu care am vorbit despre acest gen de întâmplări mi-a spus: «Şi ce-i cu asta? Pentru fiecare avion care se prăbuşeşte, există persoane care au avut norocul să piardă avionul.» Dar, aşa cum am subliniat de-a lungul întregii cărţi, în refuzul de a recunoaşte caracterul sincronistic al evenimentelor, ceea ce trecem cu vederea sau subestimăm este semnificaţia subiectivă pe care aceste evenimente o au pentru cei implicaţi. Pentru ei, asemenea coincidenţe în care sunt cât pe ce să-şi piardă viaţa e limpede că *nu* se petrec în fiecare zi.

În după-amiaza zilei de 17 octombrie 1989, pentru prima dată de când căpătasem noua mea slujbă s-a întâmplat să nu ajung la o şedinţă importantă şi astfel am evitat să mor sub dărâmături din cauza cutremurului care a avut loc. Îi asigur pe sceptici că norocul meu sincronistic a însemnat mult pentru mine. În asemenea poveşti sincronistice în care ne dăm seama mai târziu că şansa ne-a salvat de catastrofă, esenţial e faptul că ni s-au petrecut *nouă*. Aceste poveşti nu se referă la lista morţilor şi a supravieţuitorilor, ci ne vorbesc despre felul în care moartea, experienţa ultimă asupra căreia nu avem nici o putere, ne poate face să devenim conştienţi de ceea ce înseamnă viaţa noastră – pentru noi şi pentru cei din jur.

Şi totuşi, refuzul unora de a accepta interpretarea de multe ori

facilă şi egocentrică a sensului evenimentelor din viaţa noastră nu e neapărat semnul unei lipse de înţelegere. Ea se întemeiază uneori pe scrupule morale legitime, căci nu toate poveştile au un sfârşit fericit. Chiar dacă eu am scăpat cu viaţă, mulţi oameni au murit în timpul cutremurului din 1989. Scepticii precum Voltaire nu sunt pur şi simplu încăpăţânaţi, ci văd acea umbră pe care finalurile fericite ale multor poveşti din această carte nu o dezvăluie.

Dacă majoritatea poveştilor prezentate aici par să se încheie cu bine este pentru că experienţa sincronistică are prin definiţie o semnificaţie, iar perceperea semnificaţiei dă vieţii noastre un sentiment de ordine, coerenţă şi plenitudine. Atunci însă când întâlnim moartea, ne lovim de capătul vieţii noastre, de care nimeni nu e cruţat şi pentru care nu există încheiere fericită. Moartea în sine, în ciuda tuturor semnificaţiilor pe care le-ar putea avea, înseamnă durere, deseori agonie, ruptură şi descumpănire.

A supravieţui morţii cuiva drag este ca şi cum am muri noi înşine, viaţa noastră e zdrobită, iar toate gândurile, gesturile şi bucuriile pe care le împărtăşisem cu celălalt sunt pierdute pe vecie. Ne frământăm în zadar mintea şi sufletul încercând să ne alinăm durerea.

Titlul acestei cărţi, *Nimic nu e întâmplător*, lasă să se subînţeleagă că nu există accidente şi are o conotaţie dătătoare de speranţe, odată ce afirmă că nimic nu se petrece din întâmplare şi că totul poate avea un înţeles. Şi totuşi, atunci când vorbim despre «accidente» ne referim de cele mai multe ori la evenimente de care ne temem şi pe care vrem cu orice preţ să le prevenim sau să le evităm. Accidentele omoară oameni. Accidentele sfărâmă vieţi.

E limpede că în lumea aceasta există accidente şi că tragedia, la scară mică sau la scară mare, ne loveşte pe toţi în cursul vieţii. Unii nu întâlnesc dragostea vieţii lor şi rătăcesc în deşert. Mulţi se simt înstrăinaţi şi singuri pentru o perioadă mai lungă ori mai scurtă. Unii nu îşi găsesc în muncă împlinirea înzestrării lor, alţii sunt împiedicaţi de factori economici, sociali sau psihici să-şi dezvolte posibilităţile. Vise şi planuri pe care ni le făurim nu se împlinesc niciodată. Eşuăm fără ca norocul să ne surâdă în întuneric: devenim faliţi, ne pierdem familia, ajungem la disperare. Nu putem avea copii ori copiii noştri se îmbolnăvesc sau mor într-un accident. Bolile, războaiele, dezastrele naturale, neşansa ni-i răpesc pe cei pe care-i iubim mai presus de

orice. Se prăbuşesc avioane. Cutremure, uragane, incendii şi inundaţii distrug tot ce avem mai de preţ. Aşa cum nimeni nu scapă de moarte, nici una dintre poveştile vieţilor noastre nu se desfăşoară fără accidente, întâmplări tragice care ne aduc suferinţe, pierderi şi rupturi.

Tragediile sunt poveşti pe care oamenii le-au spus dintotdeauna şi pe care lumea occidentală le-a moştenit de la grecii antici. Aceste tragedii ce prezintă în formă dramatică prăbuşirea şi distrugerea câte unui personaj măreţ ocupau un loc central în practicile religioase ale vechilor greci: jucate pe scenă cu prilejul sărbătorilor închinate zeilor, ele dădeau viaţă în chip ritual destinelor teribile ale personajelor. Prin teatru, grecii din Antichitate retrăiau încercarea lui Oedip de a se lupta cu soarta, răzvrătirea zadarnică a Antigonei sau răzbunarea lui Oreste ce i-a adus propria nimicire. Să nu uităm că «teatru» are aceeaşi obârşie ca şi cuvântul «teologie» – *theos*, în elină, înseamnă «zeu» –, iar tragediile vechilor greci erau privite şi trăite ca adevăruri sacre şi nu ca o formă de divertisment.

Noi, cei ce facem tot ce ne stă în putere pentru a preveni tragediile – ne punem centuri de siguranţă, instalăm sisteme de alarmă împotriva incendiilor, ne învăţăm copiii să se apere şi ne rugăm să avem noroc –, ne putem întreba de ce s-ar supune oamenii unor asemenea ritualuri înspăimântătoare. Din acelaşi motiv pentru care noi ne înghesuim în cinematografe ca să vedem filme despre catastrofe sau privim la televizor emisiuni inspirate din realitate? Ce autoritate arhetipală exercită tragediile asupra sufletelor noastre?

Răspunsul cred că poate fi găsit în natura sacră a tragediilor greceşti. Scenele din aceste piese în care ni se înfăţişează nimicirea dau un înţeles suferinţei fără s-o aline, s-o nege ori s-o elimine, iar astfel exprimă un adevăr universal: suferinţa este inevitabilă, îşi are locul şi rostul ei. Acesta era scopul tragediei în Grecia antică şi tot acesta e motivul pentru care în ziua de azi continuăm să punem în scenă asemenea vechi poveşti.

De-a lungul acestei cărţi am privit vieţile noastre ca pe nişte poveşti. Tragedia este acel gen de poveste ce aşază suferinţa într-o structură coerentă, rămânând în acelaşi timp fidelă faţă de realitatea ei. Dacă găsim un sens suferinţei, dacă înţelegem sfârşitul nefericit al multora dintre poveştile noastre, nu înseamnă că punem prea puţin preţ pe suferinţă sau că o nesocotim. A vedea dimensiunea tragică a

celor mai întunecate experienţe, a fi în stare să spui această parte a poveştii înseamnă mai curând a-i da un înţeles.

Cele mai multe dintre greutăţile cu care s-au întâlnit eroii poveştilor istorisite aici au survenit când eul lor s-a confruntat şi a fost învins de împrejurări asupra cărora n-aveau nici o putere: legături rupte, afaceri ratate, planuri ce-au avut de înfruntat obstacole insurmontabile. Cred însă că, atunci când încercăm să înţelegem sensul suferinţei, trebuie să trecem dincolo de poveştile personale ale oamenilor pentru a ajunge la catastrofe de dimensiuni colosale, aproape de neînţeles. După cum a spus Einstein, e trist că în secolul XX dezvoltarea tehnologiei a întrecut dezvoltarea noastră în plan uman, ceea ce a făcut cu putinţă Holocaustul, o crimă fără precedent. E drept că distrugerile în masă au fost dintotdeauna o pată a istoriei omenirii – chiar istoria sacră a poporului evreu, victima principală a genocidului nazist, a stat mereu sub semnul opresiunii şi al sclaviei –, dar proporţiile dezastrului şi complicitatea atâtor naţiuni zise «civilizate» la uciderea în masă a şase milioane de oameni ne-a ridicat tuturor o problemă morală la care nu e simplu să răspunzi.

Între aspectele dificile cu care suntem confruntaţi când avem de-a face cu un asemenea eveniment se numără caracterul absolut aleator al distrugerii, felul în care milioane de nevinovaţi au fost ucişi nu pentru ce au făcut, ci doar pentru ceea ce erau. Oribila demenţă a Holocaustului îşi aruncă blestemul asupra celor care au supravieţuit, căci iraţionalitatea sa o face aproape de neînţeles. E oare posibil să găseşti un sens într-un asemenea eveniment? Cum?

În romanul său tragic *Sophie a ales*, William Styron prezintă povestea unei femei confruntată cu iraţionalitatea suferinţei ei în timpul Holocaustului. Alegerea la care trimite titlul cărţii – Sophie a fost obligată, dintr-un capriciu al unui gardian, să aleagă care dintre copiii ei să trăiască şi care să moară în timpul unei trieri în lagărul unde era închisă – este un simbol al hazardului care i-a provocat suferinţa. De fapt, ea nu e pusă să aleagă, ci e supusă unei torturi fără vreun temei raţional, iar experienţa ei, aşa cum e înfăţişată în povestea lui Styron, i-a distrus iremediabil sănătatea mintală şi capacitatea de a-şi duce viaţa mai departe.

În romanul lui Elie Wiesel *Noaptea*, în care autorul povesteşte propria sa experienţă într-un lagăr nazist, apare aceeaşi neputinţă de a

găsi vreun sens Holocaustului, orice perspectivă religioasă sau filozofică am împărtăşi. Akiba Drumer, un deţinut de la Buchenwald, căruia suferința din jur i-a distrus în cele din urmă credința, spune «E sfârşitul. Dumnezeu nu mai este cu noi» şi, când soseşte momentul trierii, se oferă să fie executat. Experiența mostruozităților petrecute în lagăr nu poate fi exprimată de Elie Wiesel decât în termeni contradictorii: «În ciuda voinței mele, mi s-a trezit în suflet o rugăciune către Dumnezeu în care încetasem să mai cred.»[26]

Copleşitoarea oroare a Holocaustului nu-i împiedică însă pe scriitori precum William Styron sau pe supraviețuitori precum Elie Wiesel să dea un răspuns în fața acestui rău cu neputință de înțeles. Şi probabil că acesta e singurul răspuns posibil: să ții minte ce s-a întâmplat. Ținând minte povestea suferinței, ne spunem povestea vieții şi, deşi conținutul poveştii nu poate lămuri iraționalitatea unei asemenea suferințe, faptul de a o spune poate constitui un răspuns moral, singura cale de a da un sens celor petrecute. Acesta e scopul tragediei – a spune povestea suferinței, şi astfel a da suferinței o semnificație ultimă, a găsi un sens în experiența distrugerii sensului.

Am văzut deja cum capacitatea noastră înnăscută de a folosi simboluri, de a spune poveşti e răspunzătoare pentru semnificația trăită în evenimentele aleatoare. Suferința, la rândul ei, este un eveniment aleator. Spunând povestea suferinței noastre, haosul şi fărâmițarea pe care le simțim capătă o coerență care însă nu ne poate vindeca întotdeauna rănile. Realitatea morții – a noastră, a celor dragi, a celor nevinovați sau a milioanelor de necunoscuți – nu se schimbă dacă ne spunem poveştile. La fel ca în cazul experiențelor sincronistice, *noi* suntem cei ce ne transformăm prin întâlnirea cu evenimentul tragic aleator, găsindu-i locul în devenirea noastră, povestind cele petrecute, sfidând uitarea.

Renaşterea şi ciclul vieții

În încheierea acestei secțiuni dedicate sfârşitului vieții şi în încheierea cărții, suntem îndreptățiți să ne întrebăm: Care e de fapt sfârşitul poveştii noastre? *Există* într-adevăr un sfârşit? Deşi nu avem şi poate că nu vom avea niciodată vreo dovadă decisivă, palpabilă în privința unei vieți dincolo de aceasta, am văzut că evenimentele

sincronistice legate de moarte ne ajută deseori să percepem continuitatea vieții noastre. Ceea ce ştim este că viața noastră se supune unui ciclu: creştere, maturitate, declin şi sfârşit. Ne naştem şi renaştem de multe ori în timpul vieții şi trecem prin mai multe morți până ajungem la capătul zilelor. Chiar şi când ne aflăm în cele mai întunecate momente, un eveniment sincronistic ne poate ajuta să transformăm această experiență într-o renaştere şi o continuare, o şansă de a ne aduce aminte şi de a spune încă o dată cine suntem.

Am ascultat (iar acum am istorisit) multe poveşti stranii despre coincidențe uimitoare şi încărcate de semnificații, aşa încât ezit s-o consider pe cea a Charlottei drept cea mai ciudată şi mai neverosimilă. Totuşi, povestea ei reprezintă pentru mine un exemplu ideal privind felul în care un eveniment sincronistic dă măsura a ceea ce simțim la pierderea cuiva apropiat şi ne arată că, în viață, renaşterea sensului e mereu cu putință.

Todd, fiul Charlottei, un tânăr activ şi plin de energie, a murit într-un accident de maşină provocat de un şofer beat, de Anul Nou, în apropierea colegiului la care învăța. Cadavrul lui a fost grav mutilat, iar şocul şi durerea care a copleşit-o pe Charlotte au făcut-o să n-aibă puterea de a privi rămăşițele pământeşti ale fiului său. Soțul ei, zdrobit de suferință, dar mai lucid în acele clipe, a fost de acord că era mai bine ca Charlotte să nu fie confruntată cu realitatea îngrozitoare a accidentului, aşa încât trupul lui Todd a fost depus într-un sicriu închis şi incinerat.

Experiența mea de psihoterapeut m-a învățat că pentru persoanele care au trecut prin asemenea pierderi grele, oricât de dureros este, a vedea cadavrul celui drag poate fi de ajutor în încercarea de a depăşi momentul critic, iar povestea Charlottei confirmă acest lucru. «Chiar dacă atunci nu puteam face altfel, în lunile care au urmat am fost chinuită de gândul că nu-l voi mai revedea niciodată pe Todd. Sufeream tot mai mult că nu avusesem prilejul să-mi iau rămas-bun, că nu fusesem destul de curajoasă ca să înfrunt nenorocirea. Soțul meu îmi repeta că făcusem ce trebuia, că era mai bine să-l păstrez în memorie pe Todd aşa cum fusese el, dar eu simțeam că lucrurile nu stăteau aşa. Răsfoiam în neştire albumele cu fotografii şi îmi spuneam că, odată cu Todd, mi-am pierdut şi amintirile.

Neputința mea de a duce o viață normală a început să destrame

legătura cu soţul meu. Auzi deseori că moartea unui copil poate duce la distrugerea căsniciei, dar, dacă nu trăieşti experienţa asta, n-ai cum să ţi-o închipui. Acum, după atâţia ani, trebuie să recunosc că eram împotmolită în durere şi devenisem o povară pentru soţul meu. Într-o bună zi, pe când plângeam deasupra albumelor cu fotografii şi îmi repetam întruna „Măcar de-aş mai putea să-l văd o dată“, l-am auzit venind pe poştaş. M-am dus la cutia de scrisori şi nu mi-a venit să cred când am găsit un plic mare de la Todd. Am simţit fiori pe şira spinării. Plicul era cam hărtănit şi am văzut că fusese expediat în ziua când Todd murise, pe 31 decembrie. Am găsit înăuntru o scurtă scrisoare de la el şi nişte fotografii făcute cu ocazia ultimului Crăciun petrecut împreună, pe care Todd le-a developat şi le-a trimis în acea zi, însă nu lipise suficiente timbre, ceea ce a făcut ca plicul să fie returnat, apoi plimbat încoace şi încolo vreme de mai multe luni.

Vă închipuiţi reacţia mea. Era ca şi cum aş fi primit cel mai de preţ dar, ca şi cum mi s-ar fi spus: „Vezi, e încă aici. Poţi merge mai departe. Todd continuă să existe pentru cei ce l-au cunoscut. Viaţa lui nu s-a încheiat. E aici. A murit, dar într-un fel încă mai trăieşte.“ Cel puţin asta am simţit eu.» Charlotte a făcut o pauză. «Nu ştiu cum aş fi reuşit să mă descurc dacă n-aş fi primit scrisoarea şi fotografiile de la el, dacă n-aş fi avut ocazia să-l mai văd o dată. M-am simţit ceva mai bine după asta. Niciodată cu adevărat bine. Nu cred că îţi poţi reveni cu totul după ce ai trecut printr-o asemenea încercare, dar coincidenţa acelor fotografii a reunit viaţa şi moartea lui, închizând, pentru mine, un ciclu. Am fost în stare să continui. Nici acum nu-mi vine să cred…»

În final voi istorisi încă o poveste despre ciclul naşterii, morţii şi renaşterii, poveste pe care am aflat-o, în chip sincronistic, exact când lucram la acest capitol. Într-o discuţie de afaceri pe care am avut-o cu Candice, agentul meu literar, ea mi-a spus, fără ca eu s-o fi provocat, că tocmai i se întâmplase o sincronicitate minunată. Soţul ei murise cu un an în urmă, chiar în săptămâna în care noi doi definitivam propunerea pentru publicarea acestei cărţi, şi fără el, casa izolată, aflată între coline, în care locuiseră i se părea străină.

Pe vremuri, când fata ei era mică, locuiseră cu toţii în altă casă. După moartea soţului, Candice s-a gândit mult la acea casă. N-avea nimic deosebit, era mică dar te simţeai bine în ea şi era încărcată de

amintiri din vremurile frumoase de la începutul căsniciei lor, când o închiriaseră. De îndată ce şi-au putut permite să-şi cumpere o casă, i-au propus proprietarului s-o cumpere, însă el n-a fost de acord, aşa că s-au mutat.

Hoinărind pe străzi cu fata ei, care între timp crescuse, Candice i-a vorbit despre vechea casă. Se simțea legată de acel loc, mai ales acum, de când devenise văduvă şi avea nevoie de o schimbare. Fiica ei i-a propus să meargă până acolo şi să revadă locul pe unde nu mai trecuseră de cincisprezece ani. De cum au ajuns, au văzut anunțul «De vânzare» şi au descoperit că, spre norocul lor, casa fusese scoasă la vânzare abia cu o zi în urmă. Candice a făcut imediat o ofertă, iar târgul s-a încheiat repede: casa care păstra atâtea amintiri frumoase a devenit brusc, în chip sincronistic, a lor. Trecerea la noua viață, după o lungă perioadă de doliu, era în acelaşi timp o întoarcere în trecut şi se petrecuse mai bine decât ar fi putut plănui sau înfăptui Candice însăşi. Asemenea sincronicităţi ne dovedesc că până şi moartea poate duce spre o nouă viață, nu doar pe tărâmul mitic de dincolo de moarte, ci chiar în existența noastră de aici.

Note

22. Mary Williams, „Short Communication“, *Journal of Analytical Psychology*, vol. 2, nr. 1 (1957), pp. 153–154.

23. C.G. Jung, *Amintiri, vise, reflecţii*, traducere de Daniela Ştefănescu, Humanitas, Bucureşti, 2001, pp. 316, 317. (*N.t.*)

24. Alan Vaughan, *Incredible Coincidence*, J.B. Lippincott, New York, 1979, pp. 167–168.

25. Robert Aziz, *C.G. Jung's Psychology of Religion and Synchronicity*, State University of New York Press, Albany, New York, 1990, pp. 141–142.

26. Elie Wiesel, *Night*, Avon Books, New York, 1969, p. 104.

Concluzie

Viața noastră e plină de evenimente semnificative pe care le provocăm în chip deliberat şi conştient: ne apropiem de cei de care suntem atraşi, facem cerere de angajare pentru o slujbă la care visasem dintotdeauna, scriem o carte, interpretăm un vis, dăm nume copiilor noştri, hotărâm cum ne-am dori să murim atunci când ne vine ceasul. Asemenea evenimente nu sunt accidentale sau acauzale. Sunt acțiuni intenționate.

Evenimentele sincronistice însă, prin chiar natura lor accidentală, ne pun în față un alt adevăr despre viața noastră, adevăr pe care mulți dintre noi obişnuim să-l ignorăm: sensul vieții noastre, scenariul poveştii ei, nu este scris doar de ceea ce ştim despre noi înşine, ci provine dintr-un strat mai adânc, din capacitatea noastră înnăscută de a trăi plenitudinea prin participarea la viața privită în chip simbolic. La fel ca în literatură, există numeroase genuri de sincronicități, iar în viața noastră nu există vreun domeniu care să nu fie atins la un moment dat de hazard. Poveştile istorisite aici o dovedesc cu prisosință. Totul depinde de ce facem noi atunci când asemenea întorsături ale soartei ne preschimbă viața şi scot la iveală lucruri la care nu ne aşteptam. Le dăm deoparte şi le negăm realitatea? Ori abordăm ceea ce nu e provocat sau creat de noi fără prejudecăți, cu interes şi seriozitate?

Sper ca această carte şi numeroasele poveşti adevărate pe care le-am prezentat să trezească cititorului, în plan psihologic, afectiv şi simbolic, curiozitatea față de evenimentele aleatoare, fericite sau nefericite, prin care trecem. Data viitoare când vă confruntați cu ceva neaşteptat – un telefon, o întâlnire, un vis, un noroc sau un ghinion – vă îndemn să vă amintiți poveştile prezentate aici şi să nu excludeți posibilitatea ca această întâlnire întâmplătoare, acest eveniment aleator, să se dovedească a fi un punct de cotitură în povestea pe care o trăiți. Dacă privim viața noastră din perspectivă simbolică, căutând înțelesul celor ce ni se întâmplă şi oferindu-ne astfel şansa de a găsi plenitudinea în evenimente aleatoare şi disparate, atunci, indiferent de

scenariu, indiferent de scenografie şi de identitatea personajelor principale sau secundare, vedem că într-adevăr nimic nu este întâmplător în povestea vieții noastre.

Bibliografie

Adler, Gerhard, „Reflections on 'Chance', 'Fate', and Synchronicity", *Psychological Perspectives*, vol. 20, nr. 1 (1989), pp. 16–33

Aziz, Robert, *C.G. Jung's Psychology of Religion and Synchronicity*, State University of New York Press, Albany, New York, 1990

Jean Shinoda Bolen, *The Tao of Psychology: Synchronicity and the Self*, Harper and Row Publishers, New York, 1979

Carty, Charles Mortimer, *Padre Pio: The Stigmatist*, TAN Books and Publishers, Rockford, Illinois, 1973

Combs, Allan şi Mark Holland, *Synchronicity: Science, Myth and the Trickster*, Paragon House, New York, 1990

Fordham, Michael, „Reflections on the Archetypes and Synchronicity" în *New Developments in Analytical Psychology*, Routledge & Kegan Paul, Londra, 1957

Franz, Marie-Louise von, *On Divination ans Synchronicity: The Psychology of Meaningful Chance*, Inner City Books, Toronto, 1980

Freud, Sigmund, „Dreams and Telepathy" în volumul 18 din *Standard Edition of Freud's Works*, 1922

Freud, Sigmund, „Dreams and Occultism" în volumul 22 din *Standard Edition of Freud's Works*, 1933

Freud, Sigmund, „The Occult Significance of Dreams" în volumul 19 din *Standard Edition of Freud's Works*, 1925

Freud, Sigmund, „Psychoanalysis and Telepathy" în volumul 18 din *Standard Edition of Freud's Works*, 1941/1921

Frey-Wehrlin, C.T., „Reflections on C. G. Jung's Concept of Synchronicity", *Journal of Analytical Psychology*, vol. 21, nr. 1 (1976), pp. 37–49

Gordon, Rosemary, „Reflections on Jung's Concept of

Synchronicity", *Harvest*, august 1962
Hopcke, Robert H., „Synchronicity in Analysis: Various Types and Their Various Roles for Patient and Analyst", *Quadrant*, vol. 21, nr. 1 (1988), pp. 54–64
Hopcke, Robert H., „The Barker: A Synchronistic Event in Analysis", *The Journal of Analytical Psychology*, vol. 35, nr. 4 (1990), pp. 459–473
Hopcke, Robert H., „On the Threshold of Change: Symbolization and the Transitional Space", *Chiron* (1991), pp. 115–132
I Ching or Book of Changes, ediția a treia, traducere de Richard Wilhelm, Princeton University Press, Princeton, 1967
Jaworski, Joseph, *Synchronicity: The Inner Path of Leadership*, Berett-Koehler Publishers, San Francisco, 1996
Jung, C. G., „Synchronicity: An Acausal Connecting Principle", 1952, în volumul 8 din *The Collected Works of C. G. Jung*, Princeton University Press, Princeton, 1960
Jung, C. G., „An Astrological Experiment", 1958, în volumul 18 din *The Collected Works of C. G. Jung*, Princeton University Press, Princeton, 1980
Jung, C. G., „Foreword to the *I Ching*", 1950, în volumul 11 din *The Collected Works of C. G. Jung*, Princeton University Press, Princeton, 1975
Jung, C. G., „Letters on Synchronicity", 1950, 1954, 1955, în volumul 18 din *The Collected Works of C. G. Jung*, Princeton University Press, Princeton, 1980
Jung, C. G., „On Synchronicity", 1952, în volumul 8 din *The Collected Works of C. G. Jung*, Princeton University Press, Princeton, 1960
Jung, C. G., „On the Psychology and Pathology of the So-Called Occult Phenomena", 1902, în volumul 1 din *The Collected Works of C. G. Jung*, Princeton University Press, Princeton, 1978
Jung, C. G., *Memories, Dreams, Reflections*, Vintage Books, New York, 1965 (ediția românească: *Amintiri, vise, reflecții*, traducere de Daniela Ştefănescu, Humanitas, Bucureşti, 2001)
Kelly, Sean, „A Trip Through Lower Town: Reflections on a Case of Double Synchronicity", *Journal of Analytical Psychology*, vol. 38, nr. 2 (1993), pp. 191–198

Koestler, Arthur, *The Roots of Coincidence: An Excursion in Parapsychology*, Vintage Books/Random House, New York, 1972

Kreutzer, Carolin S., „Synchronicity in Psychotherapy“, *Journal of Analytical Psychology*, vol. 29, nr. 4 (1984), pp. 373–381

Kundera, Milan, *The Unbearable Lightness of Being*, Harper and Row, New York, 1984 (ediția românească: *Insuportabila uşurătate a ființei*, traducere de Jean Grosu, Univers, Bucureşti, 1999)

Nichols, Sallie, *Jung and the Tarot: An Archetypal Journey*, Samuel Weiser, New York, 1980

North, Carolyn, *Synchronicity: The Anatomy of Coincidence*, Regent Press, Berkeley, California, 1994

Peat, David F., *Synchronicity*: *The Bridge Between Matter and Mind*, Bantham Books, Toronto, 1987

Progoff, Ira, *Jung, Synchronicity and Human Destiny: Noncausal Dimensions of Human Experience*, Dell Publishing Co., New York, 1973

Sinetar, Marsha, *Do What You Love and the Money Will Follow*, Paulist Press, New York, 1987

Styron, William, *Sophie's Choice*, Random House, New York, 1979 (ediția românească: *Sophie a ales*, traducere de Virgil Stanciu, Univers, Bucureşti, 1993)

Vaughan, Alan, *Incredible Coincidence: The Baffling World of Synchronicity*, J. B. Lippincott, New York, 1979

Voltaire, *Candide ou l'optimisme*, *La princesse de Babylone et autres contes*, Librairie Générale Française, 1983 (ediția românească: *Candid sau optimistul*, traducere de Al. Philippide, Editura pentru Literatură Universală, Bucureşti, 1969)

Wharton, Barbara, „Deintegration and Two Synchronistic Events“, *Journal of Analytical Psychology*, vol. 31, nr. 3 (1986), pp. 281–285

Wiesel, Elie, *Night*, Avon Books, New York, 1969

Williams, Mary, „An Example of Synchronicity“, *Journal of Analytical Psychology*, vol. 2, nr. 1 (1957), pp. 93–95

Williams, Mary, „The Poltergeist Man“, *Journal of Analytical Psychology*, vol. 8, nr. 2 (1963), pp. 123–143.